

ပဏ္ဍိတကလေး

ကမ္ဘာ့ ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်များအကြောင်း တစ်စုတစောင်း

ဒါရိုက်

ပန်းချီဆွဲတိုက်

စာမူ ခွင့်ပြုချက်အမှတ် [၅၄ / ၉၆ (၅)]

မျက်နှာပိုးခွင့်ပြုချက်အမှတ် [၅၃ / ၉၇ (၄)]

□

စီစဉ်ထုတ်လုပ်မှု

ရာပြည် ဦးစိုးညွန့်

□

ပုံနှိပ်ခြင်း

ပထမ အကြိမ်

အုပ်စု [၁၀၀၀]

□

မျက်နှာပိုးရိုက်

ဦးမြသိန်း [၀၁၄၂၇]၊ သိန်းမြင့်ဝင်း အောင်ဆက်

အမှတ် ၉၆၊ ၁၁ လမ်း၊ ရန်ကုန်မြို့။

□

ပုံနှိပ်သူ

ဒေါ်တင်တင်ဌေး [၀၅၂၄၀]၊ သင်းလှဝင်း ပုံနှိပ်တိုက်

အမှတ် ၁၊ ဗိုလ်ရာဇဗွန်လမ်း၊ ၁၃၇ မြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့။

□

ထုတ်ဝေသူ

ဦးလှကြိုင် [၀၂၃၃]၊ လောကစာပေ

အမှတ် ၃၊ ငါးထပ်ကြီး ဘုရားလမ်း၊ ဗဟန်း

ရန်ကုန်မြို့။

□

စာအုပ်ချုပ်

ကိုမြင့်

□

မျက်နှာပိုးပန်းချီ

စံတိုး

□

အတွင်းပုံများ

ချစ်ကြည်

□

တန်ဖိုး

[၂၀၀] ကျပ်

ပဏ္ဍိတ ကထာ

[ကမ္ဘာ့ ဗုဒ္ဓစာပေပညာရှင်များအကြောင်း တစ်နေ့တစ်ရက်]

ပါရဂူ

[၁၊ ၅၊ ၁၉၉၇]

မာတိကာ

- အမှာစကား	၉
၁။ ပါဠိကျမ်းဂန်ကို ပထမဆုံး အင်္ဂလိပ်လို ပြန်သူ ကျော့ တန်းနား [၁၇၉၉ - ၁၈၄၃]	၁၁
၂။ ပညာရှင် မက်မူလာ	၂၁
၃။ ‘အာရှ အလင်းရောင်’ ကဗျာဆရာ ဆာ အက်ဒွင် အာနိုး [၁၈၃၂ - ၁၉၀၄]	၂၉
၄။ ဗိုလ်မှူးကြီး အောလကော့	၃၇
၅။ ဘီဂန်ဒက် နှင့် အောလကော့	၄၇
၆။ သီယိုဆိုဖီ ရာပြည့်	၅၃
၇။ ရောဘတ် ဂရင်း အင်ဂါဆောလ်	၅၉
၈။ ခရီးသည် ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင် အိဗန် ပါဗလော့ဗစ် မိနာယေဗ် [၁၈၄၀ - ၁၈၉၀]	၆၉
၉။ ပညာရှင် ဇနီးမောင်နှံ သောမတ် ဝီလျံ ရစ်ဒေးဗစ် [၁၈၄၃ - ၁၉၂၂] မစ္စကံ စီအေအက်ဖ် ရစ်ဒေးဗစ် [၁၈၅၈ - ၁၉၄၂]	၇၇
၁၀။ ပေါလ်ကာရနှင့် တော်လစတိုင်း ပေါလ်ကာရ [၁၈၅၂ - ၁၉၂၉]	၉၁
၁၁။ အနာဂါရိက ဓမ္မပါလ	၉၉

၁၂။ ကျမန် ဗုဒ္ဓဘာသာ ခေါင်းဆောင် ဒေါက်တာ ပေါလ် ဒါလ်ကေး [၁၈၆၅-၁၉၂၈]	၁၁၇
၁၃။ ဆိုဗီယက် ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင် ရှဲရဗတ်စကီး [၁၈၆၆-၁၉၄၂]	၁၂၅
၁၄။ နှင်းတိုင်းပြည်နှင့် ပြင်သစ်အမျိုးသမီး အလက်ဇန္ဒရား ဒေးဗစ်နီးလ် [၁၈၆၆-၁၉၆၉]	၁၃၅
၁၅။ ကျမန် ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင် စူဇကီး [၁၈၇၀-၁၉၆၆]	၁၄၃
၁၆။ ဦးရွှေစံအောင်	၁၅၁
၁၇။ အာနန္ဒာ မေတ္တယျ	၁၅၇
၁၈။ ဆေးတိုးအပ်နှင့် စိပ်ပုတီး ဒေါက်တာ အီးအာရ်ရော့စ် [၁၈၇၂-၁၉၃၀]	၁၆၁
၁၉။ စုတ်တံနှင့် စိပ်ပုတီး နီကိုလပ် ရိုရစ် [၁၈၇၄-]	၁၇၃
၂၀။ ဗောဓာနန္ဒ မဟာထေရ်	၁၈၅
၂၁။ ကျမန် ရဟန်းတော် ဘိက္ခု ဉာဏ တိလောက [၁၈၇၈-၁၉၅၇]	၂၀၁
၂၂။ ကဗျာနှင့် ဒဿန ဂျစ်ဒူ ကရိုရှန မူရတီ [၁၈၉၇-၁၉၈၆]	၂၀၉
၂၃။ ဉာဏ ပုဏ္ဏိက	၂၁၇
၂၄။ ဓမ္မပါလ၏ လက်ရုံး ဒေဝ ပရိယ ဗလိဆိန်ဟ [၁၉၀၄-၁၉၆၈]	၂၃၁
၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ် ဘာသာပြန်ဆရာ ဉာဏ မောလိ [၁၉၀၅-၁၉၆၀]	၂၄၃

အမှာ စကား

အမှန်တရားကို လိုလားသောလူတို့သည် အမှန်တရားကို စူးစမ်း ရှာဖွေကြသည်။
 ငြိမ်းချမ်းမှုကို လိုလားသောလူတို့သည် ငြိမ်းချမ်းမှုကို စူးစမ်း ရှာဖွေကြသည်။
 ဒုက္ခ ကြုံတွေ့နေရသော လူတို့သည် ဒုက္ခ ကင်းဝေး ပပျောက်စေသည့် နည်းလမ်း
 ကို စူးစမ်း ရှာဖွေကြသည်။ အမှန်တရားကို စူးစမ်း ရှာဖွေကြသော လူတို့သည်
 အမှန်တရားကို တွေ့သွားကြသည်။ ထို အမှန်တရားကား ဗုဒ္ဓတရား ဖြစ်သည်။
 ငြိမ်းချမ်းမှုကို စူးစမ်းရှာဖွေကြသော လူတို့သည် ငြိမ်းချမ်းမှုကို တွေ့သွားကြသည်။
 ထို ငြိမ်းချမ်းမှုကား ဗုဒ္ဓတရား ဖြစ်သည်။ ဒုက္ခ ကင်းဝေး ပပျောက်စေသည့် နည်း
 လမ်းကို စူးစမ်း ရှာဖွေကြသော လူတို့သည် ဒုက္ခ ကင်းဝေး ပပျောက်စေသည့်
 နည်းလမ်းကို တွေ့သွားကြသည်။ ထိုနည်းလမ်းကား ဗုဒ္ဓတရား ဖြစ်သည်။

ရာစု နှစ်ပေါင်းများစွာ အလွန်က ဗုဒ္ဓတရားသည် ပင်ရင်း အိန္ဒိယနိုင်ငံမှ
 အာရှတိုက် နိုင်ငံများသို့ ပြန့်ပွားလာခဲ့သည်။ ပင်လယ်ထဲ ရေနစ်နေသူသည် မိမိ
 အား ကယ်ဆယ်မည့် လှေသင်္ဘောကို တွေ့ရသောအခါ အားကိုးတကြီးနှင့်
 လက်ကမ်းသည်။ ဒုက္ခ ပင်လယ်ထဲတွင် မြုပ်ချီ ပေါ်ချီ ဖြစ်နေကြသော ဒုက္ခဘုံသား
 များသည် မိမိတို့အား ဒုက္ခ ကင်းဝေးအောင် လုပ်မည့် ဗုဒ္ဓတရားကို တွေ့မြင်
 သိရှိရသောအခါ လက်ကမ်းကြိုဆို ကြသည်။

ယင်းသို့အားဖြင့် အာရှတိုက် တချို့နိုင်ငံများသည် ခေတ်အဆက်ဆက်
 က စ၍ ဗုဒ္ဓဘာသာနိုင်ငံများ ဖြစ်လာကြသည်။ အာရှတိုက် နိုင်ငံများတွင် ဗုဒ္ဓတရား
 ထွန်းကား ပြန့်ပွားအောင် စတင် ပြုလုပ် ဆောင်ရွက်သူများမှာ အသောက
 မင်းတရားကြီးနှင့် အသောကမင်းတရားကြီး၏ သာသနာပြု ရဟန်းတော်များ
 ဖြစ်ကြသည်။ ယင်း သာသနာပြုများ၏ ကျေးဇူးကို ကျွန်တော်၏ ပီယဒဿီ
 စာအုပ်တွင် ထုတ်ဖော် ဂုဏ်ပြုထားသည်။

အသောကမင်းတရားကြီးနှင့် အသောကမင်းတရားကြီး၏ သာသနာပြု
 ရဟန်းတော်များ အာရှတိုင်းပြည်များတွင် မျိုးစေ့ချခဲ့သော ဗုဒ္ဓသာသနာတော်
 မျိုးစေ့ကို ကြီးထွား စည်ပင်လာအောင် ဆောင်ရွက်ကြသူများမှာ နောက်ပိုင်း
 သာသနာပြု ရဟန်းတော်များ ဖြစ်သည်။ ယင်း သာသနာပြု ရဟန်းတော်များထဲက
 အချို့၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးကိုလည်း ကျွန်တော်၏ မဟာခရီးသည် စာအုပ်တွင် ရေးသား
 ဖော်ပြ ထားသည်။

၁၉ ရာစု နှောင်းပိုင်းနှင့် ၂၀ ရာစု အစောပိုင်း ရောက်လာသောအခါ အာရှနိုင်ငံများ၌ ထွန်းကား ပြန့်ပွားနေသော ဗုဒ္ဓသာသနာသည် အနောက်နိုင်ငံ များသို့ ခြေဆန့်သွားသည်။ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဝတ္ထုများသာလျှင် ကြီးစိုး လွမ်းမိုးနေ သည် ဖြစ်သောကြောင့် လည်းကောင်း၊ ကမ္ဘာစစ်ကြီး နှစ်ကြိမ်တိုင်တိုင် ဖြစ်ပွားပြီး ပြီ ဖြစ်သော်လည်း စစ်ဘီလူး၏ ခြိမ်းခြောက်မှု ပျက်ပြယ် မသွားသောကြောင့် လည်းကောင်း ငြိမ်းချမ်းမှုကို လိုလား တောင့်တ နေကြသော အနောက်နိုင်ငံ များသည် ငြိမ်းချမ်းမှု ဝေးသည့် ဗုဒ္ဓသာသနာ ရောင်ဝါ ပြိုးပြိုးပြက်ပြက် ဝင်းလက် တောက်ပ လာသည်ကို တွေ့ရသောအခါ ဝမ်းသာအားရ လက်ခံကြိုဆို ကြသည်။

အနောက်နိုင်ငံကို ဗုဒ္ဓတရားတော်နှင့် မိတ်ဆက် ပေးကြသူများမှာ အာရှ တိုက်နိုင်ငံများမှ သာသနာပြု ရဟန်းတော်များ၊ ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်များနှင့် အနောက် နိုင်ငံမှ ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်များ ဖြစ်ကြသည်။ အရှေ့တိုင်းမှ သာသနာပြုများသည် အနောက်နိုင်ငံ၌ ပရိယတ္တိ၊ ပဋိပတ္တိ သာသနာ ထွန်းကား ပြန့်ပွားအောင် ကြိုးပမ်း အားထုတ် ကြသည်။ အရှေ့တိုင်းမှ ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်များသည် လည်းကောင်း၊ အနောက်တိုင်းမှ ပါဠိဘာသာ သင်ကြားတတ်မြောက်ပြီး ဗုဒ္ဓတရားတော်ကို သိမြင် ကျွမ်းကျင်မှု ရှိသွားကြသော ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်များသည် လည်းကောင်း အဓိက အားဖြင့် အင်္ဂလိပ် ဘာသာစကားဖြင့် ဗုဒ္ဓတရားတော်ကို ရေးသားကြပြီးလျှင် အနောက်နိုင်ငံများနှင့်တကွ ကမ္ဘာတွင် ဗုဒ္ဓတရားတော် ပြန့်ပွား ထွန်းကားလာ အောင် ကြိုးပမ်းအားထုတ် ကြသည်။ ဗုဒ္ဓတရားတော်ကို ကမ္ဘာသုံးဖြစ်သော အင်္ဂလိပ် ဘာသာစကားဖြင့် ဘာသာပြန်ဆိုခြင်း၊ အနက် အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆို ရေးသား ခြင်းများကို ပြုလုပ်လျက် ထုတ်ဝေဖြန့်ချိသောအခါ ကမ္ဘာ နိုင်ငံသူ နိုင်ငံသား များသည် ဗုဒ္ဓတရားတော်နှင့် ရင်းနှီးမှု ရှိသွားကြသည်။

ယနေ့ ကမ္ဘာနိုင်ငံများ၌ ဗုဒ္ဓတရားတော် ထွန်းကား ပြန့်ပွားအောင် ကြိုးပမ်း အားထုတ်ကြသော သာသနာပြုများ၏ ကျေးဇူးကိုလည်းကောင်း၊ မိမိတို့၏ အဓိ ဘာသာစကားဖြင့် လည်းကောင်း၊ အင်္ဂလိပ် ဘာသာစကားဖြင့် လည်းကောင်း၊ ဗုဒ္ဓတရားတော်ကို ဘာသာပြန်ဆိုခြင်း၊ အနက် အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆို ရေးသားခြင်း များကို ပြုလုပ်ခဲ့ကြသော ကမ္ဘာ ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်များ၏ ကျေးဇူးကို လည်း ကောင်း ထုတ်ဖော်ဂုဏ်ပြုသည့်အနေဖြင့် ထိုပုဂ္ဂိုလ်များ၏ အကြောင်း အတ္ထုပ္ပတ် ကို ဤ ပဏ္ဍိတ ကဏာ ၌ ရေးသားတင်ပြ ထားသည်။

ပါရဂူ
၁၉၊ ၇၊ ၉၆

ပါဠိ ကျမ်းဂန်ကို ပထမဆုံး အင်္ဂလိပ်လို ပြန်သူ

ဂျော့ တန်းနား [၁၇၉၉-၁၈၄၃]

ယခုခေတ်တွင် အနောက်နိုင်ငံ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာလည်း အထိုက်အလျောက် ထွန်းကား ပြန့်ပွား နေပြီ။ ဗုဒ္ဓ ဟောကြားတော်မူသည့် တရားဒေသနာတော်ကို ဖွင့်ဆိုရေးသား ထားသည့် ပါဠိကျမ်းဂန်များလည်း ပညာရှင် သုတေသီများ အလေးထား လေ့လာ သင်ကြား ဆည်းပူးသည့် ကျမ်းဂန်များ ဖြစ်နေပြီ။ ပါဠိကျမ်းစာများကို ပုံနှိပ် ထုတ်ဝေခြင်း၊ အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုခြင်းများကို ပြုလုပ်သည့် အင်္ဂလန် ပါဠိကျမ်း စာ အသင်း တည်ထောင် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်မှာပင် နှစ်တစ်ရာကျော် ရှိလွှားပြီ။ သို့သော် လည်း ထိုခေတ် ထိုအချိန် မတိုင်ခင်ကမူ ပါဠိကျမ်းဂန်များနှင့် ပါဠိဘာသာသည် အနောက်နိုင်ငံ၌ မျက်နှာပန်း မလှပေ။ မည်သူကမှ အထင်ကြီးရကောင်းစေဟု မအောက်မေ့ပေ။

ထိုအချိန်၌ ပါဠိဘာသာကို အလေးအမြတ်ထားလျက် လေ့လာလိုက်စား သူ တစ်ဦး ပေါ်လာသည်။ ထိုသူကား ဂျော့တန်းနား^၁ ခေါ် အင်္ဂလိပ်လူမျိုးတစ်ဦး ဖြစ်သည်။ အနောက်နိုင်ငံ၌ ထွန်းကားပြန့်ပွားသော အရှေ့တိုင်းစာပေနှင့် အရှေ့ တိုင်း နိုင်ငံသမိုင်းဆိုင်ရာ အကြောင်းကိုရေးလျှင် ဂျော့တန်းနားကို ရှေ့တန်းက မဖော်ပြဘဲ ဖြစ်မည် မဟုတ်ပေ။ ဂျော့တန်းနားသည် ထိုအချိန်က အနောက်နိုင်ငံ၌ အထင်ကြီးခြင်း မခံရသော အရှေ့တိုင်းစာပေကို အနှောင့်အယှက် အခက်အခဲ အမျိုးမျိုးကြားထဲက မလျှော့သော ဇွဲလုံ့လဖြင့် အထင်သေးခြင်း၊ မတူမတန် သဘောထားခြင်းတို့ကို တော်လှန်ဆန့်ကျင်လျက် လေ့လာလိုက်စားသော ဗြိတိသျှ လူမျိုးများထဲတွင် ထူးခြားသော ရှေ့သွားခေါင်းဆောင်တစ်ဦး ဖြစ်သည်။

ပါဠိဘာသာ သင်ကြား လေ့လာမှုဖြင့် အစပြုခဲ့သော ဂျော့တန်းနား၏ အရှေ့တိုင်းစာပေနှင့် သမိုင်းဆိုင်ရာ လေ့လာချက်များသည် ထိုဘာသာရပ်များနှင့် ပတ်သက်သော အနောက်နိုင်ငံ၏ လေ့လာချက်ကိုမျှ သာမက အရှေ့တိုင်းနိုင်ငံ များ၏ လေ့လာချက်များကိုပင် များစွာ အကျိုးပြုခဲ့သည်။

အားလုံးသိထားပြီး ဖြစ်သည့်အတိုင်း ပါဠိဘာသာစကားသည် သက္ကတ ဘာသာစကားနှင့် ဆင်သော ရှေးဟောင်းဘာသာစကားတစ်ခု ဖြစ်သည်။ ထေရ

၁။ George Turnour

ကျော် တန်းနား [၁၈၉၉-၁၈၄၃]

ဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာ ဓမ္မ ကျမ်းဂန်များကို ရေးသား မှတ်တမ်းတင်ထားသည့် ဘာသာစကား ဖြစ်သည်။ ခရစ်မပေါ်မီ နှစ်ပေါင်းသုံးရာခန့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ဘုရင် ဧကရာဇ် သီရိဓမ္မာသောက မင်းကြီးလက်ထက်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ဓမ္မကျမ်းဂန်များ ဖြစ်သော ပိဋကတ်ကျမ်းဂန်များကို လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း(သီရိလင်္ကာ)သို့ ဆောင်ကြဉ်းသွားခဲ့သည်။ ထိုခေတ် ထိုအချိန်မှ အစပြုလျက် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနွဲ့ အပြား၌ရှိသော သံဃာရာမခေါ် ဘုန်းကြီးကျောင်းတိုက်များ၌ ပါဠိဘာသာ သင်ကြားလေ့လာမှုသည် ထွန်းကားပြန့်ပွား လာခဲ့သည်။ ထိုအချိန်၌ ပါဠိဘာသာသည် ဥရောပတိုက် အလယ်ခေတ်လောကက လက်တင်ဘာသာကဲ့သို့ပင် ပညာရှင်များ လက်သုံးပြုသည့် ဘာသာစကား ဖြစ်လာသည်။ ထိုအချိန်က သီဟိုဠ်ကျွန်းတွင် ပိဋကတ်အဖွင့် အဋ္ဌကထာဋီကာကျမ်းများ အများအပြား ပေါ်ပေါက်လာသော အခါ ပါဠိဘာသာ လေ့လာသင်ကြားမှု အရှိန်အဟုန်သည် ဆထက်ထမ်းပိုး တိုးတက် မြင့်မားလာသည်။

ယင်းသို့အားဖြင့် ပါဠိဘာသာ လေ့လာသင်ကြားမှု အရှိန်အဟုန် တိုးတက် မြင့်မားလာပြီး ပါဠိဘာသာသည် ပညာရှင်များ အသုံးပြုများသော ဘာသာစကား ဖြစ်လာသောအခါ ဘာသာရေးသမိုင်းနှင့် အုပ်ချုပ်သူ ဘုရင်ဧကရာဇ်မင်းဆက် ရာဇဝင်သမိုင်းများကိုပင် ပါဠိဘာသာဖြင့် ရေးသားပြုစု လာကြသည်။ ထိုခေတ်က ပါဠိဘာသာဖြင့် ရေးသားပြုစုသည့် ရာဇဝင်သမိုင်း ကျမ်းစာများထဲတွင် ဒီပဝံသနှင့် မဟာဝံသတို့သည် ထင်ရှားသော ကျမ်းစာများ ဖြစ်ကြသည်။ ယင်း ကျမ်းစာ များသည် ပြေပြစ်ချောမောသော ပါဠိဘာသာ ဂါထာအဖွဲ့ဖြင့် ရေးသားထားသည့် တန်းမြင့် ပါဠိဘာသာ မဟာကဗျာကျမ်းကြီးများ ဖြစ်သည်။ ထို မဟာကဗျာ ကျမ်း များအပြင် အကြောင်းအရာ အမျိုးမျိုးနှင့် ပတ်သက်၍ ရေးသားပြုစုထားသော အခြား ပါဠိဘာသာ ကဗျာအဖွဲ့ကျမ်းများလည်း ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ ယင်း အချက်ကို ထောက်ထားလျှင် လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ပါဠိဘာသာကို မသင်ကြား မလေ့လာဘဲ နှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် အမျိုးသား ယဉ်ကျေးမှုကို နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် သိမြင်သဘောပေါက်ဖို့ မလွယ်ကူသော အချက်မှာ သိသာထင်ရှား နေပေသည်။

ပါဠိဘာသာ လေ့လာသင်ကြားမှုနှင့် ပတ်သက်၍ ဂျောတန်းနား၏ ကြိုးပမ်းအားထုတ်ချက်ကို အကဲဖြတ်နိုင်ရန်အတွက် ၁၉ ရာစုနှစ် အစလောက်က သီဟိုဠ်ကျွန်း ပါဠိဘာသာ လေ့လာသင်ကြားမှု အခြေအနေကို တစေ့တစောင်း လေ့လာ အကဲခတ်ကြည့်ဖို့ လိုပေလိမ့်မည်။ နှစ်ပေါင်း သုံးရာနီးပါးမျှ ပေါ်တူဂီနှင့် ဒတ်ချ်တို့၏ တစ်လှည့်စီ စိုးမိုးအုပ်ချုပ်ခြင်းကို ခံရပြီးနောက် သီဟိုဠ်(သီရိလင်္ကာ)

နိုင်ငံသည် ၁၇၉၆ ခုနှစ်တွင် ဗြိတိသျှတို့၏ လက်အောက်ခံဘဝ ရောက်ခဲ့သည်။ ၁၈၅၇ ခုနှစ်တွင် နောက်ဆုံး သီဟိုဠ်ဘုရင် နန်းချခံရပြီး သီဟိုဠ် တစ်နိုင်ငံလုံးကို ဗြိတိသျှအစိုးရက အုပ်ချုပ်သည်။ မြန်မာတစ်နိုင်ငံလုံးကို ဗြိတိသျှ အစိုးရ မသိမ်းပိုက်ခင် နှစ်ပေါင်း ၇၀ လောက်က ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန် ကာလမှစ၍ သီဟိုဠ်နိုင်ငံ အမျိုးသားယဉ်ကျေးမှုသည် တစ်စ တစ်စ မှေးမှိန် အားပျော့လာခဲ့သည်။

တစ်နိုင်ငံက တစ်နိုင်ငံကို အုပ်ချုပ်လျှင် အအုပ်ချုပ်ခံရသည့် နိုင်ငံသည် တော်တော်နှင့် လက်နက်ချ အညံ့မခံပေ။ အလဲမလှဲချင်သည့် အင်အားစုသည် ရှိသမျှအင်အားနှင့် ပြန်လည် ခုခံနေတတ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံကို နိုင်ငံခြားသားများ စတင်အုပ်စိုးစဉ်က နိုင်ငံခြား အစိုးရသည် တွန်းလှန်တိုက်ခိုက်သော မြန်မာမျိုးချစ်တို့၏ ရန်ကို တော်တော်နှင့် ရှင်းလင်း မပစ်နိုင်ကြပေ။ ထိုနည်းအတိုင်း သီဟိုဠ်နိုင်ငံတွင်လည်း ခေါင်းငုံ့မခံလိုသည့် ပြည်သူတို့က လက်နက်စွဲကိုင်၍ နိုင်ငံခြားသားအစိုးရကို ခုခံတိုက်ခိုက်ကြသည်။ ထိုအခါ၌ အနုပညာနှင့် အတတ်ပညာ ဖွံ့ဖြိုးရေးကို ဘေးဖယ်ထားရသည်။ ရန်သူကို တွန်းလှန်တိုက်ခိုက်ရင်း အောင်မြင်မှု မရရှိသောအခါ လုံခြုံစိတ်ချရသည့် တောင်ခြေဒေသသို့ ဆုတ်ခွာတိမ်းရှောင်သွားကြရသည်။ ထိုအခြေအနေ၌ ပညာသင်ကြားရေးကို လုံးဝ လျစ်လျူရှုထားကြရသည်။ ဘာသာရေးနှင့် ပညာရေး ဆုတ်ယုတ် မှေးမှိန်လာသည်။

အရေအတွက် နည်းပါးလှသော ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ပညာပိုင်းဆိုင်ရာ ခေါင်းဆောင်ပုဂ္ဂိုလ် အချို့ကသာလျှင် လုံးဝ ငြိမ်းမသွားသေးသည့် အတိတ်၏ စာပေပညာ မီးပွားကလေးကို မီးလျှံမီးတောက် တောက်လာလို လာငြား ယပ်ခပ် ပေးကြသည်။ ပါဠိစာပေကျမ်းဂန် တတ်ကျွမ်းသော ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းတော်များ ရှိကြသည်မှာ မှန်သည်။ သို့သော်လည်း ရဟန်းတော်များသည် နိုင်ငံခြားဘာသာစကား တစ်ခုခုကို တတ်ကျွမ်းမှု မရှိကြ၍ ပြင်ပကမ္ဘာနှင့် ဆက်သွယ်မှု ပြုလုပ်ရန် အခြေအနေမပေး ဖြစ်နေကြသည်။

ထိုအချိန်၌ သီဟိုဠ်ကျွန်းတွင် ဗြိတိသျှအုပ်ချုပ်ရေး အစပြုလာသည်။ သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ အုပ်ချုပ်ရေးတာဝန်ဖြင့် ရောက်လာကြသော ဗြိတိသျှတို့သည် မိမိတို့က အင်္ဂလိပ်စာ ရနေသဖြင့် ဒေသခံ၏ ဘာသာစာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကို အထင်မကြီးကြပေ။ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ အစဉ်အလာ ထွန်းကားလာခဲ့သော စာပေသည် ဒဏ္ဍာရီများ၊ ယုံတမ်းပုံပြင်များ၊ အတိတ်ကို အမွမ်းတင်နေခြင်းများ ဖြစ်သောကြောင့် ဂရုတစိုက် လေ့လာလိုက်စားနေစရာ မလိုဟူ၍ အထင်ရှိနေကြသည်။

ယင်း ထင်မြင်ယူဆချက်များကြောင့် မည်သည့် ဥရောပတိုက်သားမှ

ရုရှားအုပ်စိုး

သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ အစဉ်အလာ ရှိလာခဲ့သော စာပေကို လေ့လာရကောင်းစေဟု မအောက်မေ့ခဲ့ပေ။ လေ့လာလိုက်စားသူ ပေါ်ပေါက်လာလျှင်လည်း အများ၏ လက်ညှိုး ငေါက်ငေါက် ထိုးခြင်းကို ခံရမည်မှာ မလွဲမသွေ ဖြစ်သည်။ ယင်း အခက်အခဲနှင့် အနှောင့်အယှက် အဟန့်အတားများ ကြားထဲက ထူးထူးခြားခြား ရုန်းထွက်လာသူမှာ ဂျော့တန်းနား ဖြစ်သည်။

သီဟိုဠ်ကျွန်း အစောပိုင်း ဗြိတိသျှ နိုင်ငံဝန်ထမ်းတစ်ဦးဖြစ်သော ဂျော့တန်းနားသည် သူ့ပတ်ဝန်းကျင်၌ အနှောင့်အယှက် အခက်အခဲများ မည်မျှပင် ရှိနေသော်လည်း တွန့်ဆုတ်ခြင်း အလျဉ်းမရှိဘဲ ပါဠိစာပေနှင့် လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း ရှေးဟောင်းသမိုင်းကို လေ့လာလိုက်စားမှု ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ယင်းသို့ လေ့လာလိုက်စားရာ၌ ရင်ဆိုင်ရသော အခက်အခဲများမှာ တောင်ပုံရာပုံ ကြီးကျယ်များပြားလှသည်။ သို့သော်လည်း ထိုအခက်အခဲများသည် သူ၏ ဇွဲနှင့် လုံ့လကို ဟန့်တားပိတ်ပင်ထားခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်ပေ။ သူ၏ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုသည် မျှော်လင့်ထားသည်ထက်ပင် အောင်မြင်မှု ရရှိခဲ့သည်။

၁၈၅၉ ခုနှစ်တွင် ထုတ်ဝေသော သူ၏ လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းအကြောင်း စာအုပ်၌ ဆာအင်မာဆင် ဖြည့်စွက်တင်ပြထားသော ဂျော့တန်းနားအကြောင်းကို ဖတ်ကြည့်လျှင် ဂျော့တန်းနား၏ ဘဝဖြစ်စဉ် အကြောင်းနှင့် စောစောပိုင်းက ဂျော့တန်းနား ဘယ်လို အခက်အခဲမျိုး ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည် ဆိုသည်ကို သိရှိနားလည်နိုင်ပေသည်။ ထိုစာ၌ပါသော အချက်အလက်အချို့မှာ ဤသို့တည်း.....

“ဂျော့တန်းနားသည် ပထမအလင်အော့ဖ်ဝင်ဘာတန်၏ သားဖြစ်သူ ဂုဏ်သရေရှိ ဂျော့တန်းနား၏ အကြီးဆုံးသား ဖြစ်သည်။ မိခင်ဖြစ်သူ အိန်ဒိုလီသည် ကာဒင်နယ် ဒုတိယအက်၏ တူမ ဖြစ်သည်။ ၁၇၉၉ ခုနှစ်တွင် သီဟိုဠ်၌ မွေးဖွားပြီး အင်္ဂလန်၌ ထိုအချိန်က သီဟိုဠ်ကျွန်းဘုရင်ခံ ဆာသောမတ်မေတ်လင်း၏ အုပ်ထိန်းမှုအောက်တွင် ပညာသင်ကြားသည်။ ၁၈၁၈ ခုနှစ်တွင် နိုင်ငံဝန်ထမ်း ဖြစ်လာသည်။ နိုင်ငံဝန်ထမ်း အမြင့်ဆုံးရာထူးအထိ တိုးမြှင့်ခန့်ထားခြင်း ခံရသည်။

“နိုင်ငံဝန်ထမ်းအဖြစ်နှင့် တာဝန်ဝတ္တရားကို အပြည့်အဝ ထမ်းရွက်သည် အပြင် တိုင်းရင်းသား သီဟိုဠ်ဘာသာစကားနှင့် ပါဠိဘာသာ စကားကိုလည်း ကျွမ်းကျင် တတ်မြောက်အောင် သင်ကြားလေ့လာသည်။ ပါဠိဘာသာမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာ ဘုန်းတော်ကြီးများသာလျှင် တတ်ကျွမ်းသည့် ဘာသာစကား ဖြစ်ပြီး ဘုန်းတော်ကြီးများထဲတွင်ပင် မတတ်သူ အများအပြား ရှိသည်။

ထိုအချိန်က ပါဠိဝေါဟာရ စကားလုံး၏ အနက်ကို ဖော်ပြရန်အတွက် အဘိဓာန်စာအုပ်များလည်း မရှိပေ။ပါဠိစကားလုံးကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုပေးနိုင်သည့် ဆရာသမားလည်း မရှိပေ။ ထို့ကြောင့် မစ္စတာတန်းနားသည် ပါဠိကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုရန်အတွက် သူ တတ်ကျွမ်းထားသည့် ဘာသာစကားကိုသာလျှင် ကြားဘာသာစကား အဖြစ် လုံးလုံး မှီခိုအားထားရသည်။

“သာမန် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး အနေမျိုးသာဆိုလျှင် ထိုကဲ့သို့သော အခက်အခဲမျိုးကို ကျော်လွှား သွားနိုင်ဖို့ရာ မလွယ်ကူပေ။ သို့ပတ်ဝန်းကျင်၌ ရှိနေသူများကလည်း အားပေးအားမြှောက် မပြုလုပ်ကြချေ။ ထိုလူများ၏ ဩဘာလက်ခုပ်သည် သူ အောင်မြင်မှု ရရှိသည့် အချိန်ကာလအထိ စောင့်ဆိုင်းနေသည်”။

သူ့ခေတ် သူ့အခါက တန်းနား၏ အရှေ့တိုင်း စာပေလေ့လာမှုသည် ပြိုင်ဘက်မရှိ အံ့ဩဘွယ် ကောင်းလှသည်။ ပါဠိဘာသာ စကားကို သင်ကြား၍ တတ်မြောက်လာသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် တန်းနားသည် လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်း၏ သမိုင်းဖြစ်သော မဟာဝံသကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် စတင် ပြန်ဆိုသည်။

ပါဠိဘာသာ၌ ဝံသ စာပေ အစဉ်အလာသည် ရှင်မဟာ ဗုဒ္ဓဃောသ ခေတ် မတိုင်ခင်ကပင် အစပြုလာခဲ့သည်။ ယင်း အစဉ်အလာသည် ၁၉ ရာစု၊ ၂၀ ရာစုအထိပင် တိုင်ခဲ့သည်။ ပါဠိဘာသာ၌ ရှိသော အဓိက ဝံသကျမ်းများမှာ-

- ၁။ ဒီပဝံသ
- ၂။ မဟာဝံသ
- ၃။ စူဠဝံသ
- ၄။ ဗုဒ္ဓဃောသုပ္ပတ္တိ
- ၅။ သဒ္ဓမ္မသင်္ဂဟ
- ၆။ မဟာဗောဓိဝံသ
- ၇။ ထူပဝံသ
- ၈။ အတ္တနဂလူဝိဟာရဝံသ
- ၉။ ဒါဠာဓာတုဝံသ
- ၁၀။ ဆကေသဓာတုဝံသ
- ၁၁။ ဂန္ဓဝံသ
- ၁၂။ သာသနဝံသ

တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ယင်းတို့အနက် မဟာဝံသသည် ဒီပဝံသကဲ့သို့ပင်

သီဟိုဠ်ကျွန်းသမိုင်း ဖြစ်သည်။ မဟာဝံသ၏ အကြောင်းအရာသည် ဒီပဝံသ၏ အကြောင်းအရာနှင့် တူသော်လည်း မဟာဝံသက ဒီပဝံသထက် ကျယ်ပြန့်သည်။ ရေးသားပုံမှာလည်း အသက်ပါသည်။ မဟာဝံသသည် သမိုင်းဆိုင်ရာ မဟာကဗျာကျမ်း ဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာ့ဂန္ထဝင် မဟာကဗျာကျမ်းမျိုး၌ တွေ့ရသော ရေးဟန်မျိုး မဟာဝံသ၌ တွေ့ရသည်။ မဟာဝံသကို ငါးရာစုနှစ် နောက်ဆုံး သို့မဟုတ် ခြောက်ရာစုနှစ် အစောပိုင်းလောက်၌ ရေးသားသည် ဟူ၍ အဆိုရှိသည်။ မဟာဝံသကို ဖွင့်ဆိုရေးသားသည့် မဟာဝံသဋီကာ ကျမ်းလည်း ရှိသည်။ ယင်းကျမ်း၏ အဆိုအရ မဟာဝံသ ကျမ်းပြုဆရာ၏ အမည်မှာ မဟာနာမ မထေရ် ဖြစ်သည်။

သီဟိုဠ်သမိုင်းနှင့် ပတ်သက်၍ အထူးအရေးပါသော ယင်း ပါဠိဘာသာ မဟာဝံသ မဟာကဗျာ ကျမ်းကြီးကို ဂျော့တန်းနားသည် အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ပြန်ဆိုသည်။ ထိုအချိန်က တန်းနားသည် ဆာဘာရဂါမူဝ ခရိုင်တာဝန်ခံ နိုင်ငံဝန်ထမ်းအဖြစ်ဖြင့် အေဒမ်တောင်ထိပ် အနီးရှိ သမိုင်းဝင် ရတနာပူရမြို့၌ အခြေစိုက်နေသည်။

ပညာလိုလားသူ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် တန်းနားသည် ပါဠိစာပေ ပညာရှင် ဗုဒ္ဓဘာသာ ဘုန်းကြီးရဟန်းများထံ အမြဲတမ်း ဆည်းကပ်သည်။ တန်းနား ပါဠိဘာသာ တတ်မြောက်လာသည်မှာ ထိုဘုန်းကြီး ရဟန်းများ၏ ကျေးဇူးကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။

ရတနာပူရမြို့၌ နေထိုင်စဉ် တန်းနားအဖို့ ကံကောင်းသွားသည်မှာ မဟာဝံသဋီကာကျမ်း တစ်စောင်ကို ရှားရှားပါးပါး သွားတွေ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ သူနှင့် ခင်မင်ရင်းနှီးနေသော ဘုန်းတော်ကြီးတစ်ပါး၏ အကူအညီဖြင့် ၅၄၃ ဘီစီမှ ၃၀၄ အေဒီထိ ပါဝင်သော မဟာဝံသ သုံးဆယ့်ရှစ်ကဏ္ဍကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုပြီးလျှင် ကိုလံဘိုမြို့၌ ၁၈၃၇ ခုနှစ်တွင် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။

မဟာဝံသ အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန် ထွက်ပေါ်လာခြင်းသည် ထိုအချိန်က ပညာရှင်လောကအတွင်း ဂယက်ရိုက်သွားစေခဲ့သော အဖြစ်အပျက် ဖြစ်သည်။ အရှေ့တိုင်းစာပေကို လေ့လာလိုက်စားသည့် ဥရောပ ပညာရှင်များသည် အကြီးအကျယ် အံ့ဩသွားကြပြီးလျှင် တန်းနား၏ ကြိုးပမ်းချက်ကို ဝမ်းသာအားရ ဂုဏ်ပြုချီးကျူး ကြသည်။ မဟာဝံသသည် အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ပထမဦးဆုံး ဘာသာပြန်သည့် ပါဠိကျမ်း ဖြစ်သည်ဟု အဆိုရှိသည်။

မဟာဝံသကို မြန်မာဘာသာဖြင့်လည်း ဘာသာပြန်ဆိုထားသည်။ ဘာသာပြန်ဆိုသူမှာ ကျီးသံလေးထပ်ဆရာတော် ဖြစ်သည်။ မဟာဝံသကို အင်္ဂလိပ်

ဘာသာပြန်သည့် အချိန်ကာလနှင့် မြန်မာဘာသာပြန်သည့် အချိန်ကာလသည် အနှစ် ၇၀ လောက် ကွာသည်။ မဟာဝံသကို တန်းနား အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်သည့် အချိန်မှာ ကျီးသဲလေးထပ်ဆရာတော် မြန်မာဘာသာ ပြန်သည့် အချိန်ထက် အနှစ် ၇၀ လောက် စောသည်။

ဥရောပတိုက် ပညာရှင်များ စမ်းတဝါးဝါး ဖြစ်နေသည့် အချက်များကို တန်းနား၏ မဟာဝံသ အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်က မီးမောင်းထိုးပြလိုက်သည်။ မဟာဝံသတွင် ပါသော အချက်အလက်များမှာ ဥရောပ ပညာရှင်များအတွက် မည်မျှ အရေးပါ အရာရောက်သနည်း ဆိုလျှင် အပေါ်စီးက အသာရနေသော မိမိတို့၏ ဉာဏ်ပညာနှင့် ပတ်သက်၍ မျက်စိမှိတ် အထင်ကြီးနေကြသော ဥရောပ ပညာရှင်များ သည်ပင်လျှင် မဟာဝံသ၌ ပါဝင်သော အချက်အလက်များ၏ နိုင်မာ တိကျမှုကို မဝေဖန်ပုံကြပေ။

သံသယအားလုံး ရှင်းလင်းသွားစေရန် တန်းနားသည် သူ၏ မဟာဝံသ အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန် ထွက်ပေါ်လာပြီး မကြာခင်မှာပင် မဟာဝံသ မူရင်းကို ရောမ အက္ခရာနှင့် ပုံနှိပ် ထုတ်ဝေသည်။

မဟာဝံသ၌ လင်္ကာဒီပသမိုင်း မျှသာမက အိန္ဒိယ ရှေးဟောင်းသမိုင်းနှင့် ပတ်သက်သော အချက်အလက်များလည်း ပါဝင်နေသည်။ သို့ဖြစ်၍ တန်းနား၏ မဟာဝံသ အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်သည် အိန္ဒိယသမိုင်း ပြုစုရေးအတွက်လည်း များစွာ အထောက်အပံ့ ဖြစ်သွားသည်။ အိန္ဒိယ ရှေးဟောင်းသမိုင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ထိုအချိန် အထိ ယူဆလာခဲ့သော ပညာရှင်တို့၏ အယူအဆကို တန်းနား၏ မဟာဝံသ အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်သည် များစွာ ပြောင်းလဲပစ်လိုက်သည်။

နာမည်ကျော် ဂရိသံတမန် မေဂါစသင်နိစ် မှတ်တမ်းတင်ထားသော စန္ဒရဂုတ္တပစ်သည် မဟာဝံသ၌ ပါသော စန္ဒရဂုပ္ပတပင် ဖြစ်သည်ဟူ၍ ထိုအခါ ကျမှ သဘောပေါက်သွား ကြသည်။

တန်းနား၏ မဟာဝံသ အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်ကြောင့် ထူးထူးခြားခြား ကျေးဇူးများသွားသည့် အချက်တစ်ချက် ရှိသေးသည်။ ထိုအချိန်က ပရင်းဆက် သည် အသောက ကျောက်စာများကို ကျောက်စာရေးထိုးသူ အသောက၏ အကြောင်းကို မသိရှိဘဲနှင့် ဖတ်ဖို့ ကြိုးစားနေသည်။ တန်းနားနှင့် ပရင်းဆက်တို့ သည် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး စာချင်း အဆက်အသွယ်ပြုလုပ်ပြီး မေးမြန်း စုံစမ်းကြ သည်။ ထိုအခါကျမှပင် အသောက ကျောက်စာများ၌ ပါသော ဝိယဒသီ ဟူသည် မှာ မဟာဝံသ၌ ပါသော ဗုဒ္ဓဘာသာ ဘုရင်ဧကရာဇ် သီရိဓမ္မာသောကမင်းကြီး ဆိုသည်ကို သိရှိနားလည်သွားသည်။ ယခုအခါ၌ အသောက ကျောက်စာ၏

အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို သိရှိ နားလည်ရန်အတွက် မည်မျှ အခက်အခဲရှိသည် ဆိုသည်ကို နားလည် သဘောပေါက်ဖို့ရန် မလွယ်ကူသော်လည်း တောရှင်းနေရသည့် ထိုအချိန်ကာလကမူ စကားလုံးတစ်လုံးအတွက် မည်မျှ ဦးနှောက်ခြောက်ရသည် ဆိုသည်ကို မှန်းဆ ကြည့်ပါမှသာလျှင် သဘောပေါက် ပေလိမ့်မည်။

အသောက ကျောက်စာများ၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို သိရှိနားလည် လာရခြင်းမှာ တန်းနားနှင့် ပရင်းဆက်တို့၏ ကျေးဇူးကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။

ထိုအချိန်က တိဗက်နှင့် နီပေါရှိ ဗုဒ္ဓစာပေ မှတ်တမ်းမှတ်ရာများကို လေ့လာ စူးစမ်းနေကြသော ပညာရှင်များသည်လည်း မဟာဝံသ၏ အကူအညီဖြင့် မှုန်ဝါး ထွေပြားနေသည့် အချက်အလက်များ ရှင်းလင်းပြတ်သား သွားကြသည်။

တန်းနား၏ မဟာဝံသ အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်ကို ရင်ဒေးဗစ်က “ပါဠိဘာသာ သင်ကြားလေ့လာမှု အားလုံး၏ အခြေခံ အုတ်မြစ်” ဟူ၍ ဆိုထားသည်။ တန်းနား၏ မဟာဝံသ အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်သည် ဝက်မင်စတာရှိ ကိုလိုနီရုံးတွင်လည်း ဂယက် ရိုက်သွားသည်။ တန်းနား၏ မဟာဝံသ အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်ကြောင့် လင်္ကာဒီပ သီဟိုဠ်ကျွန်းရှိ ရှေးဟောင်း အဆောက်အအုံ အပျက်အစီးများနှင့် ရှေးဟောင်း မြို့ပျက်များကို တူးဖော်ဖို့ စိတ်ပါဝင်စားလာသည်။

၁၈၆၈ ခုနှစ်တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း ၇ ရင်ခံ ဆာကျူလ်စ်ရီဘင်ဆင်သည် တိုင်းပြည်တွင်းရှိ ကျောက်စာအားလုံးကို မှတ်တမ်းတင်ရန် ကော်မရှင်အဖွဲ့ တစ်ဖွဲ့ ဖွဲ့စည်းပေးသည်။ ယင်းမှာ သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ (သီဟိုဠ်) ကမ္ပည်းကျောက်စာဌာန၏ အစ ဖြစ်သည်။ ရှေးဟောင်း စေတီပုထိုးများနှင့် ရှေးဟောင်း သံဃာရာမများကို တိတိကျကျ အမည်နာမ သိရှိကြရခြင်းမှာ ယင်းကမ္ပည်းကျောက်စာ ဌာန၏ ကြိုးပမ်း အားထုတ်ချက်ကြောင့် ဖြစ်သည်။

ပါဠိကျမ်းဂန်များနှင့် သီဟိုဠ်ကျမ်းဂန်များ၏ အကူအညီဖြင့် တန်းနားသည် သီဟိုဠ်နိုင်ငံ သမိုင်းအကျဉ်းချုပ် ကိုလည်း ရေးသားပြုစုသည်။ ယင်းစာအုပ်၌ မင်းဆက်နှင့် အရေးပါသော အဖြစ်အပျက်များ၏ ခုနှစ်သက္ကရာဇ်ကို ရေးသား ဖော်ပြထားသည်။ သူ၏ တင်ပြချက်များမှာ တိကျ မှန်ကန်လှသဖြင့် နှစ်ပေါင်း တစ်ရာမျှ နောက်ထပ် အသစ်အသစ် သုတေသန ပြုကြသော်လည်း သူ၏ တင်ပြချက်များကို ပယ်ဖျက်ပစ်၍ မရဘဲ ရှိနေကြသည်။

တန်းနားသည် ထိုအချိန်ကာလ အတောအတွင်း၌ ဗင်္ဂေါ အေရှတစ်ဆိုဆိုက်တီ^၁ အသင်း၏ ဂျာနယ်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ သမိုင်းနှင့် အိန္ဒိယသမိုင်းအပြင် အခြား အရှေ့တိုင်းဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများနှင့် ပတ်သက်၍လည်း ဆောင်းပါး

၁။ Bengal Asiatic Society

စာတမ်း များစွာကို ရေးသားသည်။ အိန္ဒိယ ကျောက်စာများနှင့် ပတ်သက်သော သူ၏ ရေးသား တင်ပြချက်များသည် တန်ဖိုးကြီးမားလှပြီး အမြဲတမ်းပင် အလင်း ရောင် ထွန်းပြောင်လျက် ရှိနေပေသည်။

တန်းနားသည် ပါဠိပိဋကတ် အားလုံးကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုဖို့ အကြံအစည် ရှိသည်။ သို့သော်လည်း အရွယ်ကောင်းတုန်း ကွယ်လွန်သွားသဖြင့် သူ၏ စီမံကိန်းအားလုံး ရပ်ဆိုင်းသွားသည်။ တန်းနားသည် ၁၈၄၃ ခုနှစ်တွင် နေပလက်စ်၌ ကွယ်လွန်သွားသည်။ ထိုနှစ်၌ပင် နောင်အခါတွင် တန်းနား၏ ခြေရာနင်း၍ ပါဠိကျမ်းဂန်များကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုမည့် နာမည်ကျော် ရစ်ဒေးဗစ်ကို ဖွားမြင်ခဲ့သည်။ တန်းနား ကွယ်လွန်ချိန်၌ အသက် ၄၄ နှစ်မျှသာ ရှိသေးသည်။ အသက် ရှည်ရှည်သာ နေသွားရလျှင် နောက်ထပ် အဖိုးတန် ကျမ်းစာ များ မည်မျှ ပြုစုသွားမည် မသိပေ။

တန်းနားသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ တစ်ဖက်က နိုင်ငံဝန်ထမ်း တာဝန်ကို ဆောင်ရွက်ရင်း တစ်ဖက်ကလည်း စာပေသုတေသန လုပ်ငန်းများကို ကြိုးပမ်း အားထုတ်နေလေရာ ကျန်းမားရေး ကျဆင်းလာသည်။ ထို့ကြောင့် မကွယ်လွန်မီ တစ်နှစ်အလို ၁၈၄၂ ခုနှစ်တွင် ဥရောပသို့ ပြန်သွားသည်။ တန်းနားသည် ငယ်ငယ် ရွယ်ရွယ်နှင့် ကွယ်လွန်သွားခဲ့သော်လည်း ထင်ရှားကျော်ကြားသော အရှေ့တိုင်း စာပေပညာရှင် အဖြစ်နှင့် သူ၏ အောင်မြင်မှုမှာမူ ကြီးကျယ်လှပေသည်။

၁၉ ရာစု မတိုင်မီက ဥရောပတိုက်သား ပညာရှင်များသည် ရှေးဟောင်း အရှေ့တိုင်းစာပေ ရေးသားချက်များကို သမိုင်းတန်ဖိုး ရှိသည်ဟူ၍ မထင်ကြပေ။ သို့သော်လည်း တန်းနားလို ပညာရှင်များ၏ ကြိုးပမ်း အားထုတ်မှုများကြောင့် ထိုအယူအဆများသည် အချိန် အတော်ကြာကြာကပင် တိမ်မြုပ်ပျောက်ကွယ် သွားကြလေပြီ။

ပညာရှင် မက်မူလာ
[၁၈၂၃-၁၉၀၀]

ဂျာမန်လူမျိုးတစ်ဦး ဖြစ်သော်လည်း ဗြိတိသျှ နိုင်ငံသားအဖြစ် ခံယူထားသော ပရိဒရစ် မက်မူလာ^၁ သည် သူ့ဘဝ၏ အချိန်ကာလ အတော်များများ၌ အခြေချခဲ့သော အင်္ဂလန်နိုင်ငံတွင် နေပြီးလျှင် ဗုဒ္ဓဘာသာကို ထုထည်ကြီးမားစွာ အကျိုးပြုခဲ့သည်။ “သူ့ကို စံထားလောက်သော အင်္ဂလိပ်လူမျိုး တစ်ယောက်အဖြစ် ထင်မှတ်ယူဆ သင့်၏။ အကြောင်းမူကား သူသည် ပညာရှင်ကြီး ဂျွန်ဘု^၂ ၏ အရေးအသားမျိုးကို မိအောင် ရေးနိုင်သော အရည်အချင်း ရှိသောကြောင့် ဖြစ်သည်”။^၃

မက်မူလာသည် အရှေ့တိုင်းစာစဉ်၏ အလေးထားအပ်သော ကျမ်းစာအုပ်များ^၄ ကို တည်းဖြတ်သူ ဖြစ်သည်။ ယင်းစာစဉ်၏ ကျမ်းစာအုပ်များထဲတွင် နာမည်ကျော် ပညာရှင်နှစ်ဆယ် အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသော ကျမ်းစာအုပ်အတွဲ ၅၀ နှင့် သူ့ကိုယ်တိုင် အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသော ဓမ္မပဒကျမ်း ပါဝင်သည်။ ယင်း စာစဉ် အပြီးသတ် သွားသောအခါ မက်မူလာသည် ပါဠိကျမ်းစာအသင်း^၅ ၏ ကွပ်ကဲမှုအောက်တွင် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသော ဗုဒ္ဓကျမ်းစာ စာစဉ်၏ အလေးထားအပ်သော ကျမ်းစာအုပ်များ^၆ ကို တည်းဖြတ်သည်။ ၁၉၀၀ ခုနှစ်၌ မက်မူလာ ကွယ်လွန်သွားသောအခါ ရစ်ဒေးဗစ်က ယင်းစာစဉ်၏ တည်းဖြတ်သူအဖြစ် တာဝန်ယူပြီးလျှင် ယင်းစာစဉ်၏ အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန် ၂၅ အုပ်ကို ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။

ယင်း စာစဉ် နှစ်ခုကို တည်းဖြတ်သူအဖြစ် တာဝန်ယူသည်သာ မကဘဲ မက်မူလာသည် ဗုဒ္ဓစာပေနှင့် လည်းကောင်း၊ ဗုဒ္ဓဘာသာ အကြောင်းအရာ အမျိုးမျိုးနှင့် လည်းကောင်း ပတ်သက်သော စာတမ်းပေါင်း များစွာကိုလည်း ရေးသားခဲ့သည်။

၁။ Friedrich Max Muller   ၃။ The Cabinet Portrait Gallery
၂။ John Bull   ၄။ The Sacred Books of the East Series
၅။ The Pali Text Society   ၆။ The Sacred Books of the Buddhist Series

---

ပညာရှင် မက်မူလာ [၁၈၂၃-၁၉၀၀]

ယင်း ပညာရှင်များသည် မက်အား အလားအလာရှိသော သူငယ်တစ်ယောက် အဖြစ် မြင်လာကြသည်။မက်မူလာသည် ဂီတပညာကိုလည်း သင်ကြားဆည်းပူး သည်။သို့ရာတွင် ဖီလစ်မင်ဒယ်ဆိုဟင်^၁ က မက်အား ဂီတပညာရှင်အဖြစ် အသက် မမွေးရန် အကြံဉာဏ်ပေးသည်။ထိုအခါ မက်သည် ဘာသာဗေဒကို သင်ကြား လေ့လာရန် ဆုံးဖြတ်ချက် ချလိုက်သည်။

ပါရမီရှင်တစ်ဦးအဖြစ် အသိအမှတ် ပြုထားခြင်းခံရသော မက်သည် အသက် ၁၇ နှစ် အရွယ်၌ လိပဇစ် တက္ကသိုလ်တွင် ဝင်ရောက် ပညာသင်ကြား ပြီးလျှင် ၁၈၄၃ ခုနှစ် အသက် ၂၀ အရွယ်၌ ဘာသာဗေဒ ပညာရှင်အဖြစ် ဒေါက်တာ ဘွဲ့ ရရှိသည်။လူငယ်တစ်ယောက် အဖြစ်ဖြင့် မက်သည် လော့ဇော^၂၊ ဂျော့ဗော စတာ^၃၊ ဟာဒါ^၄၊ဂိုထေး^၅ ကဲ့သို့သော အိန္ဒိယ ကဗျာနှင့် လည်းကောင်း၊ အိန္ဒိယ ရှေးဟောင်းပစ္စည်း ဝတ္ထုများနှင့် လည်းကောင်း ပတ်သက်သည့် သုတေသီ ပညာ ရှင်ပိုင်းက ပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် အဆက်အသွယ် ရရှိသွားသည်။ထိုပညာရှင်များက သူ့ကို အထင်ကြီးသွားကြသည်။ အိန္ဒိယ အတွေးအခေါ်များနှင့် ပတ်သက်သော ခက်ခဲ နက်နဲသော ပြဿနာများကို မက်သည် ရှိပင်ဟောင်ဝါ^၆နှင့် ဆွေးနွေး သည်။ သူ၏ ပထမဦးဆုံး စာပေကြီးပမ်းမှုမှာ သက္ကတ ဂန္ထဝင် ဟိတောပဒေသ^၇ ကို ဂျာမန်ဘာသာ ပြန်ဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။ယင်း ဟိတောပဒေသ ဂျာမန်ဘာသာ ပြန်ကို ၁၈၄၄ ခုနှစ်တွင် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။

ထို့နောက် မက်သည် ဘာလင် သွားသည်။ဘာလင်၌ ဖရန်ဘော့^၈ က ပညာ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် သင်ကြားဆည်းပူးလိုသော မက်အား အိန္ဒိယ-ဂျာမန် ဘာသာဗေဒ ဆက်သွယ်မှု ပညာရပ်ကို သင်ကြားပေးသည်။ဖရက်ဒရစ် ရုကတ်စ်^၉ က မက်ကို စာပေလှုပ်ရှားမှုများ၌ ပါဝင်စေပြီးလျှင် ဘာသာပြန်ဆိုမှု အတတ်ပညာ ကို သင်ကြားပြသ ပေးသည်။မက်သည် စကယ်လင်^{၁၀}၏ ဟောပြောချက်များ ကို စိတ်ပါဝင်စားပြီးလျှင် သီယိုဒို ဖန်တီမ်^{၁၁} ၏ မိတ်ဆွေ အပေါင်းအသင်းများ ထဲတွင် ပါဝင်လာသည်။ယင်းပုဂ္ဂိုလ်များက မက်အား အထူးပင် ချီးကျူးကြသည်။

၁၈၄၆ ခုနှစ်တွင် မက်သည် ပါရီသို့ သွားသည်။အင်တိုနီ လီယိုနာ- ဒီ-ချေဇီ^{၁၂} နှင့် နောက်ပိုင်းတွင် ယူဂျင်ဘာနော့တို့ နေကြသောပါရီသည် အိန္ဒိယ

၁။ Felix Mendessohn ၅။ Goethe ၉။ Fredrich Ruckert ၁၀။ Schelling
၂။ Lotze ၆။ Schopenhauer ၁၁။ Theodor Fontane
၃။ Georg Forsters ၇။ ဤစာရေးသူ မြန်မာဘာသာ ပြန်ထားသည်။
၄။ Herder ၈။ Franz Bopp ၁၂။ Antone Leonard de Chezy

စာပေပညာကို လေ့လာလိုက်စားသူများအတွက် ဆွဲဆောင်မှုရှိသော နေရာ တစ်နေရာ ဖြစ်သည်။

ဘာနေ့၏ အကူအညီဖြင့် မက်သည် ၀၀၃နှင့် ဗုဒ္ဓစာပေကို နားလည် တတ်မြောက်လာသည်။သူ၏ ကိုယ်ရေးအတ္ထုပ္ပတ္တိ၌ ရေးသားထားသည့်အတိုင်း ၀၀၃ မန္တန်များနှင့် ပတ်သက်သော ဘာနေ့၏ ဟောပြောချက်များသည် မက် အတွက် ကမ္ဘာသစ်တစ်ခု ဖွင့်ပေးလိုက်သည်။

ဘာနေ့က လှုံ့ဆော်အားပေးသည် ဖြစ်၍ မက်သည် ရီဂဝေဒ^၁ ကို တည်းဖြတ်ရန် ဆုံးဖြတ်ချက် ချသည်။ယင်းကိစ္စအတွက် ရှေးဟောင်း လက်ရေး စာမူ ပေ ပရပိုက်များ ရရှိနိုင်သော လန်ဒန်သို့ ထွက်ခွာသွားသည်။ယင်းအလုပ်မှာ အလွန်ကြီးကျယ်ပြီး ငွေကုန်ကြေးကျများသည့် အလုပ်ဖြစ်သည်။စိန်ဂျိမ်း^၂ ၏ နန်းတော်၌ ရှိနေသော ပရပ်ရှားသံအမတ် ခရစ်ယာန် ကာလဂျီစီယာဗေဇွန် ဘွန်ဗန်ဆင်^၃ နှင့် အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီက သူ့ကို ထိုစိမ့်ကိန်းအတွက် ငွေကြေး အကူအညီ ပေးကြသည်။

ဗောဒလိန်း စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်^၄ ၌ မက်မူလာသည် အောက်စဖို့ တက္ကသိုလ် ပါမောက္ခဝိလဆင်^၅နှင့် အသိအကျွမ်း ဖြစ်သွားသည်။ရာမာယဏ ကျမ်းကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်သူ ဝီလဆင်က မက်အား အင်္ဂလန်တွင် နေရန် တိုက်တွန်းသည်။၁၈၄၈ ခုနှစ်၌ မက်သည် အောက်စဖို့တက္ကသိုလ်၌ အခြေချ ပြီးလျှင် ရီဂဝေဒ ပထမတွဲကို ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။၁၈၄၉ ခုနှစ်၌ အောက်စဖို့ တက္ကသိုလ်က မက်အား ဘာသာဗေဒ နှိုင်းယှဉ်ချက် ပညာရပ်^၆နှင့် ပတ်သက်၍ ဟောပြောချက်များကို ဆက်တိုက် ချပို့ပေးရန် ဖိတ်မန္တ က ပြုသည်။

ထိုအချိန်မှ စ၍ နောက်ပိုင်း၌ မူလာသည် တဖြည်းဖြည်း ထင်ရှား ကျော် ကြားလာသည်။မက်မူလာသည် ၁၈၅၄ ခုနှစ် ခေတ်သစ် ဥရောပ ဘာသာစကား များ^၇ နှင့် ပတ်သက်သော ပါမောက္ခ ဖြစ်လာသည်။၁၈၅၆ ခုနှစ်၌ အော်လ်ဆိုလ် ကောလိပ်^၈ ၏ သုတေသနပညာရှင်^၉ ဖြစ်လာသည်။၁၈၅၆ ခုနှစ်၌ ဗောဒလိန်း စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်၏ ပိဋကတ်မှူး ဖြစ်လာသည်။ထိုအချိန် မတိုင်မီကလည်း မက်သည် ဂုဏ်ထူးဆောင် မဟာဝိဇ္ဇာဘွဲ့ ပေးအပ်ခြင်းခံရပြီး ခရစ်ချာချ်^{၁၀}၏ အဖွဲ့ဝင်တစ်ဦး ဖြစ်လာသည်။

၁။ Rigveda ၅။ Wilson ၈။ All Souls College
၂။ St. Jame ၆။ Comparative Philology ၉။ Fellow
၃။ Christian Karl Josias Baron von Bunsen ၁၀။ Christ Church
၄။ The Bodlein Library ၇။ Modern European Languages

၁၆၈၀ ခုနှစ်တွင် သက္ကတပါမောက္ခ ရာထူးနေရာ လစ်လပ်သွားသည်။ သို့ရာတွင် ဝါဒသဘောတရားကို ချုပ်ကိုင်ထားသူများက တက္ကသိုလ်တွင် ပထမဦးစွာ ဒဿနပညာရှင် ကန့်နှင့် ပတ်သက်၍ သင်ကြားပြသ ပေးဖူးသူ မက်အား သက္ကတ ပါမောက္ခရာထူး မပေးရန် ကန့်ကွက်ကြသည်။ သို့ရာတွင် နှစ်ပေါင်း ၈ နှစ် ကြာလာသောအခါ ဘာသာဗေဒ နှိုင်းယှဉ်မှု ပညာရပ်နှင့် ပတ်သက်သော ပါမောက္ခ ရာထူး အသစ်အတွက် အုတ်မြစ်ချပြီးလျှင် ယင်းအုတ်မြစ်၌ မက်မူလာအား ပထမဦးဆုံး ပါမောက္ခအဖြစ် အမည်နာမ ကမ္မည်း ရေးထိုးထားသည်။ မက်မူလာသည် ကွယ်လွန်သည်အထိ သက္ကတပါမောက္ခ အဖြစ် အမှုထမ်းသွားသည်။

မက်မူလာ တည်းဖြတ်သော ရိဂဝေဒသည် အတွဲ ၆ တွဲ ရှိသည်။ ၂၅ နှစ် တိတိ ကြိုးပမ်းအားထုတ်ရသော ယင်းကျမ်းစာများသည် အိန္ဒိယ စာပေအတွက် မက်မူလာ၏ အကြီးမားဆုံး အကျိုးပြုချက်ပင် ဖြစ်သည်။ ဘုရားဟော မုခပါဌဝစန ဟု ထင်မြင်ယူဆ လာခဲ့သည် ဖြစ်၍ တစ်ကြိမ်တစ်ခါမှ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်း မပြုလုပ်ဘဲ ဗြာဟ္မဏ လူတန်းစားတို့၏ လက်ထဲ၌သာ ရှိနေသော ဝေဒကျမ်းစာများ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေနိုင်သည့် အခြေအနေသို့ ရောက်ရှိသွားခြင်းသည် မက်မူလာအတွက် မယုံကြည်နိုင်စရာ ဖြစ်နေသည်။ အနည်းငယ်မျှသော ပုဂ္ဂိုလ်များသာ ရိဂဝေဒ ကျမ်းစာ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်းကို ကန့်ကွက်ကြသည်။ လူအများစုကမူ ရိဂဝေဒ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်းကို လက်ခံ သဘောတူကြသည် ဖြစ်၍ ကျေးဇူးပင် တင်ကြသည်။ ဗြာဟ္မဏများကပင်လျှင် မက် တည်းဖြတ်သော ရိဂဝေဒကျမ်းစာ၏ အကူအညီဖြင့် သူတို့၏ ရိဂဝေဒ ပေပုရဂိုက် လက်ရေးစာမူများကို ပြင်ဆင် သုတ်သင် ကြသည်။

မက်မူလာ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသော အကောင့်ဆုံး စာအုပ်များထဲက စာအုပ် တစ်အုပ်မှာ အိန္ဒိယက ကျွန်ုပ်တို့အား မည်သည့်အရာ သင်ပြနိုင်သနည်း^၁ ဟူသော စာအုပ် ဖြစ်သည်။ ယင်းစာအုပ်သည် အိန္ဒိယနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက် တစ်ဖက်သတ် အယူအဆများကို ချေဖျက်ထားသည်။ ယင်းစာအုပ်ကို ဖတ်သူသည် ကိုယ်တိုင် ကိုယ်ကျ သွားရောက်လေ့လာခြင်း မပြုဘဲနှင့် အိန္ဒိယနှင့် အိန္ဒိယလူမျိုးတို့၏ အကြောင်းကို ထိုမျှလောက် အသေးစိတ် ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ပြတ်ပြတ်သားသား ရေးသားထားခြင်းကို မအံ့သြဘဲ မနေနိုင်ပေ။

မက်သည် ငယ်ရွယ်စဉ် အချိန်ကာလက အိန္ဒိယသို့လာရန် ငွေကြေး မရှိပေ။ နောက်ပိုင်း ငွေကြေးရှိလာသောအခါ အချိန်မရှိ ဖြစ်နေပြန်သည်။ “ရှေး

၁။ India — What can it teach us?

ဟောင်း ပညာရှင်များသည် ရောမ သို့မဟုတ် ဧသင်ကို ကြည့်ရှုရန် ဆန္ဒ ပြင်းပြ သကဲ့သို့ ကျွန်ုပ်တို့သည် ဗာရာဏသီသို့ သွားပြီး ဂင်္ဂါမြစ်ထဲမှာ ရေချိုးလိုသည့် ဆန္ဒ ပြင်းပြသည်” ဟူ၍ မက်မူလာက ရေးသားထားဖူးသည်။

အိန္ဒိယ ပြဿနာ များနှင့် ပတ်သက်သော သူ၏ အယူအဆသည် အိန္ဒိယ မျိုးချစ်ပုဂ္ဂိုလ် တစ်ဦး၏ အယူအဆ အတိုင်း ဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယ လူမျိုးများသည် မက်မူလာအား သူတို့နိုင်ငံ၏ အကြီးမားဆုံး မိတ်ဆွေအဖြစ် လေးစားမြတ်နိုး ကြသည်။ မက်မူလာ အထိမ်းအမှတ်အဖြစ် မက်မူလာ ဗိမာန် ^၁ အမည်ဖြင့် အဆောက်အအုံကြီးတစ်ခု ဆောက်လုပ်ထားကြသည်။

အင်္ဂလန်နိုင်ငံက သူ့ကို နိုင်ငံသားကောင်း တစ်ယောက်အနေနှင့် ကောင်းစွာ ပြုမူဆက်ဆံသော်လည်း မက်မူလာသည် ၁၈၅၉ ခုနှစ် မေဒင်ဟက် ^၂ မှ ကျော့ကွမ် နာ ဂရင်းဖယ် ^၃ နှင့် အိမ်ထောင်ပြုမှပင် အင်္ဂလန်ကို ကိုယ့်အိမ် ကိုယ့်ယာ ဟူ၍ အသိအမှတ် ပြုသည်။

မက်မူလာသည် အင်္ဂလန်၌ မည်မျှ ထင်ပေါ်ကျော်ကြားသနည်း ဆိုလျှင် တိုင်း ^၄ သံတင်းစာကြီးက သူ့အတွက် ကော်လံ အမြဲ ဖွင့်ထားသည်။ ၁၈၇၃ ခုနှစ်၌ အင်္ဂလန်အသင်း ဂိုဏ်းအုပ်ဘုန်းတော်ကြီး စတန်လီ ^၅ ဖိတ်သည် ဖြစ်၍ မက်မူလာ သည် ဝက် မင်စတာအဆေး ^၆ ၌ ဘာသာတရားနှင့် ပတ်သက်၍ ဟောပြောသည်။ ထိုနေရာ၌ နှစ် နှစ် လူဝတ်ကြောင့် တစ်ယောက်အနေနှင့် ဟောပြောသည်မှာ ပထမ ဆုံးအကြိမ် ဖြစ်သည်။ ယင်း အဖြစ်အပျက်မှာ တစ်ခုတည်းသော အဖြစ်အပျက် ဖြစ်သည် ဟူ၍ ‘တိုင်း’ သတင်းစာကြီးက ရေးသားဖော်ပြ ထားသည်။

တစ်ကြိမ်တွင် မက်မူလာက ဤသို့ ပြောပြသည်။ “လူကြီးလူကောင်း အားလုံးသည် ဘဝ သုံးဘဝ နေကြရသည် ဟူ၍ ပြောဆိုနိုင်သည်။ ဘဝ တစ်ဘဝမှာ ကမ္ဘာလောက က မြင်ရသော၊ လက်ခံသော ဘဝ ဖြစ်၏။ ယင်းဘဝမှာ လူတစ်ဦး တစ်ယောက်၏ အပြင်အပ ဗဟိုဘဝ ဖြစ်၏။ ဒုတိယဘဝမှာ လူတစ်ဦး တစ်ယောက်၏ ရင်းနှီးသော မိတ်ဆွေများ မြင်ရသောဘဝ ဖြစ်၏။ ယင်းဘဝမှာ ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏ အိမ်ထောင်သည်ဘဝ ဖြစ်၏။ တတိယဘဝမှာ မိမိကိုယ်တိုင် မြင်ရ သော၊ နှလုံးသားကို ရှာဖွေနေသော ပုဂ္ဂိုလ်မြတ် မြင်ရသောဘဝ ဖြစ်၏။”

မက်မူလာ၏ ယင်းအဆိုပြုချက်နှင့် ပတ်သက်၍ ၁၈၉၃ ခုနှစ်၌ “ကျွန်ုပ်တို့ ကျမ်းပြုဆရာ၏ စာအုပ်စာတမ်းများကို ဖတ်လျက် သူ၏ စာဖတ်ပရိသတ်သည် သူ၏ ဘဝ သုံးခုလုံး၌ မက်မူလာသည် အမှန်တကယ်ပင် မဟာလူသားတစ်ဦး ဖြစ်သည်” ဟူ၍ ကောက်ချက်ချထားသည်။

၁။ The Max Muller Bhavan   ၃။ Georgina Grenfell   ၅။ Stanley
၂။ Maiden head   ၄။ The Time   ၆။ Westmanster Abbey

‘အာရှ အလင်းရောင်’ ကဗျာဆရာ

ဆာ အက်ဒွင် အာနိုး [၁၈၇၂-၁၉၀၄]

ဆာ အက်ဒွင် အာနိုး: ...

သူကား ရုပ်တရား လွမ်းမိုးမှုခံရသည့် အနောက်နိုင်ငံ ယဉ်ကျေးမှု ပတ်ဝန်းကျင်တွင် ကြီးပြင်းခဲ့ရသူ ဖြစ်သော်လည်း အနောက်နိုင်ငံသူ နိုင်ငံသားတို့အား စိတ်၏ ငြိမ်းချမ်းမှုရှိရာသို့ သွားရာလမ်းကို ညွှန်ပြသူ ဖြစ်သည်။ ရုပ်တရား တည်းဟူသော အမှောင်လွမ်းနေသည့် အနောက်တိုင်းယဉ်ကျေးမှု အဆောက်အအုံကြီးတွင် စိတ်၏ ငြိမ်းချမ်းမှု အလင်းရောင် တောက်ပစေသူ ဖြစ်သည်။ အာရှ၏ အလင်းရောင်ကို ဥရောပသို့ ဆောင်ကြဉ်းသွားသူ ဖြစ်သည်။

ဆာအက်ဒွင်အာနိုး^၁ သည် အာရှ၏ အလင်းရောင်^၂ ကို ရေးသားဖွဲ့ဆိုလျက် အာရှ၏ အလင်းရောင်ဖြစ်သည့် ဗုဒ္ဓတရားကို ဥရောပနှင့် မိတ်ဆက်ပေးသည်။ သူ၏ ‘အာရှ အလင်းရောင်’ သည် ဗုဒ္ဓ၏ ဘဝဖြစ်စဉ်နှင့် တရားတော်ကို အပြောင်မြောက်ဆုံး၊ အအောင်မြင်ဆုံး ဖွဲ့ဆိုထားသည့် ကဗျာအဖွဲ့ဖြစ်၍ ဗုဒ္ဓအကြောင်း၊ ဗုဒ္ဓ၏ တရားအကြောင်းကို ကမ္ဘာအား သိမြင်နားလည်စေရန် အတွက် ကြိုးစားသော အကူအညီ အထောက်အပံ့ကို ပေးခဲ့သည်။

အက်ဒွင်အာနိုးသည် ကဗျာဆရာ ဖြစ်သည်။ ပညာရှင် ဖြစ်သည်။ သတင်းစာဆရာ ဖြစ်သည်။ အရှေ့တိုင်း စာပေပညာရှင် ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓဝါဒ ဖြန့်ဖြူးရေးသမား ဖြစ်သည်။ ၁၈၇၂ ခုနှစ် ဇွန်လ ၁၀ ရက်နေ့တွင် လန်ဒန်နှင့် မဝေးလှသည့် ဂရေးဗက်ဆင်ဌာ မြင်သည်။ ရောဘတ်ကိုလ်စ် အာနိုး၏ ဒုတိယသား ဖြစ်သည်။ ရောချက်စတားရှိ ဘုရင့်စာသင်ကျောင်းတွင် လည်းကောင်း၊ လန်ဒန်ရှိ ဘုရင့်ကောလိပ်တွင် လည်းကောင်း၊ အောက်စဖို့တက္ကသိုလ်တွင် လည်းကောင်း ပညာသင်ကြားသည်။ အသက် ၁၆ နှစ်တွင်ပင် ပညာဉာဏ် ထူးချွန်သူ ဖြစ်၏။ ရှေးဟောင်းစာပေနှင့် ဘာသာစကား သင်ကြားရေး၌ အထူး ဝါသနာပါ၏။ ပညာသင်ဆုရှင် အဖြစ်နှင့် အောက်စဖို့တက္ကသိုလ်၌ ပညာသင်ကြားနေစဉ် အသက် ၂၀ အရွယ်၌ ကဗျာတစ်ပုဒ် ရေးသားဖွဲ့ဆိုသည့်အတွက် ဆုချီး မြှင့်ခြင်း ခံရသည်။

၁။ Sir Edwin Arnold   ၂။ The Light of Asia

ဆာ အက်ဒွင် အာနိုး [၁၈၃၂-၁၉၀၄]

၁၈၅၄ ခုနှစ်၌ အောက်စဖို့တက္ကသိုလ်မှ ဂုဏ်ထူးနှင့် ဘွဲ့ရရှိပြီး ကျောင်းထွက်လိုက်သည်။ ကျောင်းထွက်ပြီး မကြာခင် ဘာမင်ဂန်ရှိ ဘုရင့် အက်ဒဝပ် ဆဋ္ဌမစာသင်ကျောင်း၌ လက်ထောက်ကျောင်းအုပ် ဆရာကြီးအဖြစ် အမှုထမ်းသည်။ ထို့နောက် အိန္ဒိယသို့ ရောက်လာပြီး ပူးနားမြို့ရှိ အစိုးရ သက္ကတကောလိပ်၌ ကျောင်းအုပ်ကြီးရာထူးကို လက်ခံရရှိသည်။ သူ အိန္ဒိယ၌ ကျောင်းအုပ်ကြီးအဖြစ် အမှုထမ်းချိန်မှာ အင်္ဂလိပ်အစိုးရ၏ ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်မှုအောက်၌ အိန္ဒိယလူမျိုးများ တွန်းလှန် ရုန်းထနေသော အချိန်ဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယ လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုသမိုင်း၌ ကြီးမားသော အခန်းကဏ္ဍတစ်ခု ဖြစ်သည့် စစ်သားများ တော်လှန်ထကြွမှု ဖြစ်သည်မှာ ထိုအချိန်ကာလက ဖြစ်သည်။

အက်ဒွင်အာနိုးသည် ၁၈၆၁ ခုနှစ်တွင် အလုပ်မှ နုတ်ထွက်လျက် အင်္ဂလန်ပြန်သွားသည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ ဗြိတိသျှအစိုးရ၏ ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်မှုကို မျက်ဝါးထင်ထင် တွေ့မြင်သွားရသည်။ သို့ရာတွင် အိန္ဒိယတွင် နေခဲ့ရသဖြင့် သူ့အတွက် အမြတ်ထွက်သွားသည်။ အိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှုကို လေ့လာခွင့် ရခဲ့သည်။ အိန္ဒိယ ရှေးဟောင်းစာပေကို ဆည်းပူးခွင့် ရခဲ့သည်။ ဟိန္ဒူဘာသာနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာကို သင်ကြားခွင့် ရခဲ့သည်။ သူ၏ နာမည်ကျော် လက်ရာများမှာ ထိုလေ့လာချက်၊ ဆည်းပူးချက်၊ သင်ကြားချက်များကို အခြေခံပြီး ရေးသားဖွဲ့ဆို စီကုံးထားသည့် စာများသာ ဖြစ်ကြသည်။

အင်္ဂလန် ပြန်ရောက်သောအခါ အက်ဒွင်အာနိုးသည် **ဒေလီတယ်လီဂရပ်** သတင်းစာ၏ အယ်ဒီတာအဖွဲ့ဝင် တစ်ဦးအဖြစ် ဝင်ရောက် အမှုထမ်းသည်။ ထိုစဉ်က တယ်လီဂရပ် သတင်းစာမှာ အင်္ဂလန်ပြည်၏ ဩဇာပြည့်ဝသော သတင်းစာကြီးတစ်စောင် ဖြစ်သည်။ အာနိုးသည် ထိုသတင်းစာကြီး၌ အယ်ဒီတာအဖွဲ့ဝင်တစ်ဦး အဖြစ်ဖြင့် နှစ်ပေါင်း ၄၀ ကျော်မျှ ခေါင်းကြီးများ၊ ဆောင်းပါးများကို ရေးသားနေသည်။ ထိုအတွင်း တစ်ဖက်ကလည်း စာပေနှင့် ပတ်သက်သည့် သူ၏ ဆောင်းပါးများ၊ ကဗျာများ ရံဖန်ရံခါ ထွက်ပေါ်လာသည်။ အာနိုးသည် သတင်းစာပညာ အပြည့်အဝရှိပြီး စိတ်အားတက်ကြွသော သတင်းစာဆရာတစ်ဦးဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် နာမည်ကျော် ကဗျာဆရာတစ်ဦး အဖြစ်ဖြင့်သာ သူ့ကို လူအသိ များသည်။ သူ့တွင် သတင်းစာပညာနှင့် ကဗျာပညာ ပေါင်းဆုံနေသည်။ သို့ရာတွင် သတင်းစာပညာထက် စာပေကဗျာ၌ အောင်မြင်မှု ပိုမိုရရှိသည်။

အာနိုးသည် ၁၈၆၁ ခုနှစ်တွင် ဟီတောပဒေသကို **The Book of good counsel** အမည်ဖြင့် လည်းကောင်း၊ ၁၈၇၉ ခုနှစ်တွင် ဇေဒေဝ၏

ဂီတ ဂေါပီနီကို Indian Song of Songs အမည်ဖြင့် လည်းကောင်း၊
 ၁၈၈၃ ခုနှစ်နှင့် ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် မဟာဘာရတကို Indian Ideals အမည်ဖြင့်
 လည်းကောင်း အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုထုတ်ဝေသည်။ ယင်းဘာသာပြန်များ၏
 မူလစာအုပ်များမှာ သက္ကတဘာသာ စာအုပ်များချည်း ဖြစ်ကြ၏။ ထို့ပြင် ၁၈၆၂-
 ၆၄ ခုနှစ်တွင် ဒါလဟိုစီ၏ လက်အောက်ရှိ ဗြိတိသျှအစိုးရ၏ အိန္ဒိယ အုပ်ချုပ်
 ရေးသမိုင်း ကိုလည်း ရေးသားသည်။ ၁၈၈၈ ခုနှစ်တွင် သူ၏ ကဗျာများကို
 ပေါင်း၍ အတွဲ ၈ တွဲဖြင့် ထုတ်ဝေသည်။

သူ၏ အကျော်ကြားဆုံး အအောင်မြင်ဆုံး လက်ရာကား ၁၈၇၉ ခုနှစ်တွင်
 ထွက်လာသော အာရှ၏ အလင်းရောင် ဖြစ်၏။ ဗုဒ္ဓ၏ ဘဝဖြစ်စဉ်နှင့် တရား
 တော်ကို အင်္ဂလိပ်ကဗျာဖြင့် ဖွဲ့ဆိုထားသည့် စာအုပ်ဖြစ်သည်။ အာနီးသည်
 ထိုကဗျာအဖွဲ့ကို သက္ကတဘာသာဖြင့် ရှိသော အဿယောသ၏ ဗုဒ္ဓစရိတ ကို
 မိုး၍ ရေးသားဖွဲ့ဆိုထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ပထမဦးဆုံး သက္ကတပြဇာတ်ရေး ဆရာ၊
 ဗုဒ္ဓဒဿနဆရာ၊ သက္ကတကဗျာဆရာ ဖြစ်သူ အဿယောသရေးသည့် နာမည်
 ကျော် စာအုပ်နှစ်အုပ် ရှိသည်။ တစ်အုပ်မှာ ‘သုန္ဒရနန္ဒ’ ဖြစ်သည်။ သုန္ဒရနန္ဒကို
 ‘ညီတော်မင်းနန်း’ အမည်ဖြင့် ဤစာရေးသူ မြန်မာဘာသာ ပြန်ဆိုထားသည်။
 အာရှ၏ အလင်းရောင် အတွက် အာနီး အမှီသဟဲပြုသော ဗုဒ္ဓစရိတ မှာ
 အဿယောသ၏ အခြား နာမည်ကျော် ကျမ်းစာဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓဝင်ကို သက္ကတ
 ကဗျာဖြင့် ဖွဲ့ဆိုထားသည့် ကျမ်းစာဖြစ်၏။

အာရှ၏အလင်းရောင် ကဗျာအဖွဲ့ ထွက်လာသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက်
 အာနီး၏ နာမည် ကမ္ဘာကျော်သွားသည်။ ထိုကဗျာသည် ကဗျာဆရာအား
 ထိပ်တန်း အင်္ဂလိပ်ကဗျာဆရာ အဆင့်ကိုလည်း ရယူစေခဲ့သည်။

ထိုကဗျာစာအုပ် မည်မျှတွင်ကျယ်သနည်း ဟူမူ ထွက်ပြီး မကြာခင်
 နှစ်အနည်းငယ် အတောအတွင်း၌ပင် အင်္ဂလန်၌ အကြိမ်ပေါင်း ခြောက်ဆယ်၊
 အမေရိက၌ အကြိမ်ပေါင်း ရှစ်ဆယ် ပြန်ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေရသည်။ နှစ်အနည်း
 ငယ်အတွင်း၌ အုပ်ရေပေါင်း သိန်း သန်းချီ ရောင်းရသည်။ ထိုနောက်လည်း
 အဆက်မပြတ် ထပ်ခါထပ်ခါ ထုတ်ဝေရောင်းချ နေရသည်။ အာရှ၏အလင်း
 ရောင် ထွက်လာသောအခါ ကမ္ဘာပညာရှင်ပေါင်း များစွာတို့က ချီးကျူးကြ
 သည်။ ထိုပညာရှင်များအနက် အိန္ဒိယအမျိုးသား ဖခင်ကြီး မဟာတ္တမနိဇ္ဇက-

“ ... ကျွန်ုပ်သည် အာရှ၏ အလင်းရောင် ကို ဘဂဝတ်ဂီတထက်ပင်
 စိတ်ဝင်စားပြီး ဖတ်မိသည်။ စပြီး ဖတ်လိုက်သည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် လက်ထဲက
 မချနိုင်တော့ပေ... ”ဟူ၍ လည်းကောင်း။

ရပြည်စာအုပ်တိုက်

“ဗုဒ္ဓဝင်သည် သူငယ်ဘဝကပင် ကျွန်ုပ်ကို စွဲလမ်းစေခဲ့သည်။ အက်ဒွင် အာနိုး၏ အာရှ၏ အလင်းရောင် သည် ကျွန်ုပ် အနှစ်သက်ဆုံး စာအုပ်များ အနက် တစ်အုပ်ဖြစ်လာသည်။” ဟူ၍ လည်းကောင်း။

စာအုပ်ဝေဖန်ရေးဆရာကြီး အိုလစ်ဗာဗီင်းဒဲလ်ဟုမ်းက-

“ အာရှ၏ အလင်းရောင် သည် အလွန်တရာ လှပသော အဖွဲ့အနွဲ့ ဖြစ်သည်။ ယင်းအဖွဲ့သည် မည်သည့်အခါမျှ ငြီးငွေ့မသွားရသော အလွန်တရာ စိတ်ပါဝင်စားဖွယ် အတ္ထုပ္ပတ်ကို ပြောပြသည်။ ကဗျာဆရာ မျက်လုံးရှိသည့် ပညာရှင်တစ်ဦး၏ လက်ဖြင့် ခြယ်မှုန်းထားသည့် လက်ရာဖြစ်သည်။ ယင်း၏ စကားအနေအထားမှာ အလွန် အဆင့်အတန်း မြင့်သည့်အတွက် ဓမ္မသစ် မှတစ်ပါး အခြား နှိုင်းခိုင်းစရာ မရှိပေ။ ယင်းအဖွဲ့သည် ရသစုံလှသည်။ သရုပ် ပေါ်သည်။ အာနိုးသည် ဒဿနဗေဒ ပညာရှင်တစ်ဦးလည်း ဖြစ်သည်။ စစ်မှန် သော တေးသီချင်း တစ်ဦးလည်း ဖြစ်သည် ...” ဟူ၍ လည်းကောင်း။

လန်ဒန်တိုင်း သတင်းစာကြီးက-

“အက်ဒွင်အာနိုး၏ အာရှ၏ အလင်းရောင် ကဗျာအဖွဲ့သည် ဗုဒ္ဓဝင်နှင့် ပတ်သက်၍ ဥရောပတွင် ပေါ်ခေါင့်ပေါ်ခဲ ပေါ်လာခဲ့သော ကဗျာအဖွဲ့အနွဲ့ ဖြစ် သည်...” ဟူ၍လည်းကောင်း အသီးသီး ထုတ်ဖော်ချီးကျူး ကြသည်။

ယင်းသို့ ချီးကျူးသူများက ချီးကျူးကြသော်လည်း ဝေဖန်သူများနှင့်လည်း မကင်းပေ။ အချို့ အရှေ့တိုင်းပညာရှင်များက အာနိုးသည် သူ၏ အာရှ၏ အလင်းရောင်၌ ဗုဒ္ဓ၏ တရားဒေသနာကို အတိအကျ မဖော်ပြနိုင်ဟု ဝေဖန်ကြ သည်။ တစ်ဖက်ကလည်း ခရစ်ယာန်အချို့က ခရစ်တော်နှင့် ဗုဒ္ဓကို နှိုင်းရ မလားဟု အပြစ်တင်ကြသည်။ ထိုအကြောင်းကြောင့်လေလား မသိ၊ အာနိုးသည် ၁၈၉၁ ခုနှစ်တွင် The light of the world (ကမ္ဘာ၏ အလင်းရောင်) အမည်ရှိ ကဗျာကျမ်းတစ်ခုကို ရေးသားဖွဲ့ဆိုသည်။ အာရှ၏ အလင်းရောင် ၌ ဗုဒ္ဓအကြောင်းကို ဖွဲ့နွဲ့ထားသကဲ့သို့ ကမ္ဘာ၏အလင်းရောင် ၌ ခရစ်တော်၏ အကြောင်းကို ဖွဲ့နွဲ့ထားသည်။ သို့ရာတွင် ကမ္ဘာ၏အလင်းရောင် သည် အာရှ ၏ အလင်းရောင် ကဲ့သို့ အောင်မြင်မှု မရရှိပေ။

အက်ဒွင်အာနိုးသည် အာရှ၏ အလင်းရောင် ဖြင့်သာလျှင် ဗုဒ္ဓဘာသာ လောကကို အကျိုးပြုသွားသည် မဟုတ်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ လောကအတွက် သူ၏ အခြား အကျိုးပြုချက်များလည်း ရှိသေးသည်။ ဥပမာ ထုတ်ပြန်မည် ဆိုလျှင် အိန္ဒိယတွင် နေစဉ်က သူ ဗုဒ္ဓဂယာ ရောက်ရှိသွားသည်။ ဗုဒ္ဓဂယာရှိ မဟာဗောဓိ စေတီတော်မှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ လက်ထံတွင် မရှိဘဲ မဆိုင်သူ ဘာသာခြား

တို့၏ လက်ထဲ ရောက်နေသည်။ စေတီတော်၏ အခြေအနေမှာလည်း ယိုယွင်းနေသည်။

ထိုအခြင်းအရာကို တွေ့မြင်ရသည်ဖြစ်၍ အာနီးသည် အိန္ဒိယအစိုးရကို လည်းကောင်း၊ ဗြိတိသျှအစိုးရကို လည်းကောင်း ဗုဒ္ဓဂယာစေတီတော်ကို ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ၏ လက်ထဲ ပြန်အပ်ရန် တိုက်တွန်းခဲ့သည်။ သို့သော် အိန္ဒိယအစိုးရက လည်းကောင်း၊ ဗြိတိသျှအစိုးရက လည်းကောင်း သူ၏ တိုက်တွန်းချက်ကို အမှုမထား ခဲ့ကြပေ။

လန်ဒန် ဒေလီတယ်လီဂရပ် သတင်းစာတွင် အယ်ဒီတာအဖြစ် အမှုထမ်းသောအခါ အာနီးသည် ထိုအကြောင်းကို သတင်းစာထဲတွင် ဆောင်းပါးများ ရေးသားပြီး ကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအား မဟာဗောဓိစေတီ ပြန်လည်ရရှိရေးအတွက် ကြိုးစားအားထုတ်ကြရန် လှုံ့ဆော်ခဲ့သည်။ မဟာဗောဓိစေတီ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ လက်ထဲ ပြန်ရောက်ရေးအတွက် တိုက်ပွဲဝင်ခဲ့သော သူရဲကောင်းကြီး အနာဂါရိကဓမ္မပါလမှာ အာနီး စတင်လုပ်ဆောင်ချက်ကြောင့် စိတ်ဓာတ်တက်ကြွလာပြီး ထိုတိုက်ပွဲကို ခေါင်းဆောင်ခြင်း ဖြစ်သည်။

အက်ဒွင်အာနီးသည် ၁၉၀၃ ခုနှစ်လောက်က မြန်မာပြည်တွင် တည်ထောင်သည့် ဗုဒ္ဓသာသန သမာဂမ ခေါ် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဗုဒ္ဓဘာသာအသင်းကြီးတွင်လည်း ဂုဏ်ထူးဆောင်အသင်းသား ဖြစ်သည်။ ထိုအသင်း ကြီး၏ နာယကမှာ တောင်ခွင်သာသနာပိုင် ဆရာတော် ဦးဝိသုဒ္ဓစာရ ဖြစ်၏။ ဥက္ကဋ္ဌမှာ ဦးဝိစိတ္တ ဖြစ်၏။ ဒါရိုက်တာကား ဂျာမန်ရဟန်းတော် ဘိက္ခု အာနန္ဒာမေတ္တေယျ ဖြစ်၏။ ယင်းအသင်းကြီးမှ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် Buddhism အမည်ရှိ စာစောင်ကို လေးလတစ်ကြိမ် ထုတ်ဝေသည်။ ၁၉၀၄ ခု နိုဝင်ဘာလ၌ ထုတ်ဝေသော စာစောင်၌ အက်ဒွင်အာနီး ကွယ်လွန်သွားသည့်အတွက် အထိမ်းအမှတ်အနေဖြင့် အာနီးအကြောင်း ဆောင်းပါးတစ်ပုဒ် ပါရှိသည်။ ထိုဆောင်းပါး၌ “အာနီးသည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဖြစ်၏။ သူ့ကိုယ်သူ ကျွန်ုပ်တို့ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ ဟု အမြဲ ရေးလေ့ရှိ၏” ဟု ဖော်ပြထားသည်။

အက်ဒွင်အာနီးသည် ဂျပန်ပြည်တွင်လည်း နှစ်အတန်ကြာမျှ သွားနေလိုက်သေးသည်။ သူ၏ တတိယဇနီးမှာ ဂျပန်အမျိုးသမီး ဖြစ်သည်။ သူ၏ ပင်လယ်နှင့်မြေပြင် ^၁ (၁၈၉၁) ၌ လည်းကောင်း၊ ဂျာပိုနီကာ ^၂ (၁၈၉၂) ၌ လည်းကောင်း ဂျပန်လူမျိုးတို့၏ ဘဝအကြောင်းကို စိတ်ဝင်စားဖွယ် ရေးသားထားသည်။

၁။ Seas and Lands

၂။ Japonica
ရုရှပြည်အားလုံးစုံစုံ

အာနီးသည် ၁၈၈၈ ခုနှစ်တွင် ကေ-စီ-အိုင်-အီး ဘွဲ့ ရရှိသည်။ ၁၉၀၄ ခု
မတ်လ ၂၄ ရက်နေ့၌ ကွယ်လွန်သွားသည်။

ဃနေ့ လူလောကတွင် သူ မရှိတော့။ သို့ရာတွင် သူ့နာမည်ကား မသေ
သေးပေ။ သူ့စာ၊ သူ့ကဗျာသည် သူ့နာမည်အား နောင်အခွန်ရှည်စွာပင်
အသက်ရှင်နေစေ ပေလိမ့်ဦးမည်။

ဗိုလ်မှူးကြီး အောလကော့

[၁၈၃၂-၁၉၀၇]

၁၈၇၃ ခုနှစ်သည် သီရိလင်္ကာ သာသနာ့သမိုင်း၌ ထူးခြားသောနှစ်ဟု ဆိုရပေလိမ့်မည်။ ထိုနှစ်ကား သီရိလင်္ကာ၌ နယ်ချဲ့နှင့်အတူ ပါလာသည့် ခရစ်ယာန်ဘာသာနှင့် အိမ်ခံ ဗုဒ္ဓဘာသာတို့ ဝါဒပြိုင်ပွဲကြီး ပြုလုပ်သောနှစ် ဖြစ်သည်။ ယင်း ဝါဒပြိုင်ပွဲ၌ သီရိလင်္ကာဘုန်းတော်ကြီး ဂုဏနန္ဒ ဦးဆောင်သော ဗုဒ္ဓဘာသာဘက်မှ အောင်ပွဲ ရရှိသွားသည်။ ဝါဒပြိုင်ပွဲမှာ ကြီးကျယ်လှသဖြင့် ပြည်ပ ဗုဒ္ဓဘာသာလောကသို့ အထိ ဂယက်ရိုက်သွားသည်။ ယင်း ဝါဒပြိုင်ပွဲကြီး ဖြစ်ပွားပြီးနောက် ၂ နှစ်ခန့် အကြာတွင် သီရိလင်္ကာဘုန်းကြီး ဂုဏနန္ဒထံသို့ အမေရိကန်ပြည်မှ စာတစ်စောင် ရောက်လာသည်။ စာပေးသူမှာ နယူးယောက်မြို့၌ သီဟိုဠ်အသင်း တည်ထောင်သူ အမေရိကန်လူမျိုး ဗိုလ်မှူးကြီး ဟင်နရီစတီးလ်အောလကော့ ဖြစ်၏။ အောလကော့က သူ၏ ပေးစာထဲတွင် ဝါဒပြိုင်ပွဲ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာဘက်က အနိုင်ရသွားသည့် အတွက် ဂုဏ်ယူကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။ ထိုအချိန်မှ အစပြု၍ အောလကော့နှင့် သီရိလင်္ကာ ဗုဒ္ဓဘာသာခေါင်းဆောင်များ စာပေးစာယူ ဆက်သွယ်မှု ရရှိသွားပြီး သီရိလင်္ကာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့သည်လည်း အောလကော့၏ အမည်နာမကို သိကျွမ်း လာခဲ့ကြသည်။

၁၈၇၉ နှစ်တွင် အောလကော့သည် အိန္ဒိယပြည် ဘုံဘောမြို့သို့ ရောက်ရှိလာသည်။ ဘုံဘောမြို့တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားရေးကို အထိုက်အလျောက် ဆောင်ရွက်ပြီးသောအခါ အောလကော့သည် ၁၈၈၀ ခုနှစ်၌ သီရိလင်္ကာသို့ ရောက်လာသည်။ အောလကော့ ရောက်လာခြင်းသည် ယခင် အနောက်တိုင်းသားများကဲ့သို့ နယ်ချဲ့စိတ်ဓာတ်ဖြင့် ရောက်လာခြင်းမျိုးလည်း မဟုတ်။ စိုးမိုးသူ လူမျိုးတစ်ဦး အနေဖြင့် ရောက်လာခြင်းမျိုးလည်း မဟုတ်။ သီရိလင်္ကာနိုင်ငံသူ နိုင်ငံသားတို့၏ အမျိုးသားယဉ်ကျေးမှုနှင့် မိရိုးဖလာ ဗုဒ္ဓဘာသာကို ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်ရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ရောက်လာခြင်းမျိုးလည်း မဟုတ်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကား ပြန့်ပွားရေးကို ကူညီအားပေးရန် တကယ့်တကယ် မိတ်ရင်းဆွေရင်း

ရတနာတော်တို့

မိုလ်မူးကြီး အာလကော့ [၁၈၃၂-၁၉၀၇]

စိတ်ဖြင့် ရောက်လာခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် သီရိလင်္ကာ နိုင်ငံသူ နိုင်ငံသားတို့က တစ်ခဲနက် ဧည့်ခံကြိုဆို ကြသည်။

သီရိလင်္ကာနိုင်ငံသို့ အောလကော ရောက်လာခြင်းသည် သီရိလင်္ကာ ဗုဒ္ဓသာသနာ သမိုင်းတွင် ခေတ်တစ်ခေတ် အစပျိုးခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ အောလ ကောသည် အိန္ဒိယနှင့် သီရိလင်္ကာတွင် ကူးချိသန်းချီ လုပ်လျက် ဗုဒ္ဓသာသနာ ပြန့်ပွားထွန်းကားရေးကို မနေမနား ဆောင်ရွက်သည်။ သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ၌ ကား တစ်စီးဖြင့် နေရာအနှံ့ ဒေသအနှံ့ သွားပြီး တရားဓမ္မ ဟောပြောခြင်း၊ လူထု အကျိုးကို သယ်ပိုး ဆောင်ရွက်ခြင်းများကို ပြုလုပ်သည်။ သူ နယ်လှည့်ထွက်သည့် ကားမှာ နှစ်ထပ်ကား ဖြစ်သည်။ ရောက်ရာအရပ်၌ ညအိပ်သည်။ ညအိပ်သော အခါ ကားအပေါ်ထပ်တွင်ပင် အိပ်သည်။ ထိုစဉ်က လုလင်အရွယ်မျှသာ ရှိသေး သော နောင်သောအခါတွင် ကမ္ဘာ့ ဗုဒ္ဓဘာသာလောက၌ ထင်ပေါ်ကျော်ကြားလာ သည့် ကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓဘာသာ ခေါင်းဆောင် အနာဂါရိကဓမ္မပါလမှာ ထိုအချိန်က အောလကော၏ စကားပြန် အဖြစ်နှင့် သွားလေရာသို့ လိုက်ပါသွားသည်။ အောလကော၏ အဆုံးအမ ဩဝါဒကို နာယူသည်။ သီရိလင်္ကာလူထုကလည်း အောလ ကောကို ရောက်လေရာ၌ ကြိုဆို ကြသည်။ အောလကော ဟောပြောသည့် တရားကို လေးလေးစားစား နာယူကြသည်။ သီရိလင်္ကာ ဗုဒ္ဓဘာသာ ဘုန်းတော် ကြီးများကလည်း အောလကောကို လိုလားကြသည်။

အောလကောသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း (သီရိလင်္ကာ) ၌ ၁၉ ရာစု ကုန်ခါနီး ကာလတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန်လည်ထွန်းကားရေးအတွက် ပြုလုပ် ဆောင်ရွက်သည့် လှုပ်ရှားမှုများတွင် ရှေ့တန်းမှ ဦးဆောင် ပါဝင်ခဲ့သည်။ ယင်း လှုပ်ရှားမှုများ အနက် Buddhist Theosophical Society ကို တည်ထောင် ဖွဲ့စည်းခြင်း သည် တစ်ခုအပါအဝင် ဖြစ်သည်။

အောလကော၏ ဦးဆောင်မှုအောက်တွင် အင်အားတောင့်တင်းလာသည့် အခါ သီရိလင်္ကာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် လူထုသည် ကဆုန်လပြည့်နေ့ကို ဗုဒ္ဓနေ့အဖြစ် သတ်မှတ် ကြေညာပေးရန် သီရိလင်္ကာ ကိုလိုနီ အစိုးရအား အပြင်းအထန် တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ သံဃာအား ဘုရားမခံနိုင် ဖြစ်ပြီး သီရိလင်္ကာအစိုးရသည် ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် ကဆုန်လပြည့်နေ့ကို ဗုဒ္ဓနေ့အဖြစ် ဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းပြီး တရားဝင် ကြေညာရသည့်အထိ ဖြစ်လာခဲ့သည်။။

အောလကော၏ ကြိုပမ်းဆောင်ရွက်ချက်များကို ကြားသိရသည်ဖြစ်၍ ဂျပန် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များက အောလကောအား ဂျပန်သို့လာပြီး ဘာသာရေး တရားများကို ဟောကြားရန် ဖိတ်မန္တက ပြုသည်။ ၁၈၈၉ ခုနှစ်တွင် အောလကော

ဂျပန်ပြည် သွားသည်။ လုလင် အနာဂါရိက ဓမ္မပါလကိုပင် အဖော်အဖြစ် ခေါ်သွားသည်။ ထိုစဉ်က သီရိလင်္ကာနိုင်ငံမှ နာမည်ကျော် ဆရာတော် သုမင်္ဂလက သက္ကတဘာသာဖြင့် ရေးထားသည့် သဝဏ်လွှာတစ်စောင်ကို ဂျပန် ဗုဒ္ဓဘာသာ ခေါင်းဆောင် ဆရာတော်ကြီးများထံ ဆက်သရန် အောလကော့နှင့်အတူ ပါးလိုက် သည်။ ယင်းသဝဏ်လွှာသည် ရာစုနှစ်များစွာအတွင်း တောင်ပိုင်း ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် မြောက်ပိုင်း ဗုဒ္ဓဘာသာတို့ အဆက်အသွယ်ပြုခြင်း၏ အမှတ်သင်္ကေတ တစ်ခုပင် ဖြစ်သည်။ အောလကော့နှင့် အနာဂါရိကဓမ္မပါလတို့သည် ဂျပန်ပြည် သွားပြီး ဘာသာရေးတရားများကို ဟောပြောကြသည်။ ဂျပန်ပြည် မြို့ကြီးများ၌ ဂျပန် ဗုဒ္ဓဘာသာခေါင်းဆောင်တို့နှင့် တွေ့ဆုံကြသည်။ အောလကော့တို့၏ ဂျပန် ခရီးသည် ဂျပန် မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် သီဟိုဠ် ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာ တို့အား တရင်းတနီး ဆက်သွယ်မှု ဖြစ်စေခဲ့သည်။

ယနေ့ ဗုဒ္ဓဘာသာ တိုင်းပြည်များက လက်ခံ သုံးစွဲနေကြသည့် ဗုဒ္ဓဘာသာ အလံတော်ကို စတင် တီထွင်သူမှာ အောလကော့ပင် ဖြစ်သည်။ ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် သီဟိုဠ်အစိုးရက ကဆုန်လပြည့်နေ့ကို ဗုဒ္ဓနေ့အဖြစ် တရားဝင် သတ်မှတ် ကြေညာ လိုက်သောအခါ ဗုဒ္ဓနေ့ကို ခမ်းနားသိုက်မြိုက်စွာ ကျင်းပဖို့ စီစဉ်ကြသည်။ ကိုလံ ဘို မြို့သူမြို့သားတို့သည် ယင်းအခမ်းအနား၌ လွင့်ထူရန်အတွက် ဗုဒ္ဓဘာသာ အလံတော်တစ်ခု တီထွင် ပြုလုပ်ဖို့ စဉ်းစားကြသည်။ ထိုအခါ အောလကော့က ဗုဒ္ဓ၏ ရောင်ခြည်တော် ခြောက်မျိုးကိုယူ၍ အပြာ (နီလ)၊ အဝါ (ပီတ)၊ အနီ (လောဟိတ)၊ အဖြူ(ဩဒါတ)၊ နီမောင်းသောအရောင် (မဇ္ဈိတ္တ)၊ ယင်း အရောင် ငါးမျိုးကို စပ်ထားသည့် အရောင် (ပဘဿရ) တည်းဟူသော အရောင် ခြောက် မျိုးရှိသည့် ခြောက်ရောင်ခြယ် အလံကို ဗုဒ္ဓဘာသာ အလံတော်အဖြစ် သတ်မှတ်ရန် အကြံပေးသည်။ ယင်း အကြံပေးချက်ကို လက်ခံပြီး သီဟိုဠ်နိုင်ငံရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာ ဝင်များက ခြောက်ရောင်ခြယ်အလံကို ဗုဒ္ဓဘာသာ အလံတော်အဖြစ် အသိအမှတ် ပြုလိုက်ကြသည်။

၁၉၅၀ ခုနှစ်တွင် သီဟိုဠ် ဗုဒ္ဓဘာသာ အဖွဲ့ကြီး၏ ဥက္ကဋ္ဌ ဒေါက်တာ မာလာဆေက၏ ကြိုးပမ်းချက်အရ သီဟိုဠ်နိုင်ငံ၌ ကမ္ဘာ့ ဗုဒ္ဓဘာသာ ညီလာခံကြီး တစ်ခု ကျင်းပ ပြုလုပ်သည်။ ယင်း ညီလာခံကြီး၌ သီဟိုဠ် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ၏ အဆိုပြုချက်အရ အောလကော့ တီထွင်ခဲ့သည့် အလံကို ကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓဘာသာ အလံ တော်အဖြစ် ကမ္ဘာ့ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များက အတည်ပြုလိုက် ကြသည်။ ထိုအချိန် မှ စ၍ ယင်း ခြောက်ရောင်ခြယ်အလံသည် ကမ္ဘာ့ ဗုဒ္ဓဘာသာအလံတော် ဖြစ်လာ သည်။

မုဂ္ဂိုလ်အလံတော်

အောလကောသုသည် ဗုဒ္ဓဘာသာပုစ္ဆာ ဝိသန္ဓနာ ။ အမည်ရှိ စာအုပ်တစ်အုပ် ရေးသားသည်။ ယင်းစာအုပ်မှာ အကြိမ်ပေါင်း လေးဆယ်ကျော်မျှ ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေရပြီး ဘာသာပေါင်း နှစ်ဆယ်ကျော်ဖြင့် ဘာသာပြန်ဆိုရသည်။ ယင်းစာအုပ်ကို သီဟိုဠ်နိုင်ငံရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာကျောင်းများတွင် ကျောင်းသုံးအဖြစ် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ အောလကောသုသည် တောင်ပိုင်း ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် မြောက်ပိုင်း ဗုဒ္ဓဘာသာ ဂိုဏ်းနှစ်ဂိုဏ်းကို ပေါင်းစည်း ဆက်စပ်ပေးရန် ဆန္ဒရှိခဲ့သည်။ ယင်းဆန္ဒဖြင့် မဟာယာနနှင့် ထေရဝါဒ နှစ်ဂိုဏ်းလုံးက လက်ခံနိုင်သည့် ဗုဒ္ဓဘာသာ အခြေခံအချက် ၁၄ ချက်ကို မဟာယာနနှင့် ထေရဝါဒ နှစ်ဂိုဏ်းလုံးမှ ဆရာတော်များအား တင်ပြခဲ့သည်။ ယင်းအချက် ၁၄ ချက်ကို သူ၏ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပုစ္ဆာ ဝိသန္ဓနာ စာအုပ်၌လည်း နောက်ဆက်တွဲအဖြစ် ထည့်သွင်း ပုံနှိပ်ထားသည်။ ယင်းအချက်များကား ဤသို့ ဖြစ်၏။

- (၁) လူအားလုံးအား အဆင့်အတန်း မခွဲခြားဘဲ သည်းခံစိတ်နှင့် မေတ္တာစိတ်ထားရန်၊ သတ္တဝါအားလုံးအား ကရုဏာစိတ်ထားရန် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအား ညွှန်ကြားထားသည်။
- (၂) စကြဝဠာသည် တစ်စတစ်စ ဖြစ်ထွန်းတိုးတက် လာသည်။ တစ်စုံတစ်ဦးက ဖန်တီးတည်ဆောက်ခြင်း မဟုတ်။ စကြဝဠာသည် နိယာမတရားအတိုင်း ဖြစ်ပျက်သည်။
- (၃) ဗုဒ္ဓဘာသာ အခြေခံထားသည့် အမှန်တရားများသည် သဘာဝကျသည့် တရားများ ဖြစ်သည်။ ယင်းအမှန်တရားများကို ကပ်ကမ္ဘာအဆက်ဆက် ဗုဒ္ဓများက ဟောကြားခဲ့ကြသည် ဟု ကျွန်ုပ်တို့ ယုံကြည်သည်။ ဗုဒ္ဓ ဟူသည်မှာ ဉာဏ်အလင်းရောင် ရရှိသူ ဖြစ်၏။
- (၄) မျက်မှောက် ကပ်ကမ္ဘာ၌ စတုတ္ထမြောက် ဆရာအရှင်မှာ သကျမုနိ သို့မဟုတ် ဂေါတမဗုဒ္ဓ ဖြစ်သည်။ ဂေါတမဗုဒ္ဓသည် လွန်ခဲ့သည့် နှစ်ပေါင်း ၂၅၀၀ ခန့်က အိန္ဒိယပြည်၌ နန်းသွား နန်းနွယ် အိမ်ထောင်စဉ် ဖွားမြင်တော်မူသည်။ ဂေါတမ ဗုဒ္ဓသည် သမိုင်းအတွင်းမှ ပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်သည်။ အမည်ရင်းမှာ သိဒ္ဓတ္ထ ဂေါတမ ဟု ခေါ်သည်။
- (၅) သကျမုနိက ဤသို့ ဟောကြားခဲ့၏။ အဝိဇ္ဇာသည် တဏှာကို ဖြစ်ပေါ်စေ၏။ အလိုမပြည့်သည် တဏှာသည် ဇာတိ၏ အကြောင်း ဖြစ်သည်။ ဇာတိသည် ဒုက္ခ၏ အကြောင်း ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဒုက္ခမှ ကင်းလွတ်ရန်အတွက် ဇာတိမှ ကင်းလွတ်ရန် လိုသည်။

၁။ The Buddhist Catechism; Henry S. Olcott
ရပြည်စာအုပ်တိုက်

ဇာတိမှ ကင်းလွတ်ရန်အတွက် တဏှာငြိမ်းဖို့ လိုသည်။ တဏှာငြိမ်းရန်အတွက် အဝိဇ္ဇာကို ပယ်သတ်ပစ်ဖို့ လိုသည်။

(၆) ဇာတိသည် လိုအပ်သည့်အရာ ဖြစ်၏ ဟူသော ယုံကြည်ချက်ကို အဝိဇ္ဇာက ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ အဝိဇ္ဇာကို ပယ်သတ်ပြီးသည့်အခါ ဇာတိ၏ အနှစ်သာရ မဲ့ပုံနှင့် ဘဝလမ်းကြောင်းတစ်ခုကို ရွေးရန် အရေးတကြီး လိုအပ်လာပုံကို သဘောပေါက်လာသည်။ ယင်း ဘဝလမ်းကြောင်းကို ရွေးခြင်းအားဖြင့် အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ဇာတိ ပဋိသန္ဓေ နေရခြင်းအတွက် လိုအပ်မှုသည် ပျက်စီးချုပ်ငြိမ်း သွားနိုင်သည်။ အဝိဇ္ဇာသည် လူအတွက် ဘဝတစ်ခုသာ ရှိသည် ဟူသော အထင်မှား အမြင်မှားကို လည်းကောင်း၊ ဤဘဝ၏ နောက်၌ ပြောင်းလွဲ၍ မရသည့် သုခနှင့် ဒုက္ခတို့ ဖြစ်ပေါ်လာမြဲ ဖြစ်၏ ဟူသော အထင်မှား အမြင်မှားကို လည်းကောင်း ဖြစ်ပေါ်စေလေသည်။

(၇) သက္ကာယဒိဋ္ဌိကို ပယ်ခွာခြင်း၊ ဘာဝနာ ပွားများခြင်း၊ ပုဂ္ဂလိက သုခအတွက် လိုလားတောင့်တသော တဏှာကို ပယ်ခြင်းတို့ဖြင့် သာလျှင် ယင်း အဝိဇ္ဇာ အားလုံးကို ဖယ်ရှားပစ်နိုင်သည်။

(၈) ဘဝကို တပ်မက်သော တဏှာသည် ဇာတိ၏ အကြောင်းဖြစ်သည်။ ယင်းတဏှာ ချုပ်ငြိမ်းသွားသည့်အခါ ဇာတိလည်း ချုပ်ငြိမ်းသွားသည်။ တဏှာကင်းသည် ပုဂ္ဂိုလ်သည် နိဗ္ဗာန် အမည်ရှိသည့် ငြိမ်းချမ်းမှု၏ အမြင့်ဆုံးအဆင့်သို့ ရောက်ရှိသွားသည်။

(၉) “မြတ်သော သစ္စာတရား လေးပါးကို သိမြင်ခြင်းအားဖြင့် အဝိဇ္ဇာကို ဖျောက်ဖျက်နိုင်သည်။ ဒုက္ခကို ဖယ်ရှားနိုင်သည်” ဟု သကျမုနိက ဟောတော်မူသည်။ ယင်း သစ္စာတရား လေးပါးကား ၁၊ ဒုက္ခ။ ၂၊ ဒုက္ခကို ဖြစ်ပေါ်စေသည့်အကြောင်း။ ၃၊ တဏှာကို ချုပ်ငြိမ်းစေခြင်း။ ၄၊ တဏှာကို ချုပ်ငြိမ်းစေသည့် နည်းလမ်း။ ယင်းနည်းလမ်းကို မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးဟု ခေါ်သည်။ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ သမ္မာ သင်္ကပ္ပ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝ၊ သမ္မာဝါယမ၊ သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိတို့ ဖြစ်ကြ၏။

(၁၀) သမ္မာသမာဓိသည် သမ္မာသမ္မောဓိဉာဏ်သို့ ရောက်စေသည်။

(၁၁) ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ အနှစ်သာရသည် မကောင်းမှုကို ရှောင်ခြင်း၊ ကောင်းမှုကို ပြုခြင်း၊ စိတ်ကို စင်ကြယ်အောင် ထားခြင်းတို့ ဖြစ်၏ဟု ဗုဒ္ဓကိုယ်တော်တိုင် ဟောထားတော်မူသည်။

ရုပ်ပြုကုန်တိုက်

(၁၂) စကြဝဠာသည် ‘က’ အဖြစ် သိရှိနေကြသည့် သဘာဝနိယာမ တရား၏ အလိုအတိုင်း ဖြစ်သည်။ ပုဂ္ဂိုလ် တစ်စုံတစ်ယောက်၏ အတိတ်ဘဝက ကောင်းမှုနှင့် မကောင်းမှုတို့သည် ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏ ပစ္စုပ္ပန်ဘဝအခြေအနေကို သတ်မှတ်ပိုင်းခြားသည်။ ထို့ကြောင့် ပုဂ္ဂိုလ်တိုင်းသည် ယခု မျက်မှောက်တွင် သူ တွေ့ကြုံနေရသည့် အကျိုး၏ အကြောင်းကို သူ့ကိုယ်တိုင် ဖန်တီးသည်။

(၁၃) ငါးပါးသီလကို ကျင့်သုံးဆောက်တည်ခြင်းအားဖြင့် ကုသိုလ်ကံ ရရှိရေး၏ အနှောင့်အယှက် အဟန့်အတားများကို ဖယ်ရှားပစ်နိုင်သည်။ ယင်း ငါးပါးသီလကား သူ့အသက်ကို မသတ်ခြင်း၊ သူ့ဥစ္စာကို မခိုးခြင်း၊ သူ့သားမယားကို မပြစ်မှားခြင်း၊ မုသား မပြောခြင်း၊ သေရည်သေရက် မသောက်ခြင်းတို့ဖြစ်၏။

ဤနေရာ၌ ဖော်ပြရန် မလိုသည့် အခြား သီလငါးပါး ရှိသေးသည်။ ယင်း သီလငါးပါးကိုကား ဒုက္ခနှင့် ဇာတိမှ လွတ်မြောက်မှုကို ရိုးရိုးလူဒါယကာတို့ထက် ပိုပြီး လိုလားသူများအနေဖြင့် စောင့်ထိန်းသင့်သည်။

(၁၄) ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ယုံကြည်စွဲလမ်းမှုများကို ဆန့်ကျင်လေသည်။ ဂေါတမဗုဒ္ဓသည် မိမိတို့၏ သားသမီးများအား စာပေနှင့် အတတ်ပညာများ သင်ကြားပေးရန်သည် မိဘတို့၏ တာဝန်ဝတ္တရား ဖြစ်၏ဟု ဟောကြားတော်မူသည်။ အကယ်၍ ယုတ္တိကင်းမဲ့ပါက သူတော်စင် တစ်ဦးဦးက ဟောကြားသည့် အတွက်ကြောင့် သော်လည်းကောင်း၊ ကျမ်းဂန် တစ်ခုခုတွင် ရေးသားထားသည့် အတွက်ကြောင့် သော်လည်းကောင်း၊ မိရိုးဖလာ ယူဆလာခဲ့သည့် အတွက်ကြောင့် သော်လည်းကောင်း ယုံကြည်မှု မရှိကြရန်လည်း ဟောကြားတော်မူသည်။

ယင်း ဗုဒ္ဓဘာသာ အခြေခံအချက် ၁၄ ချက်ကို ၁၈၉၁ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ၌ အိန္ဒိယပြည် မဒရပ်မြို့ အဒယာတွင် ကျင်းပပြုလုပ်သော ဗုဒ္ဓဘာသာ ကွန်ဖရင့်၌ တင်ပြရာ သီဟိုဠ်၊ အိန္ဒိယ၊ မြန်မာ၊ ဂျပန် စသော ဗုဒ္ဓဘာသာ နိုင်ငံများမှ ကိုယ်စားလှယ်များက လက်ခံ အတည်ပြုကြသည်။ သီဟိုဠ်မှ ဆရာတော် ၆ ပါး၊ စစ်တကောင်းမှ ဆရာတော် ၂ ပါး၊ ဂျပန် ဗုဒ္ဓဘာသာ ဘုန်းကြီး ၈ ပါး၊ မြန်မာပြည်မှ ဆရာတော် ၇ ပါး၊ ယင်းဆရာတော်များ၏ ကိုယ်စား ကွန်ဖရင့်သို့ တက်ရောက်ကြသည့် သက်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံမှ ကိုယ်စားလှယ်များက အောလကော

တင်ပြသည့် အချက် ၁၄ ချက်ကို ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အားလုံး တညီတညွတ်တည်း လက်ခံနိုင်သည့် တရားအဖြစ် သဘောတူ လက်မှတ်ရေးထိုးကြသည်။

မြန်မာနိုင်ငံမှ သဘောတူကြောင်း ဆန္ဒပေးကြသည့် ဆရာတော်များကား သာသနာပိုင် ဆရာတော်၊ အောင်မြေ ရွှေဘုံဆရာတော်၊ မေဃဝတီ ဆရာတော်၊ မက္ခယာ ဆရာတော်၊ ထီးလင်း ဆရာတော်၊ မြတောင် ဆရာတော်၊လှထွေ ဆရာတော်နှင့် အခြား ဆရာတော် ၁၆ ပါးတို့ ဖြစ်ကြသည်။ မွန်ဂိုလီယားမှ ဗုဒ္ဓဘာသာ လာမ ဘုန်းတော်ကြီးများကလည်း ယင်း အခြေခံအချက် ၁၄ ချက်အနက် ဂေါတမ ဗုဒ္ဓ ဖွားမြင်သည့် သက္ကရာဇ်မှ လွဲ၍ အခြား အချက်အားလုံးကို သဘောတူကြောင်း ရှုရှားပညာရှင် အောချ်ထွန်စကီထံမှ တစ်ဆင့် သိရသည်ဟု အောလကော့က သူ၏ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပုစ္ဆာ ဝိသဇ္ဇနာ နောက်ဆက်တွဲတွင် ရေးသားဖော်ပြထား သည်။

အရှေ့တိုင်းတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ စည်ပင်ပြန့်ပွားရေးအတွက် အားကြီးမာန် တက် ဆောင်ရွက်နေသူ အောလကော့အား မြန်မာနိုင်ငံကလည်း ဖိတ်လေသည်။ အောလကော့သည် မြန်မာနိုင်ငံသို့ နှစ်ကြိမ် လာရောက်သည်။ ပထမတစ်ကြိမ် တွင် သီပေါမင်းက ပင့်ဖိတ်သည်ဖြစ်၍ လာခြင်းဖြစ်သည်။ ၁၈၈၅ ခုနှစ်၌ လာ ရောက်သော ယင်း ပထမအကြိမ်တွင် ရန်ကုန်မြို့၌ သီယိုဆိုဖီအသင်း ဌာနခွဲ သုံးခုကို ဖွင့်လှစ်သွားခဲ့သည်။ သီပေါမင်းက ပင့်ဖိတ်၍ လာခြင်းဖြစ်သော်လည်း ရန်ကုန် ရောက်လာသောအခါ သီပေါမင်းကို စိတ်ဝင်စားမှု နည်းသွားပြီး မန္တလေး သီပေါမင်းထံ မသွားတော့ပေ။ ၁၈၉၁ ခုနှစ်တွင် ဒုတိယအကြိမ် ကြွရောက်လာ သည်။

မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များသည် နိုင်ငံခြား၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားရေး ကို ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ရန်ပုံငွေ တစ်သိန်း စုဆောင်းထားကြသည်။ နိုင်ငံခြား သာသနာပြုရေးတွင် အောလကော့ထံမှ အကူအညီ ရယူလိုသည်ဖြစ်၍ မြန်မာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့သည် ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦး စေလွှတ်ကာ အောလကော့ကို မြန်မာနိုင်ငံသို့ ဖိတ်လေသည်။ ဒုတိယအကြိမ် လာခြင်းမှာ ယင်းကိစ္စအတွက် လာခြင်း ဖြစ်သည်။

အမေရိကန် ပြည်တွင်းစစ် (၁၈၆၁-၁၈၆၅) ဇောဇောပိုင်းတွင် အမေရိကန် ပြည်ထောင်စု တပ်မတော်၌ ဗိုလ်မှူးကြီးတစ်ဦးအဖြစ် အမှုထမ်းခဲ့သော အောလ ကော့သည် ၁၉ ရာစုနှစ် နောက်ပိုင်းလောက်တွင် အာရှနိုင်ငံများ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးအဖြစ် ထင်ပေါ်ကျော်ကြား လာခဲ့သည်။ အောလကော့သည် ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွားရေးသာ မကဘဲ အခြား လူမှုရေး လုပ်ငန်းများကို

လည်း အများအပြား လုပ်ကိုင် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွား ရေးအတွက် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် သူ၏ ဆောင်ရွက်ချက်များကို အရှေ့တိုင်း ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များသည် ယနေ့ထက်တိုင် သတိရနေတုန်းပင် ရှိသေးသည်။

သီဟိုဠ်နိုင်ငံရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များနှင့် ဝါရှင်တန်မြို့ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ သည် ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၇ ရက်နေ့သို့ ရောက်သည့်အခါတိုင်း ဗိုလ်မှူးကြီး အောလ ကော့ကို တသဂုဏ်ပြုသည့် အထိမ်းအမှတ်ပွဲကို ကျင်းပ ပြုလုပ်လေ့ ရှိကြ၏။ ၁၉၆၉ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၇ ရက်နေ့က ဗုဒ္ဓဝိဟာရ အသင်းမှ ကြီးမှူး၍ ဝါရှင်တန်မြို့ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များသည် ဝါရှင်တန် ဗုဒ္ဓဝိဟာရ၌ အောလကော့ ကွယ်လွန်သည့် ၆၂ နှစ်မြောက် အထိမ်းအမှတ်ပွဲ ကျင်းပပြုလုပ် ကြ၏။ ထိုအထိမ်း အမှတ်ပွဲသို့ တက္ကသိုလ် ပါမောက္ခများနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ နိုင်ငံများမှ သံတမန်များ လည်း ကြွရောက်ကြ၏။ ထိုအထိမ်းအမှတ်ပွဲ၌ မိန့်ခွန်းပြောကြားသူများအနက် ဝါရှင်တန်ရှိ အိန္ဒိယသံရုံးမှ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ပညာရေးဆိုင်ရာ သံမှူး ရာဂျာရာမန်က “ဗိုလ်မှူးကြီး အောလကော့သည် အမှန်တရားနှင့် ဘာသာ သာသနာ ထွန်းကား ရေးအတွက် တစ်ခေတ်တွင် တစ်ခါသာ ပေါ်လာတတ်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်မျိုး ဖြစ်သည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကြီးသည် လူသားတို့ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ချစ်ခင်ရင်းနှီးမှု ရရှိရေးအတွက် ကမ္ဘာသံတမန်ကြီးနှင့် ပမာ တူလှသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်မျိုးမှာ မည်သည့်နိုင်ငံကိုမှ ကိုယ်စားမပြုဘဲ ကမ္ဘာကိုသာ ကိုယ်စားပြုသည်။ ... အောလကော့သည် ဘာသာ တရား တစ်ခုနှင့်တစ်ခု နားလည်မှု ရရှိရေးအတွက် ဆောင်ရွက်ရာ၌ ထင်ရှား ကျော်ကြားသည့် ကမ္ဘာ့ခေါင်းဆောင်ကြီး ငါးဦးထဲတွင် တစ်ဦး အပါအဝင် ဖြစ်သည်” .... စသည်ဖြင့် ထုတ်ဖော် မိန့်ကြား သွားလေသည်။

ဘီဂန့်ဒက်နှင့် အခာလကော့

ဘီဂန့်ဒက် [၁၈၁၃-၁၈၉၄]

၁၉၇၆ ခု၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၁ ရက်နေ့။

နံနက်ခင်း နေရောင်ခြည် တောက်ပနေသည်။ ထိုနေ့ နံနက်ခင်းတွင် သူတို့၏ မျက်နှာများလည်း ခါတိုင်းနှင့် မတူဘဲ နေရောင်ခြည်နှင့်အတူ ဝင်းလက် တောက်ပ နေကြသည်။ သူတို့သည် အစဉ်ထာဝရ စိတ်မချမ်းမသာ ဖြစ်နေကြရသူ များ ဖြစ်၍ သူတို့၏ မျက်နှာသည် ကြည်လင် ရွှင်ပြုံးမှုနှင့် ထာဝစဉ် ဝေးကွာနေကြ ရသူများ ဖြစ်သည်။

သူတို့သည် ထောက်ကြန့် အနာကြီးအထူးကု ဆေးရုံမှ ကိုယ်ရေပြား ရောဂါသည်များ ဖြစ်သည်။ ထိုနေ့ကမူ သူတို့သည် မိမိတို့၏ ရောဂါ ဝေဒနာကို တစ်ခဏတာမျှ မေ့ပြီး ဝမ်းသာပျော်မြူး နေကြသည်။ ဆေးရုံတွင်းမှ သူတို့၏ အိုးစည်သံသည် သူတို့၏ တဒင်္ဂ ပျော်မြူးနေမှုကို ဖော်ကျူးနေသည်။ တာလမ်းမ ကြီးပေါ်မှ မော်တော်ကား မောင်းရင်း ဖွင့်သွားသော ကက်ဆက်မှ မာမာအေး၏ ‘မေ့ကွက်ကိုရှာ’ သီချင်းသံသည်ပင် သူတို့၏ အိုးစည်သံကို လွှမ်းမသွားနိုင်ပေ။

ထိုနေ့ကား အနာကြီးအထူးကု ဆေးရုံတွင် ဆေးကုနေကြသည့် ရဟန်း သံဃာ ကိုယ်ရေပြား ရောဂါသည်များ သီးသန့် သီတင်းသုံး နေထိုင်ရန်အတွက် ဆောက်မည့် ကျောင်းဆောင် အုတ်မြစ်ချ အခမ်းအနား ကျင်းပသည့်နေ့ ဖြစ်သည်။ အခမ်းအနားမှာ ကြီးကြီးကျယ်ကျယ် မဟုတ်။ ရန်ကုန်မှ သွားသူအချို့နှင့် တာဝန် ရှိ ပုဂ္ဂိုလ်များ၊ ဆေးရုံမှ ဝေဒနာရှင်များသာ တက်ရောက်သည့် အခမ်းအနား ဖြစ်သည်။ အနာကြီး အထူးကုဆေးရုံ၌ ရဟန်းသံဃာ ဝေဒနာရှင်များအတွက် သီးသန့်ကျောင်းဆောင် မရှိ။ ရိုးရိုး လူဝေဒနာရှင်များနှင့် ရောနှောနေရ၏။ ဝေဒနာရှင်များ ပြုတ်သိပ်နေရသည့် ဆေးရုံတွင်းရှိ အဆောင်ငယ်ကလေးများထဲ ၌ ရိုးရိုး လူဝေဒနာသည်များနှင့် ရောနှောနေရသည့် ရဟန်းသံဃာ ဝေဒနာသည် များကို တွေ့ကြရသော ပုဂ္ဂိုလ်အချို့က ကမကထပြုပြီး စေတနာရှင်များထံမှ ငွေကောက်၍ ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းမည့် သံဃဆေးရုံ အဆောက်အအုံ ဖြစ်သည်။

ထိုနေ့က ကျွန်တော်လည်း အုတ်မြစ်ချပွဲသို့ ရောက်သွားသည်။ ကိုယ်ရေ

ရပြည့်စာအုပ်တိုက်

ဘိန့်ဒန် [၁၈၁၃-၁၈၉၄]

ပြား ရောဂါသည်များ၏ အိုးစည်သံက ကျွန်တော်တို့ကို ဆီးကြိုသည်။ သူတို့သည် သူ့ဟိုနှင့် ဘဝတူလည်းဖြစ်သော၊ သူတို့ ဆည်းကပ်ကိုးကွယ်သူများလည်း ဖြစ်သော ရဟန်းသံဃာ ကိုယ်ရေပြား ရောဂါသည်များအတွက် တသီးတခြား ကျောင်း ဆောက်ပေးမည် ဆိုသဖြင့် ရွှင်လန်းဝမ်းသာ နေကြသည်။

ပင့်ဖိတ်ထားသည့် သံဃာတော်များ၏ ပရိတ်တရားတော်ကို နာရသည်။

ရဟန်းသုံးပါးက ကမ္မဝါစာ ဖတ်သည်။

ဆရာတော်ကြီး နှစ်ပါးက အုတ်မြစ်ချသည်။

ထိုနေ့က အခမ်းအနားမှာ ထိုမျှသာ ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ထိုနေ့က ကိုယ်တွေ့ မျက်မြင် ဖြစ်ခဲ့သော ‘အနာကြီးရောဂါ ဆေးရုံ’ သည် ကျွန်တော့်အား လွန်ခဲ့သည့် အနှစ် ကိုးဆယ်ကျော်က အဖြစ်အပျက် တစ်ခုကို ပြန်လည် ပြောပြ နေသည်။

*

၁၈၈၅ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ။

ရန်ကုန်မြေပေါ်၌ ဘာသာရေးခေါင်းဆောင် ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးနှစ်ဦး ဆုံကြ သည်။ တစ်ဦးက ခရစ်ယာန်ဘာသာ ခေါင်းဆောင်၊ နောက်တစ်ဦးက ဗုဒ္ဓဘာသာ ခေါင်းဆောင်။ နှစ်ဦးလုံးပင် မြန်မာလူမျိုးများ မဟုတ်ကြ။ နိုင်ငံခြားသားများ ဖြစ်ကြသည်။

သီဟိုဠ် အသင်းကို စတင်ဖွဲ့သည့် အမေရိကန်သား အာလကောသည် သီဟိုဠ် (သီရိလင်္ကာ) နှင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံ တို့၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားရေး လုပ်ငန်းများ ကို ကြိုးကြိုးပမ်းပမ်း လုပ်ကိုင် ဆောင်ရွက်နေသဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ လောက၌ လူသိများနေသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကြီးသည် မြန်မာနိုင်ငံသို့ နှစ်ကြိမ် ကြွရောက်လာ ဖူးသည်။ ပထမအကြိမ်မှာ သီပေါမင်း ဖိတ်၍ ကြွလာခြင်း ဖြစ်သည်။

သီပေါမင်း၏ သမားတော်များထဲတွင် အီတာလျံလူမျိုး တစ်ဦးရှိသည်။ ထို အီတာလျံလူမျိုး သမားတော်သည် သီပေါမင်းအား ကာနယ်အာလကော အကြောင်း စကားစပ် ပြော၏။ ထိုအခါ သီပေါမင်းက အာလကောအား စိတ်ဝင် စားသွားပြီး မြန်မာပြည်သို့ အဖိတ်ခိုင်း၏။ အီတာလျံ သမားတော်က အိန္ဒိယတွင် ရှိနေသည့် အာလကောအား မြန်မာပြည်သို့ ကြွရောက်လာရန် ပင့်ဖိတ်လိုက်လေ သည်။ အာလကော ရန်ကုန် ရောက်လာသည်။ ရန်ကုန်တွင် အာလကောသည် သီဟိုဠ်အသင်းခွဲများကို ဖွင့်သွားခဲ့လေသည်။ သီပေါမင်းထံသို့မူ မသွားတော့။ သီပေါမင်းကို သူ အထင်မှားသွားသည်။ သီပေါမင်းက သူ့ကို တကယ် ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားရေးအတွက် ပင့်ဖိတ်ခြင်း မဟုတ်ဘဲ လူဖြူမျိုးထဲက ဗုဒ္ဓဘာသာ

ဝင် တစ်ဦးအနေနှင့် အထူးအဆန်းအဖြစ် ကြည့်လို၍သာ ပင့်ဖိတ်ခြင်း ဖြစ်ရမည် ဟု အောလကော့က ယူဆသွားသည်။ ထို့ပြင် မင်းညီမင်းသားများ လုပ်ကြံမှုတွင် သီပေါမင်း၏ လက်ချက် ကင်းမည် မဟုတ်ဟုလည်း အောလကော့ တွေးဟန် တူသည်။ ထို့ကြောင့် သီပေါမင်းထံ ဆက်သွားဖို့ စိတ်မဝင်စားတော့ပေ။

သို့ရာတွင် ရန်ကုန်တွင် အောလကော့ ထူးထူးခြားခြား ကျေနပ်အားရ သွားသည် အချက်နှစ်ချက် ရှိသည်။ တစ်ချက်မှာ ရန်ကုန် သီယိုဆိုဖီ အသင်းခွဲများ ကို ဖွင့်လှစ်တည်ထောင်သွားနိုင်ခြင်း ဖြစ်ပြီး အခြားတစ်ချက်မှာ ရန်ကုန်၌ အဓိကရ ခရစ်ယာန် ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်ကြီးနှင့် တွေ့ဆုံ ကြိုကြိုက်သွားခြင်း ဖြစ်လေ သည်။ ထိုခရစ်ယာန် ခေါင်းဆောင်ကြီးကား ‘မောင်ဂိုမာရီ’၊ ‘ဒါလဟိုခီ’၊ ‘ဖရေဇာ’ စသည်ဖြင့် ဗြိတိသျှ နယ်ချဲ့ခေါင်းဆောင်ကြီးများ၏ အမည် နာမများကို ယူပြီး ရန်ကုန်မြို့၏ လမ်းအမည်များကို မှည့်ခေါ်ထားသကဲ့သို့ သူ့အမည်ကိုလည်း ယူပြီး ရန်ကုန်မြို့၏ လမ်းတစ်လမ်းအမည်ကို မှည့်ခေါ်ထားရသူ ဖြစ်လေသည်။ သူ့အမည်ကား ‘ဘီဂန်ဒက်’ ဖြစ်သည်။ ခရစ်ယာန်ဂိုဏ်းအုပ် ဘုန်းတော်ကြီး ဖြစ်သည်။ အနော်ရထာလမ်း (ဖရေဇာလမ်း) အရှေ့ပိုင်းကို ယခင်က ဘီဂန်ဒက် လမ်းဟု ခေါ်သည်။ ဘာသာရေးပုဂ္ဂိုလ်ပင် ဖြစ်လင့်ကစား အုပ်ချုပ်သူများ နည်း တူ သူ့အမည်ကို ယူပြီး လမ်းအမည်နှင့် မှည့်ထားရပုံ ထောက်၍ ထိုအချိန်က သူ မည်မျှ ဩဇာလွှမ်းမိုးမည် ဆိုသည်ကို သိနိုင်လောက်ပေသည်။

ဂိုဏ်းအုပ်ဘုန်းတော်ကြီး ဘီဂန်ဒက်သည် ‘မြန်မာ ဗုဒ္ဓဝင်’ ကိုလည်း The Burmese Legend of Gaudama အမည်ဖြင့် အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆို ရေးသားသည်။ ဘီဂန်ဒက်၏ ယင်း ဗုဒ္ဓဝင်သည် ဗုဒ္ဓဝင်ကို အနောက်တိုင်း ဘာသာ ဖြင့် အစောဆုံးရေးသည့်ကျမ်း ဖြစ်သည်ဟု အဆိုရှိသည်။

အောလကော့သည် ရန်ကုန်၌ ရှိခိုက် တစ်နေ့တွင် ဘီဂန်ဒက်ထံ ရောက် သွား၏။ ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်ကြီး နှစ်ဦးသည် အာလာပသလ္လာပ စကား ပြောကြသည်။ အောလကော့က ပြောသည်။

“အရှင် ဘီဂန်ဒက်ရေးတဲ့ ‘ဂေါတမ ဗုဒ္ဓဝင်’ ကို ကျွန်ုပ် ဖတ်ရပါတယ်။ နောက်ထပ် အလားတူ ဗုဒ္ဓဘာသာအကြောင်း စာအုပ်များကို ရေးသားပြုစုပါဦး။”

ဘီဂန်ဒက်က ပြန်ပြောသည်။

“ကျွန်ုပ်အနေနဲ့ နောက်ထပ် အလားတူ စာအုပ်မျိုးကို ရေးနိုင်ဖို့ မလွယ် တော့ပါဘူး။ မောင် ရေးတဲ့ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပုစ္ဆာ ဝိသုဒ္ဓိနာ (Buddhist Catechism) ကို ကျုပ် ဖတ်ရတယ်။ မောင်ပဲ အဲဒီ စာအုပ်မျိုးကို ဆက်ရေးပါလို့ ကျုပ်က တိုက်တွန်းပါတယ်။”

ထိုနောက် ခြောက်နှစ်အကြာ ၁၈၉၁ ခုနှစ်တွင်လည်း အောလကော့သည် မြန်မာပြည်သို့ တစ်ကြိမ် ရောက်လာပြန်သည်။ ထိုအချိန်၌ မြန်မာပြည်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာနု သမာဂမ ခေါ် နိုင်ငံတကာ ဗုဒ္ဓဘာသာအသင်းကြီးကို တည်ထောင် ပွဲစည်းထားသည်။ ထိုအသင်းကြီးက နိုင်ငံခြား သာသနာပြုရေးကိစ္စ တိုင်ပင် ဆွေးနွေးရန် ကိုယ်စားလှယ် စေလွှတ်ပြီး ပင့်ဖိတ်သောကြောင့် အောလကော့သည် ရန်ကုန်မြို့သို့ ရောက်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုအကြိမ်တွင်လည်း အောလကော့ သည် ဂိုဏ်းအုပ်ဘုန်းတော်ကြီး ဘီဂန်းဒက်ထံ မရောက် ရောက်အောင် သွားရောက် ခဲ့သည်။ အောလကော့သည် ဘီဂန်းဒက်အား အလွန်တရာ လေးစားကြည်ညို သည်။ ထိုအချိန်၌ ဘီဂန်းဒက်၏ အသက်မှာ ၇၀ ကျော်နေပြီ။ အောလကော့က ဘီဂန်းဒက်ထက် အသက်ငယ်သည်။

“အရင်တစ်ခေါက်ကလည်း ကျွန်ုပ် အရှင်ဘီဂန်းဒက်ကို ကျမ်းစာအုပ် ရေးသားပြုစုဖို့ တိုက်တွန်း တောင်းပန်ခဲ့ပါတယ်။ အခုလည်း ထပ်တောင်းပန်ပါရ စေ။ မသေမီ ကျမ်းစာအုပ်တွေကို ထပ်ရေးသား ပြုစုပါဦး။”

အောလကော့သည် ဘီဂန်းဒက်နှင့် တွေ့တွေ့ချင်း စာအုပ်ရေးသားပြုစု ရန်သာ တိုက်တွန်း တောင်းပန်သည်။ ဘီဂန်းဒက်က ပြန်မေးလိုက်လေ၏။

“နေပါဦး။ ဘယ်လို စာအုပ်မျိုးကို မောင်က ရေးသားပြုစုချင်တာလဲ”

“ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာနဲ့ ပတ်သက်တဲ့ ကျမ်းစာအုပ်များကို ရေးသားပြုစု စေချင် ပါတယ်”

“နောက်ကျသွားပြီ အောလကော့။ ကျုပ်အနေနဲ့ အိုမင်းမစွမ်း ဖြစ်နေပြီ မို့ အဲဒီလို စာအုပ်မျိုးကို ရေးသားပြုစုဖို့ဆိုတာ မလွယ်တော့ဘူး။ မောင်တို့လို ငယ်ရွယ်သူတွေကသာ အဲဒီတာဝန်ကို ယူရမယ်”

ဘီဂန်းဒက်သည် ရိုမန်ကက်သလစ် ခရစ်ယာန်သာသနာဝင်၌ ထင်ရှား သော ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးတစ်ဦး ဖြစ်သကဲ့သို့ အောလကော့သည်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာ လောက၌ ခေါင်းဆောင်ကြီးတစ်ဦး ဖြစ်သည်။ သူတို့နှစ်ဦးသည် ရန်ကုန်မြေပေါ်၌ နှစ်ကြိမ်တိတိ ဆုံကြသည်။ ဘာသာရေး သာသနာရေး ဆွေးနွေးကြသည်။

*

အိုးစည်သံသည် ထောက်ကြန့် တစ်ကြောတွင် ဝေ့သွားသည်။

ဆရာတော်ကြီးနှစ်ပါးသည် အနာကြီး အထူးကုဆေးရုံတွင် တက်ရောက် ကုသနေကြသည့် ဝေဒနာသည် ရဟန်းသံဃာများ နေထိုင် သီတင်းသုံးရန်အတွက် ဆောက်လုပ်တော့မည့် ကျောင်းဆောင်အတွက် အုတ်မြစ်ချလိုက်ကြသည်။

ဤ အနာကြီးရောဂါကု ဆေးရုံကို စတင်တည်ထောင်သွားသူကား အခြား

ရပြည်စာအုပ်တိုက်

မဟုတ်ပေ။ ဘုန်းတော်ကြီး ဘိဝံသကံပင် ဖြစ်သည်။ ဆေးရုံသည် အင်္ဂလိပ်လက် ထက်က ကြည့်မြင်တိုင်၌ ရှိသည်။ ယခုခေတ်ကျမှ ထောက်ကြန့်တွင် ပြောင်းရွှေ့ ဖွင့်လှစ်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။

မြန်မာ ဗုဒ္ဓဝင် ကို ရေးသားပြုစုသွားသည့် ဘုန်းတော်ကြီး ဘိဝံသကံ တည်ထောင်သွားခဲ့သော အနာကြီးရောဂါကု ဆေးရုံတွင် နှစ်ပေါင်း ၉၀ ကျော်မှ ရဟန်းသံဃာ ဝေဒနာရှင်များ သီးသန့် နေထိုင်နိုင်ရန် ကျောင်းဆောင်တစ်ဆောင် ကို ဆောက်လုပ်နိုင်သည်။

သီယိုဆိုဖီ ရာပြည့်

နာနာဆန္ဒ ဟု ဘုရားဟောပြထားသည်။

လူတို့သည် တစ်ကျောင်းတစ်ဂါထာ တစ်ရွာ တစ်ပုဒ်ဆန်း ဖြစ်ကြသည်။
လူနှစ်ယောက်ရှိလျှင် ဆန္ဒနှစ်မျိုး ရှိသည်။ အယူအဆ နှစ်မျိုး ရှိသည်။ တစ်ယောက်
နှင့်တစ်ယောက် သဘောထား မတူပေ။

ယင်းသို့ လူနှစ်ယောက်ရှိက သဘောထားနှစ်မျိုး ကွဲနေတတ်သဖြင့်
လူအများ စုထားသော အစုအဝေး အပေါင်းအစု အသင်းအပင်းသည် ကြာရှည်
စွာ တည်တံ့ ခိုင်မြဲပြီး အစည်းပြေ မသွားဖို့ရန်မှာ မလွယ်ပေ။

နှစ်ပေါင်းတစ်ရာ ရှည်ကြာသည့်တိုင် တည်တံ့ ခိုင်မြဲနေသော အသင်း
အပင်း အဖွဲ့အစည်းကား အလွန်တရာမှ ရှားပါးလှပေသည်။

သီယိုဆိုဖီ အသင်းသည် ယင်း ရှားပါးလှသည့် အသင်းအပင်း အဖွဲ့
အစည်းများထဲတွင် တစ်ခု အပါအဝင် ဖြစ်သည်။ အကြောင်းမူကား ယင်းအသင်း
ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်မှာ နှစ်ပေါင်းတစ်ရာ ရှည်ကြာသွားခဲ့ပြီ ဖြစ်ပြီး ယနေ့အထိ
တည်တံ့နေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာ့ သီယိုဆိုဖီ အသင်းကို ၁၈၇၅ ခုနှစ်
နိုဝင်ဘာ ၁၇ ရက်နေ့၌ စတင် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ၁၉၇၅ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာ ၁၇ ရက်
နေ့တွင် နှစ်တစ်ရာတင်းတင်း ပြည့်သွားပြီ ဖြစ်၍ ထိုနေ့ ထိုရက်တွင် သီယိုဆိုဖီ
အသင်းတည်ရာ နိုင်ငံတိုင်း၌ သီယိုဆိုဖီ ရာပြည့်ပွဲကို ကျင်းပပြုလုပ် ကြလေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၌လည်း သီယိုဆိုဖီအသင်းခွဲ ရှိသည်ဖြစ်၍ အသင်းတည်ရာ
ဌာန ရန်ကုန်မြို့၌ သီယိုဆိုဖီ ရာပြည့်ပွဲကို သုံးရက်တိတိ ကျင်းပ ပြုလုပ်သည်။
သီယိုဆိုဖီရာပြည့်ပွဲမှာ တန်ဆောင်တိုင်ပွဲနှင့်လည်း တိုက်ဆိုင်သွားသည်။

ကမ္ဘာ့ သီယိုဆိုဖီအသင်းကို အမေရိကန်လူမျိုး ဗိုလ်မှူးကြီး အောလကော့
နှင့် ရုရှားအမျိုးသမီး မဒမ်ဗလာဗက်စကီးတို့က ၁၈၇၅ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာ ၁၇
ရက်နေ့တွင် အမေရိကန် နယူးယောက်မြို့၌ စတင် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ လေးနှစ်
အကြာတွင် အဖွဲ့ချုပ် တည်ရာဌာနကို နယူးယောက်မြို့မှ အိန္ဒိယပြည် ဘုံဘောမြို့သို့
ပြောင်းရွှေ့လာသည်။ ၁၈၈၂ ခုနှစ်တွင် မဒရပ်ပြည်နယ် (ယခု တမိနာဒူးပြည်
နယ်) အဒယာမြို့သို့ ပြောင်းရွှေ့ခဲ့သည်။ ကမ္ဘာ့ သီယိုဆိုဖီ အဖွဲ့ချုပ် တည်ရာ
ဌာနမှာ ထိုအချိန်မှစပြီး ယနေ့တိုင်အောင် အဒယာ၌ပင် ရှိနေသည်။

မဒမ် ဗလာ ဗက်စကိုး

သီယိုဆိုဖီ အသင်းသည် နှစ်ပေါင်း တစ်ရာအတွင်း ကမ္ဘာ့နိုင်ငံပေါင်း ခြောက်ဆယ်တို့၌ အဖွဲ့ခွဲများကို ဖွဲ့စည်းနိုင်ခဲ့သည်။ အဖွဲ့ဝင် သန်းပေါင်းများစွာ ရှိသည်ဟု သိရသည်။ သီယိုဆိုဖီ အသင်း၏ အတက်ကြွ အလှုပ်ရှားဆုံး နေရာ ကား အိန္ဒိယပြည် ဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယပြည်၏ ပြန်လည်ထူထောင်ရေး လုပ်ငန်းများ ၌ သီယိုဆိုဖီအသင်း ခေါင်းဆောင်များသည် တက်ကြွစွာ ပါဝင်ခဲ့လေသည်။ အသင်းကြီးကို တည်ထောင်သည့် ပထမဦးဆုံး ဥက္ကဋ္ဌဖြစ်သူ ဗိုလ်မှူးကြီး အော လကော့သည် အဒလာဒ် ခင်းပျံသား ဇာတ်နိမ့် ကလေးသူငယ်များအတွက် စာသင်ကျောင်းတစ်ကျောင်း တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ယင်းကျောင်း၌ ယခုအချိန် လည်း ဇာတ်နိမ့် ခင်းပျံသား ကျောင်းသားပေါင်း ခြောက်ရာကျော်မျှကို အခမဲ့ ပညာသင်ကြားပေးနေသည့်အပြင် ကျောင်းသားများအတွက် စာအုပ် အဝတ်အစား များကိုလည်း ထောက်ပံ့သည်။ ယင်းကျောင်း၏ သက်တမ်းမှာလည်း နှစ်တစ်ရာ ရှိသွားပြီ။

အိန္ဒိယပြည်တွင် ယခုခေတ်၌ပင်လျှင် ဇာတ်နိမ့်တို့၏ အခြေအနေမှာ ပြောလောက် ဆိုလောက် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု မရှိသေးပေ။ လွန်ခဲ့သည့် နှစ်တစ်ရာ လောက်က ဇာတ်နိမ့်များဘက်က မားမားမတ်မတ် ရပ်ပြီး ဇာတ်နိမ့်တို့၏ အကျိုး အတွက် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခြင်းမှာ အလွန်တရာ ချီးကျူးထိုက်သည့် လုပ်ငန်း ဖြစ်သည်။

သီယိုဆိုဖီ အသင်းချုပ် တည်ရာဌာန၌ စာကြည့် ပိဋကတ်တိုက်ကြီး တစ်ခုရှိသည်။ ယင်း စာကြည့် ပိဋကတ်တိုက်သည် ကမ္ဘာ့နာမည်ကျော် စာကြည့် ပိဋကတ်တိုက်ကြီးများထဲတွင် တစ်ခု အပါအဝင်ဖြစ်ပြီး ယခုအခါတွင် သီရိလင်္ကာ၊ တရုတ်၊ အီရန်နှင့် အရှေ့နိုင်ငံများမှ ရှားရှားပါးပါး ကျန်းဂန်စာအုပ်များနှင့်တကွ အခြားနိုင်ငံများမှ စာအုပ်ပေါင်းများစွာ ရှိသည်။ ထို့ပြင် လက်ရေးစာမူ ပေပုရဂိုက် ပေါင်း တစ်သောင်းရှစ်ထောင်လေးရာမျှ ရှိသည်ဟု သိရသည်။ ကမ္ဘာ့နိုင်ငံပေါင်း များစွာမှ သုတေသီတို့သည် နှစ်စဉ်နှစ်တိုင်း ယင်းစာကြည့်တိုက်သို့ လာရောက်ပြီး သုတေသန ပြုလုပ်ကြသည်။

အသင်းအဖွဲ့အစည်းများ၏ သမိုင်းကို လေ့လာကြည့်လျှင် အတက်အကျ၊ အနိမ့်အမြင့် ရှိမြဲ ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် သီယိုဆိုဖီ အသင်းကြီးကမူ နှစ်ဆယ်ရာစု နှစ် စသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် တစ်လျှောက်လုံး ပြန့်ပွားထွန်းကား လာခဲ့သည်။ ယင်းသို့ ဖြစ်ရခြင်းမှာ အသင်းကြီး၏ အမျိုးသမီးဥက္ကဋ္ဌ တစ်ဦးဖြစ်သူ နာမည် ကျော် ဒေါက်တာ အင်နီဗင်ဆင်ကြောင့် ဖြစ်သည်။ အင်နီဗင်ဆင်သည် သီယိုဆိုဖီ အသင်း၏ ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ်ဖြင့် ဓမ္မအရေးကို ဆောင်ရွက်သည့်နည်းတူ အိန္ဒိယပြည်

လွတ်လပ်ရေးအတွက်လည်း ထောင်တန်း အကျခံကာ ရှေ့တန်းမှ ပါဝင် ဆောင်ရွက်ခဲ့သူ တစ်ဦးဖြစ်သည်။ ၁၉၁၈ ခုနှစ်၌ အိန္ဒိယ ကွန်ဂရက်ပါတီ၏ ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ်ပင် အရွေးခံရသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၌လည်း သီယိုဆိုဖီ အသင်းခွဲ ရှိသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၌ သီယိုဆိုဖီအသင်းခွဲ တည်ထောင်သည်မှာလည်း အချိန် အတော်စောစောကပင် ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၌ ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် သီယိုဆိုဖီ အသင်းကို တည်ထောင်သည်ဖြစ်၍ မြန်မာနိုင်ငံ သီယိုဆိုဖီအသင်း၏ အသက်မှာ နှစ်ပေါင်း ကိုးဆယ် ရှိသွားပြီ။

၁၈၈၅ ခုနှစ်၌ သီယိုဆိုဖီ အသင်းချုပ်၏ ဥက္ကဋ္ဌဖြစ်သူ ဗိုလ်မှူးကြီးအောလကော့သည် ရန်ကုန်မြို့သို့ ရောက်ရှိလာသည်။ ထိုအချိန်က မြန်မာလူမျိုးများ ထီးနှင့်နန်းနှင့် ရှိနေသေးသည်။ အထက် မြန်မာနိုင်ငံ၌ မြန်မာမင်းဆက်၏ နောက်ဆုံးဘုရင် သီပေါမင်း အုပ်ချုပ် စိုးစံနေတုန်းပင် ဖြစ်သည်။ သီပေါဘုရင်ကို ဆေးဝါး ကုသပေးသည့် ဘုရင့်သမားတော်များထဲတွင် ဒေါက်တာဘုရိ အမည်ရှိ အီတာလျံ သမားတော်တစ်ဦး ရှိသည်။ ယင်း သမားတော်သည် သီယိုဆိုဖီ အသင်းဝင် ဖြစ်သည်။

တစ်နေ့တွင် အီတာလျံသမားတော်သည် သီပေါဘုရင်အား သီယိုဆိုဖီ အသင်းနှင့် အသင်းဥက္ကဋ္ဌဖြစ်သူ အောလကော့အကြောင်းကို စကားစပ် ပြောသည်။ သီပေါဘုရင်သည် သီယိုဆိုဖီအသင်းကို စိတ်ဝင်စားသွားသည်။ အသင်းဥက္ကဋ္ဌကိုမူ ပိုပြီး စိတ်ဝင်စားသွားသည်။ အကြောင်းမူကား သီပေါမင်းသည် ဘာသာရေး ကိုင်းရှိုင်းသူ ဘုရင်တစ်ပါး ဖြစ်သည်။ သီယိုဆိုဖီ အသင်းဥက္ကဋ္ဌအောလကော့မှာလည်း ဗုဒ္ဓဘာသာ လောက၌ ထင်ပေါ်ကျော်ကြား နေသည်။ အိန္ဒိယသို့ မရောက်ခင်ကပင် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားရေးအတွက် မနေမနား ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ အိန္ဒိယပြည်၌ သီယိုဆိုဖီ အသင်းတည်ထောင်ပြီးသည့် နောက်တွင် အိန္ဒိယနှင့် သီဟိုဠ် ကူးချိသန်းချိ လုပ်ပြီး ဗုဒ္ဓဘာသာအကျိုးကို သယ်ပိုးဆောင်ရွက်နေသည်။ အောလကော့သည် ပခုံးတစ်ဖက်ဖြင့် သီယိုဆိုဖီ အသင်းကြီးကို ထမ်းထားပြီး ကျန်ပခုံးတစ်ဖက်ဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားရေး ဝန်ထုပ်ကြီးကို ပိုးထားသည်။ သို့ဖြစ်၍ သူ၏ သတင်းမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာလောက၌ ထင်ပေါ်ကျော်ကြားနေသည်။ သီပေါမင်း သူ့ကို စိတ်ဝင်စားခြင်းမှာ ထိုအကြောင်းကြောင့်ပင် ဖြစ်တန်ရာသည်။

သီပေါမင်းသည် အီတာလျံ သမားတော်မှတစ်ဆင့် သီယိုဆိုဖီအသင်းဥက္ကဋ္ဌ ဗိုလ်မှူးကြီး အောလကော့အား မြန်မာနိုင်ငံသို့ ကြွရောက်လာရန် ပင့်ဖိတ်လိုက်လေသည်။

ရပြည်စာအုပ်တိုက်

အောလကော့သည် သီပေါမင်း၏ ပင့်ဖိတ်ချက်အရ ရန်ကုန် ရောက်လာသည်။ ပထမတွင်မူ သီပေါမင်း ပင့်ဖိတ်ချက်ကြောင့် ရန်ကုန်ရောက်လာခြင်း ဖြစ်သော်လည်း ရန်ကုန် ရောက်သောအခါ စိတ်ပြောင်းသွားသည်။ ရန်ကုန်တွင် သီပေါမင်းနှင့် ပတ်သက်သော အမနာပ သတင်းများကို ကြားသိရသည်။ မှန်သည် ဖြစ်စေ၊ မှားသည် ဖြစ်စေ သီပေါမင်းသည် ညီတော် နောင်တော်များကို လုပ်ကြံ သတ်ဖြတ်ပြီး သွေးချောင်း စီးစေခဲ့သည် ဟူသော သတင်းသည် အောလကော့နား ရောက်ရှိသွားသည်။ ဤတွင် အောလကော့ စိတ်အကြီးအကျယ် ပျက်သွား၏။ “သီပေါမင်းသည် ငါ့ကို အနောက်နိုင်ငံသား ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဖြစ်တဲ့အတွက် လူထူးလူဆန်း အနေနှင့်သာ ကြည့်လိုခြင်း ဖြစ်လိမ့်မည်” ဟု အတွေးပေါ်လာပြီး သီပေါမင်းထံ မသွားတော့ဘဲ ရန်ကုန်ကပင် လှည့်ပြန်သွားသည်။

ပထမဆုံးအကြိမ် ရောက်လာသည့် ထိုအခေါက်ကပင် အောလကော့သည် ရန်ကုန်မြို့၌ သီယိုဆိုဖီ အသင်းခွဲ သုံးခုကို တည်ထောင်ဖွဲ့စည်း ပေးသွားခဲ့သည်။ မြန်မာလူမျိုးများအတွက် ‘ရွှေတိဂုံ သီယိုဆိုဖီအသင်း’ အမည်ဖြင့် လည်းကောင်း၊ မြန်မာပြည်ရှိ ဥရောပတိုက်သားများအတွက် ‘ဧရာဝတီ သီယိုဆိုဖီအသင်း’ အမည် ဖြင့် လည်းကောင်း တည်ထောင် ဖွဲ့စည်းပေးသည်။ မြန်မာ အိန္ဒိယ တိုင်းရင်းသား များ အတွက်လည်း သီယိုဆိုဖီ အသင်းတစ်ခု တည်ထောင် ဖွဲ့စည်းပေးသည်။ ယင်း အသင်းသုံးခုကို စုပေါင်းပြီး ၁၉၁၂ ခုနှစ်၌ မြန်မာပြည် သီယိုဆိုဖီ အသင်းခွဲ အဖြစ်ဖြင့် ပြန်လည် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ အသင်းဖွဲ့စက အိန္ဒိယ အမျိုးသားများသာ အသင်းဝင် များကြသည်။ နောက်မှ တစ်စတစ်စ မြန်မာလူမျိုးများ စိတ်ဝင် စား လာကြသည်။ သို့ရာတွင် မြန်မာနိုင်ငံ သီယိုဆိုဖီအသင်းမှာ ကြီးပွားတိုးတက် ခြင်း မရှိလှပေ။ အသင်း၏ တည်ရာဌာနမှာ ရန်ကုန်မြို့ လေးဆယ့်ကိုးလမ်း၌ ရှိသည်။ အသင်း၏ ဥက္ကဋ္ဌများထဲမှ ထင်ရှားသော မြန်မာလူမျိုးမှာ ဦးဖိုးလတ် ဖြစ်သည်။

ကမ္ဘာ့ သီယိုဆိုဖီ အသင်းကို တည်ထောင် ဖွဲ့စည်းရာ၌ ရည်ရွယ်ချက် သုံးမျိုးရှိသည်။

- ၁။ အမျိုးဇာတ်၊ အယူဝါဒ၊ လိင်၊ အတန်းအစား အရောင်ခွဲခြားခြင်း မရှိဘဲ လူသားအားလုံးအတွက် ညီရင်းအစ်ကိုစိတ် မွေးမြူပေးသည့် ဗဟိုဌာနတစ်ခု တည်ထောင်ရန်။
- ၂။ ဘာသာတရား၊ ဒဿနဗေဒ၊ သိပ္ပံပညာ ယင်းသုံးရပ်ကို နှိုင်းယှဉ် လေ့လာရေးအတွက် အားပေးအားမြှောက် ပြုလုပ်ရန်။
- ၃။ သဘာဝအတွင်း၌ ရှိနေသည့် မသိရသေးသည့် နိယာမ တရားများ

ရာပြည်အတွက်

နှင့် လူသား၏ အတွင်းသန္တာန်၌ ၎င်းပျိုးနေသည့် အစွမ်းသတ္တိများကို လေ့လာရန်။

ယင်း ရည်ရွယ်ချက် သုံးမျိုးကို ဦးတည်ချက်ထားပြီး သီယိုဆိုဖီ အသင်းကို တည်ထောင်ဖွဲ့စည်းခြင်း ဖြစ်သည်။ယင်း ရည်ရွယ်ချက် သုံးမျိုးထဲတွင် ပထမ ရည်ရွယ်ချက်သည် အဓိက အကျဆုံးဖြစ်သည်။ ကျန် ရည်ရွယ်ချက် နှစ်မျိုးမှာ ပထမ ရည်ရွယ်ချက်၏ အဖြည့်ခံများသာ ဖြစ်ကြ၏ဟု ဆိုနိုင်သည်။ လူများကို အသိတရားရှိအောင် လုပ်ပြီး ညီရင်းအစ်ကိုစိတ်ဓာတ် ပွားများအောင် လုပ်ရန်နှင့် လူလူချင်း ယိုင်းပင်းကူညီအောင် လုပ်ရန်မှာ သီယိုဆိုဖီ အသင်း၏ ပထမရည်ရွယ်ချက် ဖြစ်သည်။ မည်သူမဆို ယင်းရည်ရွယ်ချက်ကို နှစ်ခြိုက်သူ မှန်သမျှ မည်သည့် ချွင်းချက်မှ မထားဘဲ အသင်းဝင်ပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်နိုင်သည်။

သီယိုဆိုဖီ အသင်းကြီး၏ အပြေပြစ် အပျော့ပျောင်းဆုံး၊ သဘောထား အပြည့်ဝဆုံး အချက်တစ်ခုမှာ မိမိအသင်းဝင်၏ ဘာသာရေး ယုံကြည်ချက်တွင် မည်ကဲ့သို့သော စွက်ဖက်ခြင်းမျိုးကိုမှ မပြုခြင်း ဖြစ်သည်။ အသင်းဝင်သည် မည်သည့် ဘာသာတရားကိုမဆို လက်ခံနိုင်ခွင့် ရှိသည်။ စွန့်ပယ်နိုင်ခွင့် ရှိသည်။ ဘာသာတရား တစ်ခုခုကို လက်ခံခြင်း၊ စွန့်ပယ်ခြင်းမှာ အသင်းကြီးနှင့် မည်သို့မှ မပတ်သက်ပေ။ အသင်း၏ အခမ်းအနားများ၌ ဘာသာတရား အားလုံး၏ ပူဇော်ရှိခိုးမှုများဖြင့် အခမ်းအနားကို အစပြုလေသည်။

အသင်းကြီး၏ ပထမ ဦးတည်ချက်ဖြစ်သည့် ‘ညီရင်းအစ်ကို စိတ်ဓာတ်’ ကို မွေးမြူနိုင်ပါက အသင်းကြီးသည် ‘ရာပြည့်’ သာလျှင်မက ‘ထောင်ပြည့်’ ပင် ကျင်းပနိုင်ဖွယ်ရာ ရှိပေသည်။ ယင်းစိတ်ဓာတ်သည် ကမ္ဘာကြီး ငြိမ်းချမ်းသာယာမှု အတွက်လည်း တစ်ခုတည်းသော အကြောင်းရင်း ဖြစ်ပေသည်။

ရောဘတ် ဂရင်း အင်ဂါဆောင် [၁၈၃၃-၁၈၉၉]

ကျွန်ုပ် သီဟိုဠ် ရောက်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ ညနေပိုင်းတွင် ကျွန်ုပ်တို့ လမ်းလျှောက်ထွက်သည့်အခါ နေ့စဉ် နေ့တိုင်း 'ဣဿရ' နှင့် ပတ်သက်၍ ကျွန်ုပ် စဉ်းစားထားသည့် ယုတ္တိယုတ္တာ ဟူသမျှ၊ အကြောင်းပြချက် ဟူသမျှကို ရာဟုလာက သူ၏ အသိဉာဏ် ဆောက်ဖြင့် မုန့်မုန့်ညက်ညက် ဖြစ်အောင် ထွင်းဖောက် ခုတ်ထစ် ပစ်သည်။ သို့သော်လည်း ကျွန်ုပ်၏ ဣဿရ သည် အသက် ထွက်မသွားပေ။ 'ဣဿရ သည် 'ဦးခေါင်း တစ်ထောင် ရှိသူ ဖြစ်သည်။

“တစ်နေ့သ၌ ထိုစာအုပ်၏ ကဏ္ဍတစ်ခုကို ဖတ်ရင်း ဖတ်ရင်း ကျွန်ုပ်၏ ဣဿရ သည် ဇီဝိန်ချုပ်သွားသည်။ ယုတ္တိယုတ္တာ တည်းဟူသော နံရံ၌ မှီနေသော ဣဿရ'ကို သတ်သူမှာ ရာဟုလာ ဖြစ်သည်။ အစွဲတည်းဟူသော နံရံ၌ မှီနေသည့် 'ဣဿရ'ကို သတ်သူမှာ ထိုစာအုပ် ဖြစ်သည်။ ထိုနေ့တွင် ကျွန်ုပ်၏ ဒိုင်ယာရီ စာအုပ်၌ “ယနေ့ ပုဂ္ဂိုလ်ဆိတ်က ဆင်ပြောင်ကြီးကို သတ်ပစ်လိုက်သည်” ဟူ၍ ရေးမှတ်ထားလိုက်သည်။

“၁၉၂၈ ခုနှစ်တွင် ကျွန်ုပ်၏ စိတ်နှလုံး ကမ္ဘာလောကထဲ၌ ကိန်းအောင်းနေသည့် ထို 'ဆင်ပြောင်' သည် ကိစ္စချောသွားသည်။ တစ်ဖန် ခေါင်းပြန် မထောင်တော့ပေ။

“ရာဟုလာအတွက် မချိနိုင် မချိနိုင် ဖြစ်နေသော အလုပ်ကို ထို စာအုပ်က စွမ်းဆောင်လိုက်သည်ဟုပင် ကျွန်ုပ် အထင် ရှိသွားသည်။ ထိုစာအုပ်သာ ကြားမဝင်လျှင် ယနေ့ ကျွန်ုပ်သည် 'ဘိက္ခုအာနန္ဒာ ကောသလ္လာယန' မဖြစ်ဘဲ ဘာဖြစ်နေမည် မသိပေ။

“ယင်း မပြောပလောက်သည့် စာအုပ်ငယ်သည် ကျွန်ုပ်၏ ၁၀ နှင့် ဆက်စပ်နေသည်။ ကျွန်ုပ်၏ ၁၀ တွင် အရိပ်ထိုးနေသည့် စာအုပ် နှစ်အုပ် သုံးအုပ် ရှိသည့်အနက် ထိုစာအုပ်သည် တစ်အုပ် အပါအဝင် ဖြစ်သည်။”

ဘိက္ခုအာနန္ဒာ ကောသလ္လာယနသည် ပထမက 'ဣဿရ' ကို ယုံကြည် ကိုးကွယ်သည့် ဟိန္ဒူဘုန်းကြီး ဖြစ်သည်။ သူ၏ ရေးသားချက်အရ သူ၏ ၁၀ ရေစီး ကြောင်း လမ်းပြောင်းသွားရာ၌ ထိုစာအုပ်၏ ပယောဂ မကင်းပေ။ ထိုစာအုပ်သည် ဤမျှ ထက်မြက်သည်။ ဤမျှ အားအစွမ်းနှင့် ပြည့်စုံသည်။ ကာလောင်သွားသည် ဓားသွားထက် ထက်၏ဟု ဆိုကြသည် မဟုတ်လော။

ထိုစာအုပ်ကို ရေးသားပြုစုသူ အင်ဂါဆောလ်သည် မည်ကဲ့သို့သော ပုဂ္ဂိုလ် မျိုး ဖြစ်သနည်း။ သူ့ ၁၀ တွင် မည်ကဲ့သို့သော ဓရီးမှတ်တိုင်များကို ဖြတ်သန်း

ကျော်လွှား လာရသနည်း။ သူ့အကြောင်းကို ဟောပြောချက်များနှင့် စာတမ်းများ စာအုပ်၏ အစဉ် ချားလ် တီဂိုဟမ် ဆိုသူက ဤသို့ ရေးထားသည်။

အင်ဂါဆောလ်သည် အမေရိကန်ပြည်သားတစ်ဦး ဖြစ်သည်။ ၁၈၃၃ ခု ဩဂုတ်လ ၁၁ ရက်နေ့၌ နယူးယောက်ပြည်နယ် ဒရက်စဒင်၌ သူ့ကို ဖွားမြင်သည်။ ၁၈၆၂ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၃ ရက်နေ့၌ အင်ဂါဆောလ်သည် အိမ်ပါက ဆိုသူနှင့် လက်ထပ်ထိမ်းမြားပြီး ၁၈၉၉ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၂၁ ရက်နေ့၌ ကွယ်လွန် သွားသည်။

ကလေးဘဝက အင်ဂါဆောလ်သည် အိမ်တွင်းမှာ နေရသည်ထက် အိမ် ပြင်တွင် သွားလာလည်ပတ် နေရသည်ကို ပိုမိုနှစ်သက်သည်။ တစ်ခါတုန်းက သူ့ကို ကြိမ်းမောင်းမာန်မဲသည့် အဘိုးကြီးတစ်ဦးအား မုန့်ဖြင့် ပေါက်လိုက်သည်။ ထို့ကြောင့် သူ့ကို ကလေးဆိုးကလေးဟု ထင်မည်ဆိုက ထင်နိုင်စရာ ရှိသည်။ အင်ဂါဆောလ်သည် မိဘများ၏ အဆူအပူ အကြိမ်းအမောင်းကိုလည်း သည် လောက် မခံရပေ။ ကောလိပ်ပညာကိုလည်း မသင်ကြားရပေ။ ထို့ကြောင့် သူ ကံကောင်းသူတစ်ဦး ဖြစ်ချင် ဖြစ်နေပေမည်။ အသက်ကြီးလာသောအခါ သူ့ကိုယ် တိုင်ကလည်း “ကောလိပ်ပညာသည် ကျောက်တုံးများကို အရောင်တင်သော်လည်း စိန်များကိုမူ အရောင်မှေးမှိန်စေသည်” ဟု ပြောဆိုဖူးသည်။ ယင်းစကားမှာ စိန်၏ စကား ဖြစ်သည်။

အင်ဂါဆောလ်သည် ၁၈ နှစ်သား အရွယ်လောက်တွင် ဥပဒေပညာကို စတင် လေ့လာသင်ကြားသည်။ အချိန် အတန်ကြာမျှ ကျောင်းတစ်ကျောင်းတွင် ကျောင်းဆရာ ဝင်လုပ်သည်။ ထိုနောက် ရှေ့နေတစ်ဦး၏ ရုံးတွင် စာရေး ဖြစ်လာ သည်။ ၂၁ နှစ် ကျော်ကျော်လောက် ရှိသောအခါ သူ့ကိုယ်တိုင် ရှေ့နေတစ်ဦး ဖြစ်လာသည်။

ထိုအချိန်က သင်ခန်းစာများမှာ ယခုခေတ်လောက် တင်းကြပ်ခြင်း မရှိပေ။ သို့ရာတွင် အင်ဂါဆောလ်သည် မနေမနား လေ့လာသင်ကြားသည်။ ကြိုးစား အားထုတ်သည်။ တစ်ခါတစ်ရံ စာဖတ်ရင်း မိုးစင်စင် လင်းသွားသည်။

၁၈၅၇ ခုနှစ်တွင် အင်ဂါဆောလ်သည် အီလီနော့ပြည်နယ်ပိုရီယာ၌ သူ့ညီအစ်ကိုတော် တစ်ယောက်နှင့် တွဲပြီး ရှေ့နေရုံးခန်း ဖွင့်လှစ်သည်။ သူ၏ ထူးခြားလှသည့် အရည်အချင်းကြောင့် မကြာမီမှာပင် ထင်ရှားကျော်စောလာ သည်။ သူ့ကို ငှားရမ်းသည့် အမှုသည်များ ပေါများလာသည်။ ရှေ့နေ ရှေ့ရပ်ခကို အဆမတန် တိုးတက် ပေးကြသည်။ ၁၀ နှစ် မရှိတိုင်း အချိန်၌ပင် သူ့ကို အီလီနော့ ပြည်နယ် အစိုးရ၏ အစိုးရရှေ့နေအဖြစ် ခန့်အပ်လိုက်သည်။ အင်ဂါဆောလ်သည်

အမေရိကန်ရှိ အကျော်ဆုံး အတော်ဆုံး ဝတ်လုံကြီးများအနက် တစ်ဦးအပါအဝင် ဖြစ်လာသည်။

အင်ဂါဆောလ်သည် သူဖတ်ထားသည်ကို မည်သည့်အခါမျှ မေ့မသွားပေ။ လူ့သဘာဝကို နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် သိမြင်သည်။ ပရိယာယ် နိုင်နင်းသည်။ တိက္ခာဉာဏ် ရှိသည်။ ထိုးထွင်းဉာဏ် ရှိသည်။ သူ၏ ဩဇာ အရှိန်အဝါသည် တရားသူကြီး၏ အပေါ်တွင် စူးရှနေသည်။ သူ၏ ဇေနဉာဏ်သည် ထက်မြက်လှသည်။ သူ၏ စကားပြော အရှိန်အဝါသည် စူးရှလှသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုခေတ် အဓိပတိ ရှေ့နေရှေ့ရပ်များသည်ပင် သူနှင့် ယှဉ်ပြိုင်ရမည်ဆိုလျှင် မဝံ့မရဲ ဖြစ်နေတတ်ကြသည်။

၁၈၆၈ ခုနှစ်၌ ပြည်နယ် တစ်နယ်၏ ဘုရင်ခံရာထူးအတွက် ယှဉ်ပြိုင် အရွေးခံရာ ရွေးကောက်ပွဲ၌ ရှုံးနိမ့်သွားသည်။ သူနှင့် ပြိုင်ဘက်ပုဂ္ဂိုလ်က ပထမတွင် ရွေးကောက်ပွဲ မဝင်ဟု ကျေညာထားသော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် ဘာသာမဲ့ တရားမဲ့ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတစ်ဦးကို ဆန့်ကျင်ရန်အတွက် ရွေးကောက်ပွဲကို ဝင်ရပါသည်ဟု ဝါဒ ဖြန့်သည်။ အင်ဂါဆောလ်သည် ဘုရင်ခံ ဖြစ်လိုသည့်ဆန္ဒ ပြင်းပြသော်လည်း မိမိ၏ ယုံကြည်ချက်ကို သိုဝှက်ထားပြီးလျှင် ရွေးကောက်ပွဲတွင် အနိုင်ရရှိအောင် မကြိုးစားခဲ့ပေ။ ဘာသာတရားကို ဝေဖန်သည့်အလုပ်မှာ အများစုက လက်ခံ သဘောကျသည့်အလုပ် မဟုတ်ပေ။ ထို့ကြောင့် အင်ဂါဆောလ်သည် ယေဘုယျ အားဖြင့် ရိုးသားသော လွတ်လပ်မှုကို မြတ်နိုးသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့ ခံရတတ်သည့် အပြစ်ဒဏ်မျိုးကို ခံသွားရသည်။

အင်ဂါဆောလ်၏ စစ်သည်ဘဝသည် တာမရှည်ပေ။ ၁၈၆၁ ခုနှစ် ကုန်လောက်တွင် အင်ဂါဆောလ်သည် အီလီယောပြည်နယ် မြင်းတပ်ဗိုလ်မှူးကြီး အဖြစ် ခန့်အပ်ခြင်း ခံရသည်။ ဗိုလ်မှူးကြီးအဖြစ် ခန့်အပ်ခြင်း ခံရပြီးနောက် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် မိမိတပ်၏ တပ်မှူးအဖြစ်ဖြင့် တိုက်ပွဲ ထွက်ရသည်။ ၁၈၆၂ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ၌ သူ ကွပ်ကဲအုပ်ချုပ်သော တပ်သည် ဆယ်ဆ ပိုမို များပြားသော ရန်သူတပ်၏ အပိုင်းခံရသဖြင့် ရဲဝံ့စွန့်စားစွာ ခုခံတိုက်ခိုက်ရင်းနှင့် လက်နက်ချ အညံ့ခံလိုက်ရသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် သူ၏ သူရသတ္တိနှင့် ပတ်သက်၍ သားပုပ်လေလွင့် ပြောဆိုကြသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းသို့ ပြောဆိုကြခြင်းမှာ အခြေအမြစ်လုံးဝ မရှိပေ။

၁၈၇၅-၁၈၇၈ ခုနှစ်၌ ဥရောပသို့ ခရီးထွက်သောအခါ အင်ဂါဆောလ်သည် ဒစ်ကင်၊ ဘာန်းတို့၏ အရေးအသားများကို ပိုမို နှစ်သက်လာသည်။ အထူးအားဖြင့် ရှိတ်စပီးယား၏ လက်ရာများကို စွဲလမ်းလာသည်။ ရှိတ်စပီးယားနှင့်

ပတ်သက်သော သူ၏ ဟောပြောချက်မှာ သူ၏ အကောင်းဆုံး ဟောပြောချက် တစ်ခုအဖြစ် ထင်ပေါ်ကျော်ကြား လာသည်။ ယင်း ဟောပြောချက်ကို သူ၏ ဟောပြောချက်များနှင့် စာတမ်းများ စာအုပ်၌ ထည့်သွင်းထားသည်။

အင်ဂါဆောလ်သည် နပိုလီယန်၏ ဂူအနီး၌ ရပ်လျက် တအံ့တဩ ငေးမောကြည့်ရှု နေသည်။ သို့ရာတွင် နပိုလီယန် ဟူသော အမည်နာမဖြင့် ထင်ပေါ်ကျော်ကြားနေသည့် ထိုဘုန်းလက်ရုံးရှင် သူသတ်သမား အဖြစ်ထက် ပြင်သစ်လယ်သမားတစ်ဦးဖြစ်သော နပိုလီယန်ကို လည်းကောင်း၊ ခုံဖိနပ် စီးထားသော နပိုလီယန်ကို လည်းကောင်း၊ စပျစ်နွယ်များ တက်နေသည့် တံအိမ်တွင် နေထိုင်သည့် နပိုလီယန်ကို လည်းကောင်း၊ မိမိ မယားကို ဘေးနားမှာ ထားပြီး သားသမီးများကို ဒူးပေါ် ပေါင်ပေါ် တင်ထိုင်နေသည့် နပိုလီယန်ကို လည်းကောင်း ပိုမို၍ အားကျနေသည်။

ယင်းအချက်သည် အင်ဂါဆောလ်၏ အိမ်ထောင်သည်ဘဝမှ အလှတစ်ကွက်ကို လှစ်ပြသောအချက် ဖြစ်သည်။ သူ၏အိမ်သည် စံပြအိမ် ဖြစ်သည်။ နူးညံ့ သိမ်မွေ့ခြင်း၊ ရက်ရောခြင်း တို့ဖြင့် ပြည့်နှက်နေသည်။ အလင်းရောင် လွှမ်းနေသည်။ ဧည့်ဝတ်ပျူမှာ ပြည့်ဝနေသည့် အမိုး၏ အောက်၌ မိသားစု လေးယောက် တို့ နေထိုင်ကြသည်။ သူ၏ အိမ်တံခါးသည် မည်သည့် ဧည့်သည် အာဂန္တုအတွက် မဆို ပွင့်နေသည်။ အင်ဂါဆောလ် သဘောထား ပြည့်ဝသည့် အကြောင်းသည် ရပ်သိရွာသိ ဖြစ်သည်။

သူ၏ အယူအဆများနှင့် ပတ်သက်၍ မည်ကဲ့သို့ပင် ထင်ထင်၊ လူသားတစ်ယောက် အနေနှင့်ကား အင်ဂါဆောလ်သည် တကယ်ပင် လေးစားထိုက်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး ဖြစ်သည်။ သူ၏ အမှန်တရားနှင့် တရားမှုကို ချစ်မြတ်နိုးပုံ၊ လွတ်လပ်မှုကို နှစ်သက်လိုလားပုံ၊ လူမှုရေး အခြေအနေ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအတွက် စိတ်အားထက်သန်ပုံတို့မှာ သူ၏ ရေးသားချက်များ၌ ပေါ်လွင်ထင်ရှား နေသည်။

တရားဟောဆရာ၊ စကားပြောဆရာ တစ်ဦးအဖြစ် အင်ဂါဆောလ်၏ အဆင့်သည် မြင့်လှပေသည်။ ဘယ်အချိန် ဘယ်ရာသီ၌ မဆို၊ သူ၏ တရားဟောခန်းဆောင်သည် တရားနာ ပရိသတ် ပြည့်လျှံ မသွားသည် မရှိပေ။ ဟောပြောသည့်အတွက် ရသည့် သူ၏ ဝင်ငွေမှာ အမေရိကန်သမ္မတ၏ ဝင်ငွေထက် ရှစ်ဆပိုသည်။ သူ့ဘဝ နောက်ပိုင်း အနှစ်ငါးဆယ်အတွင်း၌ သူ၏ ဝင်ငွေမှာ ထိုအချိန် အမေရိကန်၌ရှိသော အတော်ဆုံး စကားပြောဆရာ၊ တရားဟောဆရာ နှစ်ဆယ်တို့၏ ဝင်ငွေထက်ပင် များသည်ဟုလည်း ခန့်မှန်းကြသည်။ သို့ရာတွင် အင်ဂါဆောလ်သည် မည်သည့်အခါမျှ ဥစ္စာကြေးငွေကို စုဆောင်း သိမ်းလိုသည့် ဆန္ဒ

မရှိခဲ့ပေ။သူ ကွယ်လွန်သွားသောအခါ မြေကွက်ကလေး တစ်ကွက်မျှသာ သူပိုင် ပစ္စည်းအနေနှင့် ကျန်ရှိခဲ့သည်။သူ့ဘဝ တစ်သက်တာ၌ အင်ဂါဆောလ်သည် အခြားပုဂ္ဂိုလ်များ ရွှင်လန်းချမ်းသာရေးကိုသာလျှင် စိတ်စောသည်။ကျေးဇူး ဥပကာရ တင်ရှိနေသော များစွာသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ နှလုံးသားအတွင်း၌ သူ၏ ရုပ်လုံးသဏ္ဍာန်သည် အစဉ် ကိန်းအောင်းနေသည်။

တစ်စုံတစ်ခုကို ဟောပြောသည့်အခါ၌ သူ၏ စိတ်အာရုံသည် ပညာရှင် အသိုင်းအဝိုင်းဆီ ရောက်မနေပေ။လမ်းပေါ်က လူတွေဆီသာ ရောက်နေသည်။ ယင်းအချက်သည် အဟောအပြောနှင့် ပတ်သက်၍ သူ့အား အောင်မြင်မှု ရရှိစေ သည့် အကြောင်းတစ်ကြောင်း ဖြစ်သည်။

ဟောပြောချက်များနှင့် စာတမ်းများ စာအုပ်သည် အင်ဂါဆောလ်၏ တော်လှန်သော အတွေးအခေါ် အယူအဆများကို ဖော်ပြထားသည့် စာအုပ်ဖြစ် သည်။သူ၏ အယူအဆများကား ရဲရင့်၏။ပြတ်သား၏။ဆန်းသစ်၏။ရှေးဟောင်း စဉ်လာကို တော်လှန်ထား၏။ပြည်သူ့အကျိုး၊ လူထုအကျိုးကို ဦးတည်၏။ ထို စာအုပ်၏ အမှန်တရား အမည်ရှိ ကဏ္ဍ၌ အောက်ပါစကားအချို့ ပါရှိသည်။

“အမှန်တရားသည် ကမ္ဘာလောက၏ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဥစ္စာ ဓန ဖြစ်သည်။ အမှန်တရားကို ရှာဖွေခြင်းထက် မြင့်မြတ်သော အလုပ် ဟူ၍ မရှိပေ။ တိုးတက်ခြင်း၏ တောက်ပနေသော ဝိမာန်၏ အုတ်မြစ် သည် အမှန်တရား ဖြစ်သည်။ ကိုယ်ထည်သည် အမှန်တရား ဖြစ်သည် ...။ အမှန်တရား တစ်ခုခုကို ရှာဖွေ စူးစမ်းသူသည် အမိုက်မှောင် အတွင်း၌ အလင်းရောင် ဖြန့်သူပင် ဖြစ်သည်။ အမှန်တရားကို ရှာဖွေ စူးစမ်းခြင်းဖြင့် ရရှိနိုင်သည်။အတွေ့အကြုံဖြင့် ရရှိနိုင်သည်။ ဆင်ခြင် စဉ်းစားခြင်းဖြင့် ရရှိနိုင်သည်။

“အကြင်သူသည် ရှာဖွေစူးစမ်းသူ တစ်ဦးဦးကို ဤလောက၏ အပြစ်ဒဏ်ဖြင့် ဖြစ်စေ၊ တမလွန်လောက၏ အပြစ်ဒဏ်ဖြင့် ဖြစ်စေ ခြိမ်းခြောက်၏။ ထိုသူသည် လူသားတို့၏ ရန်သူဖြစ်သည်။ ထိုသူသည် မိမိ လူသား မိတ်ဆွေများအား သစ္စာဖောက်သူ ဖြစ်သည်...။

“မိမိ၏ မျက်မှောက် ရောက်လာသော မည်သည့် ပြဿနာကိုမဆို ဘက်လိုက်ခြင်း မရှိဘဲ၊အဂတိ လိုက်ခြင်း မရှိဘဲ ဆင်ခြင် စဉ်းစား သင့်သည်။လူ၏ ရည်ရွယ်ချက်သည်လူ၏ တစ်ခုတည်းသော ရည်ရွယ် ချက်သည် အမှန်တရားကို သိမြင်ရေးသာလျှင် ဖြစ်သင့်သည်။ အထောက်အထားများကို လည်းကောင်း၊ ကျိုးကြောင်းဆင်ခြင် တိုင်း

ထွာမှုကို လည်းကောင်း ရိုးသားစွာဖြင့် အသိဉာဏ်တည်းဟူသော ချိန်ခွင်ပေါ် တင်လျက် ချိန်ကြည့်သင့်သည်။ ချစ်ခြင်း သို့မဟုတ် မုန်းခြင်း နှစ်ဩဇာ လွှမ်းမနေသော ချိန်ခွင်ပေါ်တွင် တင်လျက် ချိန်ကြည့်သင့် သည်။...မိမိ အသိဉာဏ်က အမှန်တရားဟူ၍ လက်မခံသော မည်သည့် အရာမျိုးကိုမဆို ဂရု မထားသင့်ပေ။

“အကြင်သူတို့သည် အသိဉာဏ်ပညာ ရှိ၏။ တကယ် ရိုးသား ၏။ အဆင်ခြင် အစဉ်းစားနှင့် ပြည့်စုံ၏။ ထိုသူတို့သည် အရေအတွက် ဖြင့် သို့မဟုတ် အများဆန္ဒဖြင့် လွှမ်းမိုးချုပ်ကိုင်ထား၍ ရသူများ မဟုတ် ပေ။ ထိုသူတို့သည် ဤအရာသည်ကား အမှန်တရား ဖြစ်၏ ဟူ၍ မိမိ ကိုယ်တိုင် တကယ်တမ်း ယုံကြည်သည့် အရာများကိုသာလျှင် လက်ခံ သည်။ ထိုသူတို့သည် ရှေး ဘိုးစဉ်ဘောင်ဆက်တို့၏ အယူအဆ ဝါဒ လမ်းစဉ်များကိုပင် ဖြစ်စေ မိမိ အသိဉာဏ်နှင့် မကိုက်လျှင်၊ မဟပ်လျှင် အလေးမပြု ဂရုမထားကြပေ။ ထိုသူတို့သည် အရပ်မျက်နှာ ထက်ဝန်း ကျင်၌ အမှန်တရားကို ရှာဖွေကြသည်။ အမှန်တရားကို တွေ့မြင်သော အခါ၌ ဝမ်းပန်းတသာဖြင့် ခံယူကြသည်။ ဤကား ရိုးသား၍ အသိ ဉာဏ်ပညာရှိသည့် ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ တစ်ခုတည်းသောလမ်း ဖြစ်သည်။ ထိုသူတို့အတွက် တခြားလမ်း မရှိပေ”

ဘယ်လမ်း လိုက်မည်နည်း အမည်ရှိသည့် အခြား ကဏ္ဍတစ်ခု၌လည်း အောက်ပါ စကားအချို့ ပါရှိသည်။

“လမ်းနှစ်သွယ် ရှိသည်။ တစ်လမ်းမှာ သဘာဝအတွင်းကလမ်း ဖြစ်သည်။ အခြား လမ်းတစ်လမ်းမှာ သဘာဝ အပြင်ဘက်ကလမ်း ဖြစ်သည်။... လမ်းတစ်လမ်းမှာ ကျွန်ုပ်တို့ နေထိုင်လျက်ရှိသော ကမ္ဘာ လောကအတွက် အသက်ရှင်ရန် ဖြစ်သည်။ အခြား လမ်းတစ်လမ်း မှာ ကျွန်ုပ်တို့ မျှော်မှန်း တောင့်တလျက်ရှိသော၊ ကျွန်ုပ်တို့ မည်သို့မျှ မသိရသော ကမ္ဘာလောကအတွက် အသက်ရှင်ရန် ဖြစ်သည်။...လမ်း တစ်လမ်းမှာ ဆင်ခြင်စဉ်းစားရန် ဖြစ်သည်။ စူးစမ်းရှာဖွေရန် ဖြစ်သည်။ မျက်စိ ဖွင့်ကြည့်ရန် ဖြစ်သည်။ အခြား လမ်းတစ်လမ်းမှာမူ ယုံကြည်ရန် ဖြစ်သည်။ နာယူရန် ဖြစ်သည်။ နောက်လိုက်ရန် ဖြစ်သည်။...လမ်း တစ်လမ်းမှာ စဉ်းစားတွေးခေါ်ခြင်းကို ရာဇပလ္လင်ပေါ် တင်ရန် ဖြစ် သည်။ တကယ် ဖြစ်ပျက်သော အဖြစ်အပျက်များကိုသာ ယုံကြည်ရန် ဖြစ်သည်။ အခြား လမ်းတစ်လမ်းမှာမူ မျက်ကန်းယုံကြည်မှု၏ ဦးခေါင်း

နတ်ပြည်ကောင်းစိုက်

ပေါ် သရဖူဆောင်းပေးရန် ဖြစ်သည်။ယုံကြည်ခြင်းဖြင့် အသက်ရှင်နေရန် ဖြစ်သည်။

“ကျွန်ုပ်သည် ငြိမ်းချမ်းသော ကမ္ဘာလောက တစ်ခုကို မြင်သည်။ ထိုကမ္ဘာလောက၌ လုပ်အားအတွက် ဆုလာဘ် သို့မဟုတ် လုပ်ခ အပြည့်အဝ ရရှိသည်။ထိုကမ္ဘာလောက၌ အကျဉ်းထောင် မရှိပေ။ ထိုကမ္ဘာလောက၌ ဆင်းရဲသား ကျောမွဲများအား အလုပ်ခိုင်းသည် အိမ်များ မရှိပေ။ ထိုကမ္ဘာလောက၌ အရူးထောင် မရှိပေ။ထိုကမ္ဘာလောက၌ ကြိုးစင်တင် မသတ်ပေ။ထိုကမ္ဘာလောက၌ ရိုးသားသော မိန်းမပျို သူဆင်းရဲသည် မကောင်းမှုနှင့် သေခြင်း နှစ်မျိုးအနက် မည်သည့်အရာကိုမျှ မရွေးရပေ။...ကျွန်ုပ်သည် ကမ္ဘာလောက တစ်ခုကို မြင်သည်။ ထိုကမ္ဘာလောက၌ ဖုန်းတောင်းယာစကားများ လက်ဖြန့် မတောင်းခံပေ။ထိုကမ္ဘာလောက၌ ကပ်စေးနှံသူများသည် အကြင်နာ မဲ့သော မျက်လုံးများဖြင့် မျက်စောင်းခဲ မကြည့်ပေ။ ထိုကမ္ဘာလောက၌ ချို့တဲ့ခြင်း၏ ကြင်နာဖွယ် ညည်းညူသံ မကြားရပေ။ ထိုကမ္ဘာလောက ၌ တရာခံ၏ ညှိုးခြောက်နေသော မျက်နှာကို မတွေ့ရပေ။ ထိုကမ္ဘာလောက၌ မုသားပြောသော နှုတ်ခမ်း မရှိပေ။ထိုကမ္ဘာလောက၌ အကြင်နာမဲ့သော မျက်လုံး မရှိပေ”

ခရီးသည် ဗုဒ္ဓဓာပေပညာရှင်

အိဗန် ပါဗလော့ဗစ် မိနာယေဗ် [၁၈၄၀-၁၈၉၀]

မြန်မာနိုင်ငံ၌ မြန်မာလူမျိုးတို့၏ နောက်ဆုံးဘုရင် သီပေါမင်းကို ဗြိတိသျှအစိုးရက ဖမ်းဆီးခေါ်ဆောင်သွားပြီး မြန်မာနိုင်ငံ၏ နေပြည်တော် မန္တလေးတွင် မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းပိုက်သည့် အင်္ဂလိပ်လူမျိုးများ ခြေချပြီးကာစ အချိန်ကာလ ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်၌ ထူးထူးခြားခြား ရုရှလူမျိုးတစ်ဦး မန္တလေးမြို့သို့ ရောက်ရှိလာသည်။ ထိုအချိန်က မျက်နှာဖြူများအပေါ်၌ ထားရှိသော မြန်မာလူမျိုးတို့၏ တင်းမာသော အမြင်သည် ပူပူနွေးနွေး လတ်လတ်ဆတ်ဆတ်ပင် ရှိသေးသည်။ သီပေါမင်း ပါတော်မူပြီး မြန်မာနိုင်ငံ အချုပ်အချာ အာဏာ လက်လွှတ်သွားပြီးခါစ ရှိသေး၍ မိမိတို့၏ အချုပ်အချာ အာဏာကို လုယူ သိမ်းပိုက်ထားသော အင်္ဂလိပ် လူမျိုးများအား ဆန့်ကျင်လိုသည့် မြန်မာလူမျိုးတို့သည် အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် ရုပ်ချင်းဆင်သည့် မျက်နှာဖြူတိုင်းကို သံသယမျက်လုံးနှင့် ကြည့်နေချိန် ဖြစ်သည်။

ထိုအချိန်၌ မျက်နှာဖြူတစ်ဦးဖြစ်သော မိနာယေဗ်ခေါ် ရုရှားလူမျိုးတစ်ဦး မန္တလေးသို့ ရောက်ရှိလာသောအခါ ပထမတွင် ထိုရုရှလူမျိုးအား မြန်မာလူမျိုးတို့က သံသယ မျက်လုံးဖြင့် ကြည့်ကြသည်။ သို့သော် နောက်ပိုင်းတွင် ထိုမျက်နှာဖြူမှာ မျက်နှာဖြူ အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် လုံးဝ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်ပြီး မွန်မြတ်သော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရောက်ရှိလာသည့် မျက်နှာဖြူတစ်ဦး ဖြစ်ကြောင်း သိရှိသွားကြသည်။

အမှန်ကား မျက်နှာဖြူ နှစ်ဦးလုံးပင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရတနာရွှေအိုးကို တပ်မက်သောကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရောက်လာကြခြင်း ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ် မျက်နှာဖြူတို့သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ သယံဇာတ ကျောက်သံ ပတ္တမြား၊ ရတနာများကို လိုချင်တပ်မက်စိတ်ဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံ ရောက်လာကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ရုရှလူမျိုး မျက်နှာဖြူ မိနာယေဗ်ကမူ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပညာရွှေအိုးကို ရယူလိုသည့် ရည်ရွယ်

အိဗန် ပါဗလော့ဗစ် မိနာယွေဗ် [၁၈၄၀-၁၈၉၀]

ချက်ဖြင့် ရောက်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံကို တပ်မက်သည့်အတွက် ရောက်ရှိလာကြသည့် မျက်နှာဖြူချင်း တူသော်လည်း နှစ်ဦး၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ပြဒါးတစ်လမ်း သံတစ်လမ်း ဖြစ်နေသည်။

ရရှလူမျိုး မိနာယုတ်၏ အမည်အပြည့်အစုံမှာ အိဗန် ပါဗလောဗစ် မိနာယုတ် ဖြစ်သည်။ မိနာယုတ်သည် ၁၈၈၆ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် မြန်မာနိုင်ငံ ရောက်လာသည်။ သီပေါမင်းကို ဗြိတိသျှတို့ ဖမ်းဆီးခေါ်ဆောင်သွားသည်မှာ ၁၈၈၅ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ဖြစ်၍ မိနာယုတ် မြန်မာနိုင်ငံ လာရောက်ချိန်၌ မြန်မာ့ ထီးနန်းတွင် နယ်ချဲ့တို့ ခြေချသည်မှာ နှစ်လမျှသာ ရှိသေးသည်။ တစ်နိုင်ငံနှင့် တစ်နိုင်ငံ တစ်မြို့နှင့်တစ်မြို့ အခက်အခဲ မရှိဘဲ လွယ်လင့်တကူ အလျင်အမြန် နေချင်းညချင်း ခရီးသွားလာ၍ ရသည့် ယခုလို ဂျက်လေယာဉ်ခေတ်၌ မိနာယုတ်၏ ခရီးသည် ဘာမျှ မပြောပလောက်သည့် ခရီးဖြစ်သော်လည်း လွန်ခဲ့သည့် နှစ်တစ်ရာခန့်ကမူ နေဗာမြစ်ကမ်းပေါ်က စိန့်ပီတာဗတ်မှ ဧရာဝတီ မြစ်ကမ်း ပေါ်က မန္တလေးသို့အထိ လာခဲ့သော မိနာယုတ်၏ တစ်ကိုယ်တော်ခရီးသည် ယခုခေတ် အာကာသခရီးထက်ပင် ခက်ခဲမှုရှိသည့် တကယ့် စွန့်စားခန်းကြီး ဖြစ်သည်။ တစ်နိုင်ငံနှင့်တစ်နိုင်ငံ ကူးသန်းသွားလာမှု အဆင်မပြေသည့် ထိုခေတ်က အိန္ဒိယ၊ မြန်မာ၊ သီရိလင်္ကာ၊ အဖဂါနိစတန်၊ နီပေါ၊ အာရှအလယ်ပိုင်း ဒေသများသို့ မွန်မြတ်သော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် လှည့်လည် သွားလာခဲ့သော မိနာယုတ်၏ ခရီးသည် မိနာယုတ်အား ရှေးခေတ် တကယ့်ခရီးသည်များ၏ စာရင်းဝင်တစ်ဦးအဖြစ် ဖန်တီးပေးလိုက်သည်။

မိနာယုတ်သည် ၁၈၄၀ ပြည့်နှစ်တွင် ရုရှားပြည် တမ္ဘော့စ်အမည်ရှိ မြို့၌ အလယ်အလတ်တန်း အိမ်ထောင်စုတစ်ခုတွင် မွေးဖွားခဲ့သည်။ ငယ်ရွယ်စဉ် ကျောင်းသားဘဝကပင် ဂျာမန်ဘာသာ၊ ပြင်သစ်ဘာသာတို့ကို အတော်အတန် တီးမိခေါက်မိ ရှိလာခဲ့သည်။ အခြေခံပညာ သင်ကြားတတ်မြောက်ပြီးသောအခါ အထက်တန်းပညာကို သင်ကြားရန် စိန့်ပီတာဗတ် (အခုခေတ် လီနင်ဂရက်) တက္ကသိုလ်သို့ ရောက်သွားသည်။ ထိုတက္ကသိုလ်၌ နာမည်ကျော် ရုရှားလူမျိုး ဗုဒ္ဓဘာသာ စာပေပညာရှင် ပါမောက္ခ ဗာဆီလီယေဗ်နှင့် တွေ့သောအခါ မိနာယုတ်၏ ငုံ့အာနေသော အသိပညာ ပဒုမ္မာကြာသည် ကားကားစွင့်စွင့် ပွင့်ခွင့်ရရှိ သွားသည်။ ဗာဆီလီယေဗ်သည် ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင် ဆရာ၏ ဩဇာလွှမ်းမိုးမှု ခံရသောအခါ တပည့်ဖြစ်သူ မိနာယုတ်လည်း ဗုဒ္ဓစာပေ ကို အထုံဝါသနာ ပါလာသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာကို စိတ်ပါဝင်စားမှု ရှိလာသောအခါ

၁။ Ivan Pavlovich Minayev

ဗုဒ္ဓတရား ဒေသနာ၏ ဘဏ္ဍာတိုက်ကို ဖွင့်ရန်အတွက် သော့နှင့်တူသော အရှေ့တိုင်း ရှေ့ဟောင်းဘာသာ စာပေများဖြစ်သည့် သက္ကတ၊ ပါဠိ၊ ဩကရိတ် ဘာသာတို့ကို မသင်ဘဲ မဖြစ်တော့ပေ။ မိနာယေဗ်သည် ပါမောက္ခဗာဆီလ်ယေဗ်၏ အထံ၌ ယင်း ဘာသာစာပေများကို သင်ကြားဆည်းပူးသည်။

ထိုအချိန်မှစ၍ မိနာယေဗ်သည် သူ၏ဘဝကို ဗုဒ္ဓစာပေ လေ့လာဆည်းပူးရေး၌ မြှုပ်နှံထားလိုက်သည်။ သို့သော် သူ့ဗုဒ္ဓစာပေ လေ့လာရေးသည် သူ့အရင် ရုရှားလူမျိုး ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှိတို့၏ လမ်းမှ ခွဲထွက်ခဲ့သည်။ သူ့အရင် ရုရှားလူမျိုး ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်များသည် တောင်ပိုင်း ဗုဒ္ဓဘာသာစာပေကို တိုရုံမျှလောက်သာ တို့ပြီး မြောက်ပိုင်း ဗုဒ္ဓဘာသာ စာပေကိုသာလျှင် အလေးအနက် ထား၍ လေ့လာဆည်းပူး ကြသည်။ မိနာယေဗ်ကား ထိုသို့ မဟုတ်ပေ။ သူ၏ ဗုဒ္ဓစာပေ လေ့လာရေးသည် တောင်ပိုင်း ဗုဒ္ဓဘာသာ စာပေဘက် ရှေးရှုသည်။ တောင်ပိုင်း ဗုဒ္ဓဘာသာကို အက္ခရာတင်ထားသည့် ပါဠိဘာသာ၊ သက္ကတဘာသာ၊ ဩကရိတ် ဘာသာတို့ကို မိနာယေဗ်သည် အလေးထား၍ လေ့လာသင်ကြား ဆည်းပူးသည်။ ထို့ကြောင့် မိနာယေဗ်အား ရုရှားပြည် ဗုဒ္ဓစာပေ လေ့လာရေး၌ လမ်းသစ် အစပျိုးသူတစ်ဦး ဖြစ်၏ဟု ဆိုလျှင် မှားမည် မဟုတ်ပေ။ စိန့်ပီတာဗတ် တက္ကသိုလ်၌ ပညာသင်ကြားပြီးသောအခါ မိနာယေဗ်သည် ထိုတက္ကသိုလ် အရှေ့တိုင်း စာပေဌာန၌ပင် သုတေသနအလုပ်ကို ဆက်လက်လုပ်နေသည်။

၁၈၆၂ ခုနှစ်တွင် အသက် ၂၂ နှစ်မျှသာ ရှိသေးသော မိနာယေဗ်သည် အနောက်နိုင်ငံ ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်များ၏ ဗုဒ္ဓစာပေ လေ့လာတွေ့ရှိချက်များကို သုတေသနပြုရန်အတွက် ဥရောပနိုင်ငံများသို့ ခရီးထွက်ခဲ့သည်။ ဂျာမနီ ရောက်သောအခါ မိနာယေဗ်သည် ဂျာမန် ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်များ ဖြစ်ကြသော ဝေဘာနှင့် ပင်ဖေတို့၏ အထံ၌ သက္ကတစာပေနှင့် ပတ်သက်၍ ခက်ခဲနက်နဲသည့် အချက်အလက်များကို လေ့လာဆည်းပူးသည်။ ပါရီ ရောက်သွားသောအခါ ပါရီ အမျိုးသားပြတိုက်၌ ရှိသော အိန္ဒိယ ရှေးဟောင်းစာပေနှင့် ပါဠိစာပေ လက်ရေးမူများကို လေ့လာဆည်းပူးသည်။ လန်ဒန် ဗြိတိသျှပြတိုက်၌လည်း သက္ကတစာပေ ရှေးဟောင်း လက်ရေးမူများကို သုတေသန ပြုလုပ်သည်။ မိနာယေဗ်သည် ဥရောပနိုင်ငံများ၌ ဗုဒ္ဓစာပေနှင့် ပတ်သက်၍ သုတေသန ပြုလုပ်ရင်း ငါးနှစ်တိတိ ကြာသွားခဲ့သည်။

ဥရောပနိုင်ငံများ၌ ငါးနှစ်ကြာမျှ ဗုဒ္ဓစာပေနှင့် ပတ်သက်၍ သုတေသန ပြုလုပ်ပြီး အတော်အတန် ကျေနပ်မှု ရှိလာသောအခါ ၁၉၈၇ ခုနှစ်၌ မိနာယေဗ်သည် သူ့အမိနိုင်ငံ ရုရှားပြည်သို့ ပြန်လာသည်။ နောက်တစ်နှစ်၌ ဗုဒ္ဓကျမ်းစာ

ပါတိမောက္ခ-သုတ္တံ^၁ ကို ဘာသာပြန်ဆို ထုတ်ဝေသည်။ ဗုဒ္ဓစာပေ သုတေသန၏ အသီးအပွင့်အဖြစ် ပေါ်ပေါက်လာသော မိနာယေဗ်၏ ယင်း ကြိုးပမ်းချက်ကို ပညာရှင်များက ကြိုဆိုကြသည်။ နောက်တစ်နှစ်၌ပင် မိနာယေဗ်အား စိန့် ပီတာဗတ် တက္ကသိုလ်၊ အရှေ့တိုင်းဘာသာ စာပေဌာန၏ ပါမောက္ခအဖြစ် ခန့်လိုက်လေသည်။

မိနာယေဗ်သည် သမိုင်း၊ ဘာသာဗေဒ၊ အိန္ဒိယ ရိုးရာပုံပြင် စသော ဘာသာရပ်များကို လေ့လာမှု ပြုသော်လည်း ဇောက်ချပြီး သုတေသန ပြုလုပ်သော ဘာသာရပ်မှာ ဗုဒ္ဓစာပေသမိုင်းနှင့် ဗုဒ္ဓဒဿန ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓဓမ္မ၊ သုတေသနပြု ချက်နှင့် အထောက်အထားများ^၂ အမည်ရှိ စာတမ်းသည် မိနာယေဗ်၏ ဗုဒ္ဓ စာပေနှင့် ပတ်သက်သော ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုတစ်ခု ဖြစ်သည်။ ထိုစာတမ်းမှာ သက္ကတ ဘာသာဖြင့် လည်းကောင်း၊ ပါဠိဘာသာဖြင့် လည်းကောင်း ရှိနေသည့် ဗုဒ္ဓဘာသာ အယူအဆများကို အခြေခံ၍ ရေးသားတင်ပြထားသည့် စာတမ်းဖြစ် သည်။ ထိုစာတမ်း၌ ဗုဒ္ဓစာပေ အဆင့်ဆင့် တိုးတက်လာပုံကို အကြမ်းဖျင်း ဖော်ပြထားသည်။ ထိုစာတမ်းသည် ကမ္ဘာ၏ အရှေ့တိုင်း စာပေလေ့လာရေး ဘဏ္ဍာတိုက်ထဲက အတောက်ပြောင်ဆုံး ရတနာတစ်လုံး ဖြစ်နေသည်။

မိနာယေဗ်သည် ဘာသာဗေဒ နှိုင်းယှဉ် လေ့လာရေး၌လည်း ကြိုးပမ်းအား ထုတ်မှု ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ သူ ရေးသားပြုစုသော ပါဠိသဒ္ဒါ သည် ဥရောပနိုင်ငံများ ၌ ဆယ်စုနှစ်ပေါင်း များစွာအထိ အားကိုးအားထား ကျမ်းစာတစ်ခုအဖြစ် သတ် မှတ်ခြင်း ခံခဲ့ရသည်။ ယင်း ပါဠိသဒ္ဒါကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာ၊ ပြင်သစ်ဘာသာများ ဖြင့်လည်း ဘာသာပြန်ဆို ထားကြသည်။ ပါဠိသဒ္ဒါ ရေးသားသကဲ့သို့ပင် မိနာ ယေဗ်သည် သက္ကတသဒ္ဒါစာအုပ် တစ်အုပ်ကိုလည်း ရေးသားသည်။ ပထမအကြိမ် ၁၈၇၅ ခုနှစ်၌ အိန္ဒိယ ရောက်လာသောအခါ မိနာယေဗ်သည် ‘ကုမာအို’ ၌ အတန်ကြာ နေထိုင်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်အတွင်း ကျေးလက်ပုံပြင် လေးဆယ့်ခုနစ် ပုဒ်နှင့် ရှေးဟောင်း ပုံဝတ္ထု နှစ်ဆယ့်သုံးပုဒ်တို့ကို စုဆောင်းသွားခဲ့သည်။ ယင်း ပုံဝတ္ထုများ၏ ရှုရှား ဘာသာပြန်ကို ၁၉၆၆ ခုနှစ်က နောက်ထပ် ပြန်လည်ထုတ်ဝေ သည်။ နှစ်ပေါင်း တစ်ရာခန့်က မိနာယေဗ် စုဆောင်းဘာသာပြန်ခဲ့သော ယင်း ကျေးလက် ပုံဝတ္ထုများသည် ယခုခေတ်အထိ တန်ဖိုးရှိနေတုန်းပင် ဖြစ်သည်။

မိနာယေဗ်သည် ရှေးဟောင်း ဘာသာစကားနှင့် စာပေကို မိမိ၏ ကုလား ထိုင်ပေါ်၌သာ ထိုင်ပြီး လေ့လာရုံနှင့် အားမရပေ။ ထိုဘာသာစကားနှင့် စာပေတို့ ဖြစ်ပေါ်ပေါက်ပွားရာ ဒေသများသို့ ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ကျ သွားပြီး အနီးကပ် လေ့လာ

၁။ Patimoksha Sutra ၂။ Buddhism, Study and Malerials

လိုသည့် ဆန္ဒထက်သန်သူ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ၁၈၇၄ ခုနှစ်တွင် အာရှနိုင်ငံ များသို့ ခရီးထွက်လာခဲ့သည်။ ပထမ သီရိလင်္ကာနိုင်ငံသို့ ရောက်သည်။ သီရိလင်္ကာ နိုင်ငံ၌ ကိုလမ္ပို၊ ကန္နို၊ အနုရာပူရ အစရှိသော နေရာဌာနများသို့ သွားပြီးလျှင် ဗုဒ္ဓဘာသာဆိုင်ရာ ယဉ်ကျေးမှု အဆောက်အအုံများကို ကြည့်ရှုလေ့လာသည်။ ထိုနောက် အိန္ဒိယသို့ ကူးသည်။ အိန္ဒိယတွင်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ နေရာများသို့ လှည့်လည်ကြည့်ရှုသည်။ ထိုနောက် နိပေါသို့ သွားသည်။ ၁၈၇၉ ခုနှစ်တွင် မိနာယေဗ်သည် အိန္ဒိယသို့ ဒုတိယအကြိမ် လာသည်။

၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် အာရှနိုင်ငံများသို့ တတိယအကြိမ် ခရီးထွက်ပြန်သည်။ ထိုအကြိမ်၌ အိန္ဒိယမှ တစ်ဆင့် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရောက်လာသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၌ အထက်အညာတွင် မန္တလေးအထိ လည်းကောင်း၊ အောက် အကြောတွင် မော်လမြိုင် အထိ လည်းကောင်း ရောက်အောင် သွားသည်။ ရောက်ရှိသည့် နေရာတိုင်းမှ ဗုဒ္ဓစာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှု ရှေးဟောင်းလက်ရာ၊ ရှေးဟောင်းစာမူများကို စုဆောင်း သည်။ သူ စုဆောင်းသွားခဲ့သည့် ယဉ်ကျေးမှု ရှေးဟောင်းလက်ရာများနှင့် အမှတ် အသားများကို ဆိုဗီယက် သိပ္ပံအကယ်ဒမီ မနုဿဗေဒ ဘာသာရပ် ဆိုင်ရာ ပြတိုက်၌ ပြထားသည်။ သူ စုဆောင်းသွားခဲ့သော ပေပုရပိုက်များကိုလည်း လီနင်ဂရက် ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်၌ သိမ်းဆည်းထားသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရောက်လာချိန် မိနာယေဗ်သည် မြန်မာနိုင်ငံမှ၊ အထူးအား ဖြင့် မန္တလေးမှ ဗုဒ္ဓကျမ်းစာ ရှေးဟောင်း ပေပုရပိုက်များကို ကူးတန်တာ ကူး၊ ဝယ်တန်တာ ဝယ်ပြီး စုဆောင်းသွားသည်။ ဗြိတိသျှစစ်တပ် မန္တလေးသိမ်းပိုက် ချိန်၌ ဗြိတိသျှ စစ်သားများနှင့် အင်္ဂလိပ်များ၏ လုယူ ဖျက်စီးမှုကြောင့် အဖိုးတန် ရှေးဟောင်း ဗုဒ္ဓကျမ်းစာ ပေပုရပိုက်များ အများအပြား ပျက်စီးဆုံးပါးသွားသည်။ ထိုကျမ်းစာများ၏ ကော်ပီတချို့သည် မိနာယေဗ်၏ ကျေးဇူးကြောင့် မပျောက် မပျက်ဘဲ ဆက်လက်တည်ရှိ နေခဲ့သည်။

လွန်ခဲ့သည့် နှစ်တစ်ရာခန့်က လန်ဒန် ပါဠိကျမ်းစာအသင်း P.T.S အသင်းမှ ထုတ်ဝေသော P.T.S ဂျာနယ်၌ ပါမောက္ခ မိနာယေဗ် တည်းဖြတ်ထား သော ဗုဒ္ဓကျမ်းစာ အတော်များများကို ထည့်သွင်းပုံနှိပ် ထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ ၁၈၈၆ ခုနှစ်၌ ထုတ်ဝေသော P.T.S ဂျာနယ်၌ မိနာယေဗ် တည်းဖြတ်ထားသော အနာဂတဝံသကျမ်းနှင့် ဂန္ထဝံသကျမ်းများကို ထည့်သွင်းထားသည်။ အနာဂတ ဝံသနှင့် ပတ်သက်၍ မိနာယေဗ်သည် ယင်းစာမူမှာ ၁၈၈၆ ခုနှစ်၌ မန္တလေးမြို့ မိုင်းခိုင်းမြို့စား အတွင်းဝန်၏ စာမူမှ လည်းကောင်း၊ ရန်ကုန်မြို့ မောင်ဖိုးမျှင်၏ စာကြည့်တိုက်မှ လည်းကောင်း မြန်မာ အက္ခရာနှင့် ရေးထားသည့် စာမူကို

ဓမ္မပြန့်ပွားရေးတိုက်

ကူးယူခဲ့သည့် စာမူဖြစ်ကြောင်း ဝန်ခံထားသည်။ ၁၈၈၇ ခုနှစ် ထုတ်ဝေသော P.T.S ဂျာနယ်၌ကား မိနာယေဗ်သည် သီမာဝီဝါဒ ဝိနိစ္ဆယ ကထာ ကျမ်းကို တည်းဖြတ် ထည့်သွင်းထားသည်။ ယင်းကျမ်းကိုမူ သီရိလင်္ကာ (သီဟိုဠ်) နိုင်ငံမှ ရယူလာခဲ့သည် ဟူ၍ ဝန်ခံထားသည်။

မိနာယေဗ်သည် သူ၏ အာရှနိုင်ငံများ ခရီးနှင့် ပတ်သက်၍ ခရီးစဉ် ခိုင်ယာရီကို ရေးသားသွားခဲ့သည်။ သူ၏ ပထမအကြိမ် အာရှခရီးစဉ် မှတ်တမ်းကို သူ မကွယ်လွန်မီကပင် စိန့်ပီတာဗတ်မှ ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ဒုတိယအကြိမ်နှင့် တတိယအကြိမ် ခရီးစဉ်မှတ်တမ်းကိုမူ ဗာရနီကော့ပ်နှင့် အခြား ဆိုဗီယက်ပညာရှင် များ စုပေါင်းတည်းဖြတ်ပြီး ထုတ်ဝေထားသည်။ ယင်း ခရီးသွားမှတ်တမ်းကိုမူ အိန္ဒိယ၌ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ဘာသာပြန်ဆို ထားသည်။

သူ၏ စာအုပ်များ၌ မိနာယေဗ်သည် သူ့ရောက်ရှိသွားသော နိုင်ငံများတွင် သူ တွေ့ကြုံသိရှိရသည့် ဗြိတိသျှ နယ်ချဲ့တို့ မိန့်ပုံချုပ်ချယ်ပုံများကို ထည့်သွင်း ရေးသားထားသည်။ ထိုအချိန်က များသောအားဖြင့် အရှေ့တိုင်း စာပေနှင့် ဘာသာ စကားကို လေ့လာ လိုက်စားကြသည့် ဥရောပ ပညာရှင်များမှာ ဗြိတိသျှ အစိုးရ၏ ကိုလိုနီ ဝါဒကို ထောက်ခံအားပေး ကြသူများသာ များသည်။ ထိုအခြေအနေမျိုး ၌ ဗြိတိသျှအစိုးရ၏ ကိုလိုနီဝါဒကို ရဲရင့်ရင့် ဝေဖန် ရှုတ်ချခြင်းမှာ မိနာယေဗ်၏ ထူးခြားချက်ပင် ဖြစ်သည်။ မိနာယေဗ်သည် ကိုလိုနီနိုင်ငံများ၌ ဗြိတိသျှတို့၏ ပြည်သူလူထုအပေါ် မိန့်ပုံချုပ်ချယ်ပုံကို ရေးသားပြုရုံသာမက ကိုလိုနီနယ်ချဲ့တို့ အပေါ် အအုပ်ချုပ်ခံ အိန္ဒိယ၊ သီဟိုဠ်၊ မြန်မာလူမျိုးတို့၏ ဆန့်ကျင်ပုံကိုလည်း ဖော်ပြထားသည်။ ပြည်သူလူထုက ကိုလိုနီ အစိုးရအား တန်ပြန်ဆန့်ကျင်ပုံကို လည်းကောင်း၊ ပူပူနွေးနွေး ပေါ်ပေါက်နေပြီးဖြစ်သော အမျိုးသားလှုပ်ရှားမှုများ၏ ကိုယ်စားလှယ် ခေါင်းဆောင်များနှင့် သူ တွေ့ဆုံခဲ့ပုံကို လည်းကောင်း မိနာယေဗ် သည် သူ၏ ခိုင်ယာရီ၌ နွေးနွေးတင်ပြ ထားသည်။ မကြာမီအတွင်း ယင်း တန်ပြန် လှုပ်ရှားမှုများသည် ကြီးထွား အားကောင်းလာလိမ့်မည် ဟူ၍လည်း မိနာယေဗ်က ဟောကိန်းထုတ်ထား လိုက်သေးသည်။

မိနာယေဗ်သည် ဥရောပခရီးမှ ပြန်လာပြီး နောက်တစ်နှစ်မှ စ၍ သူ ပညာသင်ကြားသည့် စိန့်ပီတာဗတ်တက္ကသိုလ် အရှေ့တိုင်း စာပေဌာန၌ ပါမောက္ခ အဖြစ် ထမ်းဆောင်လာခဲ့သည်မှာ ၁၈၉၀ ပြည့် ကွယ်လွန်သည် အချိန်အထိ ဖြစ်သည်။ သူ ကွယ်လွန်ချိန်၌ အသက် ၄၁ ဆယ်လောက်သာ ရှိသေးသည်။ မိနာယေဗ်သည် တစ်သက်လုံး အိမ်ထောင်မပြုဘဲ လူပျိုကြီးဘဝဖြင့် နေသွားသည်။

မိနာယေဗ် ပြုစုပျိုးထောင်ထားခဲ့သည့် ဗုဒ္ဓစာပေ သုတေသနအလုပ်ကို

သူ၏ တပည့်ကြီးများဖြစ်သည့် အိုလဒင်ဗတ်နှင့် ရှဲရ်ဗတ်စကီးတို့က ဆက်၍
 ကြီးထွားလာအောင် ကြိုးပမ်းအားထုတ် ကြသည်။ မိနာယေဗ်သည် ဗုဒ္ဓစာပေ
 နှင့် ပတ်သက်ပြီး စာတမ်း တစ်ရာသုံးဆယ်ကျော်လောက် ရေးသားပြုစု သွားခဲ့
 သည်။ သူ ကွယ်လွန်သွားပြီးသည့်နောက်၌ သူ၏ တပည့်ကြီး အိုလဒင်ဗတ်က
 ယင်း စာတမ်းအချို့ကို ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ပတ်သက်သော အချက်အလက်များနှင့်
 မှတ်စုများ^၁ အမည်ဖြင့် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေထားလေသည်။

၁။ Materials and Notes on Buddhism

ပညာရှင် ဇနီးမောင်နှံ

သောမတ် ဝီလျံ ရစ်ဒေးဗစ် [၁၈၄၃-၁၉၂၂]

မစ္စက် စီအေအက်ဖ် ရစ်ဒေးဗစ် [၁၈၅၈-၁၉၄၂]

ဥရောပ၌ စစ်မှန်တိကျသော ဗုဒ္ဓတရား ပြန့်ပွားသွားသည်မှာ လန်ဒန် ပါဠိကျမ်းစာ အသင်း P.T.S တည်ထောင်ပြီးသည့် ကာလနောက်ပိုင်းမှ စတင်သည်ဟု ဆိုကြသည်။ ထိုအချိန်ကာလ မတိုင်မီက ပါဠိဘာသာကို တတ်ကျွမ်းသူ နည်းသေးသည် ဖြစ်၍ အနောက်နိုင်ငံသူ နိုင်ငံသားတို့သည် ဗုဒ္ဓတရားကို စမ်းတဝါးဝါးမျှသာ သိရှိနားလည် ခဲ့ကြသည်။ ဗုဒ္ဓ၏ စစ်မှန်တိကျသော မူလတရားမှာ ပါဠိဘာသာ၌ သာ တည်ရှိနေသည် ဖြစ်၍ ပါဠိဘာသာကို မတတ်မြောက်ဘဲနှင့်၊ ပါဠိ၏ အကူအညီ မပါဘဲနှင့် ဗုဒ္ဓတရားတော်ကို သိရှိနားလည်ဖို့ရန် မလွယ်ကူပေ။ ထို့ကြောင့် ပါဠိဘာသာနှင့် စိမ်းနေသေးသည့် ခေတ်ကာလက ဥရောပ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ အလင်းရောင်သည် အလွန်တရာ မှေးမှိန် အားပျော့နေသည်။

လန်ဒန် ပါဠိကျမ်းစာ အသင်းသည် ဥရောပ ဗုဒ္ဓဘာသာသမိုင်းတွင် ကဏ္ဍသစ်တစ်ရပ် ဖွင့်ပေးလိုက်လေသည်။ လန်ဒန် ပါဠိကျမ်းစာအသင်း တည်ထောင်ပြီးသည့် နောက်ပိုင်း၌ ဥရောပတွင် ပါဠိစာပေ ပညာရှင်များ တစ်ယောက်ပြီးတစ်ယောက် ပေါ်ပေါက်လာကြသည်။ ပါဠိကျမ်းစာများ၏ ဘာသာပြန်များနှင့် ဗုဒ္ဓစာပေဆိုင်ရာ ကျမ်းများ အမြောက်အမြား ပေါ်ထွက်လာကြသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ အရောင်အဝါသည်လည်း ဥရောပ၌ တောက်ပြောင်လာသည်။

ယင်းကဲ့သို့ ဥရောပ၌ စစ်မှန်တိကျသော ဗုဒ္ဓစာပေ အုတ်မြစ်ကို ချပေးသော ပါဠိကျမ်းစာအသင်းကို စတင်တည်ထောင်သူကား ဥရောပတိုက်သားထဲမှ ပါဠိစာပေ၊ ဗုဒ္ဓစာပေနှင့် ပတ်သက်၍ ထင်ပေါ်ကျော်ကြားဆုံး တစ်ဦးဖြစ်သူ သောမတ် ဝီလျံ ရစ်ဒေးဗစ် ဖြစ်သည်။ ရစ်ဒေးဗစ်ကို ၁၈၄၃ ခု မေလ ၁၂ ရက်နေ့၌ ကိုလံချက်စတာ၌ ဖွားမြင်သည်။ သူ၏ ဖခင်မှာ နာမည်ကျော် ခရစ်ယာန် ဘုန်းကြီး ရယ်ဗရင့် တီ ဒဗလျူ ဒေးဗစ် ဖြစ်သည်။ ဗရိုက်တန်၌ အထက်တန်းကျောင်း တက်ပြီးသောအခါ ဂျာမနီ ဘရက်စလောတက္ကသိုလ်၌ ပညာသင်ကြား

၁။ Thomas William Rhys Davids

ရပြိုင်ကုန်တိုက်

သောမတ် ဝိလျံ ရင်ဒေးဗင် [၁၈၄၃-၁၉၂၂]

သည်။ ထိုတက္ကသိုလ်၌ ပါမောက္ခ စတင်လောထံတွင် သက္ကတဘာသာ လေ့လာ အားထုတ်ပြီး ပီ-အိတ်ချ်-ဒီ ဘွဲ့ ရရှိသည်။၁၈၆၄ ခုနှစ်၌ သီဟိုဠ် (သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ) ၌ ဗြိတိသျှအစိုးရ နိုင်ငံဝန်ထမ်းအဖြစ် အမှုထမ်းသည်။

သီရိလင်္ကာ၌ တရားသူကြီးအဖြစ် အမှုထမ်းနေစဉ် ရစ်ဒေးဗစ်အား ပါဠိ ဘာသာကို စိတ်ပါဝင်စားလာအောင် ဖန်တီးပေးသည့် အခွင့်အလမ်းတစ်ခု ပေါ် ပေါက်လာသည်။ကျေးရွာ ဗုဒ္ဓဘာသာကျောင်းတစ်ကျောင်းနှင့် ပတ်သက်သော အမှုတစ်ခု ရစ်ဒေးဗစ်ထံ ရောက်ရှိလာသည်။ ထိုအမှုတွင် သက်သေခံအဖြစ်ဖြင့် တင်ပြသော မှတ်တမ်းတစ်ခုမှာ တရားရုံး၌ ရှိနေသူ မည်သူ တစ်ဦးတစ်ယောက်မျှ နားမလည်သည့် ဘာသာစကားတစ်ခုဖြင့် ရေးသားထားသည့် မှတ်တမ်းဖြစ်နေ သည်။ ထိုဘာသာစကားမှာ ပါဠိဖြစ်သည်။ ထိုသက်သေခံမှတ်တမ်း၌ ဝိနည်း ပိဋကထဲမှ အချက်လက် အချို့ကို ကိုးကားဖော်ပြထားသည်။ယင်း သက်သေခံ မှတ်တမ်းကို တွေ့မြင် သိရှိသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ရစ်ဒေးဗစ်သည် သူ နားမလည် သော ဘာသာစကား တစ်ခုဖြစ်သည့် ပါဠိဘာသာကို လေ့လာရန် ဆုံးဖြတ်လိုက် သည်။ ပါဠိဘာသာ သင်ကြားဆည်းပူးရာ၌ ရစ်ဒေးဗစ်အား ‘ယတရမူလေ ဥန္တုဆေ’ အမည်ရှိ သီဟိုဠ် ရဟန်းတော်တစ်ပါးက အကူအညီ ပေးသည်။ ထို ရဟန်းတော်အကြောင်းကို ရစ်ဒေးဗစ်သည် သူ၏ ဟစ်ဘတ် ဟောပြောချက် များ ၌ ဤသို့ စကားစပ်ထားသည်။ “ပထမဆုံးအကြိမ် သူ ကျွန်ုပ်ထံ ကြွလာ စဉ်က သေမင်း၏လက်သည် သူ့အပေါ်တွင် ရောက်ရှိနေပြီ။ ကုစား၍ မရသော ပြင်းထန်သည့် ရောဂါဝေဒနာ ဖိစီးနှိပ်စက်ခြင်း ခံနေရသဖြင့် သချိုင်းသို့ ဖြေတစ် ဖက် လှမ်းနေပြီ။ သူ၏ ပါဠိ ကျွမ်းကျင်ပိုင်နိုင်ပုံနှင့် ရောဂါဝေဒနာ ဖိစီးနှိပ်စက် ခြင်း ခံနေရပုံ နှစ်ခုလုံးကို ကျွန်ုပ် ကြားသိထားသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုအခြေအနေ တွင် ကျွန်ုပ် သူ့ကို ကျေးဇူးတင်၍မဆုံး ဖြစ်ခဲ့ရသည်။ သူ၏ ချိုင့်ဝင်နေသော မျက်လုံး၌ ထူးခြားသော အလင်းရောင် ရှိနေသည်။ သူ ပိဋကတ်ကျမ်းစာများ ကျွမ်းကျင် နိုင်နင်းပုံကို ကျွန်ုပ် မြင်တွေ့ရသည်။ သူ ဟောကြားသော တရားတော် များကို နာကြားရသည့် အတွက်လည်း ကျွန်ုပ် ဝမ်းသာမဆုံး ဖြစ်ရသည်။ ကျွန်ုပ် သူ့ကို အထူးပင် လေးစားကြည်ညိုမိသည်”

ရစ်ဒေးဗစ်သည် ၁၈၇၂ ခုနှစ်တွင် အထက်အရာရှိတစ်ဦးနှင့် သဘောထား ကွဲလွဲသဖြင့် သီဟိုဠ်နိုင်ငံဝန်ထမ်း ရာထူးမှ နှုတ်ထွက်ပြီးလျှင် အင်္ဂလန် ပြန်သွား သည်။ အင်္ဂလန်၌ ဥပဒေပညာ သင်ယူပြီးလျှင် ဝတ်လုံ လိုက်သည်။သို့ရာတွင် အောင်မြင်မှု မရရှိပေ။ ထိုအခါ ပါဠိကျမ်းစာများကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည့်

၁။ Hibbert Lectures

မောင် စီအေအက်စ် ရင်ဒေးဗင် [၁၈၅၈-၁၉၄၂]

အလုပ်ကို စတင် လုပ်ကိုင် ဆောင်ရွက်သည်။ တော်ဝင်အာရှအသင်း ဂျာနယ်^၁ တွင် ရေးသားသော သီဟိုဠ် ရှေးဟောင်းကျောက်စာများနှင့် ပတ်သက်သည့် သူ၏ ဆောင်းပါး စာတမ်းများကြောင့် သူ၏ နာမည်သည် ပညာရှင်လောကတွင် ကျော်ကြားစ ပြုလာသည်။

ရစ်ဒေးဗစ်သည် သီဟိုဠ်၌ နေစဉ်အတွင်း သီဟိုဠ်တောထဲ သွားစဉ် စွဲကပ် လာသော ငှက်ဖျားရောဂါ ခံနေရသည့် ကြားထဲက ဗုဒ္ဓဘာသာသမိုင်းနှင့် ပါဠိ စာပေကို ပိုင်နိုင်စွာ တတ်မြောက်အောင် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် သင်ကြားလေ့လာ သည်။ အင်္ဂလန် ပြန်သွားသောအခါ ဒီပဝံသကျမ်း ကို တည်းဖြတ် ပုံနှိပ် ထုတ်ဝေရန် လိုအပ်သည့် အရာများကို ဆောင်ကြဉ်းသွားခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် တစ်နေ့သောအခါ၌ အိန္ဒိယရုံးတွင် အလုပ်လုပ်နေသော အိဒင်ဘုဂ်^၂ က ဒီပဝံသ ကျမ်း တည်းဖြတ်ထုတ်ဝေရေးနှင့် ပတ်သက်၍ ရစ်ဒေးဗစ်ထံ လာရောက် ဆွေးနွေး သည်။ ထိုအခါ ရစ်ဒေးဗစ်က သူ့တွင် စုဆောင်းထားသော အထောက်အထား အားလုံးကို စေတနာ ရက်ရောစွာဖြင့် အိဒင်ဘုဂ်အား ပေးလိုက်သည်။ အိဒင် ဘုဂ်သည် ရစ်ဒေးဗစ်၏ စေတနာကို တအံ့တဩ ဖြစ်နေသည်။ မိမိ စုဆောင်း ထားသော အထောက်အထားများကို တခြားပညာရှင် တစ်ဦးအား လှဲပေးခြင်းမှာ တော်တော်တန်တန် ပညာရှင်များ မလုပ်နိုင်သည့် အလုပ်မျိုးဖြစ်သည်။

ရစ်ဒေးဗစ်၏ ပထမဦးဆုံးစာအုပ်မှာ ရှေးဟောင်းဒင်္ဂါးများနှင့် သီဟိုဠ် အတိုင်းအတာ^၃ ဖြစ်လေသည်။ ထိုစာအုပ်သည် ၁၈၇၇ ခုနှစ်၌ ထွက်လာလေ သည်။ နောက်တစ်နှစ်၌ ရစ်ဒေးဗစ်သည် ဗုဒ္ဓဘာသာလက်စွဲ^၄ စာအုပ်ကို ခရစ်ယာန်သုတ ပြန့်ပွားရေးအသင်းက ခရစ်ယာန်ဘာသာ မဟုတ်သော အခြား ဘာသာတရားဆိုင်ရာ စာစဉ်အဖြစ် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။ ၁၉၁၄ ခုနှစ်၌ ထိုစာအုပ် ကို ၂၃ ကြိမ်မြောက် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။ ထိုစာအုပ်၌ ရစ်ဒေးဗစ်က “နိဗ္ဗာန်သည် လူအများ ထင်မှတ်ကြသကဲ့သို့ ပျက်စီးပျောက်ကွယ်သွားခြင်း မဟုတ်ဘဲ ပုဂ္ဂိုလ် တစ်ဦးတစ်ယောက်၏ ယခု ပစ္စက္ခဘဝ၌ပင် ရရှိနိုင်သော စာရိတ္တပိုင်းနှင့် စိတ်ပိုင်း အခြေအနေ ဖြစ်၏” ဟူ၍ နိဗ္ဗာန်နှင့် ပတ်သက်၍ ရေးသားထားသည်။ နောက် ၂ နှစ် ကြာသောအခါ သံယုတ္တနိကာယ်ထဲမှ ထုတ်နုတ်ပြဆိုထားသော ဒေါက်တာ ဖရင့်ဖာတာ^၅ ၏ ရေးသားချက်က ရစ်ဒေးဗစ်၏ နိဗ္ဗာန် အယူအဆကို ထောက်ခံ အတည်ပြု ထားသည်။ ထိုစာ၌ နိဗ္ဗာန်ကို လောဘ ဒေါသ မောဟ ချုပ်ငြိမ်းခြင်း ၇ ဖွင့်ဆိုထားလေသည်။

၁။ The Journal of the Royal Asiatic Society ၄။ Manual of Buddhism
၂။ Oldenberg ၅။ Dr. Frankfurter
၃။ The Ancient Coins and Measures of Ceylon

ရစ်ဒေးဗစ်သည် ကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓစာပေ သုတေသန လောကတွင် ထင်ပေါ်ကျော်ကြား သွားပြီးလျှင် နိုင်ငံတကာမှ ပညာရှင်များနှင့် အဆက်အသွယ် ပိုမိုရရှိလာလျက် ဗုဒ္ဓစာပေ ပြန့်ပွားရေးနှင့် ပိဋကတ်ဘာသာပြန်ရေးအတွက် အားပေးမှု ရရှိလာသည်။^၁၁၈၈၀ ခုနှစ်၌ ရစ်ဒေးဗစ်သည် ဇာတက နိဒါန ကထာအင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်ကို ထုတ်ဝေသည်။ ယင်းဘာသာပြန်၌ ဇာတကစာပေနှင့် ပတ်သက်သော မိတ်ဆက်နိဒါန်းကြီးတစ်ခု စုံစုံလင်လင် ရေးသားဖော်ပြထားသည်။ ယင်းဘာသာပြန်နှင့် ပတ်သက်၍ မစ္စစ်အိုင်ဘီဟောနား^၂ က “ယင်း ဇာတက ဘာသာပြန်အား ၁၈၉၅-၁၉၀၇ ခုနှစ်တွင် ကိန်းဘရိတ်တက္ကသိုလ် ပုံနှိပ်တိုက်က အတွဲ ၆ တွဲဖြင့် ထုတ်ဝေသော ပါမောက္ခ အီးဘီကော့စ်လ်-တည်းဖြတ်ပြီး ဗောဇာဘော^၃ ဘာသာပြန်သော ဇာတက ဘာသာပြန်၏ အချိုးနိဒါန်းအဖြစ် မှတ်ယူထိုက်သည်” ဟူ၍ ရေးသားထားသည်။

နောက်တစ်နှစ်၌ ရစ်ဒေးဗစ်သည် ပါမောက္ခမက်မူလာ^၄ တည်းဖြတ်ထုတ်ဝေသော ဗုဒ္ဓစာပေစဉ်၏ အလေးထားအပ်သော ကျမ်းဂန်များ^၅ အမည်ရှိ စာစဉ်အတွက် ပါဠိပိဋကတ်မှ သုတ္တန်များကို ဘာသာပြန်ပေးသည်။ ၁၈၈၁-၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် ထိုစာအုပ်စဉ်မှပင် အိုလ်ဒင်ဘုဂ်နှင့် ပူးတွဲဘာသာပြန်သော ရစ်ဒေးဗစ်၏ ဝိနည်းပိဋကတ် အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်ကို ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။ ၁၈၉၀-၁၈၉၄ ခုနှစ်တွင် ရစ်ဒေးဗစ်၏ မိလိန္ဒပဉ္စာ ဘာသာပြန်ကို အရှေ့၏ အလေးထားအပ်သော ကျမ်းဂန်များ စာအုပ်စဉ်မှပင် အတွဲနှစ်တွဲ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။ ယင်း မိလိန္ဒပဉ္စာ ဘာသာပြန်ကို ၁၉၆၅ ခုနှစ်၌ အမေရိက၌ ပြန်လည် ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေသည်။ ရစ်ဒေးဗစ်က မိလိန္ဒပဉ္စာသည် အိန္ဒိယ စကားပြေ ကျမ်းဂန်များထဲက ‘မာစတာပိစ်’ ဖြစ်သည်ဟူ၍ မှတ်ချက်ချထားသည်။ မိလိန္ဒပဉ္စာ ဘာသာပြန်နှစ်တွဲလုံး၌ ပါရှိသော ရစ်ဒေးဗစ်၏ မိတ်ဆက်နိဒါန်းများသည် အလွန်တရာ တန်ဖိုးကြီးမားသည်။ ယခုခေတ်၌ လေ့လာဖတ်ရှုကြည့်လျှင်လည်း အလွန်တရာ အကျိုးများနိုင်သည် ဟူ၍ မစ္စစ်အိုင်ဘီဟောနားက ရေးသားထားသည်။

၁၈၈၁ ခုနှစ်၌ အမေရိကန် ဟစ်ဘတ်ဂေါပကအဖွဲ့မှ ကြီးမှူး၍ ရစ်ဒေးဗစ်၏ ဟောပြောပွဲ ကျင်းပပြုလုပ်သည်။ ထိုဟောပြောပွဲ၌ ရစ်ဒေးဗစ်သည် ဟောပြောချက် ၆ မျိုး ဟောပြောသည်။ ယင်း ဟောပြောချက်မှာ အထူးပင် ထင်ပေါ်ကျော်ကြားသည်။ ဒုတိယ ဟောပြောချက်၌ ရစ်ဒေးဗစ်သည် ပါဠိကျမ်းစာအသင်း^၆ တည်ထောင် ဖွဲ့စည်းကြောင်း ကြေညာလိုက်လေသည်။ “ကမ္ဘာ့သမိုင်း၌ ဖြစ်ပျက်

၁။ Miss I. B. Horner ၂။ E. B. Cowell ၃။ Fausball ၄။ Max Muller ၅။ The Sacred Books of Buddhist Series ၆။ Pali Text Society

ခဲ့သော ဘာသာရေး လှုပ်ရှားမှုများနှင့် ပတ်သက်သည့် မှတ်သားချက်များကို ကျွန်ုပ်တို့ခေတ်အထိ ထိန်းသိမ်းလာခဲ့သည့် အရာမှာ ရှေးဟောင်း ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများ ပင် ဖြစ်သည်။ သမိုင်းကို လေ့လာဆည်းပူးရန်အတွက် အထူးအားဖြင့် ဘာသာရေး သမိုင်းကို လေ့လာဆည်းပူးရန်အတွက် ယင်း ထူးခြားမှု ရှိသည့် စာပေကျမ်းဂန် များကို ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေရေးမှာ အထူးပင် အရေးကြီးလှသည်ဟု ဆိုလျှင် ပိုမည် မဟုတ်ပေ” ဟူ၍ ရစ်ဒေးဗစ်က ကြေညာလိုက်လေသည်။

ပါဠိကျမ်းစာအသင်း၏ ပထမဦးဆုံး ကော်မတီများမှာ ဗစ်ဂိုဖော့စဘော၊ ဟာမင်အိုလဒင်ဘာဂ်၊ အိမိုင်စီနာတ်^၁၊ ရစ်ချတ်မောရစ်^၂ တို့ ဖြစ်ကြပြီး ရစ်ဒေး ဗစ်က ဥက္ကဋ္ဌတာဝန်ကို ယူသည်။ ပုဂ္ဂိုလ် တစ်ဦးချင်းထံမှ လည်းကောင်း၊ အရှေ့တိုင်းစာပေ ခေါင်းဆောင်များထံမှ လည်းကောင်း၊ တက္ကသိုလ်ကြီးများမှ လည်းကောင်း၊ အဖွဲ့အစည်းများထံမှ လည်းကောင်း အသင်းကြီးအား အကူအညီ အထောက်အပံ့ ပေးလာကြသည်။ နိုင်ငံအသီးသီး လူမျိုးအသီးသီးမှ ပါဠိစာပေ ပညာရှင်များကလည်း ပါဠိပိဋကတ်ကျမ်းစာများကို အခမဲ့ တည်းဖြတ်ရန်နှင့် ဘာသာပြန်ရန်အတွက် ကမ်းလှမ်းလာကြသည်။ လန်ဒန် ပါဠိကျမ်းစာအသင်း သည် ပါဠိပိဋကတ်ကျမ်းစာများနှင့် အဋ္ဌကထာ ဋီကာများကို ရောမအက္ခရာဖြင့် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။ ပါဠိစာပေ၊ ဗုဒ္ဓစာပေဆိုင်ရာ ဆောင်းပါး စာတမ်းများ ပါသည့် စာစောင်များကိုလည်း ထုတ်ဝေဖြန့်ချိသည်။

၁၈၉၄ ခုနှစ်အထိ ပါဠိကျမ်းစာအသင်း ကြီးပွားတိုးတက်ရေးအတွက် ရစ်ဒေးဗစ် တစ်ဦးတည်းလိုလိုပင် ဦးစီးဆောင်ရွက် လာခဲ့သည်။ ၁၉၀၄ ခုနှစ် တွင် ကာရိုလိုင်း အောဂတ်စတာ ဖိုလီ^၃ (မစ္စစ် ရစ်ဒေးဗစ်) နှင့် လက်ထပ်ပြီးသည့် နောက်ပိုင်း၌ကား ဇနီးဖြစ်သူသည် ခင်ပွန်းဖြစ်သူ ရစ်ဒေးဗစ်အား ပါဠိကျမ်းစာ အသင်း တိုးတက်ကြီးပွားရေးမှ စ၍ အစစအရာရာတွင် အကူအညီပေးလျက် အနောက်နိုင်ငံ၌ ပါဠိကျမ်းစာ ပြန့်ပွားရေးအတွက် လင်ယောက်ျားနှင့် ခိုးတူပေါင် ဖက် တာဝန်ခွဲ ဝေယူသူ ဖြစ်လာသည်။ ရစ်ဒေးဗစ်သည် ဆက်ဆံရေး မပြုဖြစ်ပြီး ဩဇာအရှိန်အဝါ စူးရှသူ ဖြစ်၍ အသင်းကြီးအတွက် ရန်ပုံငွေ စုဆောင်းခြင်း၊ ရန်ပုံငွေကို တိကျစွာ သုံးစွဲခြင်း၊ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်းများကို စီမံခန့်ခွဲရာ၌ အောင်မြင် မှု ရရှိသည်။ ဗုဒ္ဓစာပေ၏ အလေးထားအပ်သော ကျမ်းဂန်များ စာအုပ်စဉ် ၏ ပထမစာအုပ် နှစ်အုပ်ကို ၁၈၉၅ နှင့် ၁၈၉၉ ခုနှစ်တွင် ယိုးဒယား(ထိုင်း)ဘုရင် စူဠ လင်္ကာရ၏ ထောက်ပံ့ငွေဖြင့် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။ တတိယနှင့် စတုတ္ထစာအုပ်ကို ထိုဘုရင်နောက် ဆက်ခံသည့် ဘုရင်၏ ထောက်ပံ့ငွေဖြင့် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။

၁။ Emile Senart ၂။ Richard Morris ၃။ Caroline Augusta Foley

ရစ်ဒေးဗစ်၏ အထူး အရေးပါ အရာရောက်သော လုပ်ငန်းကြီးတစ်ခုမှာ ဒေါက်တာဝီလျံစတက်^၁ နှင့်အတူ ပြုစုသော 'ပါဠိ-အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်' ဖြစ်သည်။ ယင်းအဘိဓာန် မပြုစုမီကလည်း ချိုင်းလဒါး၏ ပါဠိ-အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်ကျမ်း တစ်ကျမ်း ရှိပြီးဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ထိုအဘိဓာန်မှာ ပြည့်စုံမှု မရှိသဖြင့် ၁၉၀၂ ခုနှစ်တွင် ရစ်ဒေးဗစ်သည် ခေတ်မီ ပါဠိ-အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်ကျမ်းတစ်ကျမ်း ပြုစုရန် အကြံ ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ သို့သော်လည်း ထိုအချိန် အတောအတွင်း ပထမ ကမ္ဘာစစ်ကြီး ဖြစ်လာသဖြင့် ထိုအကြံကို အကောင်အထည်ဖော်ခွင့် မရ လိုက်ပေ။ ထိုနောက် အချိန်အတန်ကြာမှ ဒေါက်တာ ဝီလျံစတက်၏ အကူအညီ ဖြင့် ထိုအကြံကို အကောင်အထည် ဖော်နိုင်ခဲ့သည်။ ၁၉၂၂ ခုနှစ်တွင် ကွယ်လွန် သွားသည်ဖြစ်၍ ရစ်ဒေးဗစ်သည် သူ ပြုစုသော အဘိဓာန်၏ ပထမ သုံးပိုင်း ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်ကိုသာ မြင်တွေ့သွားရသည်။ ၁၉၂၅ ခုနှစ်ကျမှ ဒေါက်တာ ဝီလျံစတက်က ယင်းအဘိဓာန်ကို အပြီးသတ်နိုင်သည်။ ယင်း ပါဠိ-အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်ကြီးမှာ ကမ္ဘာ့ ပါဠိစာပေ လောကအတွက် လန်ဒန် ပါဠိကျမ်းစာ အသင်း၏ ကြီးမားသော အကျိုးပြုချက်ပင် ဖြစ်သည်။

ရစ်ဒေးဗစ်သည် ၁၈၈၂ ခုနှစ်၌ လန်ဒန်ယူနီဗာစီတီကောလိပ်၏ ပါဠိ ပါမောက္ခ ဖြစ်လာသည်။ ၁၈၈၅-၁၉၀၄ ခုနှစ်၌ တော်ဝင်အာရှအသင်း ၏ အတွင်းရေးမှူးအဖြစ်ဖြင့် လည်းကောင်း၊ စာကြည့်တိုက်မှူး အဖြစ်ဖြင့် လည်း ကောင်း ဆောင်ရွက်ပြီးလျှင် အသင်းကြီးကို ကြီးပွားတိုးတက်အောင် ဆောင်ရွက် သည်။ ဗြိတိသျှ အကယ်ဒမီနှင့် အရှေ့တိုင်းစာပေ အာဖရိကန်စာပေ သင်ကြား လေ့လာမှု လန်ဒန်ကျောင်း^၂ ကိုလည်း စတင်တည်ထောင်သူ ဖြစ်လာသည်။

၁၈၈၄ ခုနှစ်၌ ရစ်ဒေးဗစ်တည်းဖြတ်သော ရှင်အနုရုဒ္ဓါ၏ အဘိဓမ္မတ္ထ သင်္ဂဟ ခေါ် သင်္ဂြိုဟ်ကို ပါဠိကျမ်းစာအသင်း ဂျာနယ်၌ ထည့်သွင်းဖော်ပြသည်။ ၁၈၈၆ ခုနှစ်၌ မိတ်ဆွေ ပါမောက္ခ ဂျော့အီးကာပင်တာ^၃ နှင့် ပူးပေါင်းပြီး တည်းဖြတ် သော ရစ်ဒေးဗစ်၏ သုမင်္ဂလ ဝိလာသနီ ပထမအုပ် ထွက်လာသည်။ သူတို့နှစ်ဦး သည် ၁၈၉၀ နှင့် ၁၉၁၁ ခုနှစ်၌ ဒီဃနိကာယ် ပထမအုပ်နှင့် ဒုတိယအုပ်ကိုလည်း တည်းဖြတ် ထုတ်ဝေကြသည်။

ရစ်ဒေးဗစ်သည် သူ၏ ဇနီးနှင့်အတူ ၁၈၉၄ ခုနှစ်က အမေရိကသို့ သွားသည်။ အမေရိက၌ ကော်နဲတက္ကသိုလ်တွင် ဟောပြောချက်များကို အဆက်နှင့် ဟောပြောချက်ရှိခဲ့သည်။ ယင်းဟောပြောချက်ကို ၁၈၉၆ ခုနှစ်၌ နယူးယောက်တွင်

၁။ Dr. William Stede ၂။ The British Academy ၄။ J. E. Carpenter
 ၃။ The London School of Oriental and African Studies

ဗုဒ္ဓဘာသာ၊ ယင်း၏သမိုင်းနှင့် စာပေ ။ အမည်ဖြင့် စာအုပ် ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေသည်။

ရစ်ဒေးဗစ်သည် သီဟိုဠ်(သီရိလင်္ကာ) ၌ နေ့စဉ်တွင် လည်းကောင်း၊ သီဟိုဠ် မှ အင်္ဂလန်အပြန်တွင် လည်းကောင်း အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ သွားရောက်ခွင့် မကြုံခဲ့ပေ။ အိန္ဒိယနိုင်ငံရှိ ဗုဒ္ဓဌာနများကို ပူးတွေ ကြည့်ရှုလိုလှသော်လည်း ထိုအချိန်က အထ မမြောက်ခဲ့ပေ။ သူ၏ စိတ်ဆန္ဒသည် နောက်ပိုင်းကျမှ ထမြောက် အောင်မြင်သည်။ ၁၈၉၉-၁၉၀၀ ခုနှစ်၌ ရစ်ဒေးဗစ်သည် ဗုဒ္ဓဂယာနှင့် အခြား ဗုဒ္ဓဝင်ဆိုင်ရာ ဌာနများသို့ သွားရောက်ခဲ့သည်။ ယင်းခရီး၏ ရလဒ်တစ်ခု အဖြစ်ဖြင့် ဗုဒ္ဓခေတ် အိန္ဒိယ ။ (၁၉၀၃) အမည်ရှိ ထူးခြားသော စာအုပ်တစ်အုပ် ထွက်လာသည်။ ထိုစာအုပ်၌ ဗုဒ္ဓခေတ်က အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေး၊ ဘာသာရေး၊ လူမှုရေး အခြေအနေများကို သုံးသပ် တင်ပြထားသည်။ ထိုစာအုပ်ကို ၁၉၅၆ ခုနှစ်က ရှစ်ကြိမ်မြောက် ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေသည်။ နောက်ပိုင်းတွင်လည်း ထပ်မံ ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေရသည်။

ရစ်ဒေးဗစ်၏ အိန္ဒိယခရီးကြောင့် ထွက်ပေါ်လာသည့် အခြား ရလဒ်တစ်ခုမှာ အိန္ဒိယကျမ်းစာ စာအုပ်စဉ် ။ ဖြစ်သည်။ ယင်းစာအုပ်စဉ်၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ အိန္ဒိယသမိုင်း လေ့လာရေးအတွက် ပြည့်စုံပြီး တိကျမှန်ကန်သော အထောက်အထားများကို ရှာဖွေ စုဆောင်းရန် ဖြစ်သည်။ ယင်းစာအုပ်စဉ်သည် ထိုအချိန်က အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ် လော့ကာဇင်၏ သဘောတူညီချက် ရရှိသော်လည်း ခဲခဲယဉ်းယဉ်းနှင့် ဖြစ်မြောက်လာရသည့် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု ဖြစ်သည်။

၁၉၀၄ ခုနှစ်၌ ရစ်ဒေးဗစ်အား မန်ချက်စတာရှိ ဝိတိုရိယ တက္ကသိုလ်၌ ဘာသာတရား နှိုင်းယှဉ်လေ့လာမှု ဘာသာရပ်အတွက် ပါမောက္ခအဖြစ် ခန့်အပ်သည်။ ယင်း ပါမောက္ခရာထူးမှာ အင်္ဂလန်နိုင်ငံ၌ ထိုဘာသာရပ်အတွက် ပထမဆုံး အကြိမ် ဖန်တီးသည့် ရာထူးဖြစ်သည်။ သူ့ဇနီး၏ ပူးပေါင်းကူညီမှုဖြင့် ရစ်ဒေးဗစ်သည် ၁၉၁၀ နှင့် ၁၉၂၁ ခုနှစ်၌ ဗုဒ္ဓ၏ ဒိုင်ယာလော့ အမည်ဖြင့် ဒီဃနိကာယ်ကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။ ယင်းစာအုပ်ကို ဗုဒ္ဓစာပေစဉ်၏ အလေးထားအပ်သော ကျမ်းဂန်များ စာအုပ်စဉ် အဖြစ် ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေသည်။ ဒီဃနိကာယ် ပထမအုပ်ကို ၁၈၉၉ ခုနှစ်က ဘာသာပြန်ဆိုခဲ့သည်။

အသစ် ဖွဲ့စည်းသော အိန္ဒိယအသင်း^၁ (ယခု တော်ဝင် အိန္ဒိယပါဂစ္စတန်၊ သီရိလင်္ကာအသင်း) က ၁၉၁၀ ခုနှစ်၌ ရစ်ဒေးဗစ်အား ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ရွေးကောက်

၁။ Buddhism: Its History and Literature ၃။ The Indian Texts Series
၂။ Buddhist India ၄။ Dialogues of the Buddha ၅။ India Society

တင်မြောက်သည်။ ထိုအသင်းနှင့် ဗြိတိသျှ အကယ်ဒမီအသင်း အစည်းအဝေးများ သို့ တက်ရောက်ရန် မန်ချက်စတာမှ လာရသည်မှာ ရစ်ဒေးဗစ်အတွက် အခက်အခဲ ရှိလာသည်။ ထို့ကြောင့် မန်ချက်စတာမှ ပြောင်းရွှေ့လာပြီး ချစ်ပီစတက်၌ နေထိုင်သည်။ ၁၉၂၂ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၂၇ ရက်နေ့၌ ရစ်ဒေးဗစ် ကွယ်လွန်သွား သည်။ ကွယ်လွန်သွားချိန်အထိ နှစ်ပေါင်း ၄၁ နှစ်တာမျှ ရစ်ဒေးဗစ်သည် လန်ဒန် ပါဠိကျမ်းစာအသင်း၏ အကျိုးကို ကိုယ်ဖိရင်ဖိ သယ်ပိုးဆောင်ရွက်သွားသည်။ ယင်း ၄၁ နှစ်တာမျှသော သူ၏ဘဝသည် ပါဠိကျမ်းစာအသင်း၏ ဘဝပင် ဖြစ်သည်။

ရစ်ဒေးဗစ် ကွယ်လွန်သွားသောအခါ ကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓစာပေလောကမှ ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်များ၊ ပါမောက္ခကြီးများက ရစ်ဒေးဗစ်၏ ဂုဏ်ပုဒ်ကို ထုတ်ဖော် ချီးကျူး ပြီး ဝမ်းနည်းကြောင်း သဝဏ်လွှာ ပို့ကြသည်။ ယင်းတို့အနက် အိန္ဒိယစာပေ သမိုင်း ရေးသားပြုစုသူ ဂျာမန်တက္ကသိုလ် ပရာဂ်မှ နာမည်ကျော် ပါမောက္ခ မောရစ်ဝင်တာနစ်* က “ရစ်ဒေးဗစ်လောက် ဗုဒ္ဓစာပေကို အကျိုးပြုသွားသူမှာ မရှိသလောက်ပင် ဖြစ်သည်။ သူ့ကို စိတ်ဓာတ်ပြင်းပြသော ပညာရှင် တစ်ဦးအဖြစ် အစဉ် သတိရနေကြ ပေလိမ့်မည်။ သို့သော် လူကိုယ်တိုင် သိကျွမ်းသူများကမူ သူ့အား စိတ်သဘောထား ပြည့်ဝပြီး ချစ်စရာကောင်းသူ တစ်ဦးအဖြစ် လည်း ကောင်း၊ တကယ့် အစစ်အမှန် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် တစ်ဦးအဖြစ် လည်းကောင်း တမ်းတမ်းတတ ရှိနေကြလိမ့်မည်” ဟူ၍ ရေးသားဖော်ပြထားသည်။

အနာဂါရိက ဓမ္မပါလကမူ “အင်္ဂလန်နိုင်ငံသည် ရစ်ဒေးဗစ်လို ပုဂ္ဂိုလ်မျိုး တစ်ဦးကို မည်သည့်အခါ၌ မွေးဖွားပေးဦးမည်နည်း။ ရစ်ဒေးဗစ်သည် ဘာသာ တရားနှင့် စိမ်းနေကြသူများအား သက်ဝင်လှုပ်ရှား စေခဲ့သည်။ ပါဠိကျမ်းစာများ ကို ရောမအက္ခရာဖြင့် ထုတ်ဝေဖြန့်ချိခြင်းအားဖြင့် သူသည် ဗုဒ္ဓဝစနကို သာမန် လူများထံသို့ အရောက်ပို့ခဲ့သည်။ ပါဠိစာပေ လိုက်စားသူများ အနေနှင့် သူ၏ အမည်နာမကို မည်သည့်အခါမှ မေ့ပျောက်သွားလိမ့်မည် မဟုတ်ပေ” ဟူ၍ ရေးသားထားသည်။

ဂျပန်ပါမောက္ခ အက်စ်တာချီ ဘာနာကလည်း “ရစ်ဒေးဗစ်သည် သူ့ဘဝ ၏ ကြီးမားသော အစိတ်အပိုင်းကို အနောက်နိုင်ငံ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ အသိပညာ ထွန်းကားပြန့်ပွားရေးအတွက် မြှုပ်နှံထားခဲ့သည်။ ယင်းလုပ်ငန်းအတွက် သူ မည်မျှ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက် သွားခဲ့သည် ဆိုသည်မှာ အားလုံးအသိ ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓစာပေ

၁။ Moritz Winter nitz

အတွက် သူ၏ အကျိုးပြုချက်မှာ အခြားပညာရှင်များ၏ အကျိုးပြုခြင်းထက် ကြီးကျယ်များပြား လှပေသည်” ဟူ၍ ရေးသားထားသည်။

မြန်မာနိုင်ငံမှ ဦးဖေမောင်တင်ကလည်း သူ၏ ထင်မြင်ချက်ကို ရေးသား ဖော်ပြထားသည်။ ဦးဖေမောင်တင်၏ ထင်မြင်ချက်မှာ “ပါမောက္ခ ရစ်ဒေးဗစ်၏ ရေးသားဖွင့်ဆိုချက်များသည် အားတက်မှုနှင့် လှုံ့ဆော်အားပေးမှုများ အတွက် အခြေခံ မူရင်းများ ဖြစ်ကြသည်။ သူ၏ အမည်နာမသည် အခြားပညာရှင်များ ၏ အမည်နာမထက် ကြီးမားသော လေးစားမြတ်နိုးမှုကို ယခုလည်း ခံနေရသည်။ နောင်ကိုလည်း ခံနေရပေလိမ့်မည်” ဟူ၍ ဖြစ်သည်။

ရစ်ဒေးဗစ်၏ မွန်မြတ်သော လုပ်ငန်းများကို အများဆုံး အကူအညီပေးသူ မှာ သူ၏ဇနီး မစ္စစ်ရစ်ဒေးဗစ် ဖြစ်သည်။ ဇနီးဖြစ်သူသည် ခင်ပွန်း၏ လုပ်ငန်း ဆောင်တာများကို ‘မောင်တစ်ထမ်း မယ်တစ်ရွက်’ ဒိုးတူပေါင်ဖက် ကူညီဆောင် ရွက်သည်။ သူ့ကိုယ်တိုင်လည်း ပါဠိစာပေ နှ့်စပ်ကျွမ်းကျင်သူ ဖြစ်သဖြင့် မစ္စစ် ရစ်ဒေးဗစ်သည် ခင်ပွန်းဖြစ်သူနှင့် တက်ညီလက်ညီ ရှိလှသည်။ ဘဝ ကြင်ဖော် ကြင်ဖက်အဖြစ်ဖြင့် လည်းကောင်း၊ လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက် အဖြစ်ဖြင့် လည်းကောင်း မစ္စစ်ရစ်ဒေးဗစ်သည် ခင်ပွန်းဖြစ်သူနှင့် လက်တွဲ၍ ခင်ပွန်းဖြစ်သူ တည်ထောင် သော ပါဠိကျမ်းစာအသင်း၏ ပါဠိကျမ်းစာ ဘာသာပြန်ဆိုခြင်း၊ ရေးသားပြုစု ခြင်း၊ ထုတ်ဝေဖြန့်ချိခြင်း လုပ်ငန်းများတွင် တက်တက်ကြွကြွ ပါဝင်လုပ်ကိုင် ခဲ့သည်။ ထိုမျှသာမက ခင်ပွန်းဖြစ်သူ ကွယ်လွန်သွားပြီးသည့် နောက်၌လည်း ပါဠိကျမ်းစာအသင်း၏ လုပ်ငန်းများကို ခင်ပွန်းဖြစ်သူ၏ ကိုယ်စား ဦးစီးဦးရွက် ဆက်လက်ပြုလုပ်ခဲ့သည်။

၁၈၅၈ ခုနှစ်၌ မစ္စစ်ကာရိုလိုင်းအော်ဂတ်စတဖိုလီ သည် လန်ဒန် ယူနီ ဘာစီတီ ကောလိပ်မှ မဟာဝိဇ္ဇာနှင့် ဒီလစ်ဘွဲ့ကို ရရှိသည်။ အရှေ့တိုင်းနှင့် အာဖရိက စာပေသင်ကြားမှု လန်ဒန်ကျောင်း၌ အချိန်ကြာမြင့်စွာ ပါဠိကထိက လုပ်ခဲ့သည်။ မန်ချစ်စတင်တက္ကသိုလ်၌လည်း အိန္ဒိယဒဿနဗေဒ အချိန်ပိုင်း ကထိကအဖြစ် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ အသက် ၃၆ နှစ်အရွယ်၌ အသက် ၅၂ နှစ် အရွယ် ရစ်ဒေးဗစ်နှင့် လက်ထပ်သည်။ စိတ်တူသဘောတူ ဝါသနာတူခြင်းသည် ပညာရှင်နှစ်ဦးအား အကြင်လင်မယားဘဝသို့ ရောက်စေခဲ့သည်။

မစ္စစ်ရစ်ဒေးဗစ်သည် ဝေဖန်ရေးသမားတစ်ဦးလည်း ဖြစ်သည်။ ပါဠိ ပိဋကတ်ကျမ်းစာပါ အချက်အလက်များကိုလည်း ဝေဖန်ရေးအမြင်ဖြင့်သာလျှင် ကြည့်ရှုသုံးသပ်သည်။ မစ္စစ်ရစ်ဒေးဗစ်သည် ပါဠိကျမ်းစာများကို ရစ်ဒေးဗစ်ကဲ့ သို့ပင် တည်းလည်း တည်းဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်ဘာသာလည်း ပြန်ဆိုသည်။

မိမိ၏ စာအုပ်တွင်လည်းကောင်း၊ သူတစ်ပါးတို့၏ စာအုပ်တွင်လည်းကောင်း မိတ်ဆက် နိဒါန်းများ ရေးသည်။ ထိုမျှသာမက ပင်ကိုရေး စာအုပ်များကိုလည်း ရေးသားသည်။

အဘိဓမ္မာ ပိဋကတ်ကို အင်္ဂလိပ်စာ လောကထဲသို့ စတင်သွင်းပေးသူမှာ မစ္စစ်ရစ်ဒေးဗစ် ဖြစ်သည်။ အဘိဓမ္မာ ပိဋကတ်ထဲက အလွန်တရာ ခက်ခဲနက်နဲ သည့် ကျမ်းများဖြစ်ကြသော ဝိဘင်းကျမ်း (၁၉၀၄)၊ ပဋ္ဌာန်းကျမ်း (၁၉၂၁)၊ ယမိုက်ကျမ်း (၁၉၁၂) များနှင့် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကျမ်း (၁၉၂၀) ကို ကျွမ်းကျင်နိုင်နင်းစွာ တည်းဖြတ်သည်။ ဓမ္မသင်္ဂနီကျမ်း (၁၉၃၂)၊ အဘိဓမ္မတ္တသင်္ဂဟကျမ်း (၁၉၁၀)၊ ကထာဝတ္ထုကျမ်း (၁၉၁၅) တို့ကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။ အဘိဓမ္မတ္တ သင်္ဂဟကျမ်းနှင့် ကထာဝတ္ထုကျမ်းကိုမူ ဦးရွှေဖေအောင်နှင့် ပူးပေါင်း၍ ဘာသာပြန် ဆိုသည်။ မစ္စစ်ရစ်ဒေးဗစ်သည် ထေရီဂါထာနှင့် ထေရဂါထာကိုလည်း အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။ ထို့ပြင် သဂါထာဝဂ္ဂသံယုတ် (၁၉၁၇) ကိုလည်း အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။

ယင်း တည်းဖြတ်သော၊ ဘာသာပြန်သော စာအုပ်များအပြင် မစ္စစ်ရစ် ဒေးဗစ်၏ ပင်ကိုရေး စာအုပ်များလည်း ရှိသည်။ ထိုစာအုပ်များအနက် သကျ သို့မဟုတ် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် မူလမျိုးနွယ်များ? (၁၉၃၁)၊ ဗုဒ္ဓ၏ စိတ္တဗေဒ (၁၉၁၄)၊ မဟာလူသားဂေါတမာ တို့သည် ထူးခြားသော စာအုပ်များ ဖြစ်ကြသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြဿနာအမျိုးမျိုးနှင့် ပတ်သက်၍ ရေးသားထားသော ဆောင်းပါး များကို စုပေါင်း၍ ခရီးသည်၏ ပြောပြချက် ? အမည်ဖြင့်လည်း စာအုပ်တစ်အုပ် ထုတ်ဝေထားသည်။ သို့ရာတွင် ဗုဒ္ဓတရားတော်နှင့် ပတ်သက်သော သူ၏ အမြင်အချို့ကို ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာနိုင်ငံရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် အတော်များများက လက်မခံကြပေ။

၁၉၁၀ ခုနှစ်၌လည်း လန်ဒန် ပါဠိကျမ်းစာအသင်းမှ အဘိဓမ္မတ္တသင်္ဂဟ သဂြိုဟ်ကျမ်း အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်ကို ထုတ်ဝေသည်။ အဓိက ဘာသာပြန်သူမှာ ဦးရွှေဖေအောင် ဖြစ်သည်။ ယင်းစာအုပ်၌ ဦးရွှေဖေအောင်၏ နိဒါန်းဆောင်းပါးနှင့် မှတ်စုများလည်း ပါသည်။ ယင်းစာအုပ် ဘာသာပြန်ရာ၌ မစ္စစ်ရစ်ဒေးဗစ်က ဦးရွှေဖေအောင်အား အကူအညီလည်း ပေးသည်။ တည်းဖြတ်လည်း တည်းဖြတ်ပေး သည်။ တည်းဖြတ်သူ၏ အမှာစာကို စာအုပ်၌ ဖော်ပြထားသည်။ ယင်းအမှာစာ၌ ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာဆိုင်ရာ ကျမ်းများအကြောင်း ရေးသားရင်း မစ္စစ်ရစ်ဒေးဗစ်က “မြန်မာနိုင်ငံရှိ သဒ္ဓမ္မဇောတိပါလမထေရ်၏ သင်္ခေပဝဏ္ဏနာ၊ လယ်တီဆရာတော်

၁။ Sakyā or Buddhist Origins ၊ Gotama the Man ၃။ Wayfarer’s Words

၏ ပရမတ္ထဒီပနီ၊ အရိယဝံသမထေရ်၏ မဏိမဉ္ဇူသာ၊ မဟာနန္ဒ၏ မရသာရတ္ထဒီပနီ စသော ပါဠိဘာသာ ကျမ်းဂန်များကို လည်းကောင်း၊ မိုးကောင်းဆရာတော်၏ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟမဓာဘုရားကြီးဆရာတော်၏ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟဂဏ္ဍိ၊ ဝိသုဒ္ဓါရုံဆရာတော်၏ ပရမတ္ထသရူပဘောဒနီ၊ မြို့ပြင်ကြီးဆရာတော်၏ အဘိဓမ္မတ္ထသရူပဒီပက စသော မြန်မာဘာသာ ကျမ်းဂန်များကိုလည်း ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသည်။ ထို့ပြင် ယင်းအမှာစာ၌ပင် ဦးရွှေဇံအောင်နှင့် မြန်မာနိုင်ငံအကြောင်းကို ဤသို့ ရေးသားထားသည်။

“... ကျွန်မ၏မိတ်ဆွေ (ဦးရွှေဇံအောင်) သည် လွန်ခဲ့သည့် ၁၅ နှစ် အချိန်ကာလအတွင်း မြန်မာနိုင်ငံရှိ လယ်တီဆရာတော် အပါအဝင် ပညာရှိ ဆရာတော်များနှင့် တပည့်တပန်းအဖြစ် ရင်းရင်းနှီးနှီး ဆက်ဆံလာခဲ့သူ ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် တခြားနိုင်ငံများထက် ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာ ပြန့်ပွားထွန်းကားသော နိုင်ငံဖြစ်သည်။ သီဟိုဠ်(သီရိလင်္ကာ) နိုင်ငံမှ ရဟန်းတော်များသည် ရှေးခေတ်က ကဲ့သို့ပင် ယခုခေတ်တွင်လည်း မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဆရာတော်များထံ အဘိဓမ္မာ သင်ကြားရန် လာရောက်လေ့ ရှိကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံမှ ဆရာတော်ကြီးများသည် အဘိဓမ္မာနှင့် ပတ်သက်၍ အလွန်တရာ ထင်ပေါ်ကျော်ကြားသူများ ဖြစ်ကြသည်။ ...သို့ဖြစ်၍ ဦးရွှေဇံအောင်သည် ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာ မူရင်း ဝေါဟာရ စကားလုံးများကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုရာ၌ အခြား အရှေ့တိုင်း ပညာရှင်များစွာတို့ထက် သင့်လျော်သောပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်ပေသည်။”

မစ္စစ်ရစ်ဒေးဗစ်သည် ဦးရွှေဇံအောင်အား အတော်ပင် လေးစားခင်မင်ပုံရသည်။ သူ၏ ဗုဒ္ဓ၏ စိတ္တဗေဒ စာအုပ်၌ ဦးရွှေဇံအောင်အား ရည်ညွှန်းထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၂၇၃ ခုနှစ် လယ်တီဆရာတော် မန္တလေးတွင် သီတင်းသုံးနေခိုက် မစ္စစ်ရစ်ဒေးဗစ်သည် လယ်တီဆရာတော်ထံ ယမိုက်ကျမ်းနှင့် ပတ်သက်၍ ပုစ္ဆာငါးချက် မေးမြန်းလျှောက်ထားသည်။ လယ်တီဆရာတော်က ပါဠိဘာသာဖြင့် အဖြေ ရေးပေးလိုက်သည်။ လယ်တီဆရာတော်၏ အဖြေကို မစ္စစ်ရစ်ဒေးဗစ် ရရှိသောအခါ အထူးပင် ကျေနပ်အားရ သွားသည်ဖြစ်၍ ဆရာတော်၏ ယမိုက်ပုစ္ဆာ အဖြေကို များစွာ နှစ်သက်ကြောင်း၊ ဆရာတော်၏ အဖြေများသည် အသိဉာဏ်ကို လွယ်လင့်တကူ ဖွင့်ပေးကြောင်း၊ ယမိုက်ဆယ်ကျမ်းကို ဖွင့်ရန်အတွက် ရွှေသော့နှင့် တူကြောင်း၊ တပည့်တော်မသည် အဘိဓမ္မာကျမ်းများကို ဓမ္မသင်္ဂဏီမှ စ၍ လေ့လာနေရာ အခက်အခဲကြုံလျှင် အရှင်ဘုရားသာလျှင်

အားထားရာ ရှိကြောင်း စသည်ဖြင့် လယ်တီဆရာတော်ထံ ပြန်ကြားလိုက်လေသည်။

လယ်တီဆရာတော်၏ ယင်း ယမိုက်အဖြေကို လန်ဒန် ပါဠိကျမ်းစာ အသင်းမှ မစ္စစ်ရစ်ဒေးဗစ် တည်းဖြတ်ပြီး ရောမအက္ခရာဖြင့် ထုတ်ဝေသော ယမိုက်ကျမ်း၌ နောက်ဆက်တွဲအဖြစ် ထည့်သွင်းဖော်ပြ ထားသည်။ လယ်တီ ပဏ္ဍိတက ယင်းပါဠိဘာသာ ယမိုက်အဖြေကို 'ယမိုက်အဖြေကျမ်း' အမည်ဖြင့် မြန်မာဘာသာ ပြန်ဆိုထုတ်ဝေ ထားသည်။ လယ်တီဆရာတော်က မစ္စစ်ရစ်ဒေးဗစ်အား ပါဠိဒေဝီဟု အမည် ပေးထားသည်။မစ္စစ်ရစ်ဒေးဗစ်သည် ကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်များ၏ လေးစားမှုကို ခံယူရရှိသူ ဖြစ်သည်။ သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင် မာလာဆေကာသည် သူ၏ ပါဠိ အမည် နာမများ အဘိဓာန် ၊ နိဒါန်း၌ ဆရာဖြစ်သူ မစ္စစ်ရစ်ဒေးဗစ်အား ကျေးဇူး ဥပကာရ တင်ရှိကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။

မစ္စစ် စီ အေ အက်မ် ရစ်ဒေးဗစ်သည် ၁၉၄၂ ခုနှစ်တွင် ကွယ်လွန်သွားသည်။

ရစ်ဒေးဗစ် ဇနီးမောင်နှံသည် ပါဠိစာပေနှင့် ဗုဒ္ဓစာပေအတွက် များစွာ ကျေးဇူးပြုသွား ခဲ့သည်။အနောက်နိုင်ငံမှ ပုဂ္ဂိုလ်များ စစ်မှန်တိကျသော ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာကို လေ့လာသိရှိရန် ရသည်မှာ ထိုဇနီးမောင်နှံနှစ်ဦး၏ ကျေးဇူးကြောင့်ဟု ဆိုလျှင် မှားမည် မဟုတ်ပေ။

၁။ Dictionary of Pali Proper names

ပေါလ်ကာရနှင့် တော်လစတိုင်း

ပေါလ်ကာရ [၁၈၅၂-၁၉၂၉]

၁၈၅၂ ခုနှစ် ဇူလိုင် ၁၈ ရက် နေ့၌ ဂျာမနီတွင် မွေးဖွားသော ဒဿနပညာရှင် ပေါလ်ကာရ^၁ သည် အမေရိကန်နိုင်ငံသား ဖြစ်သည်။ သူ၏ မိဘနှစ်ပါးမှာ ဒေါက်တာ ဂုစတက်^၂နှင့် လောရာကာရ^၃တို့ ဖြစ်ကြသည်။ သူ၏ မိသားစုသည် ထင်ရှားကျော်ကြားသော ပညာရှင်များ ဖြစ်ကြသည်။ သူ၏ ဖခင်သည် အရှေ့နှင့်အနောက် ပရက်ရှား ချာချ်၏ ပထမဦးဆုံး အကြီးအကဲ ဖြစ်သည်။

ပေါလ်ကာရသည် ပိုဆင်နှင့် စတယ်လင်တို့၏ ဂျင်မာစီယာ^၄ ၌ သင်္ချာနှင့် ဂန္ထဝင် ကျမ်းစာများကို သင်ကြားသည်။ ထို့နောက် ဂရယ်ဆွ^၅၊ စတရက်ဘာ^၆၊ ကျူဘင်ဂျင်^၇ တက္ကသိုလ်များ၌ ပညာသင်ကြားသည်။ ၁၈၇၆ ခုနှစ်၌ ကျူဘင်ဂျင် တက္ကသိုလ်မှ D.Phil. ဘွဲ့ ရရှိသည်။ ထို့နောက် ပေါလ်ကာရသည် ဒရက်စဒင်^၈ ရှိ စစ်တက္ကသိုလ်၌ ဆရာ ဖြစ်လာသည်။ သို့ရာတွင် သူ၏ လွတ်လပ်သော အတွေးအမြင်တို့ကြောင့် အာဏာပိုင်များနှင့် အဆင်မပြေ ဖြစ်ပြီးလျှင် ဆရာ အဖြစ်က နှုတ်ထွက်လိုက်သည်။

၁၈၈၀ ခုနှစ် အစောပိုင်းလောက်က ပေါလ်ကာရသည် အင်္ဂလန်သို့ သွားသည်။ အင်္ဂလန်မှ အမေရိကန်သို့ သွားပြီးလျှင် အမေရိကန်၌ အခြေချ လိုက်သည်။ အမေရိကန် အတ္တလန္တိတ် အဘိဓာန်^၉ ၌ “ကိုယ်လုံးကိုယ်ထည် တောင့်တင်းသန်မာသော၊ ဦးခေါင်းကြီးသော၊ နှုတ်ခမ်းမွှေး မုတ်ဆိတ်မွှေး နက်နေသော၊ တည်ကြည်လေးနက်သော၊ စကားကြွယ်သော၊ စိတ်သဘောထား ပြည့်ဝသော၊ ထူးထူးခြားခြား ပညာရှာမှီးလိုသော ပေါလ်ကာရသည် ထူးခြားမှုရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး ဖြစ်သည်” စသည်ဖြင့် ရေးသားဖော်ပြ ထားသည်။

“၁၈၈၇ ခုနှစ်၌ အက်ဒဝပ် စီ ဟက်ဂျီလာ^{၁၀}သည် သိပ္ပံပညာပေါ်၌ အခြေခံသော ဘာသာတရားနှင့် နိတိပညာ တည်ဆောက်မှု ပြုလုပ်ရန်အတွက်

၁။ Paul Carus ၄။ The Gymnasia of Posen and Stellin ၇။ Tubingen
၂။ Dr. Gustar ၅။ Greflswald ၈။ Dresden ၁၀။ Edward C. Hegeler
၃။ Laura Carus ၆။ Strassburg ၉။ The Dictionary of American Biography

မောင်ကော့ [၁၈၅၂-၁၉၂၉]

အိုပင်ကုတ် ။ အမည်ရှိ ဂျာနယ်တစ်စောင် ထုတ်ဝေဖြန့်ချိသည်။ ပေါလ်ကာရသည် ယင်းဂျာနယ်တွင် ဆောင်းပါးများ ရေးသားလာခဲ့ပြီးနောက် ဂျာနယ်၏ အယ်ဒီတာအဖြစ် ခန့်အပ်ခြင်း ခံရသည်။ ထိုဂျာနယ်သည် အစ ပထမတွင် အပတ်စဉ်အဖြစ် လည်းကောင်း၊ ထို့နောက် လစဉ် အဖြစ်လည်းကောင်း ပေါလ်ကာရ၏ စီစဉ်အုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် ကြီးပွား တိုးတက်လာသည်။ ပေါလ်ကာရသည် ဆောင်းပါးရှင်များအား၊ မည်သူနှင့်မှ အငြင်းမပွားသော ဆောင်းပါးရှင်များအား လည်းကောင်း၊ နာမည်ကျော် ဒဿနပညာရှင်များနှင့် အငြင်းပွားကြသော ဆောင်းပါးရှင်များအား လည်းကောင်း သူတို့၏ ယခင်က ဂုဏ်သိက္ခာကို မကြည့်ဘဲ သူ၏စာစောင် စာမျက်နှာများကို ဖွင့်ပေးထားသည်။ စာရေးသူ လူပုဂ္ဂိုလ်ထက် စိတ်ဝင်စားစရာ စာပေအယူအဆက သူ့ကို ပို၍ ဆွဲဆောင်မှု ပြုလုပ်နိုင်သည်။ ဟက်ဂျလာနှင့် ပိုမိုရင်းနှီးမှု ရှိသွားခြင်းမှာ ၁၈၈၀ ခုနှစ် မတ်လ ၂၉ ရက် နေ့တွင် ဟက်ဂျလာ၏ သမီး မေရီနှင့် လက်ထပ်လိုက်သည့် အတွက်ကြောင့် ဖြစ်သည်။” အမေရိကန် အတ္ထုပ္ပတ္တိ အဘိဓာန်၌ ယင်းသို့လည်း ပေါလ်ကာရ၏ အကြောင်းကို ရေးသားဖော်ပြ ထားသည်။

ပေါလ်ကာရက “ဗုဒ္ဓဘာသာသည် သဘာဝ အပြင်ဘက်က အနုမာန မျက်မှန်းဆ၍ သိရသော တရားများကို အသိအမှတ် မပြုသော ‘ဖော်ပသိက’ ဟူ၍ ထုတ်ဖော်ကြေညာချက်မှ တစ်ပါး တခြား အငြင်းအခုံ ပြုလုပ်စရာ မလိုသော တရားတော် ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓသည် သူ၏ တရားတော်ကို သဘာဝတရားနှင့် ပတ်သက်သော လူသား၏ အသိဉာဏ်ပေါ်၌ လည်းကောင်း၊ လက်တွေ့ အကောင်အထည် ပြု၍ ရသော အမှန်တရားပေါ်၌ လည်းကောင်း အခြေခံထားသည်” ဟူ၍ ဗုဒ္ဓ၏ ဒေသနာတော်^၁ အမည်ရှိ သူ၏ စာအုပ်တွင် ရေးသားဖော်ပြ ထားသည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာကို ဝေဖန်သူများအား ပြန်လည် ချေပသည့်အနေဖြင့် ပေါလ်ကာရသည် စာအုပ်တစ်အုပ် ရေးသားထားသည်။ ယင်းစာအုပ်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာကို ဝေဖန် စောကြောသူများအား ပြင်းထန်သော စကားလုံးများဖြင့် ပြန်လှန် ထိုးနှက် ထားသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာကို ဝေဖန်သူများထံတွင် အောက်စဖို့တက္ကသိုလ် သက္ကတ ပါမောက္ခ မိုနီယာဗီလျမ်^၂ လည်း တစ်ယောက် အပါအဝင် ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ပေါလ်ကာရသည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို ဝေဖန်သော စပင်ဟာဒီ^၃၊ ချားလ်ကတ်ဇလက်^၄၊ ဂျီဗျိုက်^၅၊ အဒေါ့ သောမတ်^၆ တို့အားလည်း ဗုဒ္ဓဘာသာဘက်မှ ပြန်လှန် ချေပ ထားသည်။

၁။ Open Court ၂။ Monier Williams ၃။ Charles Gutzlaff ၄။ G. Voigt ၅။ The Gospel of Buddha ၆။ Spence Hardy ၇။ Adolph Thomas

နာမည်ကျော် ပါဠိပညာရှင် ဒေါက်တာ ဟာမန် အိုလဒင်းဘတ်^၁၏ ဓမ္မနှင့် ပတ်သက်သော အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုချက်ကိုလည်း “ဒေါက်တာ ဟာမန်အိုလဒင်ဘတ်၏ ဓမ္မ ဖွင့်ဆိုချက်များသည် မမှန်သော အချက်အလက်များပေါ်တွင် အခြေခံထားသည်။ သူ၏ ဘဝကို သက္ကာတနှင့်ပါဠိ သင်ကြားမှု၌ မြုပ်နှံထားသော်လည်း ဗုဒ္ဓတရား၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို မသိ နားမလည်ပေ။ ဗုဒ္ဓတရားတော်၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကိုလည်းကောင်း၊ အသုံးဝင်မှုကိုလည်းကောင်း နားမလည်ဘဲ ဗုဒ္ဓတရားတော် ပင်စည်၏ အနှစ်ပေါ် တက်ပြီးလျှင် အိုလဒင်းဘတ်သည် ကျွန်ုပ်တို့အား အပြင်အပ ဗဟိုဒွက သစ်ရွက်သစ်ခက်များကို ပြုလျက် ယင်းအရာများသည် ဗုဒ္ဓတရားတော်၏ အနှစ်ဖြစ်သည် ဟူ၍ ကျွန်ုပ်တို့အား ပြောပြနေသည်။ ဗုဒ္ဓတရားတော်သည် နတ္ထိကဝါဒ^၂ လုံးဝ မဟုတ်ပေ။ နိဗ္ဗာန်၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ ဥစ္ဆေဒ^၃ မဟုတ်ပေ။ ဗုဒ္ဓတရားတော်သည် ဒဿနဗေဒ စကားလုံးများဖြင့် ဖော်ပြထားသော တခြား ဘာသာတရားများနှင့် မတူသည့် ဘာသာတရားဖြစ်သည်။ တခြား ဘာသာတရားများသည် ဒဿနဗေဒ ဆန်လေလေ၊ ဒဿနဗေဒကို စိတ်မဝင်စားသည့် လူများအတွက် အဘာဝ^၄ တရားများ ဖြစ်လေလေ ဖြစ်နေကြသည်။”

သို့ရာတွင် ပေါလ်ကာရသည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် မဟုတ်ပေ။ သူ စိတ်ဝင်စားသည်မှာ ထင်ရှားသော ဘာသာတရားအားလုံး၏ ညီညွတ်စည်းလုံးမှုပင် ဖြစ်သည်။

၁၈၉၀ ခုနှစ်၌ အက်ဂျလာသည် မိုနစ်^၅ အမည်ရှိ ၃ လ တစ်ကြိမ်ထုတ်စာစောင်ကို ‘အိုပင်ကုတ်’အား အင်အား ထပ်ဖြည့်ရန်အတွက် ပုံနှိပ် ထုတ်ဝေသည်။ ပေါလ်ကာရသည် စာစောင်သစ်၏ အယ်ဒီတာလည်း ဖြစ်လာသည်။ မကြာမီ အဆင့်အတန်းမြင့်သော စာအုပ်စာတမ်းများကို ပြန်လည် ထုတ်ဝေသည့်အတွက် ‘အိုပင်ကုတ် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရေး ကုမ္ပဏီ’သည် ကြီးပွား တိုးတက်လာပြီးလျှင် ပေါလ်ကာရ၏ အုပ်ချုပ်မှုအောက်၌ တဖြည်းဖြည်း နယ်ကျယ်လာလျက် ဒဿနပညာနှင့် ပတ်သက်သော ဂန္ထဝင်စာအုပ်များကို ဈေးနှုန်းချိုသာစွာဖြင့် ပြန်လည် ထုတ်ဝေခြင်း၊ ဒဿနပညာနှင့် ပတ်သက်သော စာအုပ်သစ်များနှင့် ထူးခြားမှုရှိသော သိပ္ပံပညာ စာအုပ်များကို ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်းများကို ပြုလုပ်လာနိုင်ခဲ့သည်။

ပေါလ်ကာရသည် ၁၉၂၉ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၁ ရက်နေ့ ၌ ကွယ်လွန်သွားသည်။

ပေါလ်ကာရသည် ကျမ်းပေါင်း ၂၀ ကျော် ရေးသားသွားခဲ့သည်။ ယင်း

၁။ Dr. Hermann Olden berg   ၃။ Annihilation   ၅။ The Monist
 ၂။ Nihilism   ၄။ Negation

ကျမ်းများထဲက ဗုဒ္ဓ၏ ဒေသနာတော်^၁အမည်ရှိ ကျမ်းစာသည် ကမ္ဘာ့ ဗုဒ္ဓစာပေ လောကတွင် အလွန်တရာ ထင်ရှားကျော်ကြားသော ကျမ်းစာ ဖြစ်သည်။ကမ္ဘာ့ ဘာသာပေါင်း များစွာဖြင့် ဘာသာပြန်ဆို ပြီးပြီ။

ပေါလ်ကာရသည် ဗုဒ္ဓဘာသာ ယဉ်ကျေးမှုကို အခြေခံသည့် ဝတ္ထုများ ကိုလည်း ရေးသည်။သို့သော်လည်း သူ၏ ဝတ္ထုများသည် ဝတ္ထုရှည် မဟုတ်ပေ။ ဝတ္ထုတိုနှင့် ဝတ္ထုလတ်များ ဖြစ်သည်။ယခုအထိ ရှားရှားပါးပါး ပေါလ်ကာရ၏ ဝတ္ထုလုံးပုဒ်ကိုသာ တွေ့ရသည်။‘နိဗ္ဗာန်’နှင့် ‘ကံ’အမည်ရှိ ဝတ္ထုနှစ်ပုဒ်ကို ကျွန်တော် မြန်မာပြန်ဆိုပြီး ‘နိဗ္ဗာန်’ အမည်ဖြင့် အကြိမ်ကြိမ် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေပြီးပြီ။သမားတော် ကြီး စရက အကြောင်း ရေးထားသော ဝတ္ထုကိုမူ ယခု မြန်မာပြန်နေဆဲဖြစ်သည်။

‘နိဗ္ဗာန်’နှင့် ‘ကံ’ ဝတ္ထုကို ပထမဆုံးအကြိမ် ပေါလ်ကာရ ကြီးမှူး အုပ်ချုပ် သော The Open Court မှ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။ ယင်းစာအုပ်၌ ပေါလ်ကာရနှင့် ပတ်သက်၍ လည်းကောင်း၊ပေါလ်ကာရ၏ စာအုပ်များနှင့် ပတ်သက်၍ လည်း ကောင်း တော်လစတိုင်း၏ ထင်မြင်ချက်များကို ဖော်ပြထားခြင်း မရှိပေ။ ၁၉၇၃ ခုနှစ်တွင် ယင်းဝတ္ထုနှစ်ပုဒ်ကို ပေါင်းပြီး အသစ်တစ်ဖန် ထုတ်ဝေသည့် အခါကျမှ သာလျှင်^၂ တော်လစတိုင်း၏ ထင်မြင်ချက်ကို စာအုပ်၏ နိဒါန်းတွင် ထည့်သွင်း ဖော်ပြထားသည်။

ယင်း နိဒါန်းမှာ ဤသို့ ဖြစ်သည်။

“ ‘ကံ’နှင့် ‘နိဗ္ဗာန်’သည် စိတ်ဝင်စားစရာကောင်းသော၊ရတနာ ပုလဲကုံး နှင့် တူသော ဝတ္ထုတိုနှစ်ပုဒ် ဖြစ်သည်။ယင်း ဝတ္ထုတိုနှစ်ပုဒ်သည် ဘဝ၏ နှလုံးသား ကို ရိုက်ခတ်သော ဝတ္ထုများ ဖြစ်ကြသည်။ဟာမန်ဟက်၏ ‘သိဒ္ဓတ္ထ’ ကဲ့သို့ပင် ယင်းဝတ္ထုနှစ်ပုဒ်၌ ဗုဒ္ဓ မောကြားတော်မူသော သစ္စာလေးပါး တရားကို ထင်ဟပ် ဖော်ပြထားသည်။ဝတ္ထုနှစ်ပုဒ်လုံး၌ ပင်မ ဝတ္ထုကြောင်းထဲတွင် ဝတ္ထုကြောင်းငယ် များ အဆာသွတ်ထားသည်။ ယင်း ဝတ္ထုကြောင်းများ၌ ကောင်းမှုသည် ကောင်း သော ကံကို ဖြစ်ပေါ်စေသည် ဟူသော အယူအဆကို ဖော်ပြထားသည်။

“နှစ်ပေါင်းများစွာ စာအုပ်လောကမှ ပျောက်ကွယ်နေပြီ ဖြစ်သည့် လွန်ခဲ့ သည့် အနှစ် ၇၀ ခန့်က ပေါလ်ကာရ ရေးသော မူရင်း‘ကံ’နှင့် ‘နိဗ္ဗာန်’ ဝတ္ထုတို နှစ်ပုဒ်သည် သိပ္ပံပညာနှင့် ထိပ်တိုက် တွေ့နေသော၊အစဉ်အလာ ယုံကြည်ယူဆ လာခဲ့သော ဘာသာတရားများကို လက်ကိုင်ထားသည့် အနောက်နိုင်ငံအား ဗုဒ္ဓ ဘာသာ နိတိပညာနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ စိတ္တဗေဒကို သိစေလိုသည့်အတွက် ရေးသား

၁။ The Gospel of the Buddha
၂။ Amitabha — A Story of Buddhist Theology
၃။ Karma|Nirvana — Two Buddhist Tales by Paul Carus

ထားသော ဝတ္ထုများ ဖြစ်ပေသည်။ပေါလ်ကာရသည် အစွဲအလမ်းကြီးသော ဇာတ်စနစ်နှင့် အတ္တဝါဒအပေါ် အခြေခံသည့် ဗြာဟ္မဏဘာသာနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ အကြားတွင် ဖြစ်ပွားသော ဝါဒ ဝိဝါဒတွင် ပုဂ္ဂလဝါဒီ အနောက်နိုင်ငံအတွက် မဟာစာရိတ္တသင်ခန်းစာကို မြင်သည်။သို့ရာတွင် အရှေ့တိုင်း ဘာသာတရားများနှင့် အတွေးအခေါ်များကို စိတ်ဝင်စားမှု တိုးပွားများပြားလာသည့် အမေရိကန်ကမူ ယခုအချိန်ကျမှသာ ထိုသင်ခန်းစာကို နားလည် သဘောပေါက် လေသည်။

“လီယိုတော်လစတိုင်းသည် ငြိမ်းချမ်းမှုနှင့် အရေးပါမှု အပြည့်ရှိသော ပေါလ်ကာရ၏ အရေးအသားများကို ရုတ်ခြည်းပင် စွဲလမ်းနှစ်ခြိုက် သွားသည်။ထို့ကြောင့် တော်လစတိုင်းသည် ‘က’ဝတ္ထုကို ရုရှားဘာသာ ပြန်ဆိုခဲ့သည်။ထို့နောက် ထိုအံ့ဩဖွယ် ဝတ္ထုကို ကမ္ဘာ့ အဓိက ဘာသာတိုင်း လိုလိုဖြင့် ဘာသာပြန်ဆိုကြသည်။ တော်လစတိုင်းနှင့် ပေါလ်ကာရတို့ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ပေးသောစာတွင် ပေါလ်ကာရက ရှင်းလင်း ပြောမပြမချင်း ထိုဝတ္ထုရေးသူ၏ အမည်ကို တော်လစတိုင်း ဟုပင် မှတ်ထင်အောက်မေ့ နေကြသည်။

“ ‘က’နှင့် ‘နိဗ္ဗာန်’ ဝတ္ထုနှစ်ပုဒ်လုံးပင် စာပေလောက၌ ဂန္ထ ဝင်ဝတ္ထုများ ဖြစ်ကြသည်။ဝတ္ထုအရသာ ခံရုံအတွက် သက်သက်ဖြစ်စေ၊ သို့မဟုတ် ထိုဝတ္ထုများက ဗုဒ္ဓဘာသာအပေါ် ထိုးပြထားသော အလင်းရောင် အတွက် ဖြစ်စေ ဖတ်သင့်ဖတ်ထိုက်သော၊ထပ်တလဲလဲ ဖတ်သင့် ဖတ်ထိုက်သော ဝတ္ထုများ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုဝတ္ထုများကို ယခုတစ်ကြိမ် ပြန်လည်ထုတ်ဝေခြင်းသည် ထိုဝတ္ထုများ စတင်ထုတ်ဝေသည့် အချိန်မှ စ၍ ရာစုနှစ် အကွေ့အပြောင်းတွင် အကြီးအကျယ် ပြောင်းလဲနေသော ကမ္ဘာပေါ်ရှိ စာဖတ်ပရိသတ် မျိုးဆက်သစ်အား အာရုံစူးစိုက်လာစေလိမ့်မည်။”

‘က’ဝတ္ထုနှင့် ပတ်သက်၍ လီယိုတော်လစတိုင်းက ဤသို့ ရေးထားသည်။

‘ဤဝတ္ထုသည် ကျွန်ုပ်အား ရိုသားမှုအရ လည်းကောင်း၊ လေးနက်မှုအရ လည်းကောင်း၊ကြီးမားသော နှစ်သိမ့်မှုကို ပေးသည်။ ပုဂ္ဂလိက ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုဖြင့်သာလျှင် အဆိုးကို ရှောင်ရှားနိုင်ပြီး အကောင်းကို ရယူနိုင်သည် ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ယင်းရည်မှန်းချက် ရရှိ အောင်မြင်ရန်အတွက် ထိုမှတစ်ပါး အခြားနည်းလမ်း မရှိ ဟူ၍ လည်းကောင်း ယခုခေတ် လက်ခံထားကြသော အမှန်တရားကို ထိရောက်သော ရှင်းလင်းပြတ်သားမှုဖြင့် ဖော်ပြထားသည်။ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး တစ်ယောက်၏ သုခသည် မိမိတို့ အပေါင်းအဖော် အားလုံး၏ သုခနှင့် ချည်နှောင် မထားသရွေ့ အတုအယောင်သာ ဖြစ်၏ ဟူ၍

ရှင်းလင်း ဖော်ပြထားချက်သည် အလွန် နှစ်သက်ဖွယ် ကောင်းသည်။
ဓားပြသည် ငရဲမှ လွတ်လာပြီး သူတစ်ဦးတည်း၏ သူခကို စဉ်းစား
သည့် အချိန်မှစ၍ သူ၏ သုခသည် ပျောက်ကွယ်သွားပြီး မိမိ၏
နေရာဟောင်းသို့ ပြန်လည်ကျဆင်း သွားရလေသည်။

‘ဤ ဗုဒ္ဓဘာသာဝတ္ထုသည် ခရစ်ယာန်ဘာသာတရားက ဖော်ပြ
ထားသော အခြေခံ အမှန်တရား နှစ်ခုကိုလည်း မီးမောင်း ထိုးပြထား
သည်။ ယင်း အခြေခံ အမှန်တရား နှစ်ခုမှာ ဤသို့ ဖြစ်သည်။ ပုဂ္ဂိုလ်
တစ်ဦးတစ်ယောက်၏ ဘဝသည် မိမိ၏ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးကို စွန့်လွှတ်မှ
သာလျှင် တည်မြဲသည်။ “မိမိ၏ ဘဝကို စွန့်လွှတ်သူသည် မိမိ၏
ဘဝကို တွေ့လိမ့်မည်” (Matt. X. 39) ထို့ပြင် လူတို့၏ ကောင်း
ကျိုးသည် ဘုရားသခင်နှင့် လူတို့ ပေါင်းစည်းမှသာလျှင် လည်း
ကောင်း၊ ဘုရားသခင်မှ တစ်ဆင့် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ပေါင်းစည်း
မှသာလျှင် တည်ရှိနိုင်ပေသည်။ “သင်သည် ကျွန်ုပ်၌ ရှိသကဲ့သို့
လည်းကောင်း၊ ကျွန်ုပ်သည် သင်၌ ရှိသကဲ့သို့ လည်းကောင်း သူတို့
လည်း ကျွန်ုပ်တို့တွင် ရှိကြ၏” (John. XVII. 21)

‘ကျွန်ုပ်သည် ဤဝတ္ထုကို ကလေးသူငယ်များအား ဖတ်ပြသည်။
ကလေးသူငယ်များ နှစ်သက်ကြသည်။ ဤဝတ္ထုကို ဖတ်သော လူကြီး
များမှာမူ ဘဝ၏ လေးနက်သည့် ပြဿနာများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဆွေး
နွေးကြသည်။ ကျွန်ုပ်အထင် ပြောရလျှင် ဤဝတ္ထုသည် အကောင်းဆုံး
နည်းပေးလမ်းပြဝတ္ထု ဖြစ်သည်။

‘ ‘က’ ဝတ္ထုရေးသူအဖြစ် ကျွန်ုပ်အမည် တပ်ထားသည် ဆိုသည်
ကို ပေါလ်ကာရ၏ စာ ရရှိမှသာ ကျွန်ုပ် သိရှိရသည်။ ယင်း အမှာ
အတွက် ကျွန်ုပ် ဝမ်းနည်းခြင်း ဖြစ်ရသည်။ ထို့ပြင် ထိုအမှာသည်
တကယ် အမှာ ဖြစ်နေသည့် အတွက်ကြောင့်လည်း ကျွန်ုပ် ဝမ်းနည်း
ခြင်း ဖြစ်ရပြန်သည်။ အကြောင်းမူကား ဤဝတ္ထုရေးသူသည် ကျွန်ုပ်
တကယ်အမှန် ဖြစ်နေပါမူ ကျွန်ုပ် အလွန်အမင်း ဝမ်းသာကြည်နူးခြင်း
ဖြစ်ရပေလိမ့်မည်။ ဤဝတ္ထုသည် အမျိုးသားဆိုင်ရာ အသိပညာ၏
အကောင်းဆုံး အသီးအပွင့်တစ်ရပ် ဖြစ်သည့်အပြင် လူသားအတွက်
အမွေအနှစ်လည်း ဖြစ်ထိုက်ပေသည်’

[လီယို ဧကန်လစတိုင်း၊ ဇူလိုင် ၁၈၉၇]

အနာဂါရိက ဓမ္မပါလ

[၁၈၆၄-၁၉၃၃]

မြန်မာနိုင်ငံသည် နှစ်ပေါင်းတစ်ရာကျော်မျှ နယ်ချဲ့၏ စိုးမိုးအုပ်ချုပ်မှုကို ခံခဲ့ရသည်။ သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ၏ ကျွန်သက်ကား မြန်မာနိုင်ငံထက် နှစ်ဆလောက် ပိုသည်။ သီရိလင်္ကာနိုင်ငံသည် နှစ်ပေါင်း သုံးရာကျော်မျှ နယ်ချဲ့လက်အောက်ခံ ရောက်ခဲ့ရသည်။ နှစ်ပေါင်း သုံးရာကျော်အတွင်း သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ၌ နယ်ချဲ့ ဦးခေါင်း သုံးကြိမ်ပြောင်းသည်။ ပထမ ပေါ်တူဂီ၏ ကြီးစိုးမှု ခံရသည်။ ပေါ်တူဂီ ၏ နေရာကိုယူသော ဒုတိယနယ်ချဲ့မှာ ဒပ်ချ် ဖြစ်သည်။ ဗြိတိသျှတို့ကား သီရိ လင်္ကာနိုင်ငံကို စိုးမိုးအုပ်ချုပ်သော တတိယ ကိုလိုနီ ဖြစ်သည်။ နယ်ချဲ့ သုံးဦးလုံး ပင် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ၏ ဘာသာတရားကို လုံးပါး ပါးစေခဲ့သည်။ အမျိုးသား ယဉ်ကျေးမှုကို မှေးမှိန် စေခဲ့သည်။ အမျိုးသား စီးပွားရေးကို နှိမ်ကျ စေခဲ့သည်။ နယ်ချဲ့ သုံးဦးတို့၏ ဆက်တိုက် ဖိနှိပ်မှုကြောင့် နိမ့်ကျနေသော တိုင်းပြည် ၏ ဘာသာတရားနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကို တစ်ဖန် နာလန်ထူလာအောင် လုပ်ဖို့ ရန် ခေါင်းဆောင်ကောင်း လိုအပ်နေသည့်ကာလ ဖြစ်သော ၁၈၆၄ ခုနှစ် စက်တင်ဘာ လ၌ သီရိလင်္ကာနိုင်ငံသည် သားကောင်းတစ်ယောက် ကျောက်ကောင်းတစ်စေ့ ကို မွေးဖွားလိုက်လေသည်။ ထိုသားကောင်းတစ်ယောက် ကျောက်ကောင်းတစ် စေ့ကား ဗုဒ္ဓဘာသာ လောက၌ အနာဂါရိက ဓမ္မပါလ ဟူသော အမည်နာမဖြင့် ထင်ပေါ်ကျော်ကြား လူသိများသော ပုဂ္ဂိုလ်ထူး ပုဂ္ဂိုလ်မြတ် ဖြစ်ပေသည်။

ဓမ္မပါလသည် အမိနိုင်ငံ၏ ဘာသာတရားနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကို မြှင့်တင်ခဲ့ သည်သာမက နှစ်ဆယ်ရာစုအတွင်း၌ ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှုကို ကမ္ဘာ တစ်ဝှမ်းလုံး၌ အထိရောက်ဆုံးနှင့် အကျယ်ပြန့်ဆုံး အကျိုးပြုသွားသော ပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်သည်။

ဓမ္မပါလသည် ကုံလုံ ကြွယ်ဝသော အိမ်ထောင်စု၌ ဖွားမြင်သူ ဖြစ်သည်။ သူမွေးဖွားသည့် အချိန်၌ သီရိလင်္ကာနိုင်ငံတွင် အမျိုးသားယဉ်ကျေးမှု မှေးမှိန်နေပြီး အနောက်တိုင်းယဉ်ကျေးမှု လွှမ်းမိုးကြီးစိုးနေသည်။ အုပ်စိုးသူ၏ ဘာသာတရား

ရပြည်စာအုပ်တိုက်

အနာဂါဇိက ဝပ္ပပါလ [၁၈၆၄-၁၉၃၃]

နှင့် ယဉ်ကျေးမှုကို အထင်ကြီးနေကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံမှာ ကဲ့သို့ပင် မိမိတို့၏ သားသမီးများကို ခရစ်ယာန်သာသနာပြု ကျောင်းများ၌ ထားရမှ ဂုဏ်ရှိသည်ဟူ၍ ထင်နေကြသည်။ အင်္ဂလိပ်အမည် ခရစ်ယာန်အမည် မှည့်ခေါ်ကြသည်မှာ ဖက်ရှင် တစ်ခု ဖြစ်နေသည်။ ထိုပတ်ဝန်းကျင် ထိုအသိုင်းအဝိုင်း၌ မွေးဖွားလာရသူ ဖြစ်၍ ဓမ္မပါလသည်လည်း ငယ်စဉ်က ခရစ်ယာန်သာသနာပြုကျောင်း၌ စတင် ကျောင်း တက်ရသည်။ သူ၏ ငယ်နာမည်မှာ 'ဒွန်ဒေးဗစ်' ဖြစ်နေသည်။ သို့ရာတွင် တောက်မည်မီးခဲမှာ မဆွကပင် တရဲရဲ ဖြစ်နေ၍ ဓမ္မပါလသည် နှစ်အတန်ငယ် ကြာသွားသောအခါ ခရစ်ယာန်သာသနာပြုကျောင်းမှ ထွက်လျက် ဗုဒ္ဓဘာသာ ကျောင်း တစ်ကျောင်းတွင် ပြောင်းနေလိုက်လေသည်။

အရွယ်ရောက်လာသောအခါ ဓမ္မပါလသည် အစိုးရဌာန တစ်ခုတွင် စာရေးစာချိအဖြစ် ဝင်ရောက် အမှုထမ်းလိုက်သေးသည်။ သို့ရာတွင် အမှုထမ်းဘဝ သည် သူ့ပါသနာနှင့် မဟပ်သဖြင့် မကြာခင်မှာပင် မိဘများ ပီတိပင်တားမြစ် သည့် ကြားထဲကပင် အစိုးရ အမှုထမ်းအဖြစ်က နှုတ်ထွက်ပစ်လိုက်သည်။

၁၈၈၄ ခုနှစ် အသက် ၁၈ နှစ်အရွယ်တွင် ဓမ္မပါလသည် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ ဗုဒ္ဓဘာသာ သီယိုဆိုဖီအသင်း လှုပ်ရှားမှုများတွင် ပါဝင်လာသည်။ သီရိလင်္ကာ နိုင်ငံသို့ ရောက်လာသော ဗုဒ္ဓဘာသာ သီယိုဆိုဖီအသင်း ခေါင်းဆောင် မဒမ်ဘာလာ ဗက်စကီး 'ကာနယ်အောလကော'တို့နှင့် တွေ့ဆုံခွင့် ရပြီးလျှင် သီယိုဆိုဖီ အသင်း ၏ လှုပ်ရှားမှုများတွင် ကိုယ်ထိလက်ရောက် အကူအညီ ပေးခဲ့သည်။ မိမိ၏ အမည်ကိုလည်း 'ဒွန်ဒေးဗစ်' မှ 'ဓမ္မပါလ' ဟူ၍ ပြောင်းပစ်လိုက်သည်။ ထိုအချိန် မှစ၍ ဓမ္မပါလသည် သူ၏ ဘဝကို အများကောင်းစားရေး အကျိုးပြုလုပ်ငန်းများ ၌သာ မြှုပ်နှံထားလိုက်လေသည်။

ဓမ္မပါလသည် နိုင်ငံခြား ယဉ်ကျေးမှု မှိုင်းမိနေပြီး မိန်းမောနေကြသော သီရိလင်္ကာ နိုင်ငံသူ နိုင်ငံသားများအား လှုပ်နှိုးခဲ့သည်။ ယာဉ်ငယ်တစ်ခုကို ဖန်တီးလျက် ထိုယာဉ်ငယ်ကလေးဖြင့် နယ်အနှံ့၊ ရွာအနှံ့ ခရီးဖြန့်ခဲ့သည်။ ထိုယာဉ်၌ စည်ငယ်ကလေးတစ်ခု တပ်ထားသည်။ ရောက်ရာအရပ်၌ စည်ကို တီးသည်။ စည်သံ ကြားရသည့်အခါ လူထုပရိသတ် စုရုံး ရောက်ရှိလာကြသည်။ ဓမ္မပါလသည် သူ၏ ယာဉ်ငယ်ကလေး အပေါ်မှ လူထုပရိသတ်ကို တရားဟော လေ့ ရှိသည်။ သူ၏ ဟောပြောချက်များသည် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံသူ နိုင်ငံသားများ အား မျက်လုံးပွင့်စေခဲ့သည်။

ဝံသာနုခေတ်က မြန်မာနိုင်ငံတွင် မြန်မာမျိုးချစ်များသည် မြန်မာ အမျိုး

သမီးများအား အင်္ကျီပါး မဝတ်ရန် တရားဟောကြသည်။ မြန်မာလူမျိုးတို့အား ပြည်တွင်းဖြစ် ပင်နိုဝတ်ရန် တိုက်တွန်းကြသည်။ ထို့အတူပင် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ မျိုးချစ်များသည်လည်း နိုင်ငံခြား အတုယူ၍ ဂါဝန်ဝတ်ကြသည့် သီရိလင်္ကာ အမျိုးသမီးများအား အမျိုးသား အဝတ်ဝတ်ရန် တရားဟောကြသည်။ ထိုမျိုးချစ် များထဲတွင် ဓမ္မပါလသည် ရှေ့တန်းက ပါဝင်သည်။ ဓမ္မပါလသည် အခွင့်ကြိုတိုင်း နိုင်ငံခြားပစ္စည်းများကို မသုံးဘဲ ပြည်တွင်းဖြစ် ပစ္စည်းများကိုသာ အသုံးပြုရန် ဟောပြော တိုက်တွန်းသည်။ သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ လွတ်လပ်ရေးအတွက် အားကြီး မာန်တက် ဆောင်ရွက်သူတစ်ဦး ဖြစ်သဖြင့် ပြည်ပိုင် အင်္ဂလိပ်အစိုးရက သူ့ကို ရန်ညှိုးထားသည်။

ထိုအချိန်က ဓမ္မပါလ၏ လှုပ်ရှားမှုသည် အိန္ဒိယပြည်မှ ဘာသာရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု ခေါင်းဆောင်များ ဖြစ်ကြသည့် ရာဂျာရာမမိုဟန်ရှိုင်း၊ ဆွာမိဒယာ နန္ဒ၊ ဆွာမိရာမတိရထ၊ ဆွာမိဝိဝေကာနန္ဒ တို့၏ လှုပ်ရှားမှုများ ကဲ့သို့ပင် ဖြစ် သည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်များ၏ သွန်သင် ဟောပြောချက်များသည် ပြည်သူလူထု၏ စိတ် ပိုင်းဆိုင်ရာ၊ အကျင့်စာရိတ္တပိုင်းဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေသည် သာမက အမျိုးသား လွတ်လပ်ရေးကို ရှေးရှုသည့် မျိုးချစ်စိတ်များကိုလည်း အရှိန်အဟုန် မြှင့်တင်ပေးခဲ့သည်။ မဟတ္တမဂန္ဓီ ကဲ့သို့ပင် ဓမ္မပါလကလည်း “ကျွန်ုပ်၏ သစ္စာတရားကို လေးစားမြတ်နိုးမှုသည် ကျွန်ုပ်အား နိုင်ငံရေး နယ်ပယ် အတွင်းသို့ တွန်းပို့လိုက်သည်။ ဘာသာတရားနှင့် နိုင်ငံရေး မည်သို့မျှ ဆက်စပ်မှု မရှိ ဟူ၍ ပြောသူများသည် ဘာသာတရား၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို သဘော မပေါက်ကြသူများ ဖြစ်၏ဟု ကျွန်ုပ် ပြောရဲသည်” ဟူ၍ ကြွေးကြော်ခဲ့သည်။ မိမိနိုင်ငံ လွတ်လပ်ရေးအတွက် အားကြီးမာန်တက် ဆောင်ရွက်သူဖြစ်၍ သူ့ကို အင်္ဂလိပ် အစိုးရက ပထမ ကမ္ဘာစစ်အတွင်း၌ အချိန်ကြာမြင့်စွာ ချုပ်နှောင်ထားခဲ့ ပူးသည်။

ဓမ္မပါလသည် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံတွင် အမျိုးသားယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကား ပြန့်ပွားရေးအတွက် အားသွန်ခွန်စိုက် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်သည်။ ဆေးရုံများကို တည်ထောင်သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ စာသင်ကျောင်းများနှင့် ကောလိပ် ကျောင်းများကို ဖွင့်လှစ်သည်။ သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ၌ အမျိုးသားယဉ်ကျေးမှု ပြန်လည် ထွန်းကားရေးနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားရေး လုပ်ငန်းများကို အထိုက်အလျောက် ဆောင်ရွက်ပြီးသောအခါ ဓမ္မပါလသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ အာရုံရောက်သွားသည်။ ထိုအချိန်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ စတင် ဖြစ်ထွန်းရာဒေသ ဖြစ်သော်လည်း အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ အရိပ်အယောင် ပျောက်ကွယ်လုမတတ် ဖြစ်နေသည်။

ရပြည်ကလေးတိုက်

ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ အထွတ်အမြတ်နေရာ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် အိန္ဒိယပြည် ရှိ ခေတ်အဆက်ဆက်က ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များသာမက ကမ္ဘာ့အရပ်ရပ်က ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များလည်း မဟာဗောဓိစေတီကို ဦးခိုက်ကြသည်။ မြန်မာ့သမိုင်းတွင်လည်း မြန်မာဘုရင်များသည် ဗုဒ္ဓဂယာ မဟာဗောဓိစေတီတော်ကို ဦးခိုက်ပူဇော်ကြသည်။ အသောကဘုရင်မင်းကြီး စတင် တည်ထားခဲ့သည့် မဟာဗောဓိစေတီတော်ကို ပြုပြင်မွမ်းမံသော ပထမဦးဆုံး မြန်မာဘုရင်မှာ ကျန်စစ်သားဖြစ်သည်။ ကျန်စစ်သားလက်ထက်က မဟာဗောဓိစေတီ၏ အခြေအနေမှာ ယိုယွင်းနေသည်။ ထို့ကြောင့် ကျန်စစ်သားသည် မဟာဗောဓိစေတီကို ပြုပြင်မွမ်းမံစေခဲ့သည်။ အလောင်းစည်သူ ဘုရင်လည်း ရခိုင်ဘုရင်က တစ်ဆင့် မဟာဗောဓိစေတီကို ပြုပြင်မွမ်းမံ စေခဲ့ဖူးသည်။ ရခိုင်ဘုရင် မင်းလက်ျာ၊ သတိုးမင်းဆင်ဖြူရှင် မင်းတရားကြီး၊ ဘိုးတော်၊ ဘကြီးတော်၊ မင်းတုန်း၊ သီပေါမင်းတို့လည်း ကိုယ်စားလှယ်တော်များကို စေလွှတ်၍ မဟာဗောဓိ၌ ကျောက်စာ ရေးထိုးခြင်း၊ ကျောင်း တန်ဆောင်း ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းခြင်း စသည်တို့ကို ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ ဓမ္မစေတီမင်းကြီးသည် မဟာဗောဓိ စေတီတော်ပုံကို ကူးယူရန် ကိုယ်စားလှယ်စေလွှတ်ခဲ့ဘူးသည်။

ဓမ္မပါလ ဗုဒ္ဓဂယာ ရောက်သွားသောအခါ ယင်းကဲ့သို့ ဗုဒ္ဓဘာသာလောက၏ အထွတ်အမြတ်ဖြစ်သော မဟာဗောဓိ စေတီတော်မှာ ဟိန္ဒူ၊မဟာနံ၏ လက်ထဲ ရောက်နေပြီး မဟာနံ၏ ကိုယ်ပိုင်ပစ္စည်းကဲ့သို့ ဖြစ်နေသည်။ ထို့ကြောင့် ဓမ္မပါလသည် မဟာဗောဓိစေတီ နေရာမှန် ပြန်ရောက်ရှိရေးအတွက် မဆုတ်မနစ် ကြိုးပမ်းအားထုတ် လေတော့သည်။ ယင်းသို့ ကြိုးပမ်းအားထုတ်ရာ၌ အခက်အခဲအမျိုးမျိုးကို ရင်ဆိုင်ရသည်။ သို့ရာတွင် နောက်ပြန် မဆုတ်။ ရှေ့သို့သာ တိုးခဲ့သည်။

ဗုဒ္ဓဂယာတွင် ဓမ္မပါလသည် မင်းတုန်းမင်းကြီး လှူဒါန်းဆောက်လုပ်ထားသည့် တန်ဆောင်းတွင် တည်းခို နေထိုင်လျက် စာနယ်ဇင်းများမှ တစ်ဆင့် ဗုဒ္ဓဂယာ၏ အခြေအနေမှန်ကို ဖော်ပြပြီးလျှင် သီရိလင်္ကာ၊ မြန်မာ၊ အိန္ဒိယရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအား ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ လက်ထဲ မဟာဗောဓိစေတီ ပြန်လည်ရောက်ရှိရေးအတွက် အားပေးကူညီကြရန် လှုံ့ဆော် တိုက်တွန်းသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ တိုင်းပြည်များသို့ လူကိုယ်တိုင် ကြွရောက်၍လည်း မဟာဗောဓိစေတီ၏ အခြေအနေမှန်ကို ရှင်းလင်းတင်ပြသည်။ ထောက်ခံ အားပေးမှုကို ရယူသည်။

၁၈၉၁ ခုနှစ်တွင် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံသို့ ပြန်ကြွ၍ သူ၏ မြင့်မြတ်သော ရည်ရွယ်ချက်ကို ထိထိရောက်ရောက် အကောင်အထည် ဖော်နိုင်ရန် မဟာဗောဓိ

အသင်း' ကို တည်ထောင်သည်။ မဟာဗောဓိအသင်း တည်ထောင်ပြီး နောက်တစ်နှစ်၌ ဓမ္မပါလသည် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရောက်လာသည်။ ဆူးလေဘုရားတွင် မြန်မာ ဗုဒ္ဓဘာသာ လူထုအား ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားရေးနှင့် မဟာဗောဓိစေတီ ပြန်လည် ရရှိရေးအတွက် စိတ်အားတက်ကြွဖွယ် တရားများကို ဟောကြားသွားသည်။

၁၈၉၂ ခုနှစ်တွင် မဟာဗောဓိအသင်း ရုံးကို ကာလကတ္တားသို့ ရွှေ့ပြောင်းလာသည်။ ထိုနှစ် မေလတွင် အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် မဟာဗောဓိ ဂျာနယ်ကို စတင် ထုတ်ဝေသည်။ ဓမ္မပါလ ကိုယ်တိုင် အယ်ဒီတာ လုပ်သည်။ ထိုဂျာနယ်မှ ဗုဒ္ဓတရားနှင့် ပတ်သက်သော ဆောင်းပါးများကို လည်းကောင်း၊ ဗုဒ္ဓဘာသာ လူထုအား တပ်လှန့် နှိုးဆော်သည့် ဆောင်းပါးများကို လည်းကောင်း အဆက်မပြတ် ရေးသားခဲ့သည်။ ၁၈၉၂ ခုနှစ်မှ စတင် ထုတ်ဝေခဲ့သည့် မဟာဗောဓိဂျာနယ်သည် ယခုထက်တိုင်ပင် အဆက်မပြတ် ထွက်နေပေသည်။

ဓမ္မပါလ၏ စာများ ဆောင်းပါးများသည် ဗုဒ္ဓဘာသာ လောကအတွင်း၌ များစွာ ဩဇာစူးရှ လွှမ်းမိုးခဲ့သည်။ ကွယ်လွန်သူ သီရိလင်္ကာနိုင်ငံခိုင်ရာ မြန်မာ သံအမတ်ကြီး ဦးတင်ဆွေက သူ၏ ကျွန်ုပ် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်လား အမည်ရှိ ဆောင်းပါး၌ သူ့အား ဗုဒ္ဓဘာသာကို စိတ်ပါဝင်စားလာအောင် ပြုလုပ်သူတစ်ဦး မှာ အနာဂါရိကဓမ္မပါလ ဖြစ်ကြောင်း၊ သူသည် အနာဂါရိက ဓမ္မပါလ၏ ဆောင်းပါးများကို ဖတ်ပြီး ဗုဒ္ဓဘာသာကို အာရုံစူးစိုက်လာခြင်း ဖြစ်ကြောင်း ရေးသားထားသည်။

၁၈၉၃ ခုနှစ်၌ အမေရိကန် ချီကာဂိုမြို့တွင် ကမ္ဘာ့ဘာသာပေါင်းစုံ ညီလာခံကြီးတစ်ရပ် ကျင်းပ ပြုလုပ်သည်။ ထိုညီလာခံ အစည်းအဝေးကြီးမှာ ဆယ့်ကိုးရာစု နှောင်းပိုင်း ဘာသာရေး လှုပ်ရှားမှုနှင့် ပတ်သက်၍ အရေးအကြီးဆုံး အထူးခြားဆုံး အဖြစ်အပျက် တစ်ခု ဖြစ်သည်။ ဓမ္မပါလသည် ထိုညီလာခံသို့ ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာ နိုင်ငံများ၏ ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် တက်ရောက်ခဲ့သည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံမှ ဟိန္ဒူဘာသာဝင် ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် ဆွာမိ ဝိဝေကာ နန္ဒ လည်း ဓမ္မပါလနှင့်အတူ ထိုညီလာခံသို့ တက်ရောက်သည်။ ထိုညီလာခံ၌ ဓမ္မပါလ တင်ပြသော ဗုဒ္ဓဘာသာဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို ညီလာခံ ကိုယ်စားလှယ်များက အထူးပင် ကျေနပ် သဘောကျကြသည်။ ထိုညီလာခံ၌ ဓမ္မပါလ၏ ကြီးပမ်းချက်မှာ အထူးပင် အောင်မြင်မှု ရရှိခဲ့သည်။

ထိုအချိန်မှ အစပြု၍ ဓမ္မပါလသည် နိုင်ငံတကာက အသိအမှတ်ပြုသည့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ခေါင်းဆောင်တစ်ဦး ဖြစ်လာသည်။ အမေရိကန်ပြည်၊ ဂျပန်ပြည်

စသော တိုင်းပြည်များသို့ အကြိမ်ကြိမ် သွားရောက်လျက် ဗုဒ္ဓဝါဒနှင့် ပတ်သက်
သော တရားများကို ဟောကြား ဖြန့်ဖြူးခဲ့သည်။ အင်္ဂလန်ရောက်စဉ် သူ လေးစား
သော အာရှ၏ အလင်းရောင် ကဗျာဆရာကြီး ဆာအက်ဒွင်အာနိုးနှင့် တကွ
ရစ်ဒေးဗစ် စသော အခြား ဗုဒ္ဓဘာသာ စာပေပညာရှင် ပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် တရားတန်း
တွေ့ဆုံသည်။ အင်္ဂလန်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားရေးကို အလေးပေး ဆောင်ရွက်ခဲ့
သည်။

တစ်ဖက်က ကမ္ဘာ့အရပ်ရပ် လှည့်လည်လျက် ဗုဒ္ဓတရား ပြန့်ပွားထွန်း
ကားရေးအတွက် ကြိုးစား အားထုတ်နေသော်လည်း ဓမ္မပါလသည် တစ်ဖက်က
ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ လက်တွင်း ဗုဒ္ဓဂယာ ပြန်ရောက်ရေး ကြိုးပမ်းချက်ကိုလည်း
အရှိန် လျော့မပစ်ပေ။ ချီကာဂို ကမ္ဘာ့ဘာသာပေါင်းစုံ ညီလာခံမှ အပြန်တွင်
ဓမ္မပါလသည် ဂျပန်ပြည်မှ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော် တစ်ဆူကို ပင့်ဆောင်လာသည်။
ဂျပန် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များက ထိုရုပ်ပွားတော်ကို မဟာဗောဓိ စေတီတော်တွင်
ကိုးကွယ်ရန် ပေးလှူလိုက်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။

ဗုဒ္ဓဂယာ ပြန်ရောက်လာသောအခါ ဓမ္မပါလသည် ထို ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်
ကို မဟာဗောဓိစေတီ၌ ရံစွန့်စားစွာ ကိုးကွယ်ထားလိုက်ပြီးလျှင် အဖော် ရဟန်း
အချို့နှင့် အတူတကွ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွား ရှေ့တော်မှောက်၌ ဝပ်တွားပူဇော်ခြင်း၊ ကမ္မဋ္ဌာန်း
ဘာဝနာ စီးဖြန်းခြင်းများကို ပြုလုပ်နေသည်။ ထိုအချိန်တွင် မဟာနံ၏ လူများ
ရောက်ရှိလာပြီး ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်ကို အတင်း ဖယ်ပစ်သည်။ ဓမ္မပါလနှင့် အဖော်
ရဟန်းတော်များကိုလည်း အတင်း တွန်းထိုး ရိုက်ပုတ်ကြသည်။ ယင်းသို့ မဖွယ်
မရာ အကြမ်းဖက်မှု ပြုလုပ်သည့်အတွက် ရုံးတော်၌ တရားစွဲဆိုသည်။ အောက်ရုံး
၌ ဓမ္မပါလဘက်မှ အနိုင်ရရှိသော်လည်း ဟိုက်ကုတ် ရောက်သွားသောအခါ
မဟာနံ ဘက်မှ အနိုင်ရရှိသွားသည်။

အစိုးရ သူ့ဘက် ယိမ်းကြောင်း သိရသောအခါ မဟာနံသည် ထပ်မံ
တရားစွဲဆိုပြီးလျှင် မင်းတုန်းမင်း ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းထားသည့် တန်ဆောင်း
အတွင်းမှ ဓမ္မပါလအား နှင်ထုတ်ပြန်သည်။ တရားရုံးက မဟာနံကိုပင် အနိုင်
ပေးလိုက်သည်။ ထိုအခါ ဓမ္မပါလသည် သူ ခြေကုပ်ယူထားသည့် မြန်မာ့
တန်ဆောင်းထဲမှ ထွက်ခွာသွားရ ပြန်သည်။ သို့သော်လည်း ယင်းစိတ်ပျက်
ဖွယ် အခြေအနေများသည် သံမဏိ စိတ်ဓာတ်ရှိသော ဓမ္မပါလအား နောက်ဆုတ်
သွားစေရန် မစွမ်းနိုင်ကြပေ။

ဓမ္မပါလသည် ဇွဲမလျော့ဘဲ မဟာဗောဓိစေတီ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏
လက်ထဲ ပြန်လည်ရောက်ရှိရေးကို ဆက်လက်ကြိုးပမ်း သည်။ ဥပဒေကြောင်း

အရလည်း အရေးဆိုသည်။ပတ္တနားဟိုက်ကုတ်က မဟာနဲ့ကိုပင် အနိုင်ပေးလိုက်သည်။ ဓမ္မပါလသည် အလျှော့မပေးဘဲ အင်္ဂလန် ပရိဗိကောင်စီသို့အထိ တက်သည်။သို့သော်လည်း အခက်အခဲ အမျိုးမျိုးကြောင့် အောင်မြင်မှု မရရှိပေ။

ဓမ္မပါလသည် မဟာနဲ့က မဟာဗောဓိစေတီကို မတရား သိမ်းပိုက်ထားသည့်အတွက် ကန့်ကွက်သည့် အနေဖြင့် အိန္ဒိယ ခေါင်းဆောင်ကြီးများကိုလည်း တိုင်တန်းသည်။အမှန်တရားကို လိုလားကြသည့် အိန္ဒိယခေါင်းဆောင်တိုင်းက ဓမ္မပါလဘက်မှ ရပ်တည်ကြသည်။မဟာဗောဓိစေတီ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ လက်တွင်း ပြန်လည်ရောက်ရှိရေးကို လိုလားကြောင်း ထုတ်ဖော်ပြောပြကြသည်။ယင်းအချက်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ မဟတ္တမဂန္ဓိက “မိတ်ဆွေ တင်ပြသည့် ပြဿနာမှာ အိန္ဒိယပြည် လွယ်လပ်ရေး ရလျှင်ရချင်း ပြေလည်သွားမည့် ပြဿနာ ဖြစ်သည်” ဟူ၍ ဓမ္မပါလထံ ပြန်ကြားဖူးသည်။ ကဗျာဆရာကြီး ရာဇိန္ဒရာနတ်တိုင်းကလည်း မဟာဗောဓိစေတီ ပြဿနာနှင့် ပတ်သက်၍ သူ၏ ထင်မြင်ချက်ကို ဤသို့ ထုတ်ဖော် ပြောပြဖူးသည်။ “ဗုဒ္ဓ သစ္စာလေးပါးတရား သိမြင်သည့် နေရာ၌ ကိုးကွယ်တည်ထားသည့် စေတီကို ဗုဒ္ဓတရားကို သိလည်း မသိ၊ယုံလည်း မယုံသည့် ပြိုင်ဘက်ဘာသာ ဂိုဏ်းဂဏတစ်ခု၏ လက်အောက်တွင် ထားခြင်းမှာ သည်းခံနိုင်ဖွယ် မဟုတ်သည့် အမှားတစ်ရပ် ဖြစ်သည် ဆိုသည့် အချက်ကို အမှန်တရား လိုလားသည့် ဟိန္ဒူလူမျိုးတိုင်းက ဝန်ခံကြလိမ့်မည်ဟု ကျွန်ုပ် ယုံကြည်သည်။ ယင်း သမိုင်းဝင် စေတီကို ဗုဒ္ဓဘာသာကို ယုံယုံကြည်ကြည် လေးလေးမြတ်မြတ် လိုက်နာကျင့်ကြံ နေကြသူများ လက်တွင်းသို့ ပြန်လည်ရောက်ရှိရေး အတွက် အကူအညီပေးရန်မှာ လွတ်လပ်မှုနှင့် တရားမှုကို ယုံကြည်မြတ်နိုးကြသည့် ပုဂ္ဂိုလ်တိုင်း၏ မြင့်မြတ်သော တာဝန်ဝတ္တရား ဖြစ်သည်ဟု ကျွန်ုပ် ထင်မြင်ယူဆသည်”

ဓမ္မပါလသည် မဟာဗောဓိစေတီ နေရာမှန် ပြန်ရောက်ရေးအတွက် မဆုတ်မနစ် ကြိုးစားအားထုတ်သော်လည်း သူ့ကြိုးပမ်းချက်၏ အသီးအပွင့်ကို တွေ့မြင် မသွားရရှာပေ။ သူ ကွယ်လွန်ပြီးနောက် ၁၉၅၃ ခုနှစ်ရောက်မှ အိန္ဒိယ လွတ်တော်တွင် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းလျက် ဗုဒ္ဓဂယာ မဟာဗောဓိစေတီတော်ကို မဟာနဲ့လက်ထဲက သိမ်းယူပြီးလျှင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ ပါဝင်သည့် ကော်မတီလက်ထံ အပ်နှံလိုက်လေသည်။ အိန္ဒိယနှင့် မြန်မာ မခွဲခင် ဗြိတိသျှခေတ်က အိန္ဒိယလွတ်တော်သို့ တက်ရောက်ကြသည့် မြန်မာအမတ်များသည် မဟာနဲ့လက်ထဲက မဟာဗောဓိစေတီ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ ပြန်လည် ရရှိရေးအတွက် ဥပဒေကြမ်းများကို တင်သွင်းခဲ့ကြဖူးသည်။ သို့ရာတွင် အတည် မဖြစ်ခဲ့ပေ။

မဟာဗောဓိစေတီတော် နေရာမှန် ပြန်ရောက်လာသည်မှာ ဓမ္မပါလ၏

ကြီးပမ်းချက်ကြောင့်ဟု ဆိုလျှင် မှားမည် မဟုတ်ပေ။ သို့ရာတွင် သူ့ကြီးပမ်းချက် အကောင်အထည် ပေါ်လာသည့် အခါတွင်ကား သူ ဤလောက၌ မရှိတော့ပေ။

အိန္ဒိယ တစ်ပြည်လုံး၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန်လည်ထွန်းကား လာရမည်ဟု ရည်မှန်းချက် ထားသည်ဖြစ်၍ ဓမ္မပါလသည် ဗုဒ္ဓဂယာ၌သာမက အခြား ဌာနများ တွင်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန်လည်ထူထောင်ရေး လုပ်ငန်းများကို မနားမနေ ဆောင်ရွက်သည်။ ဓမ္မစကြာ တရားဦး ဟောကြားရာ ဌာနဖြစ်သည့် ဆာရနတ်ခေါ် မိဂဒါဝန်သို့ ဓမ္မပါလ စတင်ရောက်သွားသည့် အချိန်က ထိုနေရာတစ်ဝိုက်မှာ ဝက်စားကျက် ဖြစ်နေသည်။ ထိုနေရာ၌ ဝက်မွေးသူများ ရွာတည်ထားကြသည်။

၁၉၀၁ ခုနှစ်လောက်တွင် ဓမ္မပါလသည် သူ့မိခင်ထံမှ ငွေတောင်းပြီးလျှင် မိဂဒါဝန်၌ မြေကွက်တစ်ကွက် ဝယ်ယူသည်။ ထိုနောက် ပြန်လည်ထူထောင်ရေး တစ်စတစ်စ လုပ်လာခဲ့ရာ မိဂဒါဝန်သည် ဗုဒ္ဓဘာသာ အဆောက်အအုံများ၊ ဗုဒ္ဓဘာသာ ယဉ်ကျေးမှုဌာနများဖြင့် စည်စည်ကားကား သိုက်သိုက်မြိုက်မြိုက် ဖြစ်လာလျက် ကမ္ဘာအဝှမ်းရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ၏ ဦးတိုက်ရာဌာန ဖြစ်လာလေသည်။

ယခုအခါ၌ မိဂဒါဝန်သည် မူလ ဂန္ဓကုဋီ ဝိဟာရ ဟူသော ခမ်းနားထည်ဝါသည့် သူရားကျောင်း အဆောက်အအုံကြီးနှင့်တကွ ကောလိပ်ကျောင်း၊ ဆေးရုံ၊ စာကြည့် ပိဋကတ်တိုက်၊ ဧည့်ရိပ်သာ စသော အဆောက်အအုံများဖြင့် အထူးစည်ကားနေသော ဘုရားဖူးများ ဥဒဟို သွားလာနေသည့် မြို့လေးတစ်မြို့ ဖြစ်နေပြီ။ မိဂဒါဝန် ယခုအခြေသို့ ရောက်လာခြင်းမှာ ဓမ္မပါလ၏ ကြီးပမ်းချက်ပင် ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓဂယာနှင့် မိဂဒါဝန်၌သာမက အိန္ဒိယတစ်ပြည်လုံးရှိ မြို့ကြီးမြို့ကြီးများ၌ လည်းကောင်း၊ တခြားနိုင်ငံများရှိ မြို့ကြီးများ၌ လည်းကောင်း မဟာဗောဓိ အသင်းခွဲများ ရှိနေပြီ။

မိဂဒါဝန်ရှိ သူ ကြီးပမ်း တည်ဆောက်ခဲ့သော မူလ ဂန္ဓကုဋီ ဝိဟာရ ဘုရားကျောင်းဖွင့်ပွဲ ကျင်းပသောအခါ ဓမ္မပါလသည် မမာမကျန်း ဖြစ်နေသည်။ လမ်း ကောင်းကောင်း မလျှောက်နိုင်ပေ။ ဖွင့်ပွဲသို့ လက်တွန်းလှည်းကလေးဖြင့် ပင့်ဆောင်လာရသည်။ ဖွင့်ပွဲ၌ ဓမ္မပါလသည် အနှစ်လေးဆယ်အတွင်း သူ၏ အတွေ့အကြုံများကို မိန့်မြွက်သွားလေသည်။

မူလ ဂန္ဓကုဋီဝိဟာရ တည်ဆောက်ပြီးသွားသောအခါ ဓမ္မပါလသည် အနာဂါရိက ဘဝမှ တစ်ဆင့်တက်လျက် သာသနာ့ဝန်ထမ်း ရဟန်းအဖြစ် ခံယူလိုက်လေသည်။ ထိုအချိန်မှ စ၍ တဖြည်းဖြည်း ကျန်းမာရေး ဆုတ်ယုတ်လာသည်။ ကျန်းမာရေး ဆုတ်ယုတ်လာသော်လည်း ကမ္မဋ္ဌာန်းဘာဝနာ ပွားများ

ခြင်း၊ ဗုဒ္ဓတရား သွန်းကားပြန်ပွားရေးအတွက် ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ပြည်သူလူထု အကျိုးပြုလုပ်ငန်းများကို လုပ်ကိုင်ခြင်းများ၌ကား လျော့သည် နားသည် ဟူ၍ မရှိပေ။

ဓမ္မပါလသည် မိဂဒါဝန်၌ပင် ခေါင်းချလိုသည့်ဆန္ဒ ရှိသည်။ယင်း စိတ်ဆန္ဒ အလျောက်ပင် ၁၉၃၃ ခု ဧပြီလ ၂၉ ရက်နေ့၌ မိဂဒါဝန်တွင်ပင် ကွယ်လွန်သွားသည်။ မကွယ်လွန်မီ မကျန်းမမာ ဖြစ်နေစဉ် သူ့ကို ဆေးဝါးကုသသော အခါ ဓမ္မပါလသည် အကျိုးထူးတော့မည် မဟုတ်သည် သူ့အတွက် ဆေးဖိုးဝါးခ အကုန်အကျ မခံတော့ဘဲ ဆေးဖိုးဝါးခများကို သာသနာရေး လုပ်ငန်းများအတွက် သာ သုံးစွဲ ကြရန် အတန်တန် ပြောဆိုသည်။ “မြန်မြန်သာ သေပါစေ။ နောက်တစ်ဖန် လူ့ဘဝတွင် ပြန်လည် မွေးဖွားလာပါစေ။ ဗုဒ္ဓသာသနာ ဖြန့်ဖြူး နိုင်ရန်အတွက် အကြိမ် နှစ်ဆယ့်ငါးကြိမ် အိန္ဒိယ၌ ပြန်လည် မွေးဖွားနိုင်ပါစေ” ဟူ၍ ဆုတောင်းရင်း ဓမ္မပါလသည် ကွယ်လွန်သွားရှာသည်။

သူ ကွယ်လွန်သွားသော်လည်း ကမ္ဘာ့ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များသည် သူ့ဂုဏ်ကျေးဇူးကို မေ့ပျောက်ကြတော့မည် မဟုတ်ပေ။ ဗုဒ္ဓသာသနာအတွက် သူ၏ ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ချက် တစ်ခုစီ တစ်ခုစီသည် သူ့မော်ကွန်းကမ္မည်း ကျောက်စာ၏ စာတစ်ပိုဒ်စီ တစ်ပိုဒ်စီ ဖြစ်နေသည်။

အနာဂါရိက ဓမ္မပါလသည် ၁၉၃၃ ခု ဧပြီလတွင် ကွယ်လွန်သွားသည်။ မကွယ်လွန်မီ တစ်နှစ်အလို ၁၉၃၂ ခု ဧပြီလတွင် ‘မြန်မာ့အလင်း နှစ်သစ်မင်္ဂလာ သတင်းစာ’ အမည်ဖြင့် ထုတ်ဝေသော မြန်မာ့အလင်းနှစ်လည် စာစောင်၌ အနာဂါရိက ဓမ္မပါလနှင့် ပတ်သက်သော သီးခြားကဏ္ဍတစ်ခု ပါလာသည်။ ထိုကဏ္ဍ၌ ‘မဟာဗောဓိ အတ္ထုပ္ပတ္တိ- စီစဉ်ရေးသားသူ သီရိဒေဝမေတ္တဓမ္မပါလ’ ခေါင်းစဉ်ဖြင့် အနာဂါရိကဓမ္မပါလ၏ ဆောင်းပါးတစ်ပုဒ်ကို ဘာသာပြန်ဆို ထည့်သွင်း ဖော်ပြထားသည်။ ဆောင်းပါးမှာ မြန်မာ့အလင်း သတင်းစာက အနာဂါရိက ဓမ္မပါလအား နှစ်လည်စာစောင်အတွက် အထူးတောင်းပန် ရေးသားစေသည့် ဆောင်းပါးဖြစ်သည်။ ဆောင်းပါး၏ အစ၌ သတင်းစာအယ်ဒီတာက ဤသို့ မှတ်ချက် ရေးသားဖော်ပြ ထားသည်။

“ဤစာတမ်းကို ရေးသားစီကုံးတော်မူသော ရဟန်းတော်အရှင် သီရိဒေဝမေတ္တဓမ္မပါလ ကိုယ်တော်ကြီးသည် သီဟိုဠ်ကျွန်းသား ဖြစ်ကြောင်း၊ အသက်အရွယ် နုနယ်စဉ်က မိမိမွေးဖွားရာ အရပ်ဖြစ်သော သီဟိုဠ်ကျွန်းတွင် လောကဓာတ် ပညာများကို ရှာဖွေ ဆည်းပူးပြီးလျှင် အသက်အရွယ် အတန်ငယ် ကြီးပြင်းလာလတ်သော် ဗုဒ္ဓသာသနာတော်

သေးသိမ် မှေးမှိန်လျက် ရှိသည်ကို ထင်ရှားသိမြင်သည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ဝတ်ကြောင်ကို စွန့်လျက် ဝတ်ဖြူကို ဆင်မြန်းကာ သာသနာတော် တိုးတက်ထွန်းကားရန် ကြံစည်ဆောင်ရွက် လာခဲ့သည်မှာ ယခုအခါ နှစ်ပေါင်း ၄၇ နှစ်မျှ ရှိခဲ့ကြောင်း။

၎င်းနှစ်များအတွင်း များသောအားဖြင့် ဖိုးသူတော်အဝတ်ဖြင့် ကျင့်သုံး ဆောက်တည်ခဲ့ရာ ၎င်း၏ဘွဲ့ကို အနာဂါရိက ဓမ္မပါလဟု မှည့်ခေါ်ခဲ့ကြောင်း၊ ယခုအခါ ရဟန်းတော်၏ ဘွဲ့ကား သီရိဒေဝ မေတ္တ ဓမ္မပါလ ဖြစ်ကြောင်း။

အရှင် သီရိဒေဝမေတ္တဓမ္မပါလ ကိုယ်တော်ကြီးသည် ယခုအခါ ဧရာဗုဒ္ဓလ အိုမင်းမစွမ်း ရှိသည်နှင့် များစွာ ကျန်းမာခြင်း မရှိကြောင်း၊ သို့သော် ဤမြန်မာ့အလင်းက အထူးတောင်းပန် တိုးလျှိုးသည်နှင့် မိမိ အင်အားရှိသရွေ့ ဤစာတမ်းကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးသား ပေးပို့ လိုက်ကြောင်း၊ ၎င်းကို ကျွန်ုပ်တို့က မြန်မာဘာသာဖြင့် ပြန်ဆိုထည့်သွင်း ဖော်ပြလိုက်ကြောင်း ....”

ဆောင်းပါးမှာ အနာဂါရိကဓမ္မပါလ၏ ကြီးပမ်းအားထုတ်မှုကို စုံစုံလင် လင် ဖော်ပြထားသည့်အပြင် အနာဂါရိကဓမ္မပါလနှင့် မြန်မာပြည်၏ ဆက်သွယ် ရေးကိုပါ တစ်စိတ်တစ်ဒေသ ရေးသားဖော်ပြထားသဖြင့် ဆောင်းပါး၌ ပါသော စာပိုဒ်အချို့ကို သတင်းစာ၌ ပါသည့်အတိုင်း ထုတ်နှုတ်ဖော် ပြလိုက်ပါသည်။

“ဗုဒ္ဓသာသနာတော် နှစ် ၂၄၃၅ ခု၊ ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၈၉၁ ခု ဇန်နဝါရီလ ၂၂ ရက်နေ့တွင် ကျွန်ုပ်သည် ဂျပန်လူမျိုး ဗုဒ္ဓဘာသာ ဘုန်းတော်ကြီးတစ်ပါးနှင့် အတူ ဗုဒ္ဓဂယာအရပ်သို့ ဘုရားဖူးရန် ရောက်လာလေသည်။ ထိုအခါက ကျွန်ုပ်နှင့် အတူ ဂယာမြို့မှ သေလွန်သူ သမာဓိမြို့ဝန် ဟိန္ဒူလူမျိုး ဘာဘူဒါဂရုန်ကာ ဘတ္တာချာဂျီသည်လည်း ပါလာလေသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ၏ အထွတ်အမြတ်ဆုံးဖြစ်သည့် အရပ်မှာ တောကြီးသဖွယ် ဖြစ်နေသည်ကို မြင်ရ သည်နှင့် ကျွန်ုပ်သည် နောင်ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းတော်များ လာ၍ ထိုအရပ်ကို စည်ပင်သာယာအောင် ပြုလုပ်ရန် သိမ်းပိုက်သည်တိုင်အောင် ထိုအရပ်တွင် နေထိုင် တော့မည်ဟု အဓိဋ္ဌာန်ပြုသည်ကို ကြားသိသည်နှင့် ဘာဘူဒါဘတ္တာချာဂျီက ကျွန်ုပ် အား ၎င်းနှင့်အတူ ဂယာမြို့သို့ ပြန်လိုက်လျှင် ၎င်း၏မိတ်ဆွေ အစိုးရ အလုပ် ဌာနဝန်ထံမှ မြန်မာလူမျိုးများ တည်းခိုရန် ဆောက်လုပ်ထားသည့် ဇရပ်၏ သော့များကို တောင်း၍ ပေးမည်ဟု ကတိထားသည့်အတိုင်း လိုက်သွားပြီးနောက်

ရပြည်စာတော်တိုက်

သော့များကို ယူခဲ့ပြီးလျှင် နောက်တစ်နေ့က စပြီးလျှင် ထိုရေပဲတွင် နေထိုင်ကြကြောင်း။

“ဂျပန် ဘုန်းတော်ကြီးမှာ ထိုအရပ်တွင် ဝိနည်းကံအတွက် တစ်ဦးတည်း မနေနိုင်သဖြင့် သီဟိုဠ်မှ ဘုန်းတော်ကြီးများကို မှာသော်လည်း မရောက်လာကြသောကြောင့် ဂျပန်ဘုန်းတော်ကြီးအား ထိုအရပ်တွင် ခေတ္တထားခဲ့ပြီးလျှင် မြန်မာလူမျိုး ရဟန်းတော်များကို ပင့်ခေါ်ရန်အတွက် ကျွန်ုပ်သည် မြန်မာပြည်သို့ ထွက်လာခဲ့လေသည်။ ရန်ကုန်မြို့သို့ ရောက်သောအခါ အသိအကျွမ်း မရှိသည်နှင့် ကလျာဏီသိမ် အရပ်တွင် တစ်ဦးတည်း ထိုင်နေစဉ် မြန်မာလူမျိုး လူကြီးတစ်ဦး လာရောက်၍ အကြောင်းအရာကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် မေးမြန်းရာ ကျွန်ုပ်သည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့ လက်ထဲသို့ ဗောဓိပင်အရပ် ပြန်ရောက်အောင် ဆောင်ရွက်ရန် အဓိဋ္ဌာန် ပြုထားကြောင်း၊ ကျွန်ုပ်၏ အဓိဋ္ဌာန်အတိုင်း အောင်မြင်အောင် ပြုလုပ်ရန် မြန်မာလူမျိုးများထံမှ အကူအညီ တောင်းရန်နှင့် ရဟန်းတော်နှစ်ပါး ပင့်ဆောင်သွားလို၍ လာကြောင်းများကို ပြောပြကြောင်း၊ ၎င်းက ကျွန်ုပ်အား သူ့နှမ၏ ဥယျာဉ်အတွင်းရှိ အိမ်သို့ ခေါ်သွားပြီးလျှင် ကောင်းမွန်စွာ ပြုစုကျွေးမွေးကြောင်း။

၎င်းနောက် ဒါလဟိုဇီလမ်းနေ သမာဓိမြို့ဝန် မောင်ဖိုးမျှင်ထံ သွားရောက်၍ အကြောင်းကို ပြောပြရာ ငွေကြေးများ ထောက်ပံ့သည်နှင့် ကျွန်ုပ် သီဟိုဠ်သို့ သွားပြီးလျှင် ၁၈၉၁ ခု မေလတွင် သုမင်္ဂလမဟာထေရ်အား နာယကတင်မြောက်၍ ‘မဟာဗောဓိ’ ဟူသော အမည်နှင့် အသင်းတည်ထောင်လိုက်ကြောင်း၊ ထိုနှစ် ဇူလိုင်လတွင် သီဟိုဠ်သား ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းတော် ၄ ပါးကို ပင့်ခဲ့၍ ဗုဒ္ဓဂယာသို့ လာပြီးလျှင် ထိုကိုယ်တော်တို့အား မြန်မာဇရပ်တွင် သီတင်းသုံးစေကြောင်း၊ ထို့နောက် ၁၈၉၁ ခု အောက်တိုဘာလတွင် မဟာဗောဓိ အရပ်၌ ဂျပန်၊ တရုတ်၊ ရခိုင်၊ စစ်တကောင်းနှင့် မြန်မာပြည်တို့မှ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ ပါဝင်သည့် ဗုဒ္ဓဘာသာ အစည်းအဝေးကြီးတစ်ခု ပြုလုပ်ကြောင်း၊ ဗောဓိပင်တည်ရာ အရပ်ကို ပိုင်ဆိုင်သည့် မူလဟင်နာရာယင်ဂီ ခေါ် မဟာနံ့ကြီးသည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များနှင့် များစွာ သင့်တင့်ကျွမ်းဝင်သဖြင့် ၎င်း၏ ပိုင်နက်အတွင်းမှ ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းတော်များအတွက် ယာယီမြေတဲများ ဆောက်လုပ်ရန် မြေကွက်တစ်ကွက်ကို ငှားထားကြောင်း၊ ၁၈၉၂ ခု ဒီဇင်ဘာလတွင် ၎င်း သေဆုံးသောအခါ ၎င်း၏ တပည့်ဖြစ်သူ ကရစ်ရှန်ဒရာဂီက ၎င်း၏ အရိပ်အရာကို ယူပြီးနောက် ကျွန်ုပ်တို့၏ မြေတဲများကို ဖျက်ဆီးပစ်ခြင်း၊ ၁၈၉၃ ခု ဖေဖော်ဝါရီလ ၁ ရက်နေ့တွင် ဘုရားဖူးနေကြသည့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းတော်များကို ရိုက်ပုတ်ခြင်းများကို ပြုလုပ်လေသည်။ ထိုအကြောင်းများကို ကြားသောအခါ ကလကတ္တားမြို့တွင် ခေတ္တ ရောက်ရှိနေသည့်

မဟာဗောဓိအသင်း၏ နာယကချုပ် ဖြစ်သူ ကာနယ်အောလကော့သည် ဗုဒ္ဓဂယာ သို့ သွားပြီးလျှင် မြန်မာဧရပ်ကို စွန့်ခွာခဲ့စေပြီးနောက် ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းတော်များ အား ဂယာသို့ ပင်ဆောင်ခဲ့လေသည်။ ရဟန်းတစ်ပါးမှာမူ ဒုတိယမဟန့်၏ တပည့်များ လက်ချက်ကြောင့် ဆေးရုံသို့ ပို့၍ ကုသ ရလေသည်။

“၁၈၉၃ ခု ဇူလိုင်လတွင် အမေရိကန်ပြည် ချီကာဂိုမြို့၌ အမျိုးမျိုးသော ဘာသာဝင်တို့ ပါဝင်သည့် အစည်းအဝေးတွင် တောင်ပိုင်း ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ရန် ကျွန်ုပ် အိန္ဒိယပြည်မှ ထွက်ခွာသွား ကြောင်း၊ အစည်းအဝေးကြီး ပြီးသည့်နောက် ဂျပန်ပြည်သို့ ကျွန်ုပ် ထွက်ခွာရာ ဟိန္ဒိုလူလူ သင်္ဘောဆိပ်သို့ သင်္ဘောဆိုက်ကပ်သောအခါ အမျိုးသမီးတစ်ဦးသည် အပေါင်းအဖော်များနှင့် သင်္ဘောသို့ ဆင်းလာပြီးလျှင် ဘာသာရေးနှင့် ပတ်သက် ၍ ကျွန်ုပ်အား မေးမြန်းစုံစမ်းကြောင်း၊ ကျွန်ုပ်က မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားတော် မူသည့်အတိုင်း တရားတော်များကို ဟောကြားပြသကြောင်း၊ ထိုအမျိုးသမီးမှာ နောက် မဟာဗောဓိအသင်းကြီးအား ငွေကြေးအားနှင့် ကူညီ ထောက်ပံ့သည့် သေလွန်သူ မစွစ်မေရီဖော့စတားပင် ဖြစ်ကြောင်း၊ ထိုအမျိုးသမီး၏ လူငွေ ၁၀၀၀၀ ကျပ်နှင့် မတည်ပြီးလျှင် ၁၉၀၄ ခုနှစ်၌ ဗာရာဏသီမြို့ ဣသိပတနမိဂဒါဝန် အရပ်တွင် အလွတ်ပညာသင်ကျောင်း ဖွင့်လှစ်တည်ထောင်ထားကြောင်း။

“ကျွန်ုပ် ဂျပန်ပြည် တိုကျိုမြို့သို့ ရောက်သောအခါ ဗုဒ္ဓဂယာ၏ အဖြစ် အပျက်တို့ကို ဂျပန်လူမျိုးတို့အား ဟောပြော ပြသသည်နှင့် ဗုဒ္ဓဂယာ တန်ဆောင်း တွင် တည်ထားကိုးကွယ်ရန် ဆင်းတုတော်တစ်ဆူ လှူဒါန်းသည့်အတိုင်း တန် ဆောင်းတွင် ထားရာ မဟန့်၏ တပည့်များ က ဖယ်ရှားပစ်ကြကြောင်း၊ မကြာမီ အတွင်း ဣန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ် လော့အယ်လဂျင် ဗုဒ္ဓဂယာသို့ ရောက်သောအခါ ဆင်းတုတော်ကို အပြင်ပတွင် မြင်သည်နှင့် ဂယာမြို့ ကောလိပိတော် အရာရှိ အား မြန်မာဧရပ်တွင်းတွင် ထားရန် အမိန့်ပေးခဲ့သဖြင့် ဆင်းတုတော်လည်း ဧရပ်တွင်းသို့ရောက်၊ ကျွန်ုပ်တို့လည်း ဧရပ်တွင် နေထိုင်ရပြန်လေသည်။ ၁၉၀၂ ခုနှစ်တွင် အိုကာကူရ အမည်ရှိသော ဂျပန်လူမျိုး တစ်ဦးသည် ဟိန္ဒိုလူမျိုး သွာမိဝိဝေကာနန္ဒ ခေါ် ရသေ့တစ်ဦးနှင့် ဗုဒ္ဓဂယာသို့ ရောက်လာပြီးလျှင် ထိုအရပ် တွင် မဟာသာလာယံ တန်ဆောင်းတစ်ဆောင် ဆောက်လုပ်ရန် မဟန့်နှင့် တိုင်ပင် ဆွေးနွေးလေသည်။ သို့သော် ပတ္တနားမြို့ ခရိုင်ဝန်ရှင်တော် မင်းကြီး၏ ဩဝါဒအရ မဟန့်သည် ၁၉၀၇ ခုနှစ်တွင် ကျွန်ုပ်တို့အား မြန်မာဧရပ်မှ နှင်ထုတ်ရန် တရားစွဲ ဆိုရာ အောက်ရုံးနှင့် ကလကတ္တာ ဟိုက်ကုပ်ရုံး နှစ်ရုံးလုံး၌ပင် ကျွန်ုပ်တို့ဖက်မှ တရားရုံးသဖြင့် ဧရပ်မှ နှင်ထုတ်ခြင်း ခံကြရလေသည်။

ရပြည်စာတော်တိုက်

“သို့သော် ၁၉၀၃ ခုနှစ်တွင် မဟာဗောဓိအသင်းကြီးက ဗုဒ္ဓဂယာတွင် မဟာဗောဓိဓမ္မ သာလာယံဇရပ်ကြီး ဆောက်လုပ်ထားသဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဘုရားဖူးများမှာ ကောင်းမွန်စွာ တည်းခိုကြရလေသည်။ သီဟိုဠ်ကျွန်းသာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့သည် မဟာနန္ဒနှင့် တရားဖြစ်သည့်အတွက် စရိတ်ငွေ ၂၃၀၀၀ ကျပ်နှင့် အလွန်ကျယ်ဝန်းသည့် ဓမ္မသာလာယံကြီး ဆောက်လုပ်သည့်အတွက် ငွေ ၁၀၀၀၀ ကျပ် အကုန်ခံကြကြောင်း၊ ထိုသာလာယံဇရပ်ကြီး ဆောက်လုပ်ရာတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဘုရားဖူးများကလည်း သဒ္ဓါတရားနှင့် အလှူဝင်ကြသဖြင့် မန္တလေးမြို့နှင့် သီဟိုဠ်ရှိ မဟာဗောဓိအသင်းများက ကျေးဇူးတင်ကြကြောင်း၊ အကယ်၍ မဟာဗောဓိအသင်းကြီးကသာ ဝင်ရောက်ဆောင်ရွက်ခြင်း မပြုခဲ့ပါမူ ကျွန်ုပ်တို့ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ အထွတ်အမြတ်ဆုံး အရပ်ဖြစ်သည့် မဟာဗောဓိပင် နေရာမှာ ဟိန္ဒူလူမျိုးတို့ လက်ထဲသို့ ရောက်သွားမည်မှာ အမှန် ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓဂယာ တန်ဆောင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ တရားဖြစ်သည့် အကျိုးမှာ ဗောဓိပင်တည်ရာသည် ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ အစတည်ရာအရပ် ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားကြောင်း၊ ၎င်းပြင် မဟာဗောဓိဓမ္မသာလာယံ ဇရပ် ဆောက်လုပ်ထားသည့်အတွက် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဘုရားဖူးများမှာ ဘာသာခြားများ၏ နှိပ်စက်ခြင်းဘေးမှ လွတ်ကင်း ကြရကြောင်း။

“မင်းတုန်းမင်းကြီးသည် ၁၈၇၇ ခုနှစ်တွင် ဗုဒ္ဓဂယာအရပ်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ကျောင်း ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းရန် အကြံရှိကြောင်းကို ထိုမင်း၏ မှူးမတ်များက ဗုဒ္ဓဂယာအရပ် မဟာနန္ဒ၏ ဥယျာဉ်အတွင်းတွင် စိုက်ထားခဲ့သည့် ကျောက်တိုင်တွင် ရေးသားသောစာကို ဖတ်ရခြင်းအားဖြင့် သိသာနိုင်သည်။ ထိုစာကား-

ဗုဒ္ဓဂယာတွင် ကျောက်ပြားပေါ်၌ ပါဠိဘာသာဖြင့်
ရေးထားသော စာတမ်း မှ မြန်မာဘာသာ ပြန်ဆိုချက်

“ဆင်မြင်း ရတနာ ရွှေငွေတို့ကို စိုးပိုင်တော်မူ၍ အမင်းမင်းတို့၏ဘုရင် မန္တလေးမြို့တည် နန်းတည် မင်းတုန်းဘုရင် မင်းမြတ်သည် ကမ္ဘာဦး မဟာသမ္မတ မင်းမှ ဆင်းသက်သည့် အမျိုးအနွယ် ဖြစ်သည်အားလျော်စွာ သီရိဓမ္မာသောကမင်း မှ စ၍ ရှေးရှေးသော ဘုန်းတန်ခိုး အာဏာရှင် မင်းကောင်းမင်းမြတ်တို့၏ ထုံးကို နှလုံးသွင်းပြီးလျှင် တိုင်းသူပြည်သားတို့အား တရားသဖြင့် စိုးမိုးအုပ်ချုပ်သော မင်း ဖြစ်လေသည်။ မြတ်စွာဘုရား၏ သာသနာတော်ကို ကြည်ညိုလေးမြတ်သည့် အလျောက် လောကဆင်းရဲ အပေါင်းတို့၏ ငြိမ်းရာ ကုန်ရာ ဖြစ်သော နိဗ္ဗာန် ချမ်းသာကို မျက်မှောက်ပြုလျက် မိမိကိုယ်တိုင် ကျင့်ဆောင်ခြင်း၊ သူတပါးတို့အား

ရပြည်စာအုပ်တိုက်

လည်း ကျင့်ဆောင်ကြစေရန် အားပေး တိုက်တွန်းခြင်းများကို ပြုလေသည်။ သဒ္ဓါတရား ထက်သန်စွာနှင့် အလှူအတန်းများကို မပြတ်ပင် လှူဒါန်းပေးကမ်း သည့်ပြင် မြတ်စွာဘုရား၏ သာသနာတော် စည်ပင် ပြန့်ပွားစေခြင်းငှာ သာသနာ တော်ကို စောင့်ထိန်း ကြည့်ရှုလျက် သာသနာတော်၏ ဆူးညောင့်သဖွယ် ဖြစ်သည့် အချက် ဟူသမျှတို့ကို ဖယ်ရှား သုတ်သင်ခြင်းများကို ပြုလေသည်။

“ထိုမင်းသည် ကောဇာသက္ကရာဇ် ၁၂၁၄ ခုနှစ်၊ သာသနာသက္ကရာဇ် ၂၃၉၆ ခု တပေါင်းလဆန်း ၁၁ ရက် ကြာသာပတေးနေ့တွင် မင်းအဖြစ်သို့ ရောက် ၍ မိဖုရားခေါင်ကြီးနှင့်အတူ သီရိပဝရဝိဇယာနန္ဒ ယသပဏ္ဍိတတရ ဝိပတိ မဟာ ဓမ္မရာဇာဓိရာဇ ဟူသော ဘွဲ့နှင့် ရာဇဘိဓေက ဘိသိက်ကို ခံယူတော်မူသည်။

“ငါ ဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန် ပြုပြီးနောက် ကြာမြင့်သောအခါ ငါဘုရား သာသနာတော်ကို သက်ဝင်ယုံကြည်၍ စောင့်ရှောက်မည့် ပုဂ္ဂိုလ်ထူး ပုဂ္ဂိုလ်မြတ် များ ပေါ်ထွက်လာလိမ့်မည်ဟု မြတ်စွာဘုရား ဖျာဒိတ်ထားခဲ့သည့်အတိုင်း သာသနာတော်၏ အမွေအနှစ်ကို ဆက်ခံမည်ဟူသော သဘောနှင့် ထိုမင်းသည် သာသနာတော်ကို စောင့်ရှောက်ထိန်းသိမ်း ပြုစုလေသည်။ မန္တလေးမြို့တွင် မဟာလောကမာရဇိန် စေတီတော်ကို တည်ပြီးလျှင် ပိဋကတ်သုံးပုံကို ကျောက် ထက်အက္ခရာ တင်လေသည်။ ပဉ္စမသင်္ဂါယနာကိုလည်း တင်တော်မူသည်။ ထိုမျှ နှင့် မရောင့်ရဲ မတင်းတိမ်သေးသဖြင့် ရှေးအခါက သာသနာရောင် အလွန် ထွန်းလင်းခဲ့ပြီး ယခု မှေးမှိန်၍ နေသည့် မဇ္ဈိမဒေသ အရပ်သို့ သာသနာပြုရန် ရဟန်းသံဃာများကို စေလွှတ်ခြင်း၊ ဂေါတမ မြတ်စွာဘုရား သဗ္ဗညုတ ရွှေဉာဏ် တော်ရသည့် အရပ်ဖြစ်သော ဗောဓိပင်သို့ ကောဇာသက္ကရာဇ် ၁၂၃၆ ခု၊ သာသနာ သက္ကရာဇ် ၂၄၁၇ ခုနှစ် တန်ဆောင်မုန်းလတွင် အမတ်ကြီး သီရိမဟာသီဟသူ၊ အတွင်းဝန် မင်းထင်စည်သူနှင့် အခြား အတွင်းဝန် မင်းထင်ကျော်ခေါင်တို့အား ဆွေတော်မျိုးတော် မင်းမှူးမတ် တိုင်းသူပြည်သားတို့ကိုလည်း သဒ္ဓါတရား အလျောက် လှူဒါန်းစေ၍ စုဆောင်းပြီးလျှင် စိန်အလုံးရေ ၅၁၁၊ မြ ၃၁၁၊ ကျောက်နီ ၃၉၆၆၊ ပုလဲ ၆၂၃ လုံးနှင့် အခြား လှူဖွယ် တန်းရန်များနှင့်အတူ စကြာယဉ်မွန်ခေါ် သင်္ဘောနှင့် စေလွှတ်၍ လှူဒါန်းစေသည်။ ထိုကဲ့သို့ နိဗ္ဗာန်မျက်မှောက်ပြုပြီး ပြုရ လှူဒါန်းရသော ကုသိုလ်အဖို့အား ဝေနေယျ သတ္တဝါအပေါင်းတို့အား အမျှ ပေးစေ ကြောင်းများကို ရေးသားထားလေသည်။

“အလောင်းဘုရား၏ မင်းဆက် ကုန်သွားသည်နှင့် မင်းတုန်းမင်းတရား ကြီး၏ ရည်ရွယ်ချက်ကို ဆက်လက်၍ မလုပ်မကိုင်နိုင်ဘဲ ရှိရလေသည်။ သီပေါ မင်း နန်းကျပြီးနောက် ၆ နှစ်အလွန်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာတို့၏ အထွတ်အမြတ်ဆုံး

ဖြစ်သည့် ဗောဓိပင်တည်ရာ အရပ်ကို ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ လက်ထည်းသို့ ရောက်၍ ခမ်းနားကြီးကျယ်စွာ ပြင်ဆင် ပြုလုပ်မည် ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်နှင့် မဟာဗောဓိအသင်းကြီးကို တည်ထောင်ဖွဲ့စည်း ခဲ့လေသည်။ သို့သော် ဂျပန်ပြည်၊ မြန်မာပြည်၊ သီဟိုဠ်ကျွန်း၊ တရုတ်ပြည်၊ တိဘက်ပြည်နှင့် ယိုးဒယားပြည်များရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ အကူအညီ အထောက်အပံ့ကို မရရှိချေ။ အဆိုပါ တိုင်းပြည်များတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် သန်းပေါင်းများစွာ ရှိနေကြပါသော်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာအရင်းအမြစ် တည်ရာဖြစ်သည့် အရပ်တွင် သာသနာတော် စည်ပင်ပြန့်ပွားအောင် ပြုလုပ်ရန် ငွေတစ်သိန်းခန့်လောက်ကိုပင် စုဆောင်း၍ မရနိုင်လောက်အောင်ပင် ရှိလေတော့သည်...။

“... ထို့ကြောင့် မြန်မာပြည်ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့က လူအမျိုးမျိုး ပါဝင်သည့် ဗုဒ္ဓဘာသာ အသင်းကြီးဖြစ်သော မဟာဗောဓိ အသင်းကြီးနှင့် ပူးပေါင်းပြီး လျှင် ဗုဒ္ဓဘာသာ သာသနာတော်ကို စည်ပင်ပြန့်ပွားအောင် လုပ်ကိုင် ဆောင်ရွက်သင့်ကြသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ ကရုဏာတရား ရှေ့ထားပြီးလျှင် ဥရောပတိုက်၊ အမေရိကတိုက်နှင့် အိန္ဒိယပြည်များတွင် အနှံ့အပြား သာသနာပြုသင့်ကြသည်။... ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းတော်များသည် အညီအညွတ် စုပေါင်းလျက် ဗာရာဏသီမြို့ မိဂဒါဝန်အရပ်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာသိပ္ပံ ကျောင်းတော်ကြီး တည်ထောင်ပြီးလျှင် ထိုကျောင်းကြီးမှ တစ်ဆင့် ဣန္ဒိယတစ်ပြည်လုံးအား သာသနာတော် ပြန့်နှံ့အောင် စီမံ ဆောင်ရွက်သင့်လေသည်။* ....”

အထက်ပါ စာအရ အနာဂါရိကဓမ္မပါလသည် ၁၈၉၁ ခုနှစ် မဟာဗောဓိအသင်းကြီး မတည်ထောင်မီကပင် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရောက်လာခဲ့သည်။ အခြားမှတ်တမ်းတစ်ခုအရ ၁၈၉၂ ခုနှစ်တွင် အနာဂါရိကဓမ္မပါလနှင့် ကာနယ် အောလကော့တို့သည် မဟာဗောဓိအသင်းကိစ္စနှင့် ရခိုင်ပြည်သို့ ရောက်လာကြသည် ဟုလည်း သိရသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကြီး နှစ်ဦးတို့သည် စစ်တွေမြို့၌ မဟာဗောဓိအသင်းခွဲကို တည်ထောင်ကြသည်။ နောင်သောအခါ ကုသိနာရုံ ဆရာတော်ကြီး ဦးစန္ဒြမုနိ ဖြစ်လာမည့် ကိုရင်စန္ဒ အိန္ဒိယသို့ ရောက်သွားခြင်းမှာ ထိုအချိန်က ဖြစ်သည်။

အနာဂါရိကဓမ္မပါလသည် ရခိုင်ပြည်မှ အိန္ဒိယပြည်သို့ အပြန်တွင် ရခိုင်သာမဏေနှစ်ပါးကို အိန္ဒိယပြည်တွင် ပညာသင်ကြား ပေးပြီး သာသနာပြုရန် ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ခေါ်ဆောင်သွားသည်။ ထိုသာမဏေ နှစ်ပါးထဲက တစ်ပါးမှာ ကုသိနာရုံ ဆရာတော်ဘုရားကြီး ဖြစ်လာမည့် သာမဏေစန္ဒ ဖြစ်လေသည်။

* မူရင်း စာလုံးပေါင်း သတ်မှတ်အတိုင်း ဖော်ပြထားသည်။

ဂျာမန် ဗုဒ္ဓဘာသာခေါင်းဆောင်

ဒေါက်တာ ပေါလ် ဒါလ်ကေး [၁၈၆၅-၁၉၂၈]

ဥရောပ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ အထွန်းကား အပြန့်ပွားဆုံး တိုင်းပြည်ကား ဂျာမနီပြည် ဖြစ်သည်။ ဥရောပတိုက်သားများ အနက် ပထမဦးဆုံး ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဖြစ်လာသူ မှာ ဂျာမန်အမျိုးသား စီ-တီ-စထရော့စ် ဖြစ်သည်။ ဥရောပတိုက်၌ ပထမဦးဆုံး တည်ဆောက်သော ဗုဒ္ဓဘာသာ အဆောက်အအုံမှာ ဘာလင်မြို့ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာ အဆောက်အအုံ ဖြစ်သည်။ ဥရောပတိုက်သားများ အနက် ပထမဦးဆုံး နာမည် ကျော်ကြားသော ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းမှာ ဂျာမန် ရဟန်းတော် ဘိက္ခုညဏ တီလောက ဖြစ်သည်။ ဥရောပတိုက်၌ ပထမဦးဆုံး ထွက်ပေါ်လာသော ဗုဒ္ဓ ဘာသာမဂ္ဂဇင်းမှာ ၁၉၀၅ ခုနှစ်တွင် ဂျာမနီပြည်၌ ဂျာမန်ဘာသာဖြင့် ထုတ်ဝေ သည့် ဗုဒ္ဓဘာသာ အမည်ရှိသည့် မဂ္ဂဇင်း ဖြစ်သည်။

ဥရောပတိုက်၌ ပထမဦးဆုံး ပေါ်ပေါက်လာသည့် ဘာလင်မြို့ရှိ ဗုဒ္ဓဘာ သာ အဆောက်အအုံကို တည်ဆောက်သူကား ဂျာမနီ ဗုဒ္ဓဘာသာသမိုင်းတွင် မော်ကွန်းတင်ထားရသည့် ဂျာမနီ ဗုဒ္ဓဘာသာခေါင်းဆောင် ဒေါက်တာ ပေါလ် ဒါလ်ကေး ဖြစ်သည်။ သူသည် ဥရောပ ဗုဒ္ဓဘာသာသမိုင်း၌ အထင်ရှားဆုံး ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး ဖြစ်သည်သာမက ကမ္ဘာ့ ဗုဒ္ဓဘာသာ နယ်ပယ်၌လည်း အရေးပါ အရာရောက်ဆုံး ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး ဖြစ်သည်။ သူ့ကို 'ဂျာမန်ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ ဖခင်' ဟုလည်း ခေါ်ဆိုကြသည်။

ဒေါက်တာ ဒါလ်ကေးသည် ၁၈၆၅ ခုနှစ်တွင် ဂျာမနီပြည် ပရပ်ရှားနယ် အောစတာရဒ်မြို့၌ မွားမြင်၏။ သူ၏ ဖခင်ကား အစိုးရအမှုထမ်းတစ်ဦး ဖြစ် သည်။ ဒါလ်ကေးသည် အောစတာရဒ်မြို့ရှိ မူလတန်းကျောင်း၌ ပညာသင်ကြား ပြီးနောက် ဖရင့်ဖတ်မြို့ အထက်တန်းကျောင်း၌ ဆက်လက် ပညာသင်ကြားသည်။ ထိုကျောင်း၌ ပညာသင်စဉ်က ထူးချွန်ထက်မြက်သော ကျောင်းသားစာရင်းတွင် မပါဝင်ပေ။ ကျောင်းစာကို ဝတ်ကျေတန်းကျေ လောက်သာ သင်အံ့ လေ့ကျက်ပြီး ကျောင်းစာနှင့် မပတ်သက်သည့် ကျောက်စရစ်ခဲ၊ ငွေဒင်္ဂါးပြား၊ ၎င်း၊ ၂၊ ဗား စသည့် အရာဝတ္ထုများကို စုဆောင်း သိမ်းဆည်းသည့် အလုပ်၌သာ အာရုံ

၁။ Dr. Paul Dahlke .

ဒေါက်တာ ပေါင် ဒါင်ကေး [၁၈၆၅-၁၉၂၈]

စူးစိုက်နေသည်။ အသက် ၁၈ နှစ် အရွယ်တွင် အထက်တန်းကျောင်းမှ စာမေးပွဲ အောင်မြင်ပြီးနောက် ဆရာဝန်အဖြစ်ဖြင့် အသက်မွေးလိုသည့်ဆန္ဒ ရှိသောကြောင့် ဆေးပညာကို ဆက်လက် သင်ကြားသည်။ ထိုအခါ၌ကား အတန်းထဲတွင် အငယ်ဆုံး ဖြစ်သော်လည်း ဝီရိယအရှိဆုံး ကျောင်းသား ဖြစ်လာသည်။

ဆေးပညာ စာမေးပွဲကို အောင်မြင်ပြီးသောအခါ ဆရာဝန် အလုပ်ကို လုပ်သည်။ ဆရာဝန်အဖြစ်ဖြင့် နာမည်ကျော်ကြားပြီး ဝင်ငွေများစွာ ရရှိသည် ဖြစ်၍ အသက် ၃၃ နှစ် အရွယ်တွင် ကမ္ဘာကို လှည့်နိုင်သည့် အခြေအနေသို့ ရောက်ရှိလာခဲ့သည်။ ကမ္ဘာအရပ်ရပ်သို့ ခရီးလှည့်လည်ရန် ထွက်ခွာလာခဲ့ရာ အိန္ဒိယပြည်၊ ဂျပန်ပြည်၊ ဟာဝေယံကျွန်း၊ ဆာမိုးအားကျွန်း၊ အမေရိကန်ပြည်များ သို့ ရောက်ခါမှ မိခင် ရုတ်တရက် မကျန်းမာသဖြင့် ဒါလ်ကေးသည် ဂျာမနီပြည် သို့ ပြန်လာခဲ့ရသည်။

ဒေါက်တာဒါလ်ကေးသည် ကမ္ဘာကို လှည့်လိုသည့်စိတ် မကုန်သေးပေ။ အထူးသဖြင့် အရှေ့တိုင်း နိုင်ငံများတွင် ထွန်းကားပြန့်ပွားနေသော ဗုဒ္ဓဘာသာကို လေ့လာ လိုက်စားလိုသည့် ဆန္ဒ ရှိနေသည်။ သို့ဖြစ်၍ နောက်တစ်ကြိမ် ကမ္ဘာ လှည့်ရန် အခွင့်အလမ်း ပေါ်လာသောအခါ ဒါလ်ကေးသည် အရှေ့တိုင်းနိုင်ငံ များသို့ ထွက်ခွာလာခဲ့ပြန်သည်။ သီဟိုဠ်ကျွန်း၊ အိန္ဒိယပြည်၊ မြန်မာပြည်တို့ ၌ အချိန်အတန်ကြာစွာ နေထိုင်ပြီး သမိုင်းဝင် အရပ်ဒေသများသို့ လှည့်လည် ကြည့်ရှုခြင်း၊ ဘုရားပုထိုး စေတီ ကျောင်းကန်များသို့ သွားရောက် ပူးမျှော်ခြင်း တို့ကို ပြုလုပ်သည်။ မြန်မာပြည်သို့ နှစ်ကြိမ်တိတိ လာရောက်ပြီးလျှင် ဗုဒ္ဓစာပေ နှင့် ပါဠိဘာသာ တတ်ကျွမ်းသည့် ဆရာတော် သမားတော်များထံ ဆည်းကပ်ပြီး နည်းနာခံသည်။ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌လည်း နေတစ်ဆူ လတစ်ဆူ ထင်ရှားသော ဆရာတော် သုမင်္ဂလ၊ ဆရာတော် ဉာဏိဿရ၊ ရဟန်းတော် သူရိယ ဂေါဒ သုမင်္ဂလ၊ ပဏ္ဍိတဝါဝစ္စဝရ တို့သံ၌ ဗုဒ္ဓစာပေကို သင်ကြား လေ့လာသည်။

ထိုအချိန်မှ အစပြု၍ ၁၉၁၄ ခုနှစ်အထိ ဒေါက်တာ ဒါလ်ကေးသည် ဂျာမနီနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ တိုင်းပြည်များကို၊ အထူးအားဖြင့် သီဟိုဠ်ကျွန်းကို ကူးချီ သန်းချီ လုပ်နေသည်။ ၁၉၁၄ ခုနှစ် ပထမ ကမ္ဘာစစ် ဖြစ်နီးအခါတွင်ကား ဂျာမနီပြည်သို့ ပြန်သွားရသည်။ ကမ္ဘာစစ်ကြီး ဖြစ်လာသောအခါ နိုင်ငံခြား တိုင်းပြည်များသို့ မသွားနိုင်တော့ဘဲ ကိုယ့်ပြည် ကိုယ့်အရပ်၌သာ ဆရာဝန်အလုပ် ကို ဆက်လက်လုပ်ကိုင် နေရလေသည်။

ဒေါက်တာ ဒါလ်ကေးသည် ငယ်စဉ်က ဂီတပညာကို အလွန် ဝါသနာပါ သူ ဖြစ်သည်။ ညစာ အငတ်ခံ၍ပင် ဇာတ်ပွဲ များကို သွားရောက် ကြည့်လေ့

ရှိသည်။ သို့သော်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာဘက်ကို စိတ်အာရုံညွတ်လာသည့် အချိန်မှ စ၍ ဂီတကို လုံးဝ စွန့်လွှတ်လိုက်လေသည်။

ဒါလ်ကေးသည် စိတ်၏ ငြိမ်းချမ်းမှုကိုယ်၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ကင်းသည့် ဥရောပ၌ ဗုဒ္ဓတရားကို လေ့လာလိုက်စားလိုသူ၊ ကျင့်ကြံ အားထုတ်လိုသူတို့ အတွက် ဗုဒ္ဓဘာသာ အဆောက်အအုံတစ်ခု တည်ဆောက်ရန် စိတ်ဆန္ဒ ထက်သန် နေလေသည်။ ကမ္ဘာစစ် ပြီးစတင် ဂျာမန်ငွေသည် တန်ဖိုးများစွာ ကျဆင်းသွား သဖြင့် ငွေကြေး အတော်အတန် စုဆောင်းထားသည့် ဒါလ်ကေးသည် လူပွဲဘဝ သို့ ရောက်သွားရလေသည်။ သို့ရာတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ အဆောက်အအုံကြီးတစ်ခု တည်ဆောက်လိုသည့် အကြံကို လက်မလျှော့ဘဲ ဇွဲကောင်းကောင်း ဝိရိယသန်သန် ဖြင့် ကြိုးပမ်းအားထုတ်လေရာ ၁၉၂၄ ခုနှစ်တွင် ဘာလင်မြို့ ဆင်ခြေဖုံး ဖရိုနော် အရပ် ကိုင်ဇာ ဥယျာဉ်ကြီးထဲ၌ ၁၂ ဧက ရှိသည့် မြေတစ်ကွက်ကို ဝယ်ယူ၍ ဗုဒ္ဓဘာသာ အဆောက်အအုံကို တည်ဆောက်နိုင်သည့် အခြေအနေသို့ ရောက်ရှိ လာခဲ့သည်။ ထိုနောက် ဗုဒ္ဓဘာသာ ဝင်းခြံကြီးကိုလည်း တဖြည်းဖြည်း တစ်စ တစ်စ တိုးချဲ့ခဲ့လေသည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာ အဆောက်အအုံကို ဆောက်လုပ်ရာ၌ ဒေါက်တာဒါလ်ကေး သည် အရှေ့တိုင်း အနုပညာများကို ရောမွှေထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ အဆောက် အအုံ၏ ပုံစံမှာ သီဟိုဠ်၊ တရုတ်၊ အိန္ဒိယ နိုင်ငံများမှ ဗိသုကာနည်းများကို ရောစပ်ပြီး ဆောက်လုပ်ထားသည့် ပုံစံဖြစ်သည်။ ဝင်း၏ အဝင်ဝတ်ခါး ကျောက် တိုင်များမှာ အိန္ဒိယပြည် အသောကလက်ထက် ဆန်ချိတ်ခါးများ၏ ပုံစံကို အတုယူ ဆောက်လုပ်ထားသည်။ အဆောက်အအုံ၏ ဆင်ဝင်မှာ သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုစာရပူရမြို့ ရူအံဝယ်လီ ဘုရားကြီးရှိ ရုပ်ပုံများနှင့် အလားသဏ္ဍာန်တူသည့် ပုံများ ထုထားသော ကျောက်များဖြင့် တည်ဆောက်ထားသည်။ ခြေခင်း ကျောက်ခုံ ကို အနုရာဇပူရမြို့နှင့် ပိုလန္ဒူရမြို့ ဘုန်းကြီးကျောင်းများရှိ ကျောက်ဆစ်လက် ရာများကို ပုံတူယူ၍ ဆောက်လုပ်ထားသည်။ ကျား၊ ခြင်္သေ့၊ ပန်းရုပ်များ၏ အလယ်ဗဟို၌ ပဒုမ္မာကြာပွင့်ကြီး ရှိနေသည်။ တရားဟော ခန်းမကြီးကား တရုတ် ဘုရားရှိခိုးကျောင်းနှင့် ခပ်ဆင်ဆင် တူသည်။

ဥရောပတိုက်ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာ အဆောက်အအုံများအနက် အကြီးဆုံးသော ဗုဒ္ဓဘာသာ ပိဋကတ်တိုက်ကြီး တစ်ခုကိုလည်း တည်ဆောက်ထားသည်။ ပိဋကတ် တိုက်ထဲ၌ ဒေါက်တာ ဒါလ်ကေးကိုယ်တိုင် မြန်မာနိုင်ငံမှ ပင့်လာသည့် ကျောက် ဆင်းတုတစ်ခုကို ကိုးကွယ်ထားသည်။ တရားဟော ခန်းမကြီး၌ ကျောက်ဆင်းတု တစ်ခု ရှိပြီး ကျောက်ဆင်းတု၏ ဘေးတစ်ဖက်တစ်ချက်၌ ဓမ္မပဒနှင့် အခြား

ပိဋကတ် ကျမ်းဂန်များထဲမှ ကောက်နုတ်ချက်များကို ပါဠိဘာသာ၊ ဣမန်ဘာသာ ရွှေစာလုံးများဖြင့် ရေးထိုး ထွင်းထုထားသည့် ကျောက်ပြားကြီး တစ်ချပ်စီ တည် စိုက်ထားသည်။ ခန်းမကြီးထဲ၌ လပြည့်နေ့တိုင်း တရားပွဲ ကျင်းပသည်။ တရားဟော ခန်းမကြီးနှင့် မနီးမဝေး၌ ကမ္မဋ္ဌာန်း ဘာဝနာ ပွားများအားထုတ်ရန်အတွက် အုတ်တိုက်ကလေး တစ်ဆောင် ရှိသည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာ ဝင်းခြံကြီးထဲ၌ကား ထင်းရှူးပင်များ စိုက်ထားပြီး ရှဉ့်များ၊ ငှက်များ၊ ယုဒ္ဓများသည် မိဂဒါဝုန် ဥယျာဉ်၌ကဲ့သို့ ဘေးမရှိ ရန်မရှိ သွားလာနေကြသည်။ ဗုဒ္ဓစာပေကို လေ့လာလိုက်စားလိုသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် ဗုဒ္ဓတရားကို ကျင့်ကြံ လိုက်နာလိုသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များသည် ထိုဗုဒ္ဓဘာသာ အဆောက်အအုံတွင် ဧရပ်သပွယ် လာရောက်နေထိုင် နိုင်ကြသည်။ ယင်းအဆောက်အအုံ၌ လာရောက် တည်းခို နေထိုင်သူတို့အတွက် အောက်ပါ စည်းကမ်းဥပဒေများကို သတ်မှတ်ထားသည်။

၁။ သတ္တဝါတို့၏ အသက်ကို မသတ်ဖြတ်ရ။ ယင်းစည်းကမ်းကို လိုက်နာရမည့် သူတို့သည် မိမိတို့ လိုက်နာရမည့် အချက်များကို မူလကပင် စဉ်းစားဝေဖန် သိရှိပြီး ဖြစ်ရမည့်အပြင် ယင်းအချက်များကို စောင့်စည်း နိုင်ရန် စိတ်ထားလည်း ခိုင်မာရမည်။

၂။ မိမိအား မပေးသည့် အရာများကို မယူရ။ ယင်းစည်းကမ်းချက်၌ ဤဗုဒ္ဓဘာသာ အရာမိမိအတွင်းရှိ အများနှင့်ဆိုင်သော တောတောင် မြေယာတို့၌ ပေါက်နေသည့် သစ်ပင် ဝါးပင်များမှ သီးပွင့်နေကြသော စားသုံးစရာ အသီးအပွင့်များနှင့် ဆေးပင် ဝါးပင်များကို အသုံးပြုခြင်း မပါဝင်။

၃။ အဗြဟ္မစရိယ သိက္ခာပုဒ်ကို ကာယကံ ဝစီကံ မနောက် သုံးပါးလုံးဖြင့် ဆောက်တည်ရမည်။ လူတို့မည်သည် တဏှာရာဂ ဗီဇရှိသူများ ဖြစ်သောကြောင့် တဏှာရာဂကို ငြီးငွေ့သည့်စိတ် မကြာခဏ ပေါ်ပေါက်လာလေ့ရှိစေကာမူ ယင်းငြီးငွေ့သည့် စိတ်မှာ တဒင်္ဂါမျှသာ ဖြစ်ပြီး တဏှာရာဂ နယ်သို့သာ ဦးဆိုက်သွားတတ် ပေ၏။ ဤဗုဒ္ဓဘာသာ အဆောက်အအုံ၏ အရာမိမိကို ခိုလှုံပြီး မိမိ၏ အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ နှစ်ခုလုံးကို စင်ကြယ်သန့်ရှင်းလိုသူတို့သည် အဗြဟ္မစရိယ သိက္ခာပုဒ်ကို စွမ်းအားရှိသမျှ ကျင့်ကြံဆောက်တည် နိုင်ကြပါစေ။ အဗြဟ္မစရိယ သိက္ခာပုဒ်သည် အိမ်ရာထောင်ခြင်းကိုလည်း ဆိုလိုသည်။ အိမ်ရာထောင်သူများလည်း ဤအရာမိမိအတွင်း၌ နေနိုင်ကြ၏။ သို့ရာတွင် အဗြဟ္မစရိယ သိက္ခာပုဒ်ကို စောင့်ထိန်းမည့် ဇနီးခင်ပွန်းတို့သည် တစ်ခန်းတည်း အတူ မနေရ။

ကျင့်ကြံရမည့်စည်းကမ်း

- ၄။ မုသား မပြောရ။ မိမိပြောသော စကားကို အမှန်ဖြစ်ကြောင်း အသေအချာ သိပြီးမှ ပြောဆိုရမည်။ မသေချာလျှင် မပြောရ။
- ၅။ ဆေးဝါးအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည့် အရည်များမှတစ်ပါး မူးယစ်စေတတ်သည့် သေရည် သေရက်ကို မသောက်ရ။ အဆီအနှစ် ထုတ်ထားသည့် ဘီယာနှင့် ဝိုင်တို့ကိုမူ မူးယစ်စေတတ်သည့် သေရည်သေရက်ဟု မသတ်မှတ်။
- ၆။ ဆဲဆဲခြင်း၊ ရိုင်းစိုင်းကြမ်းတမ်းသော စကားကို ပြောဆိုခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ရမည်။ သည်းခံခြင်း၊ စိတ်ကောင်းမွေးမြူခြင်း ပြုလုပ်ရမည်။
- ၇။ ပွဲလမ်းသဘင် အတီးအမှုတ် အကအခုန် ပျော်ရွှင်မှုတို့ကို မပြုလုပ်ရ။ ဤအရာမ်အတွင်း၌ နေသူတို့သည် အပြင်ဘက်၌လည်း အဆိုပါ အမှုတို့ကို ရှောင်ကြဉ်ရမည်။
- ၈။ အမွှေးနံ့သာ တန်ဆာပလာ မှန်ကြီး ဇိမ်ခံထိုင်ခုံ အစရှိသော မွေ့လျော်ဖွယ်ရာများကို အသုံးမပြုရ။
- ၉။ ဆေးလိပ်သောက်ခြင်း၊ ကစားခြင်း၊ လေချွန်ခြင်း၊ သတင်းစာဖတ်ခြင်း၊ အကျိုးမဲ့ စိတ်ကိုဖျော်ဖြေသည့် စာပေများကို ဖတ်ခြင်းများကို မပြုလုပ်ရ။
- ၁၀။ ဤအရာမ်အတွင်း နေသူအချင်းချင်း နိုင်ငံရေး အဖြစ်အပျက် သတင်းထူး သတင်းဆန်း စသော အကျိုးမဲ့စကားတို့ကို မပြောရ။ တစ်ယောက်အခန်း တစ်ယောက်သွားပြီး အပျင်းပြေ စကားမပြောရ။
- ၁၁။ လောကီနှင့် မဆိုင်သည့် သန္နိဿယကို ရရှိစေရန် မိမိ၏ ကျန်းမာရေးကို မထိခိုက်စေဘဲ ပထမနှင့် ပဉ္စမ စည်းကမ်းကို မချိုးဖောက်မိအောင် တစ်စုံတစ်ခုသော အလုပ်ကို စိတ်ဝင်စားစွာ လုပ်နေရမည်။ မိမိတို့ ကြိုက်နှစ်သက်သော အစားအစာကို ရွေးချယ်ရမည်။ အများနှင့်ဆိုင်သည့် မီးဖိုခန်းများတွင်သာ ချက်ပြုတ်ရမည်။
- ၁၂။ သင့်တင့်လျောက်ပတ်အောင်သာ ဝတ်ရမည်။ ဆင်တူ အဝတ်ဝတ်ရန် မသတ်မှတ်။
- ၁၃။ ကိုယ်ခန္ဓာနှင့် မိမိအခန်းကို သန့်ရှင်းစင်ကြယ် စေရမည်။ အခန်းအတွင်းသို့ လေ ကောင်းစွာ ဝင်စေရမည်။ မိမိ ကိုယ်ကာယနှင့် အဝတ်အထည်များကို ပိုးမွှား တိရစ္ဆာန်မှ ကင်းစင်စေရမည်။
- ၁၄။ သမ္မာအာဇီဝ ဖြစ်သော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုကို လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။

ရုဗျ်စာအုပ်တိုက်

- ၁၅။ ခွေး၊ ကြောင်၊ ယုန်၊ ကြက်၊ ငှက် စသော တိရစ္ဆာန်များကို မမွေးရ။ နွားမနှင့် ဆိတ်ကို မွေးလျှင် ယင်းတို့ကို တစ်စုံတစ်ယောက်အား လည်းကောင်း၊ သားသတ်သမားအား လည်းကောင်း မရောင်းရ၊ မလဲလှယ်ရ မပေးရ။
- ၁၆။ အခြား စည်းကမ်းများကို မကျိုးမပေါက်စေဘဲ အရာမပိုင်မြေကို အသုံးပြုနိုင်သည်။
- ၁၇။ သမာဓိ ပွားများမည့် နေ့တိုင်း တစ်ဦးတည်းဖြစ်စေ၊ အများနှင့်ဖြစ်စေ အချိန်သတ်မှတ်၍ တရားတော်ကို လေ့လာရမည်။ လပြည့်နေ့၌ သီလဆောက်တည်ရမည်။ ဤအရာမအတွင်း၌ နေသူတိုင်း နေ့စဉ် အချိန်သတ်မှတ်၍ ဝိပဿနာကို ရှုရမည်။
- ၁၈။ တရားတော်က ခွင့်ပြုသည့် အမှုအခင်းများမှ တစ်ပါး အခြား အမှုကိစ္စများနှင့် ပတ်သက်၍ တရားရုံး၌ တရားစွဲခြင်း၊ အယူခံဝင်ခြင်း မပြုရ။
- ၁၉။ သူတစ်ပါးအခန်းကို အသိပေးပြီးမှ ဝင်ရမည်။
- ၂၀။ မွေးနေ့ အထိမ်းအမှတ် နှုတ်ဆက်ခြင်း၊ ဝမ်းမြောက်စကား ပြောခြင်း စသော အလေ့အထမျိုးကို ချီးမွမ်းခြင်း၊ အားပေးခြင်း မပြုရ။
- ၂၁။ ဧည့်သည်များထံမှ မိမိတတ်စွမ်းသလောက် စရိတ်စက ထောက်ပံ့ရန် မြှော်လင့်သည်။
- ၂၂။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့သည် အရာမပိုင် မြေထဲ၌ မြေခ မရှိဘဲ အဆောက်အအုံ သီးသန့်သော်လည်းကောင်း၊ အဆောင်သွယ်၍ သော်လည်းကောင်း မိမိတို့ စရိတ်ဖြင့် ဆောက်လုပ်နိုင်သည်။
- ၂၃။ စည်းကမ်း ဥပဒေများကို ဤအရာမအတွင်း နေသူတို့ သဘောတူ ပြင်ဆင်နိုင်သည်။

ဒေါက်တာ ဒါလ်ကေးသည် သူ၏ ဗုဒ္ဓဘာသာ အဆောက်အအုံကို ဥရောပတိုက် ဗုဒ္ဓဘာသာယဉ်ကျေးမှု၏ ဗဟိုအချက်အချာ ဌာနဖြစ်စေရန် အာသီသ ရှိသည်။ အာသီသ ရှိသည့်အလျောက်လည်း အဖက်ဖက်မှ ကြိုးပမ်းအားထုတ်သည်။ သူ၏ နမူနာလည်း သူ့လုပ်ငန်းကို ကူညီ အားပေးသည်။ သို့ရာတွင် မရဏတရားသည် သူ၏ မျှော်မှန်းချက်ကို အပြည့်အဝ အကောင်အထည်ဖော်ခွင့် မပေးပေ။ ၁၉၂၈ ခုနှစ်တွင် ဒေါက်တာ ဒါလ်ကေး ကွယ်လွန်သွားသည်။

ဒေါက်တာ ဒါလ်ကေးသည် ဣန္ဒြေဘာသာဖြင့် ဗုဒ္ဓကျမ်းစာ အများအပြားကို ရေးသားပြုစု သွားသည်။ ယင်းကျမ်းများကား ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် သိပ္ပံပညာ^၁

၁။ Buddhism and Science

ဗုဒ္ဓဘာသာ စာတမ်းများ၊ ဗုဒ္ဓဘာသာ ဝတ္ထုများ၊ လူတို့၏ နှစ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဘဝ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ အရေးပါ အရာရောက်ပုံ၊ ကိုယ်ကျင့်တရားအဖြစ် ဗုဒ္ဓဘာသာ၊ ကိုးကွယ်ရာ ဘာသာတရား၊ ဗုဒ္ဓ၏နယ်မှ ပရမတ်တရား၊ ပုဗ္ဗေနိဝါသကျမ်း စသည်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ယင်းတို့အနက် အချို့ကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာ၊ ဒပ်ချ် ဘာသာ၊ ဂျပန်ဘာသာတို့ဖြင့် ဘာသာပြန်ဆို ထားသည်။ စကော့တလန် ပြည်သား ခေါင်းဆောင် မယ်ကယ်နီသည် ဒေါက်တာဒါလ်ကေး၏ ‘ဗုဒ္ဓဘာသာ နှင့် သိပ္ပံပညာ’၊ ‘ဗုဒ္ဓဘာသာ စာတမ်းများ’၊ ‘ဗုဒ္ဓဘာသာ ဝတ္ထုများ’၊ ‘လူတို့၏ နှစ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဘဝ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ အရေးပါ အရာရောက်ပုံ’ အမည်ရှိ ကျမ်းစာ များကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုထားသည်။

ဒေါက်တာ ဒါလ်ကေးသည် ‘ဗုဒ္ဓဘာသာသစ်’ နှင့် ‘ညွှန်ပေါင်း’ အမည် ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာ မဂ္ဂဇင်း နှစ်စောင်ကိုလည်း ထုတ်ဝေသည်။ ဓမ္မပဒနှင့် ဒီဃ နိကာယ်၊ မဇ္ဈိမနိကာယ်မှ အချို့ အစိတ်အပိုင်းများကိုလည်း ဂျာမန်ဘာသာ ပြန်ဆိုခဲ့သည်။ ထို့ပြင် ဗုဒ္ဓစာပေနှင့် ကိုက်ညီသည့် ဆေးကျမ်းတစ်ကျမ်းကို လည်း ပြုစုခဲ့သည်။ သူ၏ အရေးအသား အတွေးအခေါ်များကို ကြည့်၍ ဒေါက်တာ ဒါလ်ကေးသည် ရှိပင်ဟောင်ဝါးနောက် ပေါ်ပေါက်လာသည့် ဂျာမန် အတွေး အခေါ် ပညာရှင်များအနက် ထိပ်တန်းနေရာကို ရရှိထိုက်သည့် ပညာရှင်တစ်ဦး ဖြစ်၏ဟု အချို့ သုတေသီများက ဆုံးဖြတ်ချက် ချကြသည်။

၁။ Buddhist Essays   ၂။ Buddhist Stories
 ၃။ Buddhism and its place in the Mental Life of Mankind

ဆိုဗီယက် ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်

ရှဲရဗတ်စကီး [၁၈၆၆-၁၉၄၂]

အရှေ့တိုင်းမှ အနောက်တိုင်းသို့ ပေးကမ်းချီးမြှင့်သော အမွန်မြတ်ဆုံး လက်ဆောင်ကို ညွှန်ပြပါဆိုလျှင် ဘာသာတရားကိုပင် ညွှန်ပြရပေလိမ့်မည်။ အရှေ့တိုင်းသည် အနောက်တိုင်းအား ဘာသာတရားလက်ဆောင်ကို ပေးကမ်းသည်။

အရှေ့တိုင်းသည် အနောက်တိုင်းအား ဗုဒ္ဓဘာသာ လက်ဆောင်မွန်ကို ပေးကမ်းသည်။

အရှေ့တိုင်း၌ ပေါက်ဖွားထွန်းကားသော ဗုဒ္ဓဘာသာသည် အနောက်တိုင်းသို့လည်း ပြန့်ပွားသွားသည်။ အနောက်တိုင်း၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားလာသောအခါ ဗုဒ္ဓတရားကို လေ့လာလိုက်စားသည့် အနောက်တိုင်းသား ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်များ အမြောက်အမြား ပေါ်ထွက်လာခဲ့ ကြသည်။ ယင်းပညာရှင်များအနက် ရုရှားလူမျိုး ရှဲရဗတ်စကီးသည် ထိပ်တန်းက ပါဝင်သူ ဖြစ်သည်။

ဗေဒီရှဲရဗတ်စကီး^၁ သည် ၁၈၆၆ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၁၉ ရက်နေ့တွင် ပိုလန် ကေလဆ်မြို့၌ ဖွားမြင်၏။ သူ၏ ဖခင်သည် အစိုးရအထက်တန်း အရာရှိ တစ်ဦး ဖြစ်သည်။ သူ၏ မိခင်သည် ဂရိအမျိုးသမီး တစ်ဦးဖြစ်သည်။ သူ၏ အိမ်ထောင်စုမှာ ပညာနှင့် ဥစ္စာဓန ကြွယ်ဝသည့် ဂုဏ်သရေရှိ အိမ်ထောင်စုဖြစ်သည်။ မြေယာ အများအပြားကို ပိုင်ဆိုင်ရုံသာမက ရှေးဟောင်း ဘွဲ့တံဆိပ်ကို လက်ဝယ်ပိုင်ထားသည့် မင်းမျိုးမင်းနွယ် အိမ်ထောင်စုလည်း ဖြစ်သည်။ ရှဲရဗတ်စကီးသည် ငယ်စဉ်တောင်ကျေး ကလေးအရွယ်ကပင် အမိဘာသာဖြစ်သည့် ရုရှားဘာသာအပြင် အထိန်းများထံက ဂျာမန်ဘာသာ၊ ပြင်သစ်ဘာသာ၊ အင်္ဂလိပ်ဘာသာများကိုလည်း သင်ကြားတတ်မြောက် နေသည်။

စာစကိုဆေလိုရှိ လုလင်ငယ်သွေးကျောင်း (ရုမနာဆီယာ) ၌ ပညာသင်ကြားပြီးနောက် ၁၈၄၄ ခုနှစ်တွင် ရှဲရဗတ်စကီးသည် စိန့်ပီတာဘတ် (လီနင်ဂရက်)

၁။ Stcherbatsky

ရှုရာတံတိုး [၁၈၆၆-၁၉၄၂]

တက္ကသိုလ်၌ ဘာသာဗေဒ ဌာနတွင် တက်ရောက် ပညာသင်ကြားသည်။ ထိုတက္ကသိုလ်၌ ပညာသင်ကြားနေစဉ် ရှုဗေဒစကားသည် ဘာသာဗေဒကို အထူး စိတ်ပါဝင်စားလာသည်။ ထိုအချိန်က ထိုတက္ကသိုလ်တွင် သက္ကတဘာသာနှင့် ဘာသာဗေဒကို ပို့ချပေးသော ပါမောက္ခမှာ မိနာယေဗ်^၁ ဖြစ်သည်။ မိနာယေဗ်သည် သီဟိုဠ်၊ အိန္ဒိယ၊ နိပေါ၊ မြန်မာပြည်များသို့ လှည့်လည်ဖူးသူ ရှုဂုဏ်ပုဂ္ဂိုလ် အရှေ့တိုင်း စာပေပညာရှင်ကြီး ဖြစ်သည်။ မြန်မာပြည် ရောက်ရှိပြီး ရန်ကုန်နှင့် မန္တလေးမြို့ရှိ ဘုန်းကြီးကျောင်းများ၌ လပေါင်းများစွာ နေပြီး မြန်မာ ဘုန်းတော်ကြီးများထံမှ ဗုဒ္ဓစာပေ ကျမ်းဂန်များကို သင်ကြားလေ့လာခဲ့ဖူးသူ ဖြစ်သည်။

ရှုဗေဒစကားသည် ပါမောက္ခ မိနာယေဗ်ထံမှ သက္ကတဘာသာကို သင်ကြားသည်။ ပါမောက္ခ ဗရောင်းထံမှ ရှေးဟောင်း ဆက်ခံနေဗိယန်ဘာသာ၊ ရှေးဟောင်း ဂျာမန်ဘာသာ၊ အင်္ဂလိပ်ဆက်ဆံ ဘာသာများကို ဆည်းပူးသည်။ ယာဂီရီထံမှ ရှေးဟောင်း ဆလားဗျန်ဘာသာ၊ ဆေရဗိုကရိုစ ဘာသာများကို လေ့လာသည်။ သို့ရာတွင် သူ စိတ်အဝင်စားဆုံး ဘာသာကား သက္ကတဘာသာ ဖြစ်လေသည်။

၁၈၈၉ ခုနှစ်တွင် တက္ကသိုလ်စာမေးပွဲကို ထိပ်တန်းက အောင်မြင်ပြီးသော အခါ ရှုဗေဒစကားသည် ဒေါက်တာဘွဲ့အတွက် လေ့လာဆည်းပူးသည်။ ဆရာသမားများက သူ၏ အရည်အချင်းကို အကဲခတ်မိကြသည် ဖြစ်၍ သူ့ကို ဗီနာသို့ ပညာသင်ကြားရန် လွှတ်လိုက်ကြသည်။ ဗီနာ၌ ရှုဗေဒစကားသည် ဒေါက်တာ ဗျူလာထံမှ သက္ကတ ကဗျာနှင့်တကွ ရှေးဟောင်းအက္ခရာ၊ သျှတ္တရကျမ်း၊ ပါဏိနိဗျာကရဏ်းကျမ်းများကို လေ့လာ သင်ကြားသည်။ ဆလားဗိဘာသာ၊ ရောမန်ဘာသာ၊ ဝေဒဓေတ် ဘာသာများကိုလည်း ထိုအချိန်၌ပင် ဆည်းပူးသည်။ ဗီနာ၌ ပညာသင်ကြားပြီးသောအခါ ၁၈၉၃ ခုနှစ်တွင် မိမိ ရပ်ဌာန်သို့ ပြန်လာခဲ့သည်။

မိမိရပ်ဌာန်သို့ ပြန်ရောက်သောအခါ ရှုဗေဒစကားသည် လအနည်းငယ် ခန့်မျှ မိမိတို့၏ လယ်ယာများကို ကြီးကြပ်လုပ်ကိုင် နေသည်။ လယ်ယာကို လုပ်ကိုင်ရင်း ရုရှားပြည်ရှိ စိမ်းစိုသာယာသည့် တောကျေးလက်တွင် နေထိုင်ရသည့် အရသာကို နှစ်ခြိုက်လာသည်။ သို့ရာတွင် ပညာ လေ့လာဆည်းပူးမှုကို ကား စွန့်ပစ်မထားပေ။ နံနက် လေးနာရီ ထလျက် ၇ နာရီ၊ ၈ နာရီအထိ စာဖတ်သည်မှာ သူ၏ နိစ္စပတ်ဝတ် ဖြစ်နေသည်။

၁၈၉၉ ခု ရောမ၌ အရှေ့တိုင်းပညာ ကွန်ဂရက် ကျင်းပသောအခါ

၁။ Ivan Pavlovich Minayev

ရှုရဗတ်စကီးသည် အရှေ့တိုင်းပညာ သင်ကြားရေး၌ ပိုမိုပြီး စိတ်ဝင်စားလာသည်။ အိန္ဒိယ ဒဿနပညာကို အာရုံ စူးစိုက်လာသည် ဖြစ်၍ ဘွန်း(ဂျာမနီ) ရှိ ပါမောက္ခ ယာကိုဗိထံ သွားသည်။ ယာကိုဗိထံမှ အိန္ဒိယ ဒဿနပညာကို သင်ယူသည်။

၁၉၀၀ ခုနှစ်တွင် ရုရှားသို့ ပြန်လာသောအခါ သူ့ကို စိန့်ပီတာဗတ် တက္ကသိုလ်၌ သက္ကတဘာသာ ကထိကအဖြစ် ခန့်အပ်သည်။ ရှုရဗတ်စကီး သည် တစ်ဖက်က စာပေပို့ချရင်း တစ်ဖက်ကလည်း သုတေသန အလုပ်ကို လက်မလှွတ်ပေ။ ဟိန္ဒူဒဿနကို ထိထိရောက်ရောက် လေ့လာပြီးသောအခါ ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာ သင်ကြားရေးကို အာရုံ စူးစိုက်လာသည်။ ထိုနှစ်ထဲ၌ပင် မွန်ဂိုလီယားသို့ ခရီးထွက်ခဲ့သည်။ မွန်ဂိုလီယား၌ မွန်ဂိုလီယားပညာရှင် လာမားဘုန်းတော်ကြီး တစ်ပါးထံမှ တိဗက်ဘာသာနှင့် ဗုဒ္ဓစာပေ တက္ကဗေဒကျမ်း 'ဉာယဗိန္ဒူ' ကို သင်ကြားလေ့လာသည်။ 'ဉာယဗိန္ဒူ' သင်ကြားလေ့လာပြီးသော အခါ 'ဉာယဗိန္ဒူ' ကျမ်းငယ်ကို ပြုစုသည့် ကျမ်းပြုဆရာ အရှင် ဓမ္မကိတ္တိ၏ ပညာဉာဏ်ကို အံ့ဩသွားသည်။ ရှုရဗတ်စကီးက ဓမ္မကိတ္တိအား ဂျာမနီ ဒဿန ပညာရှင် 'ကန့်' နှင့် နှိုင်းယှဉ်လျက် 'အိန္ဒိယား ကန့်' ဟု ခေါ်ဝေါ်လေ့ ရှိသည်။

၁၉၀၂ ခုနှစ်တွင် သူ၏ ပထမဆုံး စာအုပ်တစ်အုပ်ကို ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။ ထိုစာအုပ် ထွက်လာသောအခါ ပညာရှင်လောကတွင် အတော်ပင် ဂယက်ရိုက်ခတ် သွားသည်။ ထိုစာအုပ်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ တက္ကဗေဒ သဘောတရားများကို ဖော်ပြ ထားသည်။ အခြေအတင် ပြောသည့် ဟန်မျိုးဖြင့် ရေးသားထားသည့် စာအုပ် ဖြစ်ပြီး ရေးနည်းရေးဟန်မှာလည်း ရှင်းလင်းပြတ်သား လှသည်။ ထိုစဉ်က ဥရောပရှိ အရှေ့တိုင်း ဘာသာဆိုင်ရာ ပညာရှင်များသည် အိန္ဒိယမှ ဗုဒ္ဓ အဘိဓမ္မာသည် ဂရိဒဿနမှ ကူးယူထားချက် ဖြစ်သည်ဟု ထင်မှတ်ယူဆ နေကြ သည်။ ရှုရဗတ်စကီးက ယင်းအယူအဆကို ချေဖျက်လိုက်သည်။ အိန္ဒိယ ဒဿန နှင့် တက္ကဗေဒသည် အိန္ဒိယမြေပေါ်၌သာ စတင်ပေါ်ပေါက် ထွန်းကားလာခြင်း ဖြစ်ပြီး အိန္ဒိယ အမျိုးသားတို့၏ ကြိုးပမ်းမှုမှ သီးပွင့်လာသည့် အသီးအပွင့်သာ ဖြစ်ကြောင်း၊ တိုင်းတပါး၏ အယူအဆကို အမှီပြု၍ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း မဟုတ် ကြောင်းကို သူ၏ စာအုပ်တွင် ရေးသားထားသည်။

ပထမစာအုပ် ထွက်လာပြီး နောက်တစ်နှစ်အကြာတွင် ရှုရဗတ်စကီး၏ ဒုတိယစာအုပ် ထွက်ပေါ်လာသည်။ ယင်းစာအုပ်၌ သူ၏ သုတေသန ပြုထား ချက်များကို ပထမ အစပိုင်းအနေဖြင့် ဖော်ပြထားသည်။ စာအုပ်၏ အမည် မှာ နောင်ခေတ် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ၏ ကျန်းဂန်များမှ အဘိဓမ္မာနှင့် တက္ကဗေဒ သဘောတရားများ ဖြစ်သည်။ ယင်းကျမ်း၏ ဒုတိယတွဲကို ၁၉၀၉ ခုနှစ်တွင်

ထုတ်ဝေပြန်သည်။ ယင်းစာအုပ်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ တက္ကဓဗေဒ သဘောတရားနှင့် သမိုင်းကို စနစ်တကျ ရေးသားဖော်ပြ ထားသည်။ ယင်းကျမ်းစာအုပ် နှစ်တွဲ လုံးကို ဂျာမန်ဘာသာ၊ ပြင်သစ်ဘာသာဖြင့် လည်းကောင်း၊ အခြား ဘာသာများ ဖြင့် လည်းကောင်း ဘာသာပြန်ဆို ထုတ်ဝေကြသည်။

၁၉၀၀ ခုနှစ်တွင် ရှဲရဗတ်စကီးသည် ရှုရှားပညာ အကယ်ဒမီ (အမြင့်ဆုံး ပညာရှင်များအဖွဲ့)၏ အရန်အဖွဲ့ဝင်အဖြစ် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်း ခံရ သည်။ ထိုနှစ်၌ အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ သွားလိုသည့် သူ၏ အလိုဆန္ဒ ပြည့်ဝသွားသည်။ ဗုဒ္ဓပွင့်တော်မူရာ အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ ထွက်လာခဲ့သည်။ အိန္ဒိယပြည်၌ နေရာ အနှံ့အပြား လှည့်လည်သည်။ ကလကတ္တာ၊ ဘုံဘော၊ ဗာရာဏသီတို့တွင် နေထိုင်ပြီး အိန္ဒိယ ရှေးဟောင်း စာပေကျမ်းဂန်များနှင့် ဗုဒ္ဓစာပေ ကျမ်းဂန်များကို လေ့လာ ဆည်းပူးသည်။

ဗာရာဏသီ၌ လအတန်ကြာ နေထိုင်စဉ် ပဏ္ဍိတ်ကြီး တစ်ဦးထံမှ အိန္ဒိယ ရှေးဟောင်း သျှတ္တရကျမ်းဂန်များကို သင်ကြားသည်။ မြောက်ပိုင်း အိန္ဒိယသို့ လည်း သွားရောက်သည်။ ဒါဂျီလင်၌ ထိုခေတ်က ဒလိုင်လားမားနှင့် တွေ့ဆုံ သည်။

ဘုံဘောမြို့၌ အချိန်အတန်ကြာ နေထိုင်ပြီး ဒဿနပညာရှင်ကြီး တစ်ဦး ထံမှ အိန္ဒိယဒဿန သဘောတရားများကို ဆည်းပူးသည်။ ထိုစဉ်ကအကြောင်းကို သူကိုယ်တိုင် ဤသို့ ရေးသားထားသည်။ “ကျွန်ုပ်သည် ဥရောပတိုက်သားဆို၍ တစ်ဦးတလေမှ မရှိသည့် အိန္ဒိယလူမျိုးများသာ နေထိုင်သော ရပ်ကွက်၌ နေထိုင် ခဲ့သည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် သက္ကတဘာသာဖြင့်သာ အချင်းချင်း စကားပြောကြ သည်။ လပြည့်လကွယ် အနားယူသည့် နှစ်ရက်ကလွဲပြီး အခြားနေ့ရက်များတွင် နံနက်မှ ညနေအထိ တစ်ချိန်လုံး ဒဿန သဘောတရားများကို သင်ကြားခြင်း၊ ဆွေးနွေးခြင်း များဖြင့်သာ အချိန် ကုန်လွန်ခဲ့သည်”

၁၉၁၇ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် ဇာဘုရင်မကိုင့် ပြုတ်ကျသွားသည်။ နိုဝင်ဘာ ၇ ရက်နေ့တွင် ပေါ်ပေါက်လာသည့် ရုရှားတော်လှန်ရေးကြီးသည် မြေရှင် အရင်းရှင်တို့ကို စခန်းသိမ်းစေခဲ့သည်။ ရှဲရဗတ်စကီးတို့လည်း မြေယာ လက်မဲ့ ဖြစ်သွားသည်။ သို့ရာတွင် ဆိုဗီယက်ပြည်သူ အာဏာရရှိလာသည့်အခါ ရှဲရဗတ်စကီးသည် ဇာဘုရင်လက်ထက်ကထက် ပို၍ ချီးမြှောက်အားပေးခြင်း ခံရသည်။

ဆိုဗီယက်ပြည်သူ အာဏာရရှိပြီး တစ်နှစ်အကြာ ၁၉၁၈ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာ ၂ ရက်နေ့တွင် ရှဲရဗတ်စကီးအား ရုရှားပညာ အကယ်ဒမီ အသင်းကြီး၏ အဖွဲ့ဝင်

အဖြစ် ရွေးကောက်တင်မြှောက် လိုက်သည်။ ယင်းအဆင့် ယင်းဂုဏ်ထူးကား ရုဂ္ဂားပညာရှင်တို့၏ အမြင့်ဆုံးအဆင့် အမြင့်ဆုံးဂုဏ်ထူးပင် ဖြစ်သည်။

ရှဲရဗတ်စကီးသည် သူ၏ ဆရာတစ်ဦးဖြစ်သော ရုဂ္ဂားပညာရှင် ဆာရီ အိုလဒင်ဗုဂ် ဦးဆောင်၍ ပြုစုသော ဗုဒ္ဓဘာသာ ပညာစွယ်စုံကျမ်း ပြုစုရေးတွင် လည်း ပါဝင် ဆောင်ရွက်သည်။ ယင်းကျမ်းကို ပြုစုရာ၌ ကမ္ဘာပေါ်ရှိ နာမည်ကျော် ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်များ အများအပြား ပါဝင်ကြသည်။ ယင်း ဗုဒ္ဓဘာသာ ပညာစွယ်စုံကျမ်း ၌ ရှဲရဗတ်စကီး ရေးသားသည့်စာများ အများအပြား ထည့်သွင်း ပုံနှိပ်ထားသည်။ သက္ကတဘာသာနှင့် တိဗက်ဘာသာ နှ့်စပ်ကျမ်းကျင်မှုကြောင့် အခြား ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်များ အနေဖြင့် ကိုင်တွယ်ဖို့ရန် မလွယ်ကူသည့် မူရင်း ဗုဒ္ဓစာပေ ကျမ်းဂန်များကို ရှဲရဗတ်စကီးက ဘာသာပြန်ဆို ထားသည်။ အရှေ့တိုင်း ရှေးဟောင်း ဘာသာ စာပေများကို ရုဂ္ဂားဘာသာ ပြန်ဆိုသည့် ဆိုဗီယက် ဘာသာ ဗေဒပညာရှင်များ အဖွဲ့ကိုလည်း ၁၉၃၀ ခုနှစ်လောက်က စ၍ ရှဲရဗတ်စကီး ကိုယ်တိုင် ဦးဆောင်ဦးရွက် ပြုသည်။

၁၉၂၃ ခုနှစ်လောက်မှ စ၍ ရှဲရဗတ်စကီး၏ စာအုပ်များ တစ်အုပ်ပြီး တစ်အုပ် ထွက်လာသည်။ ၁၉၂၃ ခုနှစ်တွင် သူ၏ လက်ရာကောင်းတစ်ခု ဖြစ်သည့် ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ မူလသဘောတရားများနှင့် ဓမ္မစကားလုံး၏ အဓိပ္ပာယ်^၁ ခေါ် စာအုပ် ထွက်လာသည်။ ပြင်သစ် ဗုဒ္ဓစာပေပညာရှင် ‘ပုဆင်’ သည် ‘နိဗ္ဗာန်’ အမည်ရှိ စာအုပ်တစ်အုပ် ရေးသားသည်။ ယင်းစာအုပ်ပါ အယူအဆများကို ဝေဖန်ဆန်းစစ်သည့် အနေဖြင့် ရှဲရဗတ်စကီးသည် ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ နိဗ္ဗာန် အယူအဆ^၂ အမည်ရှိ စာအုပ်ကို ရေးသားသည်။

အာကျာရယနရိန္ဒရဒေဝ အမည်ရှိသည့် အိန္ဒိယ ဆိုရှယ်လစ်ခေါင်းဆောင် ပညာရှင် ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးရေးသည့် ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာ စာအုပ်၌ ပုဆင်၏ နိဗ္ဗာန်အယူအဆ နှင့် ရှဲရဗတ်စကီး၏ နိဗ္ဗာန်အယူအဆတို့ကို နှိုင်းယှဉ် ဖော်ပြပြီးလျှင် ရှဲရဗတ်စကီး ၏ နိဗ္ဗာန်အယူအဆကို ထောက်ခံ ရေးသားထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

ရှဲရဗတ်စကီး၏ ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ နိဗ္ဗာန်အယူအဆ စာအုပ်မှာ နိဗ္ဗာန် နှင့် ပတ်သက်၍ ရေးသားထားသည့် စာအုပ်များအနက် ကမ္ဘာပညာရှင်များ အကိုးအကားပြုရသည့် နာမည်ကျော်ကျမ်း ဖြစ်သည်။ ထိုကျမ်း၌ ကျမ်းပြု ဆရာသည် ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာ ဆရာရှင် နာဂါဇနကို ဘရဟ္မဒလီနှင့် လည်းကောင်း၊ ဟေဂေလ်နှင့် လည်းကောင်း နှိုင်းယှဉ်လျက် ချီးကျူးထားသည်။ နာဂါဇန၏

၁။ The Central Conception of Buddhism and the Meaning of the Word ‘Dharm’
၂။ The Conception of Buddi- Nirvana

ဒိုင်ယက်လက်တစ်^၁ ခေါ် ဒွန္ဒသဘောတရားနှင့် ဟေဂေလ်၏ ဒိုင်ယက်လက် တစ် ခေါ် ဒွန္ဒသဘောတရား နှစ်ရပ်ကို နှိုင်းယှဉ်ပြထားသည်။ နေရူး၏ အိန္ဒိယကို ရှာဖွေတွေ့ရှိခြင်း^၂ အမည်ရှိ နာမည်ကျော် စာအုပ်၌ သုညတ သဘောတရားကို ရေးသားရင်း ရှဲရဗတ်စကီး၏ ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ နိဗ္ဗာန်အယူအဆ စာအုပ်ကို ကိုးကား ဖော်ပြ ထားသည်။ “တိဗက်ဘာသာ အပါအဝင် ဘာသာအမျိုးမျိုးရှိ ပတ်ဝန်းကျင် ကျမ်းစာများကို သင်ကြား ‘လေ့လာထားသော ဗုဒ္ဓ အဘိဓမ္မာနှင့် ပတ်သက်၍ စံထားလောက်အောင် ကျွမ်းကျင်တတ်မြောက်သူ” ဟူ၍ နေရူးက ရှဲရဗတ်စကီးကို မှတ်ချက်ချထားသည်။

ရှဲရဗတ်စကီး ရေးသားပြုစုသည့် ကျမ်းစာအုပ်များအနက် အခြား နာမည် ကျော် ကျမ်းမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာ တက္ကဗေဒ^၃ အမည်ရှိ ကျမ်းနှစ်တွဲ ဖြစ်သည်။ သက္ကတဘာသာ၊ တိဗက်ဘာသာ စာအုပ်ပေါင်း ၄၂ ရာကျော်ကို ကိုးကား ရေးသား ထားသည့် ကျမ်းဖြစ်သည်။ ယင်းကျမ်းသည် တစ်ခါမျှ မပေါ်ဘူးသေးသော ကျမ်းမျိုး ဖြစ်သည်ဟု ပညာရှင်များက ကောက်ချက်ချကြသည်။ ယင်း ကျမ်း၌ ဓမ္မတိတ္ထိ၊ ဒိန္နာဂတို့၏ ကျမ်းများကို အခြေခံပြီးလျှင် ခရစ်မပေါ်မီ ၅ ရာစုမှ ၆ ရာစုခေတ် အတွင်းရှိ ဗုဒ္ဓဒဿနနှင့် တက္ကဗေဒဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို ပြည့်စုံစွာ ဖော်ပြထားသည်။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် သဘောတရားကို အနောက်နိုင်ငံမှ ဒဿန ပညာရှင်ကြီးများ၏ အယူအဆများနှင့် နှိုင်းယှဉ် ဖော်ပြထားသည်ကို လည်း ယင်းကျမ်း၌ တွေ့မြင်ရသည်။ အိန္ဒိယပညာရှင်တစ်ဦး ဖြစ်သူ ဒီ၊ အင်၊ ရှာဆတရီက ရှဲရဗတ်စကီး၏ ဗုဒ္ဓဘာသာ တက္ကဗေဒကျမ်း သည် ခမ်းနားကြီး ကျယ်သော ကျမ်းကြီး ဖြစ်ကြောင်း၊ အဘိဓမ္မာ၏ လျှို့ဝှက်ရောင်နာများကို ကမ္ဘာ အား ဖော်ထုတ်ပြသ သကဲ့သို့ ရှိကြောင်း၊ ဗုဒ္ဓဒဿန၏ အနှစ်သာရကို ရှဲရဗတ် စကီးကဲ့သို့ မည်သည့် ပညာရှင်မျှ နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် တင်ပြနိုင်လိမ့်မည် မဟုတ် ကြောင်း စသည်ဖြင့် ချီးကျူးထောမနာ ပြုထားသည်။

ကမ္ဘာအဝှမ်းရှိ ပညာရှင်များသည် ရှဲရဗတ်စကီး၏ ကြီးပမ်းမှုများကို မချီးကျူးဘဲ မနေနိုင်ကြပေ။ လန်ဒန်မြို့ တော်ဝင်အာရှအသင်း၊ ဘာလင်မြို့ အရှေ့တိုင်း ဘာသာအသင်း၊ ပါရီမြို့ အာရှအသင်း- ယင်းအသင်းအဖွဲ့တို့သည် ရှဲရဗတ်စကီးအား ဂုဏ်ထူးဆောင် အသင်းသားအဖြစ် ဂုဏ်ပြုကြသည်။ အခြား နိုင်ငံများစွာမှ အသင်းအဖွဲ့ အမျိုးမျိုးတို့ကလည်း သူ့ကို အသိအမှတ် ပြုကြသည်။ ရာဟုလာသံကိစ္စည်းသည် ရှဲရဗတ်စကီးနှင့် ဆက်သွယ်မှု ရှိသည်။

၁။ Dialectic ၂။ The Discovery of India ၃။ Buddhist Logic
ရေပြည်စာအုပ်တိုက်

ရာဟုလာသံကိစ္စည်း တိဗက်မှ ဗုဒ္ဓဘာသာ သက္ကတ စာကောင်းပေကောင်းများကို ရှာဖွေ တွေ့ရှိလာသည်ဟူသော သတင်းကို ကြားသိရသောအခါ ရှဲ့ရဗတ်စကီး သည် အထူးပင် အားရဝမ်းသာဖြစ်သွားသည်။ ရာဟုလာသံကိစ္စည်းအား ဆိုဗီယက်ပညာအကယ်ဒမီမှ ဖိတ်မန္တက ပြုခြင်းမှာလည်း ရှဲ့ရဗတ်စကီး၏ တိုက်တွန်းချက်ကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။ ရာဟုလာသံကိစ္စည်းသည် ရှဲ့ရဗတ်စကီးအား အထူးပင် လေးစားသည်။

ရှဲ့ရဗတ်စကီးအကြောင်းကို ရာဟုလာသံကိစ္စည်းက ဆောင်းပါးတစ်ပုဒ် ရေးထားသည်။ထိုဆောင်းပါး၌... “အနောက်နိုင်ငံ၌ ရှဲ့ရဗတ်စကီးလောက် အိန္ဒိယ ဒဿနနှင့် သက္ကတဘာသာကို ကျွမ်းကျင်တတ်မြောက်သူ မပေါ်ဘူးသေးဟု ဆိုလျှင် ပိုမည် မဟုတ်” ဟူ၍ လည်းကောင်း၊... “၁၉၃၆ ခုနှစ် ကျွန်ုပ် တိဗက် အသွားတွင် တိဗက်၌ ဓမ္မကိစ္စိနှင့် အခြား ဗုဒ္ဓဒဿန ပညာရှင်များ ရေးသားပြုစု ခဲ့သည့် သက္ကတဘာသာ ပင်ရင်း ကျမ်းစာများကို ရှာဖွေ တွေ့ရှိခဲ့သည် ဟူသည့် သတင်းကို ကြားသိရသည့်အခါ ရှဲ့ရဗတ်စကီးသည် ဝမ်းသာမဆုံး ဖြစ်နေသည်။သူ တိုက်တွန်းသည့်အတွက် အကယ်ဒမီက ကျွန်ုပ်ကို ၁၉၃၇ ခုနှစ်တွင် ဖိတ်မန္တက ပြုသည်။ သို့ရာတွင် အကြောင်းကြောင်းတို့ကြောင့် ကျွန်ုပ်သည် လီနင်ဂရက် သို့ ရောက်သွားသော်လည်း အချိန်ကြာကြာ မနေနိုင်ခဲ့ပေ။ ဓမ္မကိစ္စိ၏ အရေးပါ သည့် ကျမ်းဖြစ်သော ‘ပမာဏ ဝတ္တိက’ ကို ဘာသာပြန်ရန်နှင့် ကျွန်ုပ်တို့နှစ်ဦး ပေါင်းပြီး ဗုဒ္ဓ အဘိဓမ္မာကျမ်းဂန်များကို သုတေသန ပြုလုပ်ရန် ရှဲ့ရဗတ်စကီး ဆန္ဒရှိသည်။ယင်းလုပ်ငန်းများအတွက် ကြိုးစားအားထုတ် နေဆဲတွင် ကမ္ဘာ စစ် ဖြစ်လာသည်” ...ဟူ၍ လည်းကောင်း ရေးသား ဖော်ပြထားသည်။

ရှဲ့ရဗတ်စကီးသည် စိတ်နှလုံး နူးညံ့သူ ဖြစ်သည်။ မိခင်၏ အမိန့်ဩဇာကို အမြဲ ဦးထိပ်ရွက်လေသည်။ သူ ၆၃ နှစ် အရွယ်တွင် မိခင် ကွယ်လွန်သွားသော အခါ ရက်သတ္တပတ်များစွာ မျက်ရည်မဆည်နိုင် ဖြစ်ခဲ့ရသည်။ တပည့်များကို လည်း မိမိ သွေးသားကဲ့သို့ ချစ်ခင်သည်။ သက္ကတဘာသာ၊ တိဗက်ဘာသာ၊ မွန်ဂိုဘာသာတို့ကို တတ်ကျွမ်းသော အသက်အငယ်ဆုံး အကယ်ဒမီ၏ အဖွဲ့ဝင် အဖြစ် ရွေးကောက်ခြင်းခံရသော သူ့ တပည့် ဗလာဒီမစ်ဆေဝေ ကွယ်လွန်သွားသော အခါ ဖြေမဆည်နိုင် ဖြစ်ရရှာသည်။ သူ့ တပည့်၏ ဇနီးက သူ့ကို လာတွေ့ သောအခါ ရှဲ့ရဗတ်စကီးသည် ရှိုက်ကြီးတင် ငိုကြွေးရှာသည်။ ဤမျှပင် တပည့် များအပေါ် သံယောဇဉ် ကြီးမားသည်။ သူ့တွင် သားသမီး မထွန်းကားပေ။ ၇၄ နှစ် အရွယ်လွန်မှပင် အိမ်ထောင်ပြုသည်။

ဤမန် စစ်တပ်များ လီနင်ဂရက်သို့ ချီတက်လာသောအခါ နိုင်ငံ၏

အဖိုးတန် ပစ္စည်းများကို လေယာဉ်များဖြင့် လည်းကောင်း၊ အခြားယာဉ်များဖြင့် လည်းကောင်း တခြားသို့ ရွှေ့ပြောင်းကြသည်။ ထိုအခါ ပညာရှင်ကြီး ရှဲရဗတ် စကီးလည်း လေယာဉ်ဖြင့် အရှေ့ဘက်သို့ ထွက်ခွာသွားရရှာသည်။ နောက်ဆုံး အကြိမ် သူချစ်သော မြို့ကို ကြည့်လိုက်သည်။ တစ်ဖန် ပြန်လာပြီး သူ့လက်စ လက်နက်များကို ပြန်လည် လုပ်ကိုင် နိုင်လိမ့်မည်ဟု မျှော်လင့်ဟန် တူသည်။ သို့ရာတွင် သူ့မျှော်လင့်ချက်မှာ အကောင်အထည် ပေါ်မလာနိုင်တော့ပေ။ ဒုတိယ ကမ္ဘာစစ်အတွင်း ၁၉၄၂ ခုနှစ်၌ ကွယ်လွန် သွားရှာသည်။ သူ၏ သချိုင်းဂူ ပေါ်၌ “ရှေးဟောင်း အိန္ဒိယ ဒဿန ပညာရှင်ကြီးများ၏ စာပေပညာများကို မိမိတိုင်းပြည် ဘာသာဖြင့် ဘာသာပြန်ဆိုပေးသူ” ဟူ၍ ကမ္မည်းထိုးထားသည်။

နှင်းတိုင်းပြည်နှင့် ပြင်သစ်အမျိုးသမီး

အလက်ဇန္ဒရား ဒေးဗစ်နီးလ် [၁၈၆၆-၁၉၆၉]

‘နှင်းတိုင်းပြည်’ ဟု ခေါ်သည့် တိဗက်ပြည်သည် ထူးခြားဆန်းကြယ်သော၊ လျှို့ဝှက် အသိခက်သော တိုင်းပြည်တစ်ပြည် ဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာအတွင်းက တိုင်းပြည်တစ်ပြည် ဖြစ်သော်လည်း ကမ္ဘာနှင့် အဆက်အသွယ်ကင်းသည့် တိုင်းပြည် ဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာကြီးအတွင်းက သီးခြားကမ္ဘာလေးတစ်ခု ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံခြားသား တစ်ဦးဦးသည် တိဗက်ပြည်သို့ သွားရောက်လိုပါက ဧရာမ စွန့်စားခြင်းကြီးကို မပြုလုပ်ဘဲ မသွားရောက်နိုင်ပေ။ တိဗက်ပြည်သို့ ရောက်ဖူးသည့် နိုင်ငံခြားသားကို ပြပါဆိုလျှင် လက်ချိုး ရေတွက်ရလောက်အောင်ပင် နည်းပါးလှသည်။ ယင်း နည်းပါးလှသည့် အရေအတွက်ထဲတွင် ပြင်သစ်အမျိုးသမီး အလက်ဇန္ဒရား ဒေးဗစ်နီးလ်^၁ သည် ထိပ်တန်းက ပါဝင်နေသူ ဖြစ်သည်။

စွန့်စားမှုကို မပြုလိုသော နိုင်ငံခြားသားသည် တိဗက်ပြည်သို့ သွားရောက် နိုင်ဖို့ရန် မလွယ်ပေ။ ဒေးဗစ်နီးလ်သည် အမျိုးသမီးတစ်ဦး ဖြစ်သော်လည်း အမျိုးသား ယောက်ျားများပင် မစွန့်စားရဲသည့် စွန့်စားမှုများကို ပြုလုပ်လျက်၊ အမျိုးသား ယောက်ျားများပင် ရင်မဆိုင်ရဲသည့် အခက်အခဲများကို ရင်ဆိုင်လျက် တိဗက်ပြည်တွင်းသို့ အရောက်သွားခဲ့သည်။ တိဗက်ပြည်သို့ ရောက်သွားသော် လည်း သာမန်ကာလျှံကာလောက်သာ လည်ပတ်ပြီး ပြန်လာခဲ့သူ မဟုတ်ပေ။ တိဗက်ပြည်၌ နှစ်ပေါင်းများစွာ နေထိုင်ပြီး တိဗက်လူမျိုးတို့၏ ယဉ်ကျေးမှု ဓလေ့စရိုက်နှင့် တိဗက်လူမျိုးတို့ ကိုးကွယ် ဆည်းကပ်သည့် လျှို့ဝှက်အသိခက် သော ဘာသာတရားတို့ကို နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် အသေးစိတ် လေ့လာသူ ဖြစ် သည်။ သူ လေ့လာဆည်းပူး တွေ့မြင်သိရှိချက်များကိုလည်း စာအုပ် ရေးသား ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ယင်းကဲ့သို့ တိဗက်ပြည် အကြောင်းကို စာအုပ်ရေးသားသူများ ထဲတွင် ဒေးဗစ်နီးလ်သည် ဥရောပတိုက်သားထဲမှ အစောဆုံး ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး

၁။ Alexandra David- Neel

အလက်ဇန္ဒား ဒေးဗန်နိုင်း [၁၈၈၈-၁၉၆၉]

ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ယနေ့ တိဗက်ပြည်အကြောင်းနှင့် ပတ်သက်၍ စကား ပြောလျှင် ဒေးဗစ်နီးလ်၏ စာအုပ်များကို မကိုးကားဘဲ မဖြစ်သလို ဖြစ်နေသည်။

ဒေးဗစ်နီးလ်ကဲ့သို့ တိဗက်ပြည်သို့ စွန့်စွန့်စားစား သွားရောက်လေ့လာ ပြီး တိဗက်အကြောင်းကို ရေးသားသူ တစ်ဦးလည်း အာရှတိုက်သားထဲတွင် ရှိ သည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကား ကမ္ဘာကျော် အိန္ဒိယ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပညာရှင် ရာဟုလာ သံကိစ္စည်း ဖြစ်သည်။ ရာဟုလာ သံကိစ္စည်းလည်း တိဗက်ပြည်သို့ စွန့်စွန့်စားစား သွားရောက်လျက် တိဗက်ပြည်မှ ဗုဒ္ဓစာပေ ကျမ်းဟောင်းများကို ရှာဖွေယူဆောင် လာခဲ့သည်။ တိဗက်အကြောင်း စာအုပ်များကိုလည်း ရေးသားသည်။

ဒေးဗစ်နီးလ်နှင့် ရာဟုလာသံကိစ္စည်းတို့၏ စွန့်စွန့်စားစား ကြိုးပမ်းဆောင် ရွက်ချက်များကို ကမ္ဘာက ချီးကျူးကြသည်။ တိဗက်အကြောင်းကို စိတ်ဝင် စားကြသည့် ကမ္ဘာပေါ်ရှိ စာပေ ဗဟုသုတ လိုက်စားသူများသည် ဒေးဗစ်နီးလ်နှင့် ရာဟုလာသံကိစ္စည်းတို့၏ တိဗက်ဆိုင်ရာ စာအုပ်များ ထွက်လာသောအခါ ဝမ်း သာအားရ ကြိုဆိုကြသည်။

ဒေးဗစ်နီးလ်သည် ဥရောပတိုက်သားထဲမှ ထွန်းထွန်းပေါက်ပေါက် တိဗက် သို့ ဝင်ရောက်ပြီး တိဗက်ပြည်၏ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာတရားကို လေ့လာဆည်း ပူးသူ ပြင်သစ် ဗုဒ္ဓဘာသာ အမျိုးသမီး ဖြစ်သည်။ ရာဟုလာ သံကိစ္စည်းသည် အာရှတိုက်သားထဲမှ စွန့်စွန့်စားစား တိဗက်ပြည်သို့ ရောက်သွားပြီး တိဗက်ပြည် မှ တိဗက်အကြောင်း သိကောင်းစရာများနှင့် ရှေးဟောင်း ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများကို ဆောင်ကြဉ်းလာခဲ့သော အိန္ဒိယ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပညာရှင် ဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာပေါ်ရှိ တိဗက်အကြောင်း သုတေသန ပြုသူများသည် သူတို့နှစ်ဦး၏ ကျေးဇူးနှင့် မကင်း ပေ။ သူတို့နှစ်ဦးသည် ဗုဒ္ဓဘာသာ တိုင်းပြည်များအကြောင်းကို ရေးဆုံး ရေးဖျား အထိ သုတေသန ပြုလိုသော ဆန္ဒနှင့် စွန့်စွန့်စားစား ခရီးသွားလိုသော ဆန္ဒ ညီတူညီမျှ ရှိကြသည်။ ကြီးမားလွန်ကဲသည့် ယင်းဆန္ဒသည်ပင်လျှင် သူတို့နှစ်ဦး အား နိုင်ငံခြားသားတစ်ဦး အနေနှင့် ရောက်ပို့ရန် မလွယ်သည့် တိဗက်ပြည်သို့ အရောက်ပို့လိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။

ပြင်သစ်အမျိုးသမီး အလက်ဇန္ဒရားဒေးဗစ်နီးလ်၏ ဖခင်မှာ ပြင်သစ် နာမည်ကျော် စာရေးဆရာကြီး ဗစ်တာဟျူးဂိုး၏ သူငယ်ချင်း ဖြစ်သည်။ ဗစ်တာ ဟျူးဂိုးသည် စာရေးဆရာလည်း ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေးသမားလည်း ဖြစ်သည်။ စောစောပိုင်းက ဘုရင်စနစ်ကို ထောက်ခံအားပေးသူ ဖြစ်သော်လည်း နောက်ပိုင်း ကျလာသောအခါ သမ္မတနိုင်ငံ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကို နှစ်သက်လာသူ ဖြစ်လာ သည်။ ၁၈၇၁ ခုနှစ်တွင် ဟျူးဂိုးသည် ပဲရစ်ကွန်မျူမ်ကို ထောက်ခံအားပေး လာ

သည်။ သူ၏ အယူအဆသည် လက်ျာစွန်းမှ လက်ဝဲစွန်းသို့ ရှေ့လာခဲ့သည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် လူတို့သည် အသက်ကြီးလာသောအခါ အယူသီး လာတတ်ကြသည်။ ရှေးဆန် လာတတ်ကြသည်။ လက်ျာယိမ်း လာတတ်ကြသည်။ ဟျူးဂိုးကား ဆန်ကျင်ဘက် ဖြစ်၏။ အသက်ကြီးလာမှ လက်ဝဲကို လက်ခံလာသူ ဖြစ်သည်။ နပိုလီယန် အာဏာရသောအခါ နပိုလီယန်က ဟျူးဂိုးအား သူ၏ သမ္မတနိုင်ငံ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ် အယူအဆကို မနှစ်သက်သောကြောင့် ပြည်နှင်ဒဏ်ပေးလိုက်သည်။

အလက်ဇန္ဒရားဒေးဗစ်နီးလ်၏ ဖခင်ကား သမ္မတနိုင်ငံ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ် ထူထောင်ရေးအတွက် အားပေးနေသည့် သတင်းစာဆရာတစ်ဦး ဖြစ်သည့်အပြင် ဗစ်တာဟျူးဂိုး၏ ရဲဘော်ရဲဘက်လည်း ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ ၁၈၄၈ ခုနှစ်တွင် နပိုလီယန် ပြည်နှင်ဒဏ် ပေးလိုက်သည့်အထဲတွင် သူလည်း ပါသွားသည်။ သူ့ကို အထူးအခွင့်အရေး ပေးသည့်အနေဖြင့် အင်္ဂလန်၊ ဘယ်လဂျီယန်၊ ဆွစ်ဇာလန် စသည့် နိုင်ငံများထဲက ကြိုက်ရာတစ်နိုင်ငံကို ရွေးချယ်ခွင့် ပေးသည်။ ဒေးဗစ်နီးလ်၏ ဖခင်သည် ဗစ်တာဟျူးဂိုးကို ခင်မင်ရင်းစွဲ ရှိသည့်နှင့် ဗစ်တာဟျူးဂိုး သွားသည့် ဘယ်လဂျီယန် နိုင်ငံသို့ သွားရန် ရွေးချယ်လိုက်သည်။ သို့ရာတွင် ဘယ်လဂျီယန်မြို့တော် ဘရပ်ဆဲလ်မှာ တော်လှန်ရေးသမားများ ရှုပ်ရှက်ခတ်နေသဖြင့် ထိုမြို့တွင် နေခွင့်မရဘဲ သူ့ကို လူးဗန်းမြို့သို့ ပို့လိုက်သည်။ လူးဗန်းမြို့၌ ဒေးဗစ်နီးလ်၏ ဖခင်သည် အဖော်ကွဲပြီး စိတ်ညစ်ညစ်နှင့် နေထိုင်ရသည်။ ထိုအတွင်း လူးဗန်းမြို့ မြို့တော်ဝန်က သူ့ကို ပင့်ဖိတ်ပြီး သားသမီးများကို ပြင်သစ်စာပေ သင်ပြခိုင်းသည်။ ဤတွင် မြို့တော်ဝန်၏ အိမ်၌ ဖူးစာဖက်ဖြစ်သည့် မြို့တော်ဝန်၏ ညီမနှင့် တွေ့ဆုံချစ်ကြိုက်ပြီး လက်ထပ်ထိမ်းမြားသည်။

၁၈၆၀ ခုနှစ်တွင် ဒေးဗစ်နီးလ်ကို ပါရီမြို့ အစွန်အဖျားဖြစ်သည့် စန်းမွန်းဒေး အမည်ရှိ အရပ်၌ မွေးဖွားသည်။ ဒေးဗစ်နီးလ်ကို ကိုယ်ဝန်ဆောင်ထားစဉ် အချိန်က သူ၏ မိခင်သည် စွန့်စားခန်းဝတ္ထုများကို စွဲစွဲလမ်းလမ်း ဖတ်သည်။ ယင်းအစွဲအလမ်းသည် သမီး၏အပေါ်၌ ဝမ်းဗိုက်ထဲတွင် ပဋိသန္ဓေတည်နေစဉ်ကပင် ဩဇာလွှမ်းမိုးသွားဟန် တူသည်။ ထိုသမီးငယ်သည် ကြီးပြင်းသောအခါ တကယ့်တကယ် စွန့်စားသူ ပုဂ္ဂိုလ်ကြီး ဖြစ်လာသည်။

သမီးငယ် စာဖတ်နိုင်သည့်အရွယ် ရောက်သည့်အခါ မိခင်ဖြစ်သူက သူဖတ်သည့် စွန့်စားခန်းဝတ္ထုများကို အဖတ်ခိုင်းသည်။ ယင်းစွန့်စားခန်း ဝတ္ထုများကို ဖတ်ပြီး ဒေးဗစ်နီးလ်သည် ကလေးဘဝကပင် စွန့်စားလိုသည့် စိတ်ဓာတ် အမြစ်တွယ်လာသည်။ စွန့်စွန့်စားစား ခရီးသွားလိုသည့် ဆန္ဒ ကိန်းအောင်း

လာခဲ့သည်။ “ရှိရှိသမျှ လမ်းတွေဟာ ဘယ်အထိ ရောက်တယ်ဆိုတာ ကျုပ် သိပ်သိချင်တာပဲ။ အဲဒီလမ်းတွေက နေပြီ၊ လမ်းဆုံးအထိ ကိုယ်တိုင် လျှောက်ကြည့် ချင်တယ်။ ကုန်ကုန်ပြောရရင် မိုးကုပ်စက်ဝိုင်းရဲ့ တစ်ဖက်စွန်းအထိ လျှောက် သွားချင်တဲ့ဆန္ဒ ကျုပ်မှာ ရှိနေတယ်” ဟူ၍ ဒေးဗစ်နီးလ်သည် သူ့ငယ်စဉ်က စိတ်ဆန္ဒကို အသက်အရွယ် အိုမင်းရင့်ရော်လာပြီးနောက် တစ်နေ့သောအခါတွင် ထုတ်ဖော် ပြောပြဖူးသည်။

ဒေးဗစ်နီးလ်သည် ယင်းစိတ်ဓာတ် မည်မျှ ထက်သန်ပြင်းပြသနည်း ဆိုလျှင် အသက် သုံးနှစ်အရွယ်က စပြီး အိမ်က မကြာခဏ ထွက်ထွက်ပြေး သည်။ သူ ပထမဆုံးအကြိမ် အိမ်မှ ထွက်ပြေးစဉ်က သူ၏အသက်မှာ သုံးနှစ်မျှ သာ ရှိသေးသည်။ တစ်နေ့တွင် သူတို့နေထိုင်ရာ အရပ်ဒေသ၏ အနီး၌ ရှိသည့် သစ်တောထဲ ထွက်ပြေးသည်။ တွေ့ရသည့် လမ်းအတိုင်း လျှောက်သွားခဲ့ရာ သစ်တောအနီးရှိ ရဲဋ္ဌာနာသို့ ရောက်သွားသောအခါ လမ်းဆုံးသွားသည်။ အပျိုပေါက် အရွယ်တုန်းကလည်း ရေလမ်းခရီးက တစ်ခါ ထွက်ပြေးခဲ့ဖူးသည်။ ကျောင်းပိတ်ရက်အတွင်း ဒေးဗစ်နီးလ်ကို မိဘများက ယူဘို(အော့စတွန်ဒ်) မြို့သို့ အလယ်ခေါ်သွားသည်။ ဒေးဗစ်နီးလ်သည် ထိုမြို့မှ သင်္ဘောတက်စီးပြီး အင်္ဂလန်သို့ တိတ်တဆိတ် ထွက်ပြေးသွားသည်။ မိဘများက လိုက်လံရှာဖွေပြီး ပြန်ခေါ်ငင် လာခဲ့ရသည်။

ဒေးဗစ်နီးလ်သည် ခရီးလွင့်လိုသည့် ဆန္ဒ ပြင်းထန်နေသော်လည်း မိဘ တို့၏ အရိပ်အာဝါသ အောက်တွင် နေရသဖြင့် စိတ်သွားသလောက် ကိုယ် မရောက် ဖြစ်နေသည်။ ထို့ကြောင့် မိဘတို့၏ လောင်းရိပ်အောက်မှ လွတ်မြောက် ပြီး စိတ်လွတ်ကိုယ်လွတ် ခရီးလွင့်နိုင်မည့် အချိန်ကိုသာ စောင့်စားနေခဲ့သည်။ အရွယ်ရောက်ပြီး မိဘတို့၏ အုပ်ထိန်းခြင်းမှ ကင်းလွတ်သည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ဒေးဗစ်နီးလ်သည် ခရီးစတင် လွင့်လေရာ ကိုလမ္ပိုသို့ ရောက်သွားသည်။ ထိုအကြိမ် မှ အစပြု၍ သူ၏ စွန့်စားခန်း စလေတော့သည်။ ဒေးဗစ်နီးလ်သည် အနောက်တိုင်း နှင့် အရှေ့တိုင်း နိုင်ငံအသီးသီးသို့ ခရီးလွင့်ခဲ့သည်။ မြန်မာပြည်သို့လည်း ရောက် လာခဲ့ဖူးသည်။ သူ၏ ခရီးများအနက် အစွန့်စားဆုံး ခရီးမှာ တိဗက်ခရီး ဖြစ်သည်။

ဒေးဗစ်နီးလ်သည် ၁၉၂၄ ခုနှစ်တွင် တိဗက်ပြည် လာဆာမြို့သို့ ရောက်ရှိ သွားသည်။ တိဗက်ပြည်၌ တောင်ငူတစ်ချောင်းနှင့် အရပ်တကာ လှည့်လည် လျက် အလှူခံ စားသောက်ပြီး တိဗက်အမျိုးသား တစ်ဦးကဲ့သို့ ဖြစ်သလို နေထိုင်ခဲ့ သည်။ ဆယ့်လေးနှစ်ကြာမျှ တိဗက်ပြည်၌ နေထိုင်စဉ် အတောအတွင်း တိဗက် လူမျိုးတို့၏ ခလေစရိုက်၊ ဘာသာစကား၊ အယူဘာသာ၊ ယဉ်ကျေးမှုတို့ကို

နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် လေ့လာခဲ့သည်။ တိဗက်ပြည်မှ ပြန်လာသည့်အခါတွင်ကား တိဗက်နှင့် ပတ်သက်သည့် စာအုပ်များကို တစ်အုပ်ပြီးတစ်အုပ် ရေးသားထုတ်ဝေသည်။ ထိုစာအုပ်များသည် အကြိမ်ကြိမ် အခါခါ ထပ်မံ ထုတ်ဝေရသည့်အပြင် ကမ္ဘာ့ဘာသာ အမျိုးမျိုးဖြင့်လည်း ဘာသာပြန်ဆို ထုတ်ဝေရသည်။ ထိုစာအုပ်များ အနက် လာဆာသို ကျွန်ုပ်၏ခရီး^၁၊ တိဗက်၏ လျှို့ဝှက်ပျက်များနှင့် မှော်ဝိဇ္ဇာများ၊ ဗုဒ္ဓဘာသာ၊ ဗုဒ္ဓတရား၊ ဗုဒ္ဓ နည်းနိဿရည်း^၂ စသော စာအုပ်များသည် ထင်ရှားသော စာအုပ်များ ဖြစ်ကြသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပညာရှင် အင်္ဂလိပ်လူမျိုး ခရစ်စမတ် ဟန်ဖရေးက သူ၏ ဗုဒ္ဓစံဇင်း^၃ အမည်ရှိ နာမည်ကျော် စာအုပ်ထဲတွင် “နာမည်ကျော်ကြားဆုံး ပြင်သစ် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်မှာ အလက်ဇန္ဒရားဒေးဗစ်နီးလ် ဖြစ်သည်။ ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ကျ တွေ့ကြုံ သိရှိခဲ့သည့် အချက်အလက်များကို အခြေခံပြီး ရေးသားထားသည့် သူ၏ တိဗက် ဗုဒ္ဓဘာသာအကြောင်း စာအုပ်များသည် သူ့အား တိဗက်အကြောင်းနှင့် ပတ်သက်ပြီး ကမ္ဘာအားထားရာ၊ စံပြုရာ အဖြစ်သို့ ရောက်စေခဲ့သည်” ဟူ၍ ဒေးဗစ်နီးလ်အကြောင်းကို ရေးသားထားလေသည်။

ဒေးဗစ်နီးလ်သည် ပြင်သစ်ပြည်သို့ ပြန်ရောက်လာသည့် အခါတွင်လည်း ရသေ့ရဟန်းမ အသွင်ကဲ့သို့သာလျှင် နေထိုင်သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာအကြောင်း တရားဟောပြောခြင်း၊ စာအုပ်ရေးသား ပြုစုခြင်းများကို ပြုလုပ်လျက် ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကား ပြန့်ပွားရေးအတွက်သာလျှင် ကြိုးပမ်းအားထုတ် နေခဲ့သည်။ သူ့ကို ပြင်သစ်ပြည် ဗုဒ္ဓဘာသာ အသိုင်းအဝိုင်းကသာမက အခြား ပုဂ္ဂိုလ်များကလည်း လေးစား ဂုဏ်ပြုကြသည်။ ပြင်သစ် ဗုဒ္ဓဘာသာ အသင်းတွင်လည်း သူ၏ လှုပ်ရှားမှုများမှာ မသေးပေ။ အသက်အရွယ် ကြီးပြီး ကိုယ်ဖိရင့်ဖိ မလုပ်ကိုင် မဆောင်ရွက်နိုင်သည့် အခါ၌ကား ယုတ်စွအဆုံး တစ်နှစ်တစ်ခါ ကျင်းပသည့် ဗုဒ္ဓဘာသာ အစည်းအဝေးပွဲကြီးသို့ သဝဏ်လွှာ ပို့ဖြစ်အောင် ပို့သည်။ ဒေးဗစ်နီးလ်သည် ဘွဲ့တံဆိပ်များကိုလည်း အများအပြား ရရှိခဲ့သည်။ ပြင်သစ် အမျိုးသား ကိုယ်လက်ကြံခိုင်ရေးနှင့် အမျိုးသမီး ကိုယ်လက်ကြံခိုင်ရေး တက္ကသိုလ်မှ ပေးအပ်သည့် ဘွဲ့တံဆိပ်၊ ပြင်သစ်ပြည် နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးနှင့် ပတ်သက်၍ ပေးသည့် အကြီးဆုံး ဘွဲ့တံဆိပ်၊ တရုတ်ပြည်၏ ကြယ်တံဆိပ် စသည်တို့ကို လက်ခံရရှိ ခဲ့သည်။ ၁၉၆၉ ခုနှစ်တွင် ထုတ်ဝေသည့် ကျွန်ုပ် နေခဲ့ဖူးသည့် အိန္ဒိယပြည် အမည်ရှိ သူ၏ နောက်ဆုံးစာအုပ်အတွက် သူ ဆုရရှိသည်။ ထိုစာအုပ်၌ တိဗက်နှင့် အိန္ဒိယ ပြည်တို့တွင် နေထိုင် သွားလာခဲ့ဖူးများနှင့် တကွ အရှေ့နိုင်ငံများ၏ အတွေးအခေါ်

၁။ My Journey to Lhasa ၂။ With Mystics and Magicians
 ၃။ Buddhism, its Doctrines and Methods ၄။ Buddhism
 ရာပြည့်စာအုပ်တိုက်

အယူအဆအကြောင်း၊ ဗုဒ္ဓဘာသာ တရားတော်အကြောင်းများကို ရေးသားထားသည်။ ထိုစာအုပ်သည် ဒေးဗစ်နီးလ်၏ နှစ်ဆယ်နှစ်အုပ်မြောက် စာအုပ်ဖြစ်သည်။

အလက်ဇန္ဒရားဒေးဗစ်နီးလ်သည် အသက် ၁၀၃ နှစ်အထိ နေသွားသည်။ ၁၉၆၉ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၃ ရက်နေ့၌ အသက် ၁၀၃ နှစ်ရှိ ဒေးဗစ်နီးလ်သည် ပြင်သစ်ပြည်၌ ကွယ်လွန်အနိစ္စ ရောက်သွားသည်။ ကမ္ဘာ့ ဗုဒ္ဓဘာသာလောကက ဒေးဗစ်နီးလ် ကွယ်လွန်သွားခြင်းကို ဗုဒ္ဓဘာသာ လောက၏ ဆုံးရှုံးခြင်းကြီးတစ်ရပ်ဖြစ်ကြောင်း ထင်မှတ် ယူဆကြသည်။ သူ ကွယ်လွန်သွားသည့်အခါ အလောင်းကို မီးသဂြိုဟ်လျက် ပြာကို အိန္ဒိယပြည် ဂင်ဂါမြစ်ထဲ မျှောပစ်ရမည်ဟု ဒေးဗစ်နီးလ်သည် မသေမီ မှာကြားသွားခဲ့သည်။အနိစ္စ သဘောတရားကို ရင်ဆိုင်သွားရသော ဒေးဗစ်နီးလ်သည် အနိစ္စ သဘောတရား အကြောင်းကို တစ်ခါက ဤသို့ ရေးသားတင်ပြ ထားဖူးသည်။

“ဗုဒ္ဓ၏ တရားဒေသနာများအနက် အနိစ္စတရားသည် အနတ္တတရားနှင့် အတူ ပထမဦးဆုံး နေရာကို ရရှိသည်။ သင်္ခါရတရား ဟူသမျှသည် အနိစ္စ ဖြစ်ကြ၏။ ထိုကြောင့် အနတ္တလည်း ဖြစ်ကြသည်။

“သင်္ခါရတရား ဟူသမျှ အနိစ္စ ဖြစ်ကြောင်းကို သေသေချာချာ သိမြင် သဘောပေါက်ခြင်းသည် ပုဂ္ဂိုလ် တစ်ဦးတစ်ယောက်အား ကမ္ဘာလောက အပေါ် ရှုမြင်သုံးသပ်ပုံ သုံးသပ်နည်းကို လည်းကောင်း၊ မိမိကိုယ်ကို ရှုမြင်သုံးသပ်ပုံ သုံးသပ်နည်းကို လည်းကောင်း လုံးဝ ပြောင်းလွဲသွားစေနိုင်သည်။ ဗုဒ္ဓ၏ ဒေသနာတော်အရ ကျွန်ုပ်တို့ တွေ့မြင်သိရှိရသည့် အရာဝတ္ထုများသည် စက္ကန့် တစ်စိတ်မျှပင် တာရှည် မခံပေ။ အမြင်အားဖြင့် တာရှည်ခံသည်ဟု ထင်ရသော အရာဝတ္ထုများသည် ရွှေ့ရှားပြောင်းလဲနေသော အဖြစ်အပျက်များ တစ်ခုပြီးတစ်ခု ဆက်ဖြစ်နေသည် မှတစ်ပါး အခြား မဟုတ်ပေ။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအတွက် ကမ္ဘာလောကကြီးသည် ရုပ်ရှင် တစ်ခုသာ ဖြစ်သည်။ ရုပ်ရှင်မှာကဲ့သို့ အဖြစ်အပျက်များ တစ်ခုပြီးတစ်ခု ဆက်ပြီး အဖြစ်မြန်နေသဖြင့်သာ ကြာကြာ မြင်နေရသည်ဟု အမှတ်မှားနေခြင်း ဖြစ်သည်။

“အရာဝတ္ထုတို့သည် ဖြစ်ပေါ်ပြီးနောက် ချက်ခြင်း ပျက်စီး ပျောက်ကွယ် သွားသည်ဟု ဗုဒ္ဓဘာသာက အယူရှိသည်။ အရာဝတ္ထုတို့၏ တည်ရှိနေမှုကို လျှပ်တစ်ပြက်၏ တည်ရှိနေမှုနှင့် ဥပမာ နှိုင်းခိုင်းနိုင်သည်။ အရာဝတ္ထုတို့၏ ပျောက်ကွယ်ပျက်စီးခြင်းသည် အကျိုးတရားတစ်ခု

ဖြစ်ထွန်း ပေါ်ပေါက်လာခြင်း၏ အကြောင်း ဖြစ်သည်။ ပျောက်ကွယ် ပျက်စီးခြင်း မရှိက ဖြစ်ထွန်းပေါ်ပေါက်ခြင်း ဖြစ်မလာနိုင်ပေ။

“နေ့၏နံနက် စလာသောအခါ ညသည် ကုန်ဆုံးသွားသည်။ ရာသီ ဥတုများလည်း မိမိတို့၏ အသွင်လက္ခဏာ ကိုယ်စီဖြင့် တစ်ခုပြီးတစ်ခု ဆက် ဖြစ်ပေါ်နေကြသည်။ သူငယ်၏ အတွင်းအပြင် အသွင်လက္ခဏာ များသည် အရွယ်ကြီးလာသည့်အခါ ပျောက်ကွယ်သွားကြသည်။ လူကြီး ၏ အသွင်လက္ခဏာများကို အိုသောအရွယ်က တစ်ဖန် ပျောက်ကွယ် သွားစေပြန်သည်။အပွင့် ပွင့်လာသည့်အခါ အဖူးသည် တည်မြဲ မနေတော့ ပေ။အသီး သီးလာသည့် အခါ၌ကား အပွင့် ပျောက်ကွယ်သွားသည်။

“ဘဝသည် ရွှေလျား ပြောင်းလဲနေသည်။လောကသည် ရွှေလျား ပြောင်း လဲနေသည်။ အရာအားလုံးသည် ရွှေလျား ပြောင်းလဲနေသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါဟု ခေါ်သည့် ကျွန်ုပ်တို့ ကိုယ်တိုင်သည်လည်း အနိစ္စ လောကထဲ က ရွှေလျားပြောင်းလဲနေသည့် ခန္ဓာငါးပါး အစုအဝေးမျှသာ ဖြစ်လေ သည်”

ဂျပန် ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်

စူဇူကီ: [၁၈၇၀-၁၉၆၆]

‘စူဇူကီ’ ဟူသော အမည်သည် မြန်မာလူမျိုးတို့နှင့် အရင်းနှီးဆုံး ဂျပန်အမည်တစ်ခု ဖြစ်သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ် မဖြစ်မီက မြန်မာနိုင်ငံ အနှံ့အပြားတွင် ဂျပန်လူမျိုး တို့ နေထိုင်ကြသည်။ ထို ဂျပန်လူမျိုးတို့တွင် ဆရာဝန်လည်း ပါသည်။ ကုန်သည် လည်း ပါသည်။ ဓာတ်ပုံဆရာလည်း ပါသည်။ အလုပ်အမျိုးမျိုး လုပ်ကိုင်နေကြ သည့် ထိုဂျပန်တို့ထဲတွင် စူဇူကီ အမည်ရှိ ဂျပန် အတော်များများ ပါသည်။ ဘီအိုင်အေ ခေါင်းဆောင် ဗိုလ်မှီးကြီး၏ အမည်မှာလည်း စူဇူကီ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဂျပန်အမည်များအနက် စူဇူကီဟူသော အမည်မှာ မြန်မာများအဖို့ ကြားဖူးနားဝ အရှိဆုံး နာမည်တစ်ခု ဖြစ်နေသည်။ သို့ရာတွင် စူဇူကီဟူသော အမည်နာမဖြင့် ဂျပန် ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်တစ်ဦး ရှိသည်ဆိုသည့် အကြောင်းကိုမူ ဗုဒ္ဓဘာသာ စာပေပဟုသုတ လိုက်စားသူမှတစ်ပါး အခြားပုဂ္ဂိုလ်များ သိရှိကြ လိမ့်မည် မဟုတ်ပေ။

စူဇူကီသည် ဗုဒ္ဓဘာသာ အထူးအားဖြင့် ဈင် ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ပတ်သက်၍ အားထားလောက်သော ကျမ်းဂန်များကို ဂျပန်ဘာသာဖြင့် လည်းကောင်း၊ အင်္ဂလိပ် ဘာသာဖြင့် လည်းကောင်း အမြောက်အမြား ရေးသားပြုစုသွားခဲ့သည် ဖြစ်၍ ယနေ့ ဂျပန်ပြည်တွင်လည်းကောင်း၊ အနောက်နိုင်ငံများရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာ လောက တွင် လည်းကောင်း အကျော်ကြားဆုံး ဗုဒ္ဓဘာသာ စာပေပညာရှင်တစ်ဦး ဖြစ်နေ သည်။

စူဇူကီသည် ၁၈၇၀ ခုနှစ်တွင် ဂျပန်ပြည်မြောက်ပိုင်း ကနာဇာဝါမြို့၌ မွေးဖွားသည်။ သူ၏ မိဘအဆက်အနွယ်များမှာ သမားတော်များ ဖြစ်ကြသည်။ သူ၏ မိသားစုမှာ အဆင့်အတန်းမြင့်သည့် ဆာမူရိုင်းများ ဖြစ်ကြသော်လည်း စူဇူကီ အသက် ၆ နှစ် အရွယ်လောက်တွင် မြေရှင်စနစ်ကို ဖျက်သိမ်းလိုက်သော ကြောင့် စီးပွားရေး အကြပ်အတည်းနှင့် ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်။ ထိုအတွင်း ဖခင်ဖြစ်သူ ကွယ်လွန်သွားပြန်သဖြင့် စူဇူကီသည် ခဲခဲယဉ်းယဉ်း ပညာသင်ရရှာသည်။ သူငယ်ဘဝ တစ်လျှောက်လုံး ကြမ္မာဆိုးဖြင့်သာ ရင်ဆိုင်လာခဲ့ရသဖြင့် ၁၇ နှစ်၊

ဇော်ညွှန်စာအုပ်တိုက်

မွတ်: [၁၈၇၀-၁၉၆၆]

၁၈ နှစ် တွေးခေါ်တတ် စဉ်းစားတတ်သည့် အရွယ်သို့ ရောက်လာသည့်အခါ စူဇူကီးသည် “လူဖြစ်မယ်မှ မကြံသေးဘူး။ ငါ ဘာကြောင့် ဒါလောက် ပြိုဟ်ဆိုးကြမ္မာဆိုးများကို ရင်ဆိုင်ရသနည်း” ဟု သူ့ကိုယ်သူ တွေးတောစ ပြုလာသည်။ ထိုသို့ တွေးသောအခါ သူ၏ စိတ်သည် ဘာသာရေးဘက် ရောက်သွားသည်။ ထိုစဉ်က အကြောင်းကို စူဇူကီးက ဤသို့ ပြန်လည် ရေးသားထားသည်။

“ထိုအချိန်၌ ကျွန်ုပ်၏ အတွေးအခေါ်များသည် ဒဿနဗေဒနှင့် ဘာသာရေးဆီ ရောက်သွားသည်။ ကျွန်ုပ်၏ မိဘများမှာ ဖျင်ဗုဒ္ဓဘာသာ ရင်းဇိုက်ဂိုဏ်းကို ကိုးကွယ်ကြသူများ ဖြစ်ကြ၍ ကျွန်ုပ်၏ ပြဿနာများအတွက် အဖြေ ရရှိရန် ဖျင် ဗုဒ္ဓဘာသာကို ချဉ်းကပ်သည်မှာ အဆန်း မဟုတ်တော့ပေ။ ကျွန်ုပ်သည် ကာနာဇာဝါရီ ရင်းဇိုက် ဘုန်းကြီးကျောင်းကလေးသို့ သွားပြီး ကျောင်းထိုင်ဘုန်းကြီးအား ဖျင် ဗုဒ္ဓဘာသာ အကြောင်းကို မေးမြန်း စုံစမ်းကြည့်၏။ ထိုအချိန်က ကျေးလက်တောရွာရှိ ဖျင်ဂိုဏ်း ဘုန်းကြီး အများအပြား ကဲ့သို့ပင် ထိုဘုန်းကြီးသည်လည်း ဖျင်အကြောင်းကို ပြောပလောက်အောင် မသိပေ။ ‘ဟေကီဂန်ရီကု’ (အရှေးကြီးသော ဖျင်ကျမ်းတစ်ကျမ်း) ကိုပင် မဖတ်ဘူးပေ။ ထိုကြောင့် ထိုဘုန်းကြီးနှင့် ကျွန်ုပ် တွေ့ဆုံခြင်းသည် အချိန် သိပ်မကြာလိုက်ပေ။

“ကျွန်ုပ်သည် ကိုယ်နှင့် သက်တူရွယ်တူ အခြားကျောင်းသားများနှင့် ဒဿနဗေဒနှင့် ပတ်သက်၍ သော်လည်းကောင်း၊ ဘာသာတရားနှင့် ပတ်သက်၍ သော်လည်းကောင်း မကြာခဏ ဆွေးနွေးလေ့ ရှိ၏။...ကျွန်ုပ် အသက် ၁၅ နှစ်လောက်က ကာနာဇာဝါ၌ ခရစ်ယာန် အယူသီးဂိုဏ်း သာသနာပြုတစ်ဦး ရှိသည်။ ထိုသာသနာပြုသည် ကျွန်ုပ်အား ကမ္ဘာဦးကျမ်း ခေါ် ခရစ်ယာန်ကျမ်းစာ ဂျပန်ဘာသာပြန် စာအုပ်တစ်အုပ် ပေးလျက် အိမ်ပြန်ပြီး ဖတ်ရန် ပြော၏။ ကျွန်ုပ် ထိုစာအုပ်ကို ဖတ်ကြည့်၏။ သို့ရာတွင် ကျွန်ုပ်သည် ထိုစာအုပ်ကို စိတ်မဝင်စားပေ။ ကမ္ဘာအစက ထာဝရဘုရားသခင် ရှိခဲ့သည်။ သို့သော် ထာဝရဘုရားသခင်က ကမ္ဘာလောကကို အဘယ်ကြောင့် ဖန်ဆင်းသနည်း။ ယင်းအချက်သည် ကျွန်ုပ်အား ယုန်ထင်ကြောင်ထင် ဖြစ်စေခဲ့သည်။

“ထိုနှစ်ထဲမှာပင် ကျွန်ုပ်၏ မိတ်ဆွေတစ်ဦး ရေဖျန်း ခရစ်ယာန်ဘာသာထဲ ဝင်သွား၏။ ထိုမိတ်ဆွေက ကျွန်ုပ်ကိုလည်း ခရစ်ယာန်ဘာသာထဲ ဝင်စေချင်၏။ ခရစ်ယာန်ဘာသာထဲ ဝင်ရန် မရမက တိုက်တွန်းနေ၏။ သို့ရာတွင် ကျွန်ုပ်က သူ့ကို ခရစ်ယာန်ဘာသာ၏ အမှန်တရားကို သဘောမပေါက်မချင်း ကျွန်ုပ် ခရစ်ယာန်ဘာသာထဲ မဝင်နိုင်ဟု ပြောလိုက်သည်။

“ထာဝရဘုရားသခင်က ကမ္ဘာလောကကို အဘယ်ကြောင့် ဖန်ဆင်းသ

နည်းဟူသော ပြဿနာသည် ကျွန်ုပ် ဦးနှောက်ထဲတွင် မရှင်းမရှင်း ဖြစ်နေတုန်းပင် ဖြစ်သည်။ ကျွန်ုပ် အခြား ခရစ်ယာန် သာသနာပြုတစ်ဦးထံ သွားပြီး ထိုမေးခွန်းကို မေးကြည့်ပြန်၏။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်က ကျွန်ုပ်အား ပြောပြ၏။ အရာဝတ္ထုဟူသမျှ တည်ရှိ လာအောင် ဖန်ဆင်းပြုလုပ်သူ ရှိရသည်။ ကမ္ဘာလောကလည်း ဖန်ဆင်းပြုလုပ်သူ ရှိရသည်။ သည်လိုဆိုလျှင် ဘုရင်သခင်ကို ဘယ်သူက ဖန်ဆင်း ပြုလုပ်သနည်း။ ကျွန်ုပ် သူ့ကို မေးကြည့်ပြန်၏။ ဘုရားသခင်က သူ့ကိုယ်ကို သူ့ကိုယ်တိုင် ဖန်ဆင်းပြုလုပ်သည်။ သူက ဤသို့ အဖြေပေးပြန်သည်။ ဘုရားသခင်သည် အဖန်ဆင်းခံ မဟုတ်ပေ။ ယင်းအဖြေသည် ကျွန်ုပ်အတွက် ကျေနပ်လောက်သည့် အဖြေ ဖြစ်မလာပေ။ ထာဝရ ဘုရားသခင်နှင့် ပတ်သက်သော ယင်းပြဿနာသည် ကျွန်ုပ် ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင် ဖြစ်ရေး၌ အနှောင့်အယှက် အဟန့်အတားကြီး တစ်ခု အဖြစ်နှင့် ခံနေသည်။

“ထိုအတွင်း ကျွန်ုပ်တို့၏ ကျောင်းသို့ ဆရာသစ်တစ်ဦး ရောက်လာ၏။ ထိုဆရာသည် ထိုအချိန်က ဈာန် ဆရာတော်များအနက် အကြီးဆုံး ဆရာတော် တစ်ပါးဖြစ်သည့် ကိုဆင်ရီရှိ၏ တပည့်ဖြစ်ပြီး ဈာန် ဗုဒ္ဓဘာသာကို အထူးစိတ်ဝင် စားသူ ဖြစ်သည်။ ထိုဆရာသည် ကျောင်းသားများအား ဈာန် ဗုဒ္ဓဘာသာကို စိတ်ဝင်စားလာအောင် အစွမ်းကုန် ကြိုးစား၏။ ‘ဟာကုအင်ဈာန်ရီ’ ရေးသားသည့် ‘ဆိုရာတေဂါမာ’ စာအုပ်ကိုလည်း တပည့်များအား ဝေ၏။ ကျွန်ုပ်သည် ထိုကျမ်း၏ အဓိပ္ပာယ်ကို နားမလည်သည်က များ၏။ သို့ရာတွင် ထိုကျမ်းကို အထူး စိတ်ဝင် စားလာသည် ဖြစ်၍ ကျမ်း၏ အဓိပ္ပာယ်ကို သင်ကြား ဆည်းပူးလိုသောကြောင့် အက်ချူပြည်နယ်ရှိ ကိုကုတိုက်ဂျီ ကျောင်းတိုက် ဈာန်ဆရာတော် ဆက်ဆုမွန် ရီရှိ ထံသို့ သွားခဲ့သည်။

“ဘယ်သူ့ မိတ်ဆက်စာမှ မပါဘဲ ကျွန်ုပ် ထိုကျောင်းတိုက်သို့ ရောက်သွား သည်။ သို့သော် ကျောင်းတိုက်ရှိ ဘုန်းတော်ကြီးများကား ဖော်ရွေလှ၏။ ရီရှိ တခြားသွားနေကြောင်း၊ ကျောင်းတိုက်တွင်းရှိ အခန်းတစ်ခုထဲတွင် ကျွန်ုပ် ‘ဇေဈင်’ (ဈာန်ဆရာတော် ရီရှိနှင့် ကိုယ်တိုင် တွေ့ရှိပြီး ဘာဝနာပွားခြင်း) လုပ်လိုက လုပ်နိုင်ကြောင်း ဘုန်းကြီးများက ပြောပြ၏။ ထိုင်ပုံထိုင်နည်း၊ အသက်ရှူပုံရှုနည်း ကို ညွှန်ပြလျက် ထိုနည်းအတိုင်း လုပ်ရန် ပြောပြပြီး ဘုန်းကြီးများသည် ကျွန်ုပ် အား အခန်းငယ်ကလေး တစ်ခုထဲတွင် တစ်ယောက်တည်း ထားပစ်ခဲ့ကြ၏။

“နှစ်ရက်သုံးရက် ကြာသောအခါ ရီရှိ ပြန်ရောက်လာသည်။ ကျွန်ုပ်ကို ရီရှိနှင့်တွေ့ရန် ခေါ်သွားကြသည်။ အမှန်မှာ ထိုအချိန်က ကျွန်ုပ်သည် ဈာန် အကြောင်းနှင့် ပတ်သက်ပြီး ဘာမှ မသိပေ။ ရီရှိနှင့်တွေ့ရန် ခေါ်သွားသဖြင့်

ကျွန်ုပ်သည် ကျွန်ုပ်၏ ‘အိုရာ တေဂါမာ’ စာအုပ်ကိုယူပြီး လိုက်သွား၏။ ‘အိုရာ တေဂါမာ’ သည် များသောအားဖြင့် သိသာလွယ်ကူသော စကားလုံးများဖြင့် ရေးသားထားသည့် ကျမ်းစာဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ခက်သော ဖျင်ဝေါဟာရ စကားလုံးများလည်း ပါရှိသည် ဖြစ်၍ ထိုဝေါဟာရ စကားလုံးများကိုမူ ကျွန်ုပ် နားမလည်ပေ။ ကျွန်ုပ်သည် ထိုဝေါဟာရ စကားလုံးများ၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ရှိရှိအား မေးကြည့်၏။

“ရိုရှိသည် စိတ်ဆိုးမာန်ဆိုးဖြင့် ကျွန်ုပ်ကိုကြည့်ပြီး ‘ငါ့ကို ဘာဖြစ်လို့ ဒီလို မိုက်မဲတဲ့ မေးခွန်းမျိုးကို မေးရတာလဲ’ ဟု ပြောလေ၏။ ကျွန်ုပ်ကို ဘာတစ်ခုခုမှ ညွှန်ကြားပြောဆိုခြင်း မရှိဘဲ အခန်းထဲ ပြန်ပို့ပြီး တင်ပလွှင်ခွေထိုင်နေလို့သာ ပြောသည်။ ကျွန်ုပ်ကို အခန်းထဲတွင် တစ်ယောက်တည်း ပစ်ထားသည်။ ဘယ်သူမှ ကျွန်ုပ်ကို စကားမပြော။ အစားအသောက်ပိုသည့် ဘုန်းကြီးများကပင် ကျွန်ုပ်ကို စကားမပြောကြတော့ပေ။ အမေနှင့် ခွဲသည်မှာ ယခုအကြိမ်သည် ပထမဆုံးအကြိမ် ဖြစ်၍ မကြာခင် ကျွန်ုပ် အိမ်ကို အောက်မေ့လာသည်။ သို့ဖြစ်၍ လေးငါးရက် ကြာသောအခါ ကျွန်ုပ် အိမ် ပြန်သွားသည်”

စူဇူကီးသည် တက္ကသိုလ်၌ ပညာသင်ကြားရန် တိုကျိုသို့ ရောက်သွားသည်။ တိုကျို ရောက်သွားပြီးနောက် သူ ပထမဆုံးလုပ်သော အလုပ်မှာ ကာမာကရ ရှိ အင်ဂျင်နီယာကျောင်းတိုက် ဖျင်ဆရာတော် ကိုစင်ရှိရှိထံ သွားပြီး ဖျင်အကြောင်း လေ့လာခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ကိုစင်ရှိရှိ ပျံလွန်တော်မူသွားသောအခါ ထိုဆရာတော်၏ နေရာတွင် ဆက်ခံသည့် ဖျင်ဆရာတော် ရှာကုဆိုယင် (ဗုဒ္ဓဘာသာ ဆရာတော်တစ်ဦး၏ တရားဟောချက်များ [၁၉၀၆] ကျမ်းစာကို ရေးသားပြုစုသူ) ၏ အထံ၌ စူဇူကီးသည် ဆက်လက် နည်းနား ခံသည်။ ထိုစဉ်က အကြောင်းကို စူဇူကီးသည် ဤသို့ ပြန်လည်ရေးသား ထားသည်။

“...ထိုအချိန်က ကျွန်ုပ်နေသော ကျောင်းတိုက်မှာ ဗွတ်ဆန်ချိ ဖြစ်သည်။ ထိုကျောင်းတိုက်၌ ဘုရားတန်ဆောင်းတစ်ဆောင် ရှိသည်။ ထိုဘုရားတန်ဆောင်းရှိ အခန်းတစ်ခန်းထဲ၌ ကျောင်းတိုက်ရှိ ကျမ်းဂန်စာအုပ်များနှင့် ပေပုရပိုက်များ သိမ်းဆည်းထား၏။ နွေဥတု အချိန်အခါ၌ ကျွန်ုပ်သည် ထိုအခန်းထဲ၌ တွေ့ရှိရမှု စာအုပ်များကို ဖတ်နေခြင်းဖြင့်သာ အချိန်ကို ကုန်လွန်စေ၏။ ကျွန်ုပ်သည် တရုတ်စာကို ပြောပလောက်အောင် မတတ်ကျွမ်းသေးပေ။ ထို့ကြောင့် ကျမ်းစာ အများအပြားမှာ ကျွန်ုပ် နားမလည်သည်ကသာ များ၏။ ကျွန်ုပ် စိတ်အဝင်စားဆုံး စာအုပ်တစ်အုပ်မှာ ‘ဖျင် ကန်ဆာကုရှင်း’ အမည်ရှိ စာအုပ်ဖြစ်၏။ ထိုစာအုပ်ကို ပြုစုသူမှာ မင်ခေတ်က ‘ရှုကို’ အမည်ရှိ တရုတ်ဆရာတော် ဖြစ်သည်။ ထို

စာအုပ်သည် ဈာန် ဝိနည်းကျင့်ဝတ်နှင့် ကိုအန် (ပညာဗဟုသုတဖြင့် ဖြေရှင်း၍ မရသည့် စကားလုံး သို့မဟုတ် စကားပိုဒ်) ကို မည်သို့မည်ပုံ နားလည်အောင် လုပ်ရမည်ဆိုသည့် အချက်နှင့် ပတ်သက်သော ဈာန်ဆရာတော်များ၏ အဆိုအမိန့် များကို စုပေါင်းထားသည့် စာအုပ်ဖြစ်သည်။

“ထိုစာအုပ်၌ အဆိုပြုချက်တစ်ခုကို တွေ့ရသည်။ ထိုအဆိုပြုချက်မှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။ သင်သည် ယုံကြည်မှု အပြည့်အဝရှိလျှင် ယုံမှားသံသယ အပြည့် အဝ ရှိသည်။ သင်သည် ယုံမှား သံသယ အပြည့်အဝရှိလျှင် ဆာတိုရီ (ဈာန်ဘာသာ ၌ ရှိသော အမှန်တရား သိမြင်မှု။ ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာ ဝေါဟာရအရ ဖြောရလျှင် ဗောဓိဉာဏ်) အပြည့်အဝ ရှိသည်။ အားလုံးသော ပညာဗဟုသုတများကို လည်း ကောင်း၊ အတွေ့အကြုံများကို လည်းကောင်း ဈာန်ကို မလေ့လာမီ သင် ဆည်းပူး ရရှိထားသော အံ့ဩဖွယ် စကားပိုဒ်များကိုယုံကိုယ်ကို အထင်ကြီးမှုများကို လည်း ကောင်း၊ ယင်း အရာအားလုံးကို စွန့်ပစ်လော့။ကိုအန် ကို ဖြေရှင်းရေးအတွက် သာ သင် အာရုံပြုလော့။ နေ့နှင့်ညဉ့်ကို သတိမပြုဘဲ ကိုယ်ကို မတ်မတ်ထားထိုင် ပြီးလျှင် ကိုအန်ကိုသာ ဆင်ခြင် စဉ်းစားလော့။ အချိန်အတန်ကြာမျှ ယင်းကဲ့သို့ ပြုလုပ်ပါက သင် ကိုယ့်ကိုယ်ကို လူသေကောင်တစ်ဦးကဲ့သို့ အချိန်မဲ့ နေရာမဲ့ ဖြစ်နေသည်ကို တွေ့ရလိမ့်မည်။ ယင်းအခြေအနေမျိုးသို့ ရောက်ပါက သင်၏ အဇ္ဈတ္တိက သန္တာန်အတွင်း၌ တစ်ခုခု ပေါ်လာပြီး သင်၏ ဦးခေါင်းခွဲသည် အစိတ်စိတ် ကွဲသွားသလားဟု အောက်မေ့ရ ပေလိမ့်မည်။ထိုအချိန်၌ သင်တွေ့ရ သော အတွေ့အကြုံသည် အပြင်အပ ဗဟိဒ္ဓက လာသည့် အတွေ့အကြုံ မဟုတ်ဘဲ သင်၏ အဇ္ဈတ္တိက အတွင်းသန္တာန်က လာသည့် အတွေ့အကြုံ ဖြစ်သည်”

စူဇူကီးသည် ဈာန်ဆရာတော် ရှာကူဆိုယင်၏ အထံ၌ ဈာန်တရားကို ဆက်လက်အားထုတ်ရာ ဈာန်တရားအသိကို သိမြင်သွားသည်။ ၁၈၉၇ ခုနှစ် တွင် စူဇူကီးသည် အမေရိကန် ချီကာဂိုမြို့သို့ သွားသည်။ ထိုအချိန်က အမေရိကန် ၌ ပေါလ်ကာရို^၁ အမည်ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပညာရှင်တစ်ဦးသည် ဗုဒ္ဓစာပေများကို ရေးသားဖြန့်ဖြူး ထုတ်ဝေနေသည်။ ထိုဗုဒ္ဓဘာသာ စာပေပညာရှင် ပေါလ်ကာရိုက ဖိတ်သည်ဖြစ်၍ စူဇူကီးသည် အမေရိကန်သွားပြီး နှစ်ပေါင်းများစွာ နေထိုင်ခဲ့ ၏။ အမေရိကန်၌ နေစဉ်အတွင်း ပေါလ်ကာရို၏ ဗုဒ္ဓစာပေ ဖြန့်ချိရေး လုပ်ငန်း များကို လုပ်ကိုင်ပေးနေသည်။ ထိုအတောအတွင်း ဥရောပ နိုင်ငံများသို့လည်း မကြာခဏ ခရီးလှည့်လည်ခဲ့သည်။

၁၉၀၀ ခုနှစ်၌ စူဇူကီး ပထမဆုံး စ၍ ရေးသော မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာ၌

၁ Paul Carus

ရှိသော ယုံကြည်မှု သိမြင်နိုးကြားရေး ဟူသော စာအုပ် ထွက်လာသည်။ ထိုနောက် ၁၉၀၇ ခုနှစ်တွင် မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာ အခြေပြ စာအုပ်ကို ရေးသား ထုတ်ဝေသည်။ ထိုနောက်တွင်ကား စူဇူကီ ရေးသားသော မဟာယာနဗုဒ္ဓဘာသာ၊ ဈာန်ဗုဒ္ဓဘာသာများနှင့် ပတ်သက်သော စာအုပ်များသည် တစ်အုပ်ပြီး တစ်အုပ် ဆက်ကာဆက်ကာ ထွက်ပေါ်လာသည်။

စူဇူကီသည် ပင်ကိုရေး စာအုပ်များကို ရေးသားပြုစုသည်သာမကဘဲ တရုတ်ဘာသာနှင့် သက္ကတဘာသာ စာအုပ်များကိုလည်း ဘာသာပြန်သည်။ သူ၏ သက္ကတဘာသာ လင်္ကာရ ဝတာရသုတ် ဘာသာပြန် စာအုပ်ကြောင့် ကျူတို အိုတာနီတက္ကသိုလ်က သူ့ကို 'ဒီလစ်ဘွဲ့' ချီးမြှင့်သည်။ စူဇူကီ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးသားသည့် ဈာန်ဗုဒ္ဓဘာသာအကြောင်း စာအုပ်များမှာ အနောက်နိုင်ငံ၌ အတော်ပင် တွင်ကျယ်သည်။ ယင်းစာအုပ်များအနက် ဈာန်ဗုဒ္ဓဘာသာ မိတ်ဆက် နှင့် ဈာန်ဗုဒ္ဓဘာသာ စာတမ်းများ(၃တွဲ) စာအုပ်များသည် အထူးကျော်ကြားသော စာအုပ်များ ဖြစ်ကြသည်။

အနောက်နိုင်ငံ၌ နေစဉ်အတွင်း စူဇူကီသည် ဈာန်ဗုဒ္ဓဘာသာကိုလည်း ပေးသည်။ ယခုအခါတွင် အနောက်နိုင်ငံ၌ ဈာန်ဗုဒ္ဓဘာသာကို အတော်ပင် လူကြိုက်များနေသည်။ အနောက်နိုင်ငံ၌ ဈာန်ဗုဒ္ဓဘာသာ ယခုလောက် ခေတ်စားနေခြင်းမှာ စူဇူကီ၏ ကျေးဇူးကြောင့်သာလျှင် ဖြစ်သည်။

၁၉၄၃ ခုနှစ်တွင် စူဇူကီသည် ဂျပန်အကယ်ဒမီ၏ အဖွဲ့ဝင်လူကြီး ဖြစ်လာခဲ့ပြီးလျှင် ဂျပန်ဘုရင် ချီးမြှင့်သည့် ယဉ်ကျေးမှုတံဆိပ်ကို လက်ခံရရှိသည်။ ၁၉၂၁ ခုနှစ်က ထွက်ပေါ်လာသည့် အိစတန် ဗုဒ္ဓ၏ အမည်ရှိ စာစောင်မှာ စူဇူကီကိုယ်တိုင် အယ်ဒီတာအဖြစ် ဆောင်ရွက်ပြီး ထုတ်ဝေသည့်စာစောင် ဖြစ်သည်။ ၁၉၁၁ ခုနှစ်က အိမ်ထောင်ကျခဲ့သော သူ၏ဇနီး အမေရိကန်အမျိုးသမီးသည် ၁၉၃၉ ခုနှစ်တွင် ကွယ်လွန်သွားသည်။ ထိုအမျိုးသမီးလည်း ဂျပန်ရှင်ဂွန်ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ပတ်သက်၍ ထင်ရှားကျော်ကြားသော ပညာရှင်တစ်ဦး ဖြစ်လေသည်။

စူဇူကီ၏ နာမည်အပြည့်အစုံမှာ ဒိုက်ဆက်တီတာရီစူဇူကီ ဖြစ်သည်။ စူဇူကီသည် ပါဠိ၊ သက္ကတ၊ တရုတ်ဘာသာများနှင့် တကွ ဥရောပတိုက် ဘာသာများစွာကိုလည်း တတ်ကျွမ်းသူ ဖြစ်သည်။ တရုတ်နှင့် သက္ကတ ကျမ်းစာများကို အထူးကျွမ်းကျင်သူ ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓဒဿနနှင့် ပတ်သက်သော သူ၏ ပညာဗဟုသုတမှာ ကြွယ်ဝလှသည်။ ဈာန်ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ပတ်သက်သော သူ၏ ပညာဗဟုသုတကား ယခုခေတ်တွင် အပြိုင် မရှိသလောက်ပင် ဖြစ်နေ၏။ သူ့အကြောင်းကို

အင်္ဂလိပ် ဗုဒ္ဓဘာသာ ပညာရှင်တစ်ဦး ဖြစ်သူ ခရစ်စမတ်ဟန်ဖရေးက ဤသို့ ရေးသားထားသည်။

“စူဇူကီးသည် ယခုအခါတွင် ဗုဒ္ဓဒဿနနှင့် ပတ်သက်၍ အားအထားရ ဆုံးပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်ကောင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ ဈာန်ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ပတ်သက်၍ကား အားအထားရဆုံးပုဂ္ဂိုလ် မရှိ ဖြစ်ပေသည်။ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးသားထား သည့် သူ၏ ဗုဒ္ဓဘာသာအကြောင်း စာအုပ်များမှာ အဓိကအားဖြင့် တစ်ဒါဇင် ကျော် ရှိသည်။ ဂျပန်ဘာသာဖြင့် ရေးသားထားသည့် သူ၏ စာအုပ်များကား အနည်းဆုံး ရှစ်ဆယ်ကျော်မျှ ရှိပေလိမ့်မည်။ စူဇူကီးသည် နိုင်ငံခြား၌ ဈာန် ဗုဒ္ဓဘာသာ နှင့် ပတ်သက်၍ ရှေ့သွားခေါင်းဆောင် ဖြစ်သည်။

“စူဇူကီးသည် သက္ကတ၊ ပါဠိ၊ တရုတ်၊ ဂျပန် ဘာသာများဖြင့် ရေးထား သည့် မူရင်းစာအုပ်များကို နှံ့စပ် ကျွမ်းကျင်ရုံသာမကဘဲ ဂျာမန်၊ ပြင်သစ်၊ အင်္ဂလိပ်ဘာသာများဖြင့် ရေးသားထားသည့် အနောက်တိုင်း အတွေးအခေါ်များကို လည်း လေ့လာ တတ်မြောက်ထားသူ ဖြစ်သည်။ ထို အနောက်တိုင်း ဘာသာများကို ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင် ရေးနိုင် ပြောနိုင်သည့် အရည်အချင်းလည်း ရှိသည်။ ပညာရှင်တစ်ဦး သက်သက်မျှသာ မကဘဲ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် စစ်စစ်တစ်ဦးလည်း ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓ ဘာသာဂိုဏ်း တစ်ခုခုမှ ဗုဒ္ဓဘာသာ ဘုန်းကြီးတစ်ဦး မဟုတ်သော်လည်း သူ၏ ဗုဒ္ဓဘာသာ အသိဉာဏ် ဗဟုသုတများကြောင့် ဂျပန်ပြည်ရှိ မည်သည့် ဘုန်းကြီး ကျောင်းတိုက်၌ မဆို သူ့ကို ဂုဏ်ပြုကြသည်။ စင်စစ် စူဇူကီးသည် အရှေ့နှင့် အနောက် အတွေးအခေါ် ပေါင်းကူးရာ၌ အားအထားရဆုံး ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး ဖြစ်၏။”

စူဇူကီးသည် ၁၉၆၆ ခု ဇူလိုင်လတွင် ဂျပန်ပြည်၌ ကွယ်လွန်သွား၏။ လန်ဒန် ဗုဒ္ဓဘာသာအသင်းမှ ထုတ်ဝေသည့် မစ်ဒလ်ဆေး စာစောင် အနှစ် လေးဆယ်ပြည့် အထိမ်းအမှတ် စာစောင်၌ စူဇူကီးကိုယ်တိုင် ရေးသားထားသည့် ဘဝရှေ့ပိုင်း အမှတ်တရများ ဟူသော ဆောင်းပါး ပါရှိသည်။ သူ အသက် ၉၀ ပြည့်သည့် မွေးနေ့ အထိမ်းအမှတ် ပွဲတုန်းက သူ့အတွက် ဂုဏ်ပြုသည့်အနေ ဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ယဉ်ကျေးမှု ဟူသော အမည်ဖြင့် စာအုပ်တစ်အုပ် ထုတ်ဝေ သည်။ ထိုစာစောင်နှင့် ထိုစာအုပ်တို့၌ စူဇူကီးအကြောင်း အတော်အတန် ပါရှိ သည်။ ထိုစာအုပ်စာတမ်းနှင့် စူဇူကီး၏ အခြား လက်ရာများသည် စူဇူကီး အကြောင်းကို ပြောပြနေကြသည်။

ဦးရွှေဇံအောင်
[၁၈၇၁-၁၉၃၂]

၁၉၇၁ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၂၀ ရက်။

ဤနေ့ ဤရက်သည်ကား မြန်မာပညာရှင်ကြီး တစ်ဦး၏ နှစ်တစ်ရာပြည့် နေ့ရက် ဖြစ်သည်။ ယခု တစ်နှစ် နှစ်နှစ်အတွင်း၌ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရာပြည့်သဘင် နှင့် ရွှေရတုသဘင်များ အတော်များများ ကျင်းပလိုက်ကြသည်။ ဂန္ဓိရာပြည့်၊ လိန်ရပြည့်နောက် ရွှေရတုသဘင် ဆိုလျှင်လည်း အမျိုးသားနေ့ ရွှေရတုသဘင်၊ တက္ကသိုလ် ရွှေရတုသဘင်၊ ကျင်းပလတ္တံ့သော ရွှေရတုသဘင်များကလည်း ရှိသေးသည်။ သို့သော် မမေ့သင့် မမေ့ထိုက်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးတစ်ဦး၏ ရာပြည့်နှစ် ကျရောက်လာသည်ကိုမူ သတိပြုမိသူ ရှိမည် မဟုတ်ပေ။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကြီးကား မြန်မာ နိုင်ငံ၏ ဂုဏ်သိက္ခာကို ကမ္ဘာပညာရှင်များ၏ အလယ်တွင် အစောဆုံး မြှင့်တင် ပေးသွားခဲ့သည့် မြန်မာပညာရှင် ဦးရွှေဇံအောင် ဖြစ်သည်။ ဦးရွှေဇံအောင်ကို ၁၈၇၁ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၂၀ ရက်နေ့တွင် စစ်တွေမြို့၌ အဖ ခရိုင်ရဲဝန် ဦးရွှေသား၊ အမိ ဒေါ်အဖြူဇံတို့မှ မွေးဖွားသည်။ ယနေ့ (၂၀-၁-၇၁) သည် ဦးရွှေဇံအောင်၏ အသက် တစ်ရာပြည့်သော နေ့ရက်ဖြစ်သည်။

အရှေ့တိုင်းနိုင်ငံများသည် အနောက်တိုင်း နိုင်ငံများမှ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ပစ္စည်းလက်ဆောင်များ ရရှိခဲ့သည်။ အနောက်တိုင်း နိုင်ငံများကမူ အရှေ့တိုင်း နိုင်ငံများမှ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ပစ္စည်းလက်ဆောင်များ ရရှိခဲ့သည်။ ဦးရွှေဇံအောင် သည် မြန်မာလူမျိုးများထဲမှသာ မက၊ အာရှလူမျိုးများထဲမှလည်း အနောက်သို့ အရှေ့၏ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ လက်ဆောင်ပစ္စည်းများကို အစောဆုံး ပေးခဲ့သည့် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး ဖြစ်သည်။

လွန်ခဲ့သည့် အနှစ် ၉၀ ခန့်က အင်္ဂလန်တွင် ဗုဒ္ဓ၏ တရားကျမ်းစာများကို ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရေးအတွက် ပါဠိကျမ်းစာအသင်း ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ထိုအသင်းသည် အနောက်နိုင်ငံတွင် ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာ ပြန့်ပွားရေးအတွက် ဗုဒ္ဓ အဘိဓမ္မာ၏ အခြေခံ အကျဉ်းချုပ်ဖြစ်သည့် အဘိဓမ္မတ္တ သင်္ဂဟကျမ်းကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်ဖို့ လိုလာ

ရပြန်ကြောင်းကို

ဦးထွန်းအောင် [၁၈၇၁-၁၉၃၂]

သည်။ ယင်း လိုအပ်ချက်ကို ဦးရွှေခင်အောင်က ဖြည့်ပေးခဲ့သည်။ ၁၉၁၀ ခုနှစ်က ထုတ်ဝေလိုက်သည့် ဦးရွှေခင်အောင်၏ သင်္ကြိုဟ် အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်သည် အနောက်တိုင်း သုတေသီများအား ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာနှင့် အဦးဆုံး အစောဆုံး မိတ်ဆက်ပေးသည့် စာအုပ်တစ်အုပ် ဖြစ်သည်။ အနောက်တိုင်း သုတေသီများသည် ထိုစာအုပ်ကို ဝမ်းပန်းတသာ လက်ခံကြိုဆိုကြသည်။ ထိုစာအုပ်ကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာမှ တစ်ဆင့် ဂျာမန်ဘာသာဖြင့် ဘာသာပြန်ဆိုသည်။ ဦးရွှေခင်အောင်သည် သင်္ကြိုဟ်ကိုသာမက အဘိဓမ္မာခုနစ်ကျမ်းတွင် တစ်ကျမ်း အပါအဝင်ဖြစ်သည့် ကထာဝတ္ထုကျမ်း ကိုလည်း အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။ ထိုစာအုပ်ကိုလည်း ‘လန်ဒန် ပါဠိကျမ်းစာ’ အသင်းကပင် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။

ဦးရွှေခင်အောင်သည် ခက်ခဲ နက်နဲသည့် ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာကျမ်းများကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုရာ၌ ထိုခေတ်က ပါဠိစာပေ ပညာရှင် အင်္ဂလိပ်လူမျိုး အများအပြားပင် ချီးကျူးကြရသည်။ သူ့ဘာသာပြန်များ ထွက်ပေါ်လာသည့်အခါ ‘အရှေ့တိုင်းသားထံမှ ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်ရန် အသင့်တော်ဆုံး ပုဂ္ဂိုလ်မှာ ဦးရွှေခင်အောင် ဖြစ်၏’ ဟု အင်္ဂလိပ်လူမျိုး ဗုဒ္ဓဘာသာ စာပေပညာရှင်များက သတ်မှတ်ကြသည်။ သူ၏ သင်္ကြိုဟ် အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်ကို တည်းဖြတ်ထုတ်ဝေသည့် မစ္စကီရစ်ဒေးဗစ်က “ကျွန်မ၏ မိတ်ဆွေ ဦးရွှေခင်အောင်သည် လွန်ခဲ့သည့် ဆယ့်ငါးနှစ်က စ၍ လယ်တီဆရာတော် အပါအဝင် ပညာရှိ ဆရာတော်ပေါင်းများစွာတို့၏ ထံတွင် နည်းနာခံခဲ့သူ ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် အစဉ်အလာအရ ထွန်းကားလာခဲ့သည့် ကျွန်မတို့၏ ဒဿန သဘောတရားများကိုလည်း လေ့လာကျွမ်းကျင်ထားသူ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုရေးအတွက် အခြား အရှေ့တိုင်း ပညာရှင်များထက် သင့်တော်သော ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်၏” ဟူ၍ မှတ်ချက်ချထားသည်။ မစ္စကီရစ်ဒေးဗစ်သည် ဦးရွှေခင်အောင်၏ ပညာအရည်အချင်းကို အလွန် လေးစားသူ ဖြစ်သည်။ သူ ရေးသားသည့် ဗုဒ္ဓစစ်ဆိုင်ကိုလိုဂျီ စာအုပ်၌ “ဦးရွှေခင်အောင်အား ရည်ညွှန်းရေးသားပါသည်” ဟူ၍ ဦးရွှေခင်အောင်အား ရည်ညွှန်းထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

ဦးရွှေခင်အောင်သည် ‘မြန်မာနိုင်ငံ သုတေသနအသင်း’ မှ ထုတ်ဝေသည့် သုတေသန ဂျာနယ်တွင် လည်းကောင်း၊ ‘မြန်မာနိုင်ငံ ဗုဒ္ဓသာသန သမာဂမ’ အသင်းမှ အာနန္ဒာမေတ္တေယျ ကြီးမှူးထုတ်ဝေသည့် ဗုဒ္ဓစစ်ဆိုင် အမည်ရှိ အင်္ဂလိပ်ဘာသာစာစောင်တွင် လည်းကောင်း၊ ‘လန်ဒန် ပါဠိကျမ်းစာအသင်း’ မှ ထုတ်ဝေသည့် ဂျာနယ်တွင် လည်းကောင်း အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ဆောင်းပါးများစွာကို ရေးသားခဲ့သည်။ ထိုဆောင်းပါးများကို စုဆောင်း ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေလျှင် ဗုဒ္ဓ

အဘိဓမ္မာနှင့် ပတ်သက်သည့် အားထားလောက်သော ကျမ်းစာ တစ်စောင်တစ်ဖွဲ့ ဖြစ်လာနိုင်သည်။

သုတေသန ဂျာနယ်တွင် ရေးသားထားသည့် ဆောင်းပါးများထဲတွင် မဟာယာနနှင့် ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာအကြောင်းကို ဆွေးနွေးတင်ပြသည့် ဆောင်းပါးမျိုးကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် သိပ္ပံပညာကို နှိုင်းယှဉ် လေ့လာထားသည့် ဆောင်းပါးမျိုးကိုလည်း တွေ့ရသည်။ နိဗ္ဗာန်အကြောင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ရေးသားထားပုံမှာ ရေးဟန်ရေးနည်း အတော် စိတ်ဝင်စားစရာ ကောင်းသည်။

စစ်ကိုင်း နန္ဒဝန်ချောင်၌ ဒေါက်တာလယ်တီ၏ တပည့် သုမန၊ ဒေါက်တာရွှေကျင်၏ တပည့် အဂ္ဂ၊ ဒေါက်တာ မြို့ပြင်ကြီး၏ တပည့် တိဿ၊ ဒေါက်တာအုတ်ဖို၏ တပည့် တေတေ့ တွေ့ဆုံကြပြီး နိဗ္ဗာန်အကြောင်း ဆွေးနွေးပုံကို စကားဆွေးနွေးဟန်ဖြင့် ရေးသားတင်ပြထားသည့် ဆောင်းပါး ဖြစ်သည်။

လယ်တီဆရာတော်၊ ရွှေကျင်ဆရာတော်၊ မြို့ပြင်ကြီးဆရာတော်၊ အုတ်ဖိုဆရာတော်တို့သည် မြန်မာနိုင်ငံ သာသနာရေး လောက၌ အဘိဓမ္မာနှင့် ပတ်သက်၍ အကျော်ကြားဆုံး ဆရာတော်ကြီးများ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုဆရာတော်ကြီးများသည် နိဗ္ဗာန်နှင့် ပတ်သက်၍ အယူအဆ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး မတူကြပေ။ ထိုဆရာတော်ကြီးများကို ကိုယ်စားပြုသည့် တပည့်လေးဦးက နိဗ္ဗာန်အကြောင်း ဆွေးနွေးပုံကို စာရေးဆရာ စိတ်ကူးဖြင့် ဦးရွှေဇံအောင်က ရေးသားတင်ပြထားသည်။

ထိုဆောင်းပါး၌ အနောက်တိုင်း ဒဿန အယူအဆများကိုပါ ထည့်သွင်း ဆွေးနွေးထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

လန်ဒန် ပါဠိကျမ်းစာအသင်း ဂျာနယ်တွင်ပါသည့် မြန်မာနိုင်ငံ အဘိဓမ္မာ စာပေ အမည်ရှိ ဆောင်းပါး၌မူ ဦးရွှေဇံအောင်သည် မြန်မာနိုင်ငံ၌ ထွန်းကားပြန့်ပွားလျက်ရှိသည့် ဗုဒ္ဓ အဘိဓမ္မာ စာပေသမိုင်းကို အသေးစိတ် တင်ပြထားသည်။ ထိုဆောင်းပါးမှာ ၁၉၁၂ ခုနှစ် ဂရိနိုင်ငံ အေသင်မြို့တွင် ကျင်းပသည့် အရှေ့တိုင်း စာပေ ပညာရှင်များ၏ ညီလာခံ၌ တင်သွင်းသည့်စာတမ်း ဖြစ်သည်ဟု သိရသည်။

သုတေသနဂျာနယ်တွင် ပါသည့် ဦးရွှေဇံအောင်၏ ဆောင်းပါးများမှာ ဗုဒ္ဓ အဘိဓမ္မာနှင့် ပတ်သက်သည့် ဆောင်းပါးများသာ မကပေ။ ဦးရွှေဇံအောင်သည် သုတေသနဂျာနယ်၌ ဘာသာဗေဒနှင့် ပတ်သက်သည့် ဆောင်းပါးများကိုလည်းကောင်း၊ သမိုင်းနှင့် ပတ်သက်သော ဆောင်းပါးများကိုလည်းကောင်း၊ စာပေနှင့် ပတ်သက်သည့် ဆောင်းပါးများကိုလည်းကောင်း ရေးသားထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ ဆောင်းပါးတစ်စောင်၌ လက်ဝဲသန္တရ၏ မဲဇာတောင်မြေရတု ကို

ဆွေးနွေးထားပြီး အခြား ဆောင်းပါးတစ်ခု၌မှ မြန်မာကဗျာ အစနှင့်ပတ်သက်၍ လေ့လာထားသည်။ ယင်းဆောင်းပါးများကို ဖတ်ပါက ဦးရွှေခံအောင်အား ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာ ပညာရှင်အနေနှင့်သာမက ဘာသာဗေဒ သုတေသီတစ်ဦး အဖြစ်ဖြင့် လည်းကောင်း၊ စာပေသုတေသီ တစ်ဦးအဖြစ် လည်းကောင်း တွေ့မြင်ရပေလိမ့်မည်။

ဦးရွှေခံအောင်သည် မြန်မာဘာသာဖြင့်လည်း ကျမ်းစာအုပ်များကို ရေးသားပြုစု သွားခဲ့သည်။ ယင်း ကျမ်းများအနက် တက္ကံက နယဒီပနီ ခေါ် တက်ကျမ်းမှာ ထင်ရှားသည့် ကျမ်းတစ်ကျမ်း ဖြစ်သည်။

အနောက်နိုင်ငံ၌ ထွန်းကား ပြန့်ပွားနေသည့် ပညာရပ်များကို မြန်မာလို ရေးသားပြန်ဆိုရာ၌ ပထမဆုံး ရင်ဆိုင်ရသည့် အခက်အခဲမှာ အနက်အဓိပ္ပာယ်တူ ဝေါဟာရများကို ရှာဖွေ ဖန်တီးရေး ဖြစ်သည်။ တိုးတက်ပြောင်းလဲ လာခဲ့ပြီဖြစ်သည့် ယခုခေတ်၌ပင် တက္ကသိုလ်သုံး ပညာရပ်များကို မြန်မာဘာသာ ပြန်ဆိုရေး၌ ဝေါဟာရအတွက် မည်မျှ ဦးနှောက်ခြောက်နေကြရသနည်း။ သို့သော် ဦးရွှေခံအောင်သည် လွန်ခဲ့သည့် နှစ်ပေါင်း ခြောက်ဆယ်ခန့်က လောဂျစ်ကျမ်းတစ်ကျမ်းကို မြန်မာဘာသာ ပြန်ဆိုထားသည့် တက္ကံက နယဒီပနီကျမ်းကို ရေးသားသည်။ ထိုကျမ်းမှာ ဘာသာပြန်ဟု ဆိုထားသော်လည်း ဘာသာပြန်နှင့် လုံးလုံး မတူပေ။ မြန်မာဗုဒ္ဓဘာသာ လောဂျစ်ကျမ်းတစ်ကျမ်းကို ဖတ်နေရသည်နှင့် ဘာမှ မခြားပေ။ အင်္ဂလိပ်ဝေါဟာရကို တစ်လုံးမျှ သုံးမထားပေ။ အားလုံး မြန်မာပြန်ထားသည်။

မြန်မာပြန်ရာ၌ ပါဠိ အကူအညီကို ယူထားသည်။ ပါဠိသဒ္ဒါ ကျမ်းကြီး ကျမ်းငယ်တို့၌ ရှိသော တက္ကဗေဒ သဘောတရားများကို လည်းကောင်း၊ ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာ အယူအဆများကို လည်းကောင်း၊ အနောက်တိုင်း တက္ကဗေဒ သဘောတရားများနှင့် ရောနှော မွှေးထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် ဦးရွှေခံအောင်၏ တက္ကံက နယဒီပနီ သည် ယခုခေတ် လောဂျစ်၊ ဖီလိုဆိုဖီ မြန်မာပြန်ဆရာများနှင့် သုတေသီများအား အကူအညီ အထောက်အပံ့ များစွာ ပေးနိုင်သည့် ကျမ်းတစ်စောင်တစ်ဖွဲ့ ဖြစ်သည်။

ဦးရွှေခံအောင်သည် နှစ်ပေါင်း ၃၀ ကျော် အစိုးရအမှုထမ်းရင်း ပညာကို ဆည်းပူးသူ ဖြစ်သည်။ ကျမ်းစာများကို ရေးသားပြုစုသည့် အချိန်ကာလမှာလည်း အစိုးရ အမှုထမ်းနေသည့် အချိန်ကာလ ဖြစ်သည်။ တစ်ဖက်က အစိုးရတာဝန်ကို ထမ်းရွက်ရင်းနှင့် ယခုလောက် စာပေများစွာကို ပြုစုသွားနိုင်သည်မှာ အံ့ဩချီးကျူးလောက်ပေသည်။ နောက်ဆုံး ထမ်းရွက်သည့် ဦးရွှေခံအောင်၏ ရာထူးမှာ ယစ်မျိုး

မင်းကြီး ဖြစ်သည်။ အငြိမ်းစား ပင်စင်ယူပြီးနောက် ၁၉၃၂ ခုနှစ် မေလ ၁၁ ရက် နေ့တွင် ကွယ်လွန်သွားသည်။

ဦးရွှေဇံအောင် ကွယ်လွန်သွားသည့်အခါ မြန်မာ သတင်းစာကြီးများက 'မြန်မာကျမ်းပြုပညာရှင် ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးတစ်ဦး ကွယ်လွန်ပြီ' ဟု ဆောင်းပါးစာတမ်း များ ရေးသားပြီး ဂုဏ်ပြုကြသည်။

ကွယ်လွန်ပြီး မကြာမီ ၁၉၃၂ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၁၉ ရက်တွင် ကျင်းပသည့် တက္ကသိုလ် ဘွဲ့နှင်းသဘင်၌ အဓိပတိက "ဦးရွှေဇံအောင်သာ ရှိပါက သည်နေ့ သည်ရက်တွင် သူ့ကို ဒေါက်တာဘွဲ့ ပေးရမည်" ဟု မိန့်ခွန်းတွင် ထည့်သွင်းမိန့် ဆိုသွားသည်။ ဦးရွှေဇံအောင် သင်္ကြိုဟ်ကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်သောအခါ မစ္စက်ရစ်ဒေးဗစ်က 'အရှေ့နှင့် အနောက် လက်တွဲ၍ ပထမဦးဆုံးအကြိမ် ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာကို ဖြန့်ဖြူးခြင်း ဖြစ်၏' ဟု ဆိုထားသည်။

နောင်သောအခါ ဦးရွှေဇံအောင် ချမှတ်ခဲ့သည့် လမ်းစဉ်ကို အရှေ့တိုင်း ပညာရှင်များ ဆက်လက် လျှောက်ကြသည်။ မြန်မာများထဲကလည်း ဦးဖေမောင် တင်၊ ဆရာတော် ဦးသေဋ္ဌိလ၊ ပဋ္ဌာန်းဆရာတော် စသော ပညာရှင်များသည် ဦးရွှေဇံအောင်၏ ထုံးကို နှလုံးမူခဲ့ကြသည်။

တိုက်တိုက်ဆိုင်ဆိုင် ဦးရွှေဇံအောင်၏ ရာပြည့်နှစ်စေ့သည် ယခုအချိန်၌ အင်္ဂလန် ပါဠိကျမ်းစာ အသင်း မှ ပုဂ္ဂိုလ်သုံးဦး မြန်မာနိုင်ငံ ရောက်ရှိနေကြ သည်။ သူတို့ လာရခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ လာမည့် ဆယ်နှစ်အကြာတွင် 'ပါဠိ ကျမ်းစာအသင်း' ၏ ရာပြည့် ကျင်းပတော့မည် ဖြစ်၍ မကျင်းပမီအတွင်း အဋ္ဌကထာကျမ်းများ အနည်းဆုံး ဆယ်ကျမ်းလောက် အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆို ထုတ်ဝေနိုင်ရေးအတွက် မြန်မာနိုင်ငံမှ ပညာရှင်များ၏ အကူအညီကို ရယူရန် ဖြစ်သည်။ ယင်းလုပ်ငန်း၊ ယင်းရည်ရွယ်ချက်မှာ ဦးရွှေဇံအောင် စိုက်ပျိုးသွားခဲ့ သည့် မျိုးစေ့မှ ပေါ်ပေါက်လာသည့် မွန်မြတ်သော အသီးအပွင့်များ မဟုတ်လော။ ထို့ကြောင့် အနောက်နိုင်ငံသို့ ပထမဦးဆုံး ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာကို ဖြန့်ဖြူးသူ တစ်ဦး ဖြစ်၍ လည်းကောင်း၊ ပေါ်တောင့်ပေါ်ခဲ ပေါ်ထွက်ခဲ့သည့် မြန်မာပညာရှင်ကြီး တစ်ဦးဖြစ်၍ လည်းကောင်း ဦးရွှေဇံအောင်အား ယနေ့ သူ၏ ရာပြည့်နေ့ရက်တွင် အထူး ဂုဏ်ပြုလိုက်ရပေသည်။

အာနန္ဒာ မေတ္တေယျ

[၁၈၇၂-၁၉၂၃]

ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းတော်ဖြစ်လာသော ဒုတိယ အင်္ဂလိပ်လူမျိုးမှာ ချားလ် ဟင်နရီ အလန် ဘင်းနက်^၁ ဖြစ်သည်။ ပထမ အင်္ဂလိပ်လူမျိုး ရဟန်းတော်မှာ ၁၈၉၉ ခုနှစ် ၌ ကိုလမ္ဘီတွင် ရဟန်းခံသော ဂေါဒန် ဒေါဂလပ်^၂ ဖြစ်သည်။ ထိုရဟန်းတော်သည် မြန်မာနိုင်ငံ၌ ၁၉၀၅ ခုနှစ်တွင် ဘိက္ခုအသောက ဘွဲ့ အမည်ဖြင့် ပျံလွန်တော် မူသွားသည်။ ဘင်းနက်သည် ကိုလမ္ဘီ၌ ၁၉၀၁ ခုနှစ်တွင် အာနန္ဒာမေတ္တေယျ ဘွဲ့ အမည်ဖြင့် ရဟန်းခံပြီးလျှင် နောက်တစ်နှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ ရောက်လာသည်။ ထိုရဟန်းတော်(၁၈၇၂-၁၉၂၃)သည် မြန်မာနိုင်ငံမှ အနောက်နိုင်ငံသို့ ပထမဦး ဆုံး သွားသော သာသနာပြုအဖွဲ့ ခေါင်းဆောင် ဖြစ်သည်။

လန်ဒန်၌ ၁၈၇၂ ခု ဒီဇင်ဘာလ ၃ ရက် နေ့တွင် ဖွားမြင်သော ဘင်းနက် သည် အင်ဂျင်နီယာ တစ်ဦး၏သား ဖြစ်သည်။ သူ့ကိုယ်တိုင်ကလည်း သိပ္ပံပညာ ကျောင်းသား ဖြစ်သည်။ ၁၈၉၀ ခုနှစ်၌ ဆာ အက်ဒွင် အာနိုး၏ အာရှ အလင်း ရောင်ခိုကို ဖတ်ပြီး ‘အာရှ အလင်းရောင်’၏ ဩဇာ လွှမ်းမိုးခြင်း ခံရသဖြင့် ၁၈၉၈ ခုနှစ်၌ သီရိလင်္ကာ နိုင်ငံသို့ ရဟန်းခံရန် ထွက်လာခဲ့သည်။ နိကာယ်ငါးရပ် ပါဠိ ပိဋကတ်၌ရှိသော ဗုဒ္ဓ တရားဒေသနာတော်ကို သင်ကြားလေ့လာ လိုသော ကြောင့် ဘင်းနက်သည် သုံးနှစ်အကြာတွင် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ၌ပင် ရဟန်းခံသည်။ အာနန္ဒာမေတ္တေယျသည် ကိုလမ္ဘီမြို့၌ ၁၉၀၁ ခုနှစ်တွင် သစ္စာလေးပါးနှင့် ပတ်သက်၍ သူ၏ ပထမဦးဆုံး တရားကို ဟောကြားသည်။

အာနန္ဒာမေတ္တေယျသည် ၁၉၀၃ ခုနှစ်၌ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဒေါက်တာ အီးရော့စ်^၃ ၏ အကူအညီဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ^၁ အမည်ရှိ အင်္ဂလိပ်ဘာသာ စာစောင် ကို ယုတ်ဝေသည်။ ထို့ပြင် ဗြိတိန်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာဖြန့်ဖြူးရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ အသင်း^၆ ကိုလည်း ဖွဲ့စည်း တည်ထောင်သည်။ ‘ဗုဒ္ဓဘာသာ’

၁။ Charles Henry Allan Bennett
၂။ Gordon Douglas
၃။ The Light of Asia

၄။ Dr. E. Rost
၅။ The Buddhist
၆။ The Buddhist Society

[2012-13]

စာစောင်သည် အင်္ဂလန်နိုင်ငံ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာကို စိတ်ပါဝင်စားသူများ အရေအတွက် အတော်များများ ဖတ်ကြသည်။ ယင်းစာစောင်၌ အမြဲတမ်း ဆောင်းပါးရေးသူ များထဲတွင် ဗြိတိသျှလူမျိုးထဲမှ တတိယ ရဟန်းတော် ဖြစ်လာသော ဘိက္ခု သီလာစာရ လည်း တစ်ပါးအပါအဝင် ဖြစ်သည်။

‘ဗုဒ္ဓဘာသာ’ စာစောင်သည် မြန်မာနိုင်ငံမှ အင်္ဂလန်သို့ သွားသော သာသနာပြုအဖွဲ့၏ အကြံ ဖြစ်သည့်အပြင် အင်္ဂလန်နိုင်ငံ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ အသင်း ဖွဲ့စည်း တည်ထောင်ခြင်း၏ ရှေ့ပြေးလည်း ဖြစ်သည်။ ‘ဗုဒ္ဓဘာသာ အသင်း’ ၏ ဥက္ကဋ္ဌမှာ ပါမောက္ခ တီ-ဒဗလျူ-ရစ်ဒေးဗစ် ဖြစ်သည်။ ၁၉၀၈ ခုနှစ်ထဲတွင် အာနန္ဒာမေတ္တေယျသည် ပထမဦးဆုံး သာသနာပြုအဖွဲ့၏ ခေါင်းဆောင်အဖြစ် အနောက်နိုင်ငံသို့ ကြွသွားပြီးလျှင် အဖွဲ့သစ်၏ အရေးပါ အရာရောက်သူ ဖြစ်လာ သည်။ ယင်းအဖွဲ့၏ ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် အဖွဲ့၏ ကြွေးကြော်သံဖြစ်သော စာစောင်^၁ သည် အနောက်နိုင်ငံ၌ ဓမ္မ ထွန်းကား ပြန့်ပွားရေးအတွက် အထောက် အကူ များစွာ ပြုသည်။

အဖွဲ့ကြီးသည် အနောက်နိုင်ငံ၌ နှစ်ပေါင်း ၁၆ နှစ် ကြာမျှ အာနန္ဒာမေတ္တေ ယျ၏ ဦးဆောင်မှုဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွားရေးအတွက် ကြိုးပမ်း ဆောင်ရွက် လာခဲ့ရာ ၁၉၂၃ ခုနှစ်၌ အာနန္ဒာမေတ္တေယျ ပျံလွန်တော်မူသွားသော အခါ အာနန္ဒာမေတ္တေယျ၏ နေရာ၌ ဖရန်စစ် ကျေ-ပင်း^၂ အမည်ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဗြိတိသျှနိုင်ငံဝန်ထမ်းတစ်ဦး အစားထိုး ပေါ်ပေါက်လာသည်။

အာနန္ဒာမေတ္တေယျ ရဟန်းတော်သည် ဗုဒ္ဓစာပေကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လေ့လာ သင်ကြား တတ်မြောက်ထားသော ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်တစ်ဦး ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် နာမည်ကျော်ကြားသော တရားဟောဆရာ တစ်ဦးကား မဟုတ်ပေ။ အာနန္ဒာမေတ္တေယျသည် ဓမ္မနှင့် ပတ်သက်၍ အောက်ပါ စာအုပ်များနှင့်အတူ ဆောင်းပါး စာတမ်း များစွာကို ရေးသား သွားခဲ့သည်။

1. An Outline of Buddhism, or The Religion of Burma
2. The Religion of Burma
3. Wisdom of the Ariyans

၁။ The Buddhist Review
 ၂။ Francis J. Payne

ဆေးထိုးအပ်နှံ ခိပ်ပုတီး

ဒေါက်တာ အီး၊ အာရ်၊ ရော့စ် [၁၈၇၂-၁၉၃၀]

တချို့ ဗေဒင်ဆရာများသည် ဇာတာ သို့မဟုတ် လက္ခဏာကို ကြည့်လျက် ဇာတာရှင် သို့မဟုတ် လက္ခဏာရှင်သည် အလုပ်နှစ်လုပ် လုပ်သူ ဖြစ်ရမည်ဟူ၍ ဗေဒင်ဟောကိန်း ထုတ်တတ်ကြသည်။ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း လုပ်ငန်းတစ်ခုခု နှင့် တွဲဖက်၍ အခြား ဝါသနာပါရာ လုပ်ငန်းတစ်ခုခုကိုလည်း လုပ်သည်ဟူ၍ ဆိုလိုသည်။ လူတချို့သည် မိမိတို့ ဝါသနာပါသည်က တခြား၊ အသက်မွေး ဝမ်းကျောင်း လုပ်နေရသည်က တခြား ဖြစ်ရာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း အလုပ်ကို လုပ်ရင်း ဝါသနာပါသည်ကိုလည်း တွဲဖက် လုပ်တတ်ကြသည်။

မိမိ ဝါသနာအရ ပန်းချီဆွဲနေသော သို့မဟုတ် စာရေးသော သို့မဟုတ် အခြား အလုပ်တစ်ခုခုလုပ်သော အစိုးရ အမှုထမ်းများ အများအပြား ရှိသည်။ ဆရာဝန်လောက၌လည်း လူနာကို ဆေးကုသည့် အလုပ်နှင့် တွဲဖက်လျက် အခြား ဝါသနာပါရာ အလုပ်တစ်ခုခုကို လုပ်ကြသည့် ဆရာဝန်များ အများအပြား ရှိသည်။ အချို့ ဆရာဝန်များက စာရေးကြသည်။ စာရေးရာတွင်လည်း အချို့ ဆရာဝန်များက ဆေးပညာနှင့် ပတ်သက်သောစာကို ရေးကြသည်။ အချို့ ဆရာဝန် များက ရသစာပေကို ရေးကြသည်။ တခြား ဝါသနာပါရာ အလုပ်ကို လုပ်သည့် ဆရာဝန်များလည်း ရှိသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၌ ကိုလိုနီခေတ် စောစောပိုင်းလောက်က တစ်ဖက်က ဆေးထိုး အပ်ကိုင်ပြီး တစ်ဖက်က စိပ်ပုတီး ကိုင်သွားခဲ့သော အင်္ဂလိပ်လူမျိုး ဆရာဝန်ကြီး တစ်ဦး ရှိခဲ့သည်။ ဆရာဝန်လုပ်ရင်း ဘာသာရေး ကိစ္စများကို ဝါယာမ စိုက်ထုတ် လုပ်ကိုင်သွားသော ဆရာဝန်ကြီး ဖြစ်သည်။ ထိုဆရာဝန်ကြီး၏ အမည်မှာ ဒေါက်တာ အီး၊အာရ်၊ ရော့စ် ဖြစ်သည်။

သူ၏ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားရေး ဆောင်ရွက်ချက်များကြောင့်

၁။ Dr. E. R. Rost

ဒေါက်တာ အီးအာန် ရှောင် [၁၈၇၂-၁၉၃၀]

ဒေါက်တာ ရှော့စ်သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပြည်ပ သာသနာပြုလုပ်ငန်း သမိုင်း၌ မေ့မထားအပ်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး ဖြစ်နေသည်။ ဒေါက်တာရှော့စ်သည် ၁၈၇၂ ခုနှစ်၌ အင်္ဂလန် အီလင်း၌ မွေးဖွားသည်။ သူ၏ ဖခင်မှာ ဝိုက်တဟောလ်ရှိ အိန္ဒိယရုံးမှ နာမည်ကျော် ဘာသာဗေဒပညာရှင် စာကြည့်တိုက်မှူးချုပ် ဒေါက်တာ အာရ်ရှော့စ် ဖြစ်သည်။ ထိုခေတ် ထိုအချိန်က ဥရောပတိုက်သားများထဲက ပါဠိနှင့် သက္ကတစာပေ တတ်ကျွမ်းသော ရှားရှားပါးပါး ပညာရှင်တစ်ဦး ဖြစ်သည်။

အင်္ဂလန် ပါဠိကျမ်းစာ အသင်းကြီးမှ ထုတ်ဝေသော ပါဠိအဘိဓာန်ကြီး ထွက်ပေါ်မလာခင် ပါဠိအဘိဓာန်တစ်ခုကို စတင် ရေးသားပြုစုသူမှာ ချိုင်းလဒါးစ် ဖြစ်သည်။ ချိုင်းလဒါးစ် ပါဠိအဘိဓာန်မှာ နာမည်ကျော် အဘိဓာန် ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ သာသနာရေးဦးစီးဌာန ကမ္ဘာအေးပုံနှိပ်တိုက်မှပင် ချိုင်းလဒါးစ် ပါဠိအဘိဓာန်ကို ပြန်လည် ပုံနှိပ်ထားသည်။ ထိုအဘိဓာန်ကျမ်းပြု ချိုင်းလဒါးစ် အား သီဟိုဠ်နိုင်ငံ၌ ပါဠိသင်ကြားရန် ဖေ့ဆော်တိုက်တွန်းသူမှာ ဒေါက်တာ အီး၊အာရ်၊ရှော့စ်၏ ဖခင် ဒေါက်တာ အာရ်ရှော့စ် ဖြစ်သည်။

ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများကို လေ့လာသော အင်္ဂလိပ်ပညာရှင်များထဲတွင် ရစ်ဒေးဗစ် ၏ အမည်မှာမည် ထိပ်ဆုံးက ရှိနေသည်။ ရစ်ဒေးဗစ်သည် ၁၈၆၄ ခုနှစ်တွင် သီဟိုဠ်(သီရိလင်္ကာ)နိုင်ငံသို့ နိုင်ငံဝန်ထမ်းတစ်ဦးအဖြစ် ရောက်လာသည်။ ထိုနှစ် ထဲတွင်ပင် သီဟိုဠ်နိုင်ငံ၌ နှစ်ပေါင်းများစွာ နိုင်ငံဝန်ထမ်းအဖြစ် အမှုထမ်းခဲ့သော ရောဘတ်ချိုင်းလဒါးစ်သည် ရာထူးက နှုတ်ထွက်ပြီးလျှင် အင်္ဂလန်သို့ ပြန်သွား သည်။ အင်္ဂလန် ပြန်ရောက်သွားသောအခါ ချိုင်းလဒါးစ်သည် သူ၏ နာမည်ကျော် ပါဠိ-အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန် (၁၈၇၂-၁၈၇၅) ကို ရေးသားပြုစုသည်။ ချိုင်းလဒါးစ် သည် သူ၏ ပါဠိအဘိဓာန်ကို ဒေါက်တာ အီး၊အာရ်၊ရှော့စ်၏ ဖခင် ဒေါက်တာ အာရ်ရှော့စ်အား ရည်ညွှန်းထားသည်။ ပါဠိအဘိဓာန် နိဒါန်း၌ “ကျွန်ုပ်၏ ပါဠိ ဘာသာ လေ့လာမှုကို ကူညီအားပေးကြသည့် မိတ်သဟာများအား ကျေးဇူးတင်ဖို့ သာ ကျန်တော့သည်။ ယင်းတို့အနက် ပထမဦးဆုံး ပုဂ္ဂိုလ်မှာ ကျွန်ုပ်၏ ပါဠိ အဘိဓာန်အတွက် ရည်ညွှန်းသူဖြစ်သော ဒေါက်တာရှော့စ်ဖြစ်သည်” ဟူ၍ ချိုင်းလဒါးစ်က ရေးသားဖော်ပြထားသည်။

ဒေါက်တာ အီး၊အာရ်၊ရှော့စ်သည် ငယ်ရွယ်စဉ်က ဟိုက်ဂိတ်စကူးလ်၌ ပညာသင်ကြားပြီးနောက် ပက်ဒင်တန် စိန်မေရီဆေးရုံ၌ ဆေးကျောင်းသားတစ်ဦး ဖြစ်လာသည်။ လန်ဒန် ခွဲစိတ်ကု ဆရာဝန်နှင့် သမားတော် အတတ်သင် တော်ဝင် ကောလိပ်မှ အမ်၊ အာရ်-စီ-ပီ(အင်္ဂလန်) နှင့် အယ်လ်-အာရ်-စီ-ပီ (လန်ဒန်) ဘွဲ့များ ရရှိလာသောအခါ ဒေါက်တာရှော့စ်သည် အသက် ၂၂ နှစ်အရွယ်၌

အိန္ဒိယ ဆေးဝန်ထမ်းတစ်ဦး ဖြစ်လာသည်။ သူ့ကို ဆရာဝန်အဖြစ် အမှုထမ်းရန် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ပို့လိုက်လေသည်။

ပါရမီဇာတ်ခရီးသူ တစ်ဦးဖြစ်၍ မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရောက်လာသောအခါ မြန်မာလူမျိုးများအပေါ် ဩဇာ အရှိန်အဝါ စူးရှ လွှမ်းမိုးနေသော မြန်မာလူမျိုးတို့ ကိုးကွယ်သည့် ဗုဒ္ဓဘာသာကို စိတ်ပါဝင်စား လာလေသည်။

လူ့ဘောင်ခွာရှောင်၍ ကျောင်းသင်ခန်းများ၌ တရားဓမ္မ ကျင့်ကြံအားထုတ် ပြီး ရိုးရိုးကုပ်ကုပ် နေထိုင် သီတင်းသုံးနေကြသော ရဟန်းသံဃာတော်များကို ပူးတွေ့ရသောအခါ သဒ္ဓါတရား တဖွားဖွား ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ထို့နောက် ဗုဒ္ဓ ကျမ်းစာများကို လေ့လာပြီးလျှင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တစ်ဦးအဖြစ် ခံယူလိုက်လေ သည်။

ဒေါက်တာရော့စ်သည် မျက်စိကွယ်နေသော မြန်မာရဟန်းတော် တစ်ပါး ကို ခွဲစိတ်ကုသသောအခါ ထမြောက် အောင်မြင်သွားသည် ဖြစ်၍ ထိုရဟန်းတော် သည် မျက်စိအမြင် ပြန်လည် ရရှိလာသည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ သူ၏ ဂုဏ်သတင်း သည် တစ်မဟုတ်ချင်း ကျော်ကြားသွားသည်။ ရန်ကုန်မြို့၌ ဆယ်ခုနစ်နှစ်တိတိ နေထိုင်စဉ် အတောအတွင်း ရန်ကုန်ဆေးရုံကြီး၏ ခွဲစိတ်ဆရာဝန်ကြီးအဖြစ် အထူး အောင်မြင်မှု ရရှိခဲ့သည့်အပြင် ပုဂ္ဂလိက အနေဖြင့်လည်း ကျယ်ကျယ်ပြန့် ပြန့် ဆေးဝါးကုသမှု ပြုလုပ်ခဲ့သည်။

ရန်ကုန်မြို့၌ ပိုးမွှားဓာတ်ခွဲခန်းကို စတင်သူမှာ ဒေါက်တာ ရော့စ်ဖြစ်သည်။ ယင်းဓာတ်ခွဲခန်း၌ အနာကြီးရောဂါပိုးများကို စမ်းသပ်ပြီးလျှင် အနာကြီးရောဂါ သည်များကို အများအပြား ဆေးဝါးကုသပေးသည်။ အနာကြီးရောဂါနှင့် ပတ် သက်သော ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ချက်များကြောင့် ကြည့်မြင်တိုင် အနာကြီးရောဂါ ဆေးဝါးကုသမှု ဌာနနှင့် ဆက်မိသွားသည်။ ဒေါက်တာရော့စ်သည် ရန်ကုန် ဆေးကျောင်း စတင် တည်ထောင်သူများထဲတွင်လည်း တစ်ဦး အပါအဝင် ဖြစ်သည်။ ထိုဆေးကျောင်း၌ နှစ်ပေါင်းများစွာ ဆရာအဖြစ် အမှုထမ်းခဲ့သည်။ ရန်ကုန်မြို့ ကလေးသူငယ်များ စောင့်ရှောက်ရေးအဖွဲ့နှင့်လည်း စကတည်းက ဆက်သွယ်မှု ရှိသည်။

ဒေါက်တာရော့စ်သည် တစ်ဖက်က ဆေးဝါးကုသမှု၊ လူမှုဝန်ထမ်း အလုပ် တို့ဖြင့် မြန်မာလူမျိုးတို့၏ အကျိုးကို သယ်ပိုးဆောင်ရွက် နေသော်လည်း တစ်ဖက် ကလည်း ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားရေးနှင့် မြန်မာလူမျိုးများ ဘာသာ ယဉ်ကျေးမှုစိတ်ဓာတ် ပျက်ပြယ်မသွားရေးအတွက် မျက်ခြည် မပြတ်ခဲ့ပေ။ ထိုအချိန်က အချို့ ခရစ်ယာန်သာသနာပြု အဖွဲ့အစည်းများသည် ပညာရေးဗန်းပြ

လျက် မြန်မာ ကလေးသူငယ်များကို သိမ်းသွင်း စည်းရုံးကြသည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာ ကလေးသူငယ်များ ယင်းတို့၏ သားကောင် ဖြစ်မသွားစေရန် ကြိုးပမ်း အားထုတ်ကြသည့် မြန်မာမျိုးချစ်များ ပေါ်ပေါက်လာသည်။ ဒေါက်တာရော့စ် သည် အုပ်စိုးသူ ဗြိတိသျှလူမျိုးတစ်ဦး ဖြစ်သော်လည်း ထိုမျိုးချစ် မြန်မာများ၏ မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာတရား မှေးမှိန်မသွားရေး လုပ်ငန်းများကို ကိုယ်စီ ရင်ဖိ အားပေးကူညီသည်။ ထိုအချိန်က ခရစ်ယာန် သာသနာပြုကျောင်းများ နှင့် အပြိုင် ဗုဒ္ဓဘာသာ စာသင်ကျောင်းများ ဖွင့်လှစ်ရန် ကြိုးစားသူများထဲတွင် မင်းကြီးကတော် ဒေါ်မြမေ(မစွမ်းလှအောင်) သည် ထင်ရှားသူတစ်ဦး ဖြစ်သည်။

ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းများမှ လွဲ၍ ဗုဒ္ဓဘာသာ စာသင်ကျောင်းဟူ၍ တစ်ကျောင်းတလေမှ မရှိသည့် အခြေအနေတွင် မင်းကြီးကတော် ဒေါ်မြမေ သည် ဗုဒ္ဓဘာသာ အထက်တန်းကျောင်း နှစ်ကျောင်းကို ဖြစ်မြောက်အောင် တည်ထောင်ဖွင့်လှစ် လိုက်လေသည်။ တစ်ကျောင်းမှာ ဝိတိုရိယ ဗုဒ္ဓဘာသာ မိန်းကလေးကျောင်း ဖြစ်ပြီး ကျန်တစ်ကျောင်းမှာ ဝိတိုရိယ ဗုဒ္ဓဘာသာ ယောက်ျား ကလေးကျောင်း ဖြစ်သည်။ ဒေါက်တာရော့စ်သည် ယင်းဗုဒ္ဓဘာသာ စာသင် ကျောင်းများ ဖြစ်မြောက် အောင်မြင်ရေးအတွက် အစွမ်းကုန် အားပေးကူညီခဲ့ လေသည်။

ထိုအချိန်က ဘိက္ခုအာနန္ဒာမေတ္တေယျ အမည်ရှိ အင်္ဂလိပ်လူမျိုး ဗုဒ္ဓ ဘာသာ ရဟန်းတော်တစ်ပါး မြန်မာနိုင်ငံ၌ ရှိနေသည်။ ဘိက္ခုအာနန္ဒာမေတ္တေယျ သည် စစ်တွေမြို့တွင် ၁၉၀၂ ခုနှစ်က ပဉ္စင်းခံသော ချားလ်ဟင်နရီဘင်းနက်ခေါ် အင်္ဂလိပ်လူမျိုး ဖြစ်သည်။ ဘိက္ခုအာနန္ဒာမေတ္တေယျနှင့် ဒေါက်တာရော့စ်တို့သည် ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွားရေး ဦးတည်ချက်ချင်း တူညီကြသဖြင့် ပူးပေါင်းမိကြ သည်။ အင်္ဂလိပ်လူမျိုး ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် နှစ်ဦးတို့သည် မြန်မာလူမျိုးများ၏ အကူအညီဖြင့် ဗုဒ္ဓသာသနာ သမာဂမ ခေါ် နိုင်ငံတကာ ဗုဒ္ဓဘာသာ အသင်းကြီး ကို တည်ထောင်လိုက်ကြသည်။ ထိုအသင်းကြီး၏ ပထမဆုံးအကြိမ် အစည်း အဝေးကို ၁၉၀၃ ခုနှစ်၊ မတ်လ ၁၅ ရက်နေ့တွင် ကျင်းပ ပြုလုပ်သည်။ ထိုအစည်း အဝေးက အသင်း၏ ဖွဲ့စည်းပုံ ဥပဒေများ ပြဋ္ဌာန်းလျက် အသင်းအမှုဆောင်များ ကို ရွေးချယ်လိုက်လေသည်။

အသင်း၏ နာယကမှာ ထိုအချိန်က သာသနာပိုင် ဆရာတော်ဖြစ်သည့် တောင်ခွင်ဆရာတော် ဦးဝိသုဒ္ဓါစာရ ဖြစ်ပြီး ဥက္ကဋ္ဌမှာ ဆရာတော် ဦးဝိစိတ္တ ဖြစ်သည်။ အထွေထွေ အတွင်းရေးမှူးချုပ်မှာ ဘိက္ခုအာနန္ဒာမေတ္တေယျ ဖြစ်ပြီး ငွေထိန်းအဖြစ် မင်းကြီးကတော် ဒေါ်မြမေက လည်းကောင်း၊ အကျိုးဆောင်

အတွင်းရေးမှူးအဖြစ် ဒေါက်တာရော့စ်က လည်းကောင်း ဆောင်ရွက်သည်။ မြန်မာ လူမျိုး အမှုဆောင် လူကြီးများအပြင် အသင်းကြီး၏ ဂုဏ်ထူးဆောင် အသင်းသား များအဖြစ် မဟာဝိသုဒ္ဓါရာမ ဆရာတော်ကြီးနှင့် သီဟိုဠ်နိုင်ငံ ဆရာတော် သီရိသုမင်္ဂလတို့လည်း ပါဝင်ကြသည်။

ထူးခြားသည်မှာ ဂုဏ်ထူးဆောင် အသင်းသားများ စာရင်းထဲတွင် အင်္ဂလန်မှ ပါဠိစာပေပညာရှင် ရစ်ဒေးဗစ် ဇနီးမောင်နှံနှင့် အာရှ၏ အလင်းရောင် ကဗျာဆရာကြီး ဆာအက်ဒွင်အာနိုးအပြင် အမေရိကန်မှ ဗုဒ္ဓ၏ တရားဒေသနာ ကျမ်းပြု နာမည်ကျော် ဗုဒ္ဓစာပေပညာရှင် ပေါလ်ကာရတို့ ပါဝင်ခြင်း ဖြစ်ပေ သည်။

ဗုဒ္ဓသာသန သမာဂမ အသင်းကြီးသည် ဖွဲ့စည်းပြီး မကြာခင်ပင် လူ ကြိုက်များလာရာ နောက်လများ မကြာမီ ရန်ကုန်မြို့၌ ကျင်းပသော အစည်းအဝေး ၌ လူပေါင်း သုံးရာခန့် တက်သည်အထိ ဖြစ်လာသည်။ အသင်းကြီးမှ အင်္ဂလိပ် ဘာသာဖြင့် ဗုဒ္ဓစံဇင်း” အမည်ရှိ စာစောင်ကို လေးလတစ်ကြိမ် ထုတ်ဝေသည်။ စာစောင်မှာ အလွန် အဆင့်အတန်းမြင့်သည်။ ပထမဦးဆုံး စာစောင်ကို ၁၉၀၃ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ၌ ထုတ်ဝေသည်။ ပထမစာစောင်၏ အဖွင့်ကဗျာ ရေးသူ မှာ ‘အာရှ၏ အလင်းရောင်’ ကဗျာဆရာကြီး ဆာအက်ဒွင်အာနိုး ဖြစ်သည်။ ‘ဗုဒ္ဓစံဇင်း’ စာစောင်သည် ခြောက်စောင်တိတိ ထွက်ပြီး ရပ်ဆိုင်းသွားသည်။

၁၉၀၇ ခုနှစ်လောက်တွင် ဒေါက်တာရော့စ် အင်္ဂလန် ပြန်သွားသည်။ မြန်မာနိုင်ငံမှ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော် တစ်ဆူနှင့် ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများ ယူဆောင်သွားသည်။ အင်္ဂလန် ရောက်သွားသောအခါ ဗုဒ္ဓဘာသာကို စိတ်ပါဝင်စားသော အခြား အင်္ဂလိပ်လူမျိုးနှစ်ဦးနှင့် ပူးပေါင်းလျက် ဗြိတိသျှ မျူစီယံအနီးရှိ ဘာရီလမ်း၌ စာအုပ်ဆိုင်တစ်ဆိုင် ဖွင့်သည်။ ဆိုင်ခန်းအတွင်း၌ လည်းကောင်း၊ အခြား သင့် တော်သည့် နေရာများ၌ လည်းကောင်း ဗုဒ္ဓဘာသာ တရားပွဲများ ကျင်းပပြုလုပ် သည်။ ဒေါက်တာရော့စ် အင်္ဂလန်ရောက်သွားခြင်းမှာ မြန်မာနိုင်ငံမှ သွားမည့် ဘိက္ခုအာနန္ဒာမေတ္တေယျ ကြီးမှူးသော ဗုဒ္ဓသာသနာပြုအဖွဲ့၏ ရှေ့ပြေးပင် ဖြစ်လေ သည်။

ထိုအတောအတွင်း မြန်မာနိုင်ငံ၌ ဗုဒ္ဓသာသန သမာဂမ အဖွဲ့ကြီးသည် အင်္ဂလန်နိုင်ငံသို့ သာသနာပြု အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ စေလွှတ်ရန် စီမံစဉ်းပြင်း နေလေသည်။ ယင်းအစီအစဉ်သည် ၁၉၀၈ ခုနှစ်တွင် ထမြောက်အောင်မြင်သွားသည်။ ထိုနှစ်ထဲ တွင် သာသနာပြု အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ အင်္ဂလန်သို့ သွားရောက်နိုင်ခဲ့သည်။ အဖွဲ့တွင်

၁။ The Buddhism

ဘိက္ခုအာနန္ဒာမေတ္တေယျနှင့် အတူတကွ မင်းကြီးကတော် ဒေါ်မြမေ၊ ဒေါ်မြမေ၏ သားနှင့် ချွေးမတို့ ပါသွားကြသည်။ စရိတ်စက အားလုံးကို မင်းကြီးကတော် ဒေါ်မြမေက အကုန်အကျခံသည်။ အင်္ဂလန်တွင် ကြိုတင် ရောက်နေနှင့်သော 'ဗုဒ္ဓ သာသန သမာဂမ' အဖွဲ့ကြီး၏ အကျိုးဆောင် အတွင်းရေးမှူးဖြစ်သူ ဒေါက်တာ ရှော့စ်က အဖွဲ့ကြီးက စေလွှတ်လိုက်သည့် သာသနာပြုအဖွဲ့ အစစအရာရာ အဆင် ပြေရေးအတွက် အင်္ဂလန်တွင် စီမံပြုလုပ်ထားသည်။ ဘိက္ခုအာနန္ဒာမေတ္တေယျနှင့် ဒေါက်တာရှော့စ်တို့၏ ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ချက်ကြောင့် ထိုသာသနာပြုအဖွဲ့သည် အင်္ဂလန်၌ အောင်မြင်မှု ရှိသင့်သလောက် ရှိခဲ့သည်။

ဘိက္ခုအာနန္ဒာမေတ္တေယျ မြန်မာပြည် ပြန်လာသောအခါ ဒေါက်တာရှော့စ် လည်း ပြန်ပါလာသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၌ သူ့တာဝန်ကို သူ ပြန်လည်ထမ်းရွက် နေသည်။ သို့သော် မြန်မာနိုင်ငံမှ ထွက်ခွာသွားဖို့ ကြိုလာပြန်သည်။ ပထမ ကမ္ဘာစစ်ကြီး ဖြစ်ပွားလာသည်။ ပထမကမ္ဘာစစ်ကြီး အတွင်း (၁၉၁၄-၁၉၁၈) ၌ ဒေါက်တာရှော့စ်သည် အိန္ဒိယအနောက်မြောက်ဘက် နယ်စပ်နှင့် တနင်္ဂ သိကာ တို့၌ သွားရောက်၍ အမှုထမ်းရသည်။ အင်္ဂလိပ် အာဖဂန်စစ်ပွဲ အတွင်း၌ စစ်မြေ ပြင်တွင် စွမ်းစွမ်းတမ်း အမှုထမ်းသောကြောင့် ဒေါက်တာရှော့စ်သည် အထူး ထင်ပေါ်ကျော်ကြား သွားပြီးလျှင် ဒုဗိုလ်မှူးကြီး ဖြစ်လာသည်။ O.B.E., K.I.H. စသော ဘွဲ့ထူး ဂုဏ်ထူးများလည်း ရရှိခဲ့သည်။

၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် ဒေါက်တာရှော့စ်သည် ဆရာဝန်ကြီးအဖြစ်နှင့် မြန်မာ နိုင်ငံ မန္တလေးမြို့သို့ ရောက်ရှိလာပြန်သည်။ သို့ရာတွင် မန္တလေး ရာသီဥတုနှင့် မတည့်သဖြင့် မန္တလေးမြို့တွင် နှစ်ကြာကြာ အမှုထမ်းနိုင်ခဲ့ပေ။ စစ်အတွင်းက ပင်ပန်းလာခဲ့သည့်အတွက် ကျန်းမာရေး ချွတ်ယွင်းလာသည်။ သို့ဖြစ်၍ ၁၉၂၄ ခုနှစ်တွင် အလုပ်တာဝန်မှ အနားယူပြီး အင်္ဂလန် ပြန်သွားသည်။ အိန္ဒိယ ဆေးဝန် ထမ်း တာဝန်မှ အနားယူပြီးသည့် နောက်တွင် ဒေါက်တာရှော့စ်သည် ရှိသမျှ အချိန်ကို အင်္ဂလန်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားရေးနှင့် ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာ သင်ကြား လေ့လာရေး၌သာလျှင် အသုံးချခဲ့သည်။ ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာကို လေ့လာ သင်ကြားပြီး နောက် The Nature of Consciousness အမည်ရှိ စာအုပ်တစ်အုပ် ရေးသား သည်။ ထိုစာအုပ်ကို ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ်၌ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။

အသက် ၆၀ နား ကပ်နေပြီ ဖြစ်သော်လည်း ဒေါက်တာရှော့စ်သည် လူငယ်တစ်ဦးကဲ့သို့ပင် တက်ကြွလှုပ်ရှားတုန်းပင် ရှိသည်။ သီယိုဆိုဖီအသင်း ၏ ဗုဒ္ဓစိလောဂျီ နှင့် ဗြိတိသျှ မဟာဗောဓိအသင်းတို့၏ လှုပ်ရှားမှုများတွင် ကိုယ်ဖိရဝိဖိ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ပြီးလျှင် အနောက်နိုင်ငံ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်း

ကားရေးကို မနေမနား ဆောင်ရွက်သည်။ သို့သော် သူ၏ ကျန်းမာရေးသည် သူ၏ လုံ့လဥသဘာဟကို လိုက်မမိပေ။ ကျန်းမာရေး ကျဆင်းလာပြီးလျှင် ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ် ဇွန်လထဲတွင် အနောက်နိုင်ငံ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားရေး လုပ်ငန်းများကို တန်းလန်းထားခဲ့ပြီးလျှင် ကွယ်လွန်သွားရှာသည်။

ဒေါက်တာရော့စ်သည် ပန်းချီအနုပညာကိုလည်း အထုံဝါသနာပါသည်။ အားလပ်သည့် အချိန်များ၌ ပန်းချီဆွဲနေတတ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရှိစဉ်က ရေးဆွဲထားသော သူ၏ မြန်မာနိုင်ငံ ရှုခင်းကားများသည် အနုပညာ မြတ်နိုးသူများ ၏ လေးစားချီးကျူးခြင်းကို ခံရသည်။

*

၁၉၃၀ ပြည့် ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၂၆ ရက်နေ့။

ထိုနေ့သည် အင်္ဂလန်ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ စိတ်မချမ်းမမြေ့ ဖြစ်ရသည့်နေ့ ဖြစ်သည်။

ထိုနေ့သည် အင်္ဂလန်ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွားရေး လှုပ်ရှားမှုများ ၏ ဦးစီးဆောင်ဆောင် တစ်ဦးဖြစ်သော ဒေါက်တာရော့စ် ဈာပန ပြာကျမည့်နေ့ ဖြစ်သည်။ ဈာပန အခမ်းအနားမှာ ကွယ်လွန်သူ၏ ဆန္ဒအတိုင်း ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် တို့၏ ဓလေ့ထုံးတမ်း အစဉ်အလာအရ ကျင်းပပြုလုပ်သည့် ဈာပန အခမ်းအနား ဖြစ်နေ၍ တစ်မူထူးခြားနေသည်။

နံနက် ဆယ်နာရီခန့် အချိန် ကွယ်လွန်သူ၏ ရုပ်ကလာပ်ကို လန်ဒန် မြောက်ပိုင်း ဂိုလဒါးဂရင်း သုသာန်ရှိ ရေခဲတိုက်ခန်းသို့ သယ်ဆောင်လာသည်။ ရုပ်ကလာပ်နှင့်အတူ အသုဘပို့သည့် မော်တော်ကားများလည်း ပါလာသည်။ ကားများပေါ်တွင်ကား ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းတော် နှစ်ပါးနှင့် အတူတကွ ‘ချာချီ အောင်အင်္ဂလန်’၊ ‘အင်ဒီယန်းအော့ဖစ်’၊ ‘ရွှင်ရယ်အေဂျတစ်ဆိုလိုက်တီ’၊ ‘ဂျင်နရယ် အေဂျန်ဆိုလိုက်တီ’၊ ‘ပျူတန်ကွန်ဆာဗေးတစ်အက်စိုးစီယေးရှင်း’၊ ‘မာဆိုနစ် ဘုရား သားဟု’ စသော အဖွဲ့အစည်းများမှ ကိုယ်စားလှယ်များ၊ ကွယ်လွန်သူ၏ ဓမ္မ မိတ်ဆွေများ၊ ဗြိတိသျှ မဟာဗောဓိအသင်းဝင်များ၊ ဆွေမျိုးမိတ်သင်္ဂဟများ လိုက် ပါလာကြသည်။ ရုပ်ကလာပ်ထည့်ထားသော ခေါင်းပေါ်တွင် တင်ထားသည့် လွှမ်းသူ့ပန်းခွေများအနက် ပန်းခွေနှစ်ခုမှာ ထူးထူးခြားခြား လှပနေသည်။ ပန်းခွေ တစ်ခု၌ ‘ဗြိတိသျှ မဟာဗောဓိအသင်း၏ လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက် ဓမ္မမိတ်ဆွေတစ်ဦး အတွက် အမှတ်တရ လွှမ်းသူ့ပန်းခွေ’ ဟူ၍ ရေးထိုးထားပြီး ကျန်ပန်းခွေတစ်ခု တွင်မူ ‘စံပြ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးအတွက် အမှတ်တရ’ ဟူ၍ ရေးထိုးထား သည်။

ရုပ်ပြန်အောင်ပိုက်

ရုပ်ကလာပ်ကို နေရာတကျ ထားပြီးသောအခါ ဘုရားရှိခိုးကျောင်း၌ စုဝေးရောက်ရှိနေသည့် ပရိသတ်များအား ဘိက္ခုနုဒ္ဓသာရက ငါးပါးသီလ မေးသည်။ ထိုနောက် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဒါယကာတစ်ဦးက ယူနီယံကျက်အလံ ဖုံးလွှမ်းထားသည့် ခေါင်းပေါ်တွင် ပိတ်ဖြူတစ်စ တင်လိုက်ပြီးလျှင် ပိတ်ဖြူ၏ တစ်ဖက် အနားစကို ရဟန်းတော်နှစ်ပါး လက်ထဲ ထည့်ပေးလိုက်သည်။

“အနိစ္စာဝတ သင်္ခါရာ၊
ဥပ္ပါဒ ဝယ ဓမ္မိနော၊
ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊
တေသံ ဝူပသမော သုခေါ။”

ပိတ်ဖြူ အနားစကို လက်ကိုင်ပြီး ရွတ်ဆိုလိုက်သော ရဟန်းတော်နှစ်ပါး၏ ဓမ္မအသံသည် ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခု၌ ပျံ့လွင့်သွားသည်။ ထိုနောက် ဒါယကာတစ်ဦးက ရေစက်ခွက်ကိုင်၍ ရေစက်ချသည်။ ရဟန်းတော်နှစ်ပါးက သုံးကြိမ်တိတိ ဤသို့ ရွတ်ဆိုကြသည်။

“ရေပြည့်လျှံလာသည်အခါ၌ မြစ်ရေသည် ပင်လယ် သမုဒ္ဒရာတွင်း စီးဆင်းသွားသကဲ့သို့ ထိုနည်းအတူ သက်ရှိပုဂ္ဂိုလ် ပြုလုပ်သည့် ကုသိုလ်ကောင်းမှုသည် တမလွန်လောက ကူးပြောင်းသွားသူများထံ ပြည့်လျှံ စီးဆင်းသွားသည်။

“ကုန်းမြင့်၌ တင်နေသည့် ရေသည် နိမ့်ရာသို့ စီးဆင်းသွားသကဲ့သို့ ထိုနည်းအတူ သက်ရှိလူသားများ ပြုလုပ်သည့် ကုသိုလ်ကောင်းမှုကို ကွယ်လွန်အနိစ္စရောက်သွားသူများလည်း လက်ခံ ရရှိသည် ....”

ထိုနောက် ဘိက္ခုနုဒ္ဓသာရက ပရိသတ်များအား ဤသို့ တရားဟောသည်။
“သက်ရှိ သတ္တဝါအားလုံးသည် မလွဲမရှောင်သာသည့် နိယာမတရား တစ်ခု၏ လွှမ်းမိုးမှုကို ခံနေကြရသည်။ တစ်နေ့ကျ သေရမည့် နိယာမတရား ဖြစ်သည်။ မည်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်မျှ ထိုနိယာမတရားက မလွတ်ကင်းနိုင်ပေ။ သို့သော်လည်း အသိဉာဏ်ခေါင်းပါးသည် လူမိုက်များသည် ယင်းကံကြမ္မာက သူတို့ကို စောင့်စားမနေလေဟန် ဤဘဝ၌ အစွမ်းကုန် ပျော်ရွှင်မှုရရန် ကြိုးစားအားထုတ်ကြသည်။ ယင်း ပျော်ရွှင်ချမ်းမြေ့မှုသည် ထာဝရ တည်မြဲနေလိမ့်မည် ဟူ၍လည်း ယုံကြည်နေကြသည်။

“ဒေါက်တာရော့စ်သည် သက်ရှိသတ္တဝါတိုင်း တစ်နေ့ကျ မလိုက်နာဘဲ မနေရသည့် နိယာမတရားကို လိုက်နာသွားခြင်း ဖြစ်သည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် ကုသိုလ်ရေးအတွက် ဘဝတစ်လျှောက်လုံး မနားမနေ ကြိုးပမ်းသွားခဲ့သော ဒေါက်တာရော့စ်၏ ဘဝကို စံနမူနာ ထားသင့်သည်။ သို့မှသာ ကျွန်ုပ်တို့ ကွယ်လွန်သွားသော်လည်း ကျွန်ုပ်တို့ ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် ကုသိုလ်ကောင်းမှု များသည် နောင်ဘဝများ၌ ကျွန်ုပ်တို့၏ မိတ်ဆွေ၊ ကျွန်ုပ်တို့၏ အဖော်သဟဲများ ဖြစ်လာပေလိမ့်မည်။ လူများအတွက် အကောင်းဆုံး မိတ်ဆွေ၊ အကောင်းဆုံး အဖော်သဟဲသည် မိမိတို့ပြုလုပ်သော ကုသိုလ်ကောင်းမှုသာလျှင် ဖြစ်သည်။ ကျွန်ုပ်တို့၏ ကုသိုလ်ကောင်းမှုမှတစ်ပါး အခြား မည်သည့် နတ်ဒေဝတာမှ၊ မည်သည့် တန်ခိုးရှင်မှ ကျွန်ုပ်တို့အတွက် ကောင်းကျိုး ပြုလုပ် မပေးနိုင်ပေ။ သို့သော်လည်း ကျွန်ုပ်တို့အားကောင်းမှုများသည် ကွယ်လွန်သွားသူများအား မေတ္တာ စေတနာ ထားခြင်းအားဖြင့် အကူအညီ ပေးနိုင်ကြသည်။ မိမိတို့ ပြုလုပ်သည့် ကုသိုလ် ကောင်းမှုများကိုလည်း ထိုပုဂ္ဂိုလ်များအား ဖြန့်ဝေ ပေးနိုင်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ယနေ့ စုဝေးရောက်ရှိလာကြသည့် ပုဂ္ဂိုလ်အားလုံးသည် မိမိတို့ ယနေ့ ပြုလုပ်သည့် ကုသိုလ်ကောင်းမှု အကျိုးကြောင့် ဘဝတပါး ပြောင်းသွားသူသည် ဖြစ်လေရာ ဘဝ၌ အကျိုးထူးတရားနှင့် ပြည့်စုံပါစေ ဟူ၍ ဆုတောင်းမေတ္တာ ပို့ကြရမည်”

ယင်းသို့ တရားအဆုံးအမ ပြောကြားပြီးနောက် ဘိက္ခုနုဒ္ဓသာရ၏ တိုက် တွန်းချက်အရ ဗုဒ္ဓသာသနာ ပြန့်ပွားထွန်းကားရေးကို ဒေါက်တာရော့စ်နှင့် တွဲဖက် ဆောင်ရွက်ခဲ့သော ရဲဘော်ရဲဘက် တစ်ဦးဖြစ်သူ မစ္စတာပိန်းက ဒေါက်တာရော့စ် ၏ ဂုဏ်ပုဒ်များကို ထုတ်ဖော် ပြောပြသည်။ ထိုနောက် ရုပ်ကလာပ်ထည့်ထား သော ခေါင်းကို တံခါးပေါက်မှ ရွေ့ယူပြီးလျှင် မီးသင်္ဂြိုဟ်ပစ်လိုက်လေသည်။

ဒေါက်တာရော့စ်သည် သူ စုဆောင်း သိုမှီးထားသည့် ဗုဒ္ဓကျမ်းစာ စာအုပ် များနှင့် ငွေအတော်များများကို ဗြိတိသျှ မဟာဗောဓိအသင်းကြီးအား ပေးလှူသွား လေသည်။

ဒေါက်တာရော့စ် ကွယ်လွန်သွားသည့်အတွက် နှမြောတသ ယူကျိုးမရ ဖြစ်ကြရသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များထဲတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာခေါင်းဆောင် အနာဂါရိက ဓမ္မပါလ လည်း အပါအဝင် ဖြစ်သည်။ အနာဂါရိက ဓမ္မပါလသည် ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ် ဩဂုတ်လထုတ် မဟာဗောဓိဂျာနယ်၌ ဤသို့ ရေးသား ဖော်ပြထားသည်။

“ဗြိတိသျှ မဟာဗောဓိအသင်းသည် အသင်းအတွက် အများဆုံး အလုပ် လုပ်သွားသော အသင်း၏ ဥက္ကဋ္ဌဖြစ်သူ ဒဿနပညာရှင် ဒေါက်တာ ကာနယ် အီး-အာရ်-ရော့စ် အရွယ်မတိုင်မီ ကွယ်လွန်သွားသည့်အတွက် ကြီးမားသော

ဆုံးရှုံးနစ်နာမှုကြီး ဖြစ်ရသည်။ ဒေါက်တာရော့စ်သည် ကွယ်လွန်သူ အိန္ဒိယ အောဖစ် စာကြည့်တိုက်မှူး ဒေါက်တာ ရိမ်းဟိုးရော့စ်၏ သားဖြစ်သည်။ ဒေါက်တာ ရိမ်းဟိုးရော့စ် တိုက်တွန်းသည့်အတွက် ကွယ်လွန်သူ ရောဘတ်ဆီးဇာချိုင်းလဒါးစ် သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ပါဠိဘာသာကို သင်ကြားလေ့လာခြင်း ဖြစ်သည်။ ချိုင်းလဒါးစ်၏ ပါဠိအဘိဓာန်၌ ဒေါက်တာရိမ်းဘိုးရော့စ်အား ရည်ညွှန်းမှု ပြုလုပ်ထားသည်။ ချိုင်းလဒါးစ်သည် သီဟိုဠ်နိုင်ငံ၌ ပါဠိဘာသာ သင်ကြားလေ့လာသော နိုင်ငံဝန်ထမ်းများထဲတွင် ရှေ့သွား ခေါင်းဆောင်ဖြစ်သည်။

“ကွယ်လွန်သူ လက်ဖတင်နင် ကာနယ်ရော့စ်သည် ဗုဒ္ဓဒဿနကို နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် လေ့လာ ဆည်းပူးထားသူ ဖြစ်သည်။ မကြာမီက ထွက်လာသည့် ဗုဒ္ဓဒဿနနှင့် ပတ်သက်သော သူ၏ The Nature of Consciousness အမည်ရှိ စာအုပ်မှာ သာမန်လူများအတွက် နားလည်ဖို့ မလွယ်သော နက်နဲသည့် စာအုပ် ဖြစ်သည်။ ဒေါက်တာရော့စ် ကွယ်လွန်သွားခြင်းသည် ဗြိတိသျှ မဟာဗေဒိ အသင်းအတွက် အစားထိုး၍ မရသည့် ဆုံးရှုံးနစ်နာမှုကြီးပင် ဖြစ်လေသည်”

စုတ်တံနှင့် ခိပ်ပုတီး

နိကိုလပ် ရိုရစ် [၁၈၇၄-]

သူသည် လက်တစ်ဖက်ဖြင့် စုတ်တံကို ကိုင်ထားပြီး ကျန်လက်တစ်ဖက်ဖြင့် စိတ်ပုတီး ကိုင်ထားသူ ဖြစ်သည်။ သူ၏ဘဝ၌ ပန်းချီအနုပညာနှင့် ဘာသာရေး သဘောတရားနှစ်ခု ရောနှောပေါင်းစပ်နေသည်။ သူကား ကမ္ဘာ့ ပန်းချီအနုပညာ လောက၌ ထင်ပေါ်ကျော်ကြား လူသိများခဲ့သော ရုရှားလူမျိုး နိကိုလပ်ရိုရစ် ဖြစ်သည်။

နိကိုလပ်သည် ၁၈၇၄ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၂၇ ရက်နေ့၌ လီနင်ဂရက် (ထိုအချိန်က စိန့်ပီတာဘာဂ်) တွင် ဖွားမြင်သည်။ ၁၈၈၃ ခုနှစ်တွင် ကျောင်း စတက်သည်။ ရှေးဟောင်း ရုရှားယဉ်ကျေးမှု အထိမ်းအမှတ် အဆောက်အအုံများ နှင့် ရင်းနှီးဆက်စပ်မှု ရှိလာသောအခါ နိကိုလပ်တွင် အနုပညာဗိဇ အညွန့် အညောက် ပေါ်ပေါက်လာသည်။ အသက် ဆယ့်ရှစ်နှစ်အရွယ် ရှိလာသောအခါ နိကိုလပ်သည် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှ လိုင်းတစ်လိုင်းကို ရွေးရမည့် အခြေအနေ သို့ ရောက်လာသည်။ သူ့ဖခင်က သူ့ကို ဥပဒေပညာ သင်ယူစေလိုသည်။ သူက ပန်းချီဝါသနာပါသည်။ ယင်းအခြေအနေ၌ ငါးရုံနှစ်ကောင်လုံးကို တစ်ပြိုင်တည်း ဖမ်းလိုက်သည်။ နှစ်မျိုးလုံး လုပ်ရန် ဆုံးဖြတ်လိုက်သည်။ အနုပညာကို အသက်မွေး ဝမ်းကျောင်း အခြားလုပ်ငန်းတစ်ခုနှင့် ပေါင်းစပ်လိုက်သည်။ ဥပဒေပညာနှင့် ပန်းချီအနုပညာ နှစ်ရပ်လုံးကို သင်ကြားဆည်းပူးသည်။

အနုပညာ အကယ်ဒမီကျောင်း၌ အရှိန်အဟုန်နှင့် တိုးတက်အောင်မြင်မှု ရှိလာပြီးလျှင် ပန်းချီကား အတော်များများကို ဆွဲဖြစ်သွားသည်။ ၁၈၉၇ ခုနှစ် အကယ်ဒမီ ပန်းချီပြပွဲ၌ နိကိုလပ်၏ ပန်းချီကား လေးကား တင်ခွင့် ရရှိသည်။ ယင်း လေးကားအနက် တမန်တော်အမည်ရှိ ကားသည် ဆန်းသစ်သော အတွေ့ ကို ဖော်ပြထားသဖြင့် ထိပ်တန်း အနုပညာ ဝေဖန်ရေးသမားများ၏ ချီးကျူးခြင်းကို ခံယူရရှိခဲ့သည်။

ယင်းကား၌ လူလင်ပန်းချီဆရာသည် ကမ္ဘာလောကအတွင်း ရောက်ရှိ

[- ၁၀၅၄]
နိဗ္ဗာန် နိဂါမိ

လာသော စိတ်အားတက်ကြွဖွယ် သဝဏ်လွှာအကြောင်းကို တွေးခေါ်ထားသည်။နောက် နှစ်ပေါင်းများစွာ ကြာသွားပြီး သူ့ရှာဖွေနေသည့် အလင်းရောင်ဆောင်ကြဉ်းလာသူ၊သူနှင့် တစ်နိုင်ငံတည်းသူ မဒမ်ဗလာဗတ်စကီးနှင့် အသိအကျွမ်း ဖြစ်လာသောအခါ နိကိုလပ်သည် 'တမန်တော်' အမည်ရှိ ပန်းချီကားအသစ်တစ်ပုံဆွဲပြီး ၁၉၂၅ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ၌ သူ့ကိုယ်တိုင် အိန္ဒိယနိုင်ငံ အဒယာသို့ သွားလျက် ဗလာဗတ်စကီး အနုပညာပြတိုက်တွင် ထားလိုက်လေသည်။

၁၉၀၀ ပြည့်နှစ်၌ နိကိုလပ်သည် ဥပဒေဆိုင်ရာလုပ်ငန်းကို ပစ်ထားခဲ့ပြီးလျှင် ပါရီသို့ သွားသည်။ပါရီ၌ သူ၏အနုပညာသည် ပိုမိုကျယ်ပြန့်လာသည်။ ရုရှားသို့ ပြန်သွားသောအခါ သူ့ကို အနုပညာအဖွဲ့၏ အတွင်းရေးမှူးအဖြစ်လည်းကောင်း၊နောက်ပိုင်းတွင် ယင်းအဖွဲ့ကြီး၏ ဒါရိုက်တာအဖြစ် လည်းကောင်း ခန့်အပ်လိုက်လေသည်။နိကိုလပ်သည် ယင်းအဖွဲ့ကြီးမှ ထုတ်ဝေသော စာစောင်၏ လက်ထောက်အယ်ဒီတာလည်း ဖြစ်လာသည်။သူရေးသားသည့် ဆောင်းပါးစာတမ်းများသည် ယင်းစာစောင်၏ အထူးကဏ္ဍများ ဖြစ်လာကြသည်။

ထိုအတောအတွင်း ရှေးဟောင်းသုတေသန လုပ်ငန်းများကို ကြိုးစားဆောင်ရွက်ပြီးလျှင် ရုရှားပြည် ကျောက်ခေတ်ရုပ်ကြွင်းများကို စုဆောင်းသိမ်းဆည်းသည်။သူ့ကိုလည်း တကယ့်အနုပညာရှင် ပန်းချီဆရာကြီးအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုလာကြသည်။သူ့လက်ရာ ပန်းချီကားများကို ပြည့်ရှင်ဘုရင်နှင့် အချို့ပြတိုက်ကြီးများက ဝယ်ယူကြသည်။သူ၏ပန်းချီကားများသည် အဝေဖန်ခံရမှု လုံးဝ ကင်းသည်ဟု မဆိုနိုင်သော်လည်း နိုင်ငံခြားတိုင်းပြည်များ၌ တစ်စတစ်စ ကျော်ကြားလာပြီးလျှင် ဥရောပတိုက် ပန်းချီအနုပညာ အချက်အချာ ဗဟိုဌာနချုပ်၌ ပြပွဲများတစ်ခုပြီးတစ်ခု ကျင်းပပြုလုပ် ပေးရသည်အထိ ဖြစ်လာသည်။

၁၉၀၄ ခုနှစ်လောက်တွင် နိကိုလပ်၏ ပန်းချီကားများသည် ဘာသာတရားဘက် ဥက္ကတ်ယိမ်းလာသည်ကို တွေ့ရသည်။ရုရှား ရှေးဟောင်းအစဉ်အလာနှင့် ခေတ်သစ် ရောမွှေထားသည်ကို သူ၏ ပန်းချီကားများ၌ တွေ့လာရသည်။ နိကိုလပ်သည် ပန်းချီကား ရေးဆွဲရုံမျှသာမက စာပေများကိုလည်း ပြုစုလာသည်။၁၉၁၄ ခုနှစ်၌ မော်စကိုတွင် သူ၏ရေးသားချက်များကို စုဆောင်းပြီး စာအုပ်ထုတ်ဝေသည်။သို့ရာတွင် ၁၉၁၇ ခုနှစ် တော်လှန်ရေး ဖြစ်ပွားလာသောအခါ ဆက်လက် မထုတ်နိုင်တော့ပေ။

ဘုရင်သည် နိကိုလပ်၏ ပန်းချီကားများကို စုဆောင်းပြီး တတိယအလက်ဇန်းဒါးပြတိုက်၌ ထားလိုသည့် အာသီသ ရိုသည့်။သို့သော်လည်း ဂျပန်နှင့်

စစ်ဖြစ်လာသောကြောင့် ယင်းအလုပ်ကို အကောင်အထည် မဖော်နိုင်တော့ပေ။ နိကိုလပ်၏ ပန်းချီကား ခြောက်ဆယ့်ကိုးကားကို ပန်းချီကား အရောင်းအဝယ် လုပ်သူတစ်ဦးသည် အမေရိကန် စိန့်လူးဝစ်ပြပွဲသို့ ယူဆောင်သွားသည်။ နောက် ပိုင်းတွင် ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် ဒေဝါလီခံရပြီး ပန်းချီကား များကို လေလံတင် ရောင်းချပစ် လိုက် ရလေသည်။

ပန်းချီကား လေးဆယ့်လေးကားကို ခြေရာခံ၍ရသော်လည်း နှစ်ဆယ့်ငါး ကားမှာမူ အစပျောက်သွားသည်။ နိကိုလပ်၏ ပန်းချီကားများ ယင်းနည်းအားဖြင့် အမေရိကန်သို့ ရောက်သွားခြင်းမှာ နိကိုလပ်နှင့် အမေရိကန် စတင် ဆက်စပ်မိခြင်း ဖြစ်သည်။

၁၉၀၆ ခုနှစ်တွင် နိကိုလပ်သည် အီတလီသို့ သွားသည်။ ထိုအချိန်၌ ၉၅၀၀ အနုပညာအပေါ်တွင် အာရှဩဇာ လွှမ်းမိုးမှုရှိသည် ဟူသော အသိ နိကိုလပ်တွင် ဝင်လာသည်။ 'ဘုရားကျောင်း တံခါးဝ၌ရှိသော ဟိန္ဒူမိန်းကလေး' ပန်းချီကားသည် နိကိုလပ်၏ အိန္ဒိယနှင့် ဆက်သွယ်မှုကို ပထမဦးစွာ ပြသော ပန်းချီကား ဖြစ်သည်။

ထိုနှစ်ထဲတွင်ပင် နိကိုလပ်သည် ရုရှားအနုပညာကျောင်း၏ ဒါရိုက်တာ ဖြစ်လာသည်။ ယင်းကျောင်း၌ အနုပညာတက္ကသိုလ်ကြီးတစ်ခု သူ စတင်အိပ်မက် သည်။ သူ၏ ယင်းအိပ်မက်သည် နယူးယောက်မြို့ 'ကိုရိုနာ မုန်ဒီ' ကျမှ အကောင် အထည် ပေါ်လာသည်။

ထိုအချိန်၌ နိကိုလပ်သည် ဇာတ်စင် ရှုခင်းကားများကို ရေးဆွဲသည်။ နာမည်ကျော် အော်ပရာနှင့် ပြဇာတ်များအတွက် နိကိုလပ် ရေးဆွဲသော ရှုခင်း ကားများသည် ပြဇာတ်၏ အနှစ်သာရပေါ်အောင် ဖန်တီးပေးနိုင်ခဲ့သည်။ နိကိုလပ်သည် သဘာဝရှုခင်း ပန်းချီကားများကိုလည်း အများအပြား ရေးဆွဲသည်။ သူ၏ သဘာဝရှုခင်း ပန်းချီကားများသည် သဘာဝ၏ နောက်ကွယ်၌ရှိသော ဖန်တီးမှုစွမ်းအင်ကို ဖော်ထုတ်ပေးနိုင်ခဲ့သည်။

၁၉၁၅-၁၉၁၆ ခုနှစ်၌ နိကိုလပ်၏ ၇၂၂ ဗလီတစ်ဝက်ကို ကျယ်ကျယ် ပြန့်ပြန့် ကျင်းပ ပြုလုပ်ကြသည်။ သူ၏ ပန်းချီကားများကို ထောင်နှင့်ချီ၍ပြပွဲ ကြိုရွယ်ကြသည်။ သို့ရာတွင် ထိုမျှလောက် ပန်းချီကားများကို ထားနိုင်လောက် သောခန်းမ အဆင်မပြေသဖြင့် ရွှေဆိုင်းထားလိုက် ကြရသည်။ ထိုနောက် ၁၉၁၇ ခုနှစ်တွင် တော်လှန်ရေး ဖြစ်ပွားလာသည်။ ပြပွဲကို အကျဉ်းချုံး၍ ကျင်းပပြုလုပ် ကြသည်။ အနုပညာအမြင်စီးပွားရေးအမြင် နှစ်မျိုးလုံးအရ အောင်မြင်သည့် ပြပွဲ ဖြစ်သည်။ တော်လှန်ရေး အစပိုင်းလောက်တွင် နိကိုလပ်သည် နွေရာသီအတွက်

ပင်လန်သို့ သွားသည်။ပင်လန်၌ နေရန် ဆုံးဖြတ်လိုက်ပြီးလျှင် မိမိပိုင် ပစ္စည်းဥစ္စာများကို အာရုံဖြတ်ပစ် လိုက်သည်။

ငွေကြေး လိုအပ်သည်ဖြစ်၍ စတော့ဟုမ်း၌ ပြပွဲတစ်ခု ပြုလုပ်သည်။ အောင်မြင်မှု ရရှိသည်။နောက်ထပ် ပြပွဲများကိုလည်း ပြုလုပ်သည်။ထိုနောက် လန်ဒန်သို့ သွားသည်။လန်ဒန်မှ အိန္ဒိယသို့လာရန် ကြံရွယ်သည်။၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် အိန္ဒိယလာရန် လက်မှတ် ဝယ်ယူလိုက်လေသည်။သို့ရာတွင် ကုမ္ပဏီတစ်ခု ဒေဝါလီခံရသဖြင့် ငွေရေးကြေးရေး အဆင်မပြေ ဖြစ်သွားပြီး အိန္ဒိယခရီးကို ရွှေ့ဆိုင်းလိုက်ရသည်။အမေရိကအတွက် လက်မှတ်ပြောင်းယူပြီးလျှင် မိသားစုနှင့်အတူ အမေရိကသို့ သွားခဲ့သည်။

ပင်လယ်ခရီးတွင် သင်္ဘောစက်ချွတ်ယွင်းသွားသဖြင့် အသက်ဆေးမှ သိသိကလေး လွဲသွားခဲ့ရသည်။၁၉၂၀ ပြည့်နှစ် ဒီဇင်ဘာလတွင် နယူးယောက်မြို့၌ သူ၏ ပထမဆုံး ပန်းချီပြပွဲ ခင်းကျင်းပြသ နိုင်ခဲ့သည်။ထို့နောက် နှစ်ဆယ့်တစ်မြို့တိတိ လှည့်လည်ပြသခဲ့သည်မှာ ၁၉၂၃ ခုနှစ် ဧပြီလကျမှ အပြီးသတ် သွားခဲ့သည်။

နီကိုလပ်သည် ဇာတ်စင် အပြင်အဆင်များကိုလည်း ဆင်ပေးသည်။ အထူးပင် နှစ်မြို့ကံသဘောကျကြသည်။တရားဟောဆရာများက နီကိုလပ်၏ ပန်းချီကားများ၌ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ကောက်၍ တရားဓမ္မဟောပြောကြသည်။နီကိုလပ် ကိုယ်တိုင်လည်း အဖွဲ့အစည်း အတော်များများ၌ သူ၏ အယူအဆများကို ရှင်းလင်းဟောပြသည်။

၁၉၂၁ ခုနှစ်၌ နီကိုလပ်၏ နှိုးဆော်ချက်အရ အမေရိကန်တွင် နိုင်ငံတကာ သဟာယအသင်းကြီးနှင့် အနုပညာရပ် အမျိုးမျိုးကို သင်ကြားပေးသည့် အနုပညာပေါင်းစုံ ပညာသင်ဌာနကြီးတစ်ခု တည်ထောင်နိုင်ခဲ့သည်။နောက်တစ်နှစ်တွင် နိုင်ငံတကာ အနုပညာ ဗဟိုဌာနဖြစ်သော 'ကိုရိုနာမုန်ဒီ' နှင့် ရီရစ်ပြတိုက်တို့ကိုလည်း ပွင့်လှစ်လိုက်လေသည်။ထိုအချိန်က ရေးဆွဲသည့် သူ၏ ပန်းချီကားများသည် ဘဝ၏ အတွင်းသားနှင့် ပတ်သက်သော ပန်းချီကားများ ဖြစ်ကြသည်။ 'အိန္ဒိယသို့ ခရီး'၊ 'အရှေ့၏အိပ်မက်'၊ 'ပညာ၏အိပ်မက်များ' အမည်ရှိ သူ၏ ပန်းချီကားများသည် အရှေ့၏ဆီသံကို ညွှန်ကြားဖော်ပြ နေကြသည်။ပါရီသည် သူ၏ အိန္ဒိယခရီးအတွက် ကွန်းထောက်စခန်းမျှသာ ဖြစ်သည်။

၁၉၂၄ ခုနှစ် မတ်လတွင် နီကိုလပ်သည် ဒါဂျီလင်မှနေ၍ သီယိုဆိုဖီ အသင်း ၂၇၅၅၀၀သို့ မဒမ်ဗလာဗတ်စကီးပြတိုက်၌ ထားရန်အတွက် သူ၏ 'တမန်တော်' အမည်ရှိ ပန်းချီကားအကြောင်းနှင့် 'တမန်တော်' အမည်ဖြင့်ပင်

ရေးသားထားသည့် သူ၏စာအုပ်အကြောင်းကို ရေးသားပေးပို့လိုက်သည်။ သူ၏ အဆိုပြုချက် နှစ်ရပ်လုံးကိုပင် သိယိုဆိုဖီအသင်း ဥက္ကဋ္ဌက လက်ခံလေသည်။ သိယိုဆိုဖီအသင်းမှ ထုတ်ဝေသော သိယိုဆိုဖီစာစောင် အမည်ရှိ စာစောင်၌ အနုပညာ ကဏ္ဍ ဖွင့်လှစ်လိုက်သောအခါ ပထမဦးဆုံး ဆောင်းပါးမှာ နီကိုလပ်၏ဆောင်းပါး ဖြစ်သည်။

နီကိုလပ်သည် အနုပညာနှင့်ပတ်သက်သော သူ၏ သဘောထားများကို သူ၏ Adamant အမည်ရှိ စာအုပ်၌ ပြောပြထားသည်။ နိုင်ငံများအကြားတွင် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ရိုးသားသော နားလည်မှု တည်ဆောက်ရေးမှာ စစ်မှန်သော အလှတရားနှင့် စစ်မှန်သော အသိပညာပေါ် အခြေခံမှသာ အောင်မြင်ထမြောက် နိုင်သည်။ နောင်အခါ၌ မည်သည့်အစိုးရမှ အနုပညာနှင့် အဆင့်မြင့် အသိပညာ အရပ်ရပ်၌ ဖော်ပြပါရှိသည့် အလှတရားကို အလေးမထားသရွေ့ ရပ်တည်နိုင်ဖို့ မလွယ်ပေ။ လူတို့သည် စက်ရုပ်ယဉ်ကျေးမှုနှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အနာဂတ် ယဉ်ကျေးမှုကို ခွဲခြားနားမလည်မချင်း ငြိမ်းချမ်းမှုရှိမည် မဟုတ်ပေ။ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ သည် တစ်ဖက်စောင်းနင်း ဖြစ်မသွားစေရန် ဖန်တီးမှုအလုပ်ကို ဦးစားပေးရမည်။ ယင်းသို့ နီကိုလပ်က သူ့အယူအဆကို ပြောပြသည်။

ဒါဂျီလင်၌ နေစဉ်အတွင်း နီကိုလပ်သည် ဟိမဝန္တာပုံများကို ခြောက်ဆယ့် ရှစ်ပုံတိတိ ရေးဆွဲခဲ့သည်။ ဟိမဝန္တာကို သူ အလွန်တရာ စိတ်ပါဝင်စားသည်။ အလွန်တရာ ချစ်မြတ်နိုးသည်။ ကဆုန်လပြည့် ဗုဒ္ဓနေ့ အထိမ်းအမှတ်ဖြင့် ထုတ်ဝေသော မဟာဗောဓိဂျာနယ်တို့တွင် နီကိုလပ်၏ သဝဏ်လွှာများကို ထည့်သွင်း ဖော်ပြလေ့ ရှိသည်။ ယင်း သဝဏ်လွှာများ၌ နီကိုလပ်သည် ဟိမဝန္တာ ချီးမွမ်းခန်း ဖွင့်လေ့ရှိသည်။

“ကြီးကျယ်ခမ်းနားသော ကျောင်းတိုက်ကြီးများ ထိုနေရာ၌ ရှိခဲ့သည်။ ယင်းတို့၏ အပျက်အစီး အယိုအယွင်းများသည် တောင်ခါးပန်းကို တန်ဆာဆင်ထားကြသည်။ ထိုနေရာတစ်ဝိုက်၌ ရှင်တော်မြတ်ဘုရား ခြေချတော်မူခဲ့သည်။ ကေလာသတောင်နှင့် အနဝတက် ရေအိုင်သို့သွားရာ လမ်းများလည်း ရှိသည်။ ယခုအထိ ဘုရားဖူးခရီးသည်များသည် ယနေ့ ‘မန္တီ’ဟု ခေါ်သော ရှေးဟောင်း တိုင်းပြည် ဧဟို၌ တိမ်မြုပ်ကွယ်ဝှက်နေသည့် မြင့်မြတ်သော ကျမ်းစာများကို ရှာဖွေနေကြတုန်းပင် ဖြစ်သည်။ ကုလုတအရပ်ရှိ နေရာများ၌ နေထိုင်ကြသော တောင်ငူသားများသည် အဆောက်အအုံပျက်များကို ညွှန်ပြပြီးလျှင် ယင်းအပျက်အစီးများသည် ရှေးဟောင်းစေတီပုထိုးများဖြစ်ကြောင်း၊ ယင်းအပျက်အစီးများ၏

အောက်ခြေ၌ ကျမ်းစာများ မြှုပ်နှံဌာပနာထားကြောင်း ပြောပြကြသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ ကိုယ်တိုင် ထိုနေရာများကို မြင်တွေ့ခဲ့ကြရသည်။ သတ်မှတ်ထားသည့် အချိန် ကာလ မရောက်မချင်း ယင်းကျမ်းစာများကို နှာဖွေဖော်ထုတ်၍ ရမည်မဟုတ် ဟူ၍လည်း ကျွန်ုပ်တို့ကို ပြောပြကြသည်။

“တောင်ဆေးလောက ဘုရားကျောင်းများထဲတွင် တခြား ရုပ်တုများအပြင် တထာဂတ၏ ရုပ်တုနှင့် အဝလောကီတေရွရ၏ ရုပ်တုများကို မြင်တွေ့နိုင် သည်။ မြင့်မြတ်သော တရိုလောကနာထသို့ သွားရာလမ်းလည်း ရှိသည်။ ထိုလမ်း တစ်လျှောက် ကျောက်နံရံများ၌ ဗုဒ္ဓနှင့် မေတ္တေယျတို့၏ ရုပ်လုံး ရုပ်တုများကို ထွင်းထုထားသည်။ ရှေးဟောင်းကျောင်းကြီးများ အပျက်အစီးဘဝ ရောက်နေပြီဖြစ် သည့် ထိုနေရာများ၌ တရားဓမ္မ၏ ခိုင်မာသောအစဉ်အလာ တည်မြဲနေတုန်းပင် ရှိသည်”

နိကိုလပ်သည် ယင်းသို့ ဟိမဝန္တာအကြောင်း ရေးသားထားသည်။

နိကိုလပ်သည် ထရာဗန်ကို မဟာရာဇာစော်ဘွား၏ ရှုရီကူ၍တ္တရာလယ် အမည်ရှိ အစိုးရပြခန်း၌ ထားရှိရန် ‘ပူလောင်နေသော အတွေးများ’ ခေါ်သည့် ပန်းချီကားတစ်ကားကို လက်ဆောင်ပေးခဲ့သည်။ ယင်းပန်းချီကား၌ ဟိမဝန္တာ တောင်ထိပ် မိုးတိမ် ထိလှန်းနိုး၌ လူသားတို့ကို ကယ်တင်ရန်အတွက် တရား အကျင့် ကျင့်နေသည့် ရသေ့တစ်ပါး၏ ပုံကို ဖော်ပြထားသည်။ ခရမ်းရောင်အနုနှင့် ခရမ်းရောင်အရင့်ကို အသုံးပြုထားသည်မှာ ပန်းချီဆရာ၏ ထူးခြားချက် ဖြစ်သည်။ ပူလောင်နေသော အတွေးအကြံများသည် ရွှေတောင်ပုံရှိသည့် ငှက်၏ အသွင်ဖြင့် အာကာသထဲ ပျံပဲနေကြသည်။ တောင်ဝှမ်းကို ထူထပ်သိပ်သည်းသော ဆီးနှင်း များဖြင့် ပုံးအုပ်ထားလျက် အဝေး၌ကား ပန်းချီဆရာ အလွန်တရာ ချစ်မြတ်နိုး သော ဆီးနှင်းခြုံထားသည့် ဟိမဝန္တာတောင်ထွတ်သည် ခန့်ထည်စွာ တောက်ပနေ သည်။

ဟိမဝန္တာရှုခင်းသည် နိကိုလပ်၏ ပန်းချီကား တော်တော်များများတွင် နေရာယူထားသည်။ နန်ကင်း အကယ်ဒမီယာ စိန်ကာအတွက်လည်း နိကိုလပ် သည် သူရေးဆွဲထားသော ဟိမဝန္တာပန်းချီကားတစ်ကား လက်ဆောင်ပေးထား သည်။ ယင်းပန်းချီကားသည် တရုတ်သိပ္ပံပညာ အကယ်ဒမီ အဆောက်အအုံ၏ နံရံတွင် တင်တယ်ထည်ဝါစွာ ရှိနေသည်။ အကယ်ဒမီယာ စိန်ကာ၏ ဥက္ကဋ္ဌက နိကိုလပ်ထံ ပေးပို့သည့် ကျေးဇူးတင်လွှာကို သတင်းစာများက တခမ်းတနား ဖော်ပြကြသည်။ အမှန်စင်စစ်အားဖြင့် ဟိမဝန္တာ၏ ပွဲ့စည်းတည်ရှိနေမှုသည် နိကိုလပ်၏ အနုပညာနှင့် ဆက်စပ်မှု ရှိနေသည် ဟူ၍ ပြောရပေလိမ့်မည်။

နီကိုလပ်သည် မဟာဗောဓိ အသင်းကြီးနှင့်လည်း ရင်းရင်းနှီးနှီး ဆက်သွယ်မှုရှိသည်။အမေရိကန် ဂြိုဟေ့စဉ်အတွင်း အမေရိကန် မဟာဗောဓိအသင်း၏ ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ဆောင်ရွက်သည်။သူ တည်ထောင်ထားသော နယူးယောက် ရိရစ် ပြတိုက်၌ ဗုဒ္ဓကျမ်းစာ စာကြည့်တိုက် ဖွင့်လှစ်ထားသည်။ယင်းအဆောက်အုံ၌ မဟာဗောဓိအသင်း အစည်းအဝေးများကို ကျင်းပပြုလုပ်သည်။ထိုပြတိုက်ကို ၁၉၂၉ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလတွင် အသစ်တစ်ဖန် ပြန်လည်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ထိုဖွင့်ပွဲသို့ အမေရိကန် တစ်နိုင်ငံလုံးမှ ထင်ရှားသော ကိုယ်စားလှယ်ကြီးများနှင့် တခြားနိုင်ငံများမှ ကိုယ်စားလှယ်များ တက်ရောက်ကြသည်။ထိုဖွင့်ပွဲနှင့် တွဲဖက်လျက် နီကိုလပ်ရိရစ်၏ ဆောင်ရွက်ချက်များ အနှစ်လေးဆယ်ပြည့် အထိမ်းအမှတ် ပွဲကိုလည်း ကျင်းပပြုလုပ်သည်။ထိုပြတိုက်မှာ အနုပညာ၏ အချက်အချာ ဗဟိုဌာန တစ်ခု ဖြစ်ခဲ့သည်။ပြတိုက်တွင် နီကိုလပ်၏လက်ရာ ပန်းချီကားများကို ပြသထားသည်။

နီကိုလပ်၏ ဆောင်းပါးများကို မဟာဗောဓိဂျာနယ်တွင် မကြာခဏ ဖော်ပြခဲ့သည်။မဟာဗောဓိအသင်း ဥက္ကဋ္ဌထံပေးပို့သည့် သူ၏ ပေးစာတစ်စောင်၌ နီကိုလပ်က “ကျွန်ုပ်၏ ပန်းချီကား ဓာတ်ပုံများကို ပေးပို့လိုက်ပါသည်။ကြိုက်သလို အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ကျွန်ုပ်၏ စာအုပ် ‘ဂျန္ဓာလာ’ ထဲက ‘ဘုရင့်သားတော်’ အမည်ရှိ ဆောင်းပါးတစ်ပုဒ်ကိုလည်း ပို့လိုက်ပါသည်။အပြည့်အဝ ဖြစ်စေ၊တစ်စိတ်တစ်ဒေသ ဖြစ်စေ ကြိုက်သလို အသုံးပြုနိုင်ပါသည်” ဟု ရေးထားသည်။

‘ဂျန္ဓာလာ’ သည် တချို့ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ စိတ်ကူးထဲတွင် ရှိသော ‘ယူတိုပီယ’ ဆန်ဆန် ဗုဒ္ဓဘာသာ မြို့တစ်မြို့ ဖြစ်သည်။ ‘ဒဆုန်ဂါပါ’ အမည်ရှိ တိဗက်ဗုဒ္ဓဘာသာ ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးက နောင်အနာဂတ်ကာလတွင် မဟာဗောဓိပင်၏ အနောက်မြောက်စူး၌ ‘ဂျန္ဓာလာ’ခေါ် ခမ်းနားထည်ဝါသည့် မြို့တော် ပေါ်ပေါက်လာမည် ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ထိုမြို့တော်၌ ရွှေခေတ်ကို တစ်ဖန် တည်ထောင်ပြီး တစ်ကမ္ဘာလုံးကို ဗုဒ္ဓဘာသာဖြစ်အောင်လုပ်မည့် ကမ္ဘာကို စိုးမိုးမည့် ဘုန်းရှင်ကံရှင် ဘုရင်တစ်ပါး စိုးမိုးအုပ်ချုပ်လိမ့်မည် ဟူ၍လည်းကောင်း အနာဂတ်ဟောကိန်း ထုတ်ထားသည်။နီကိုလပ်သည် ယင်း ‘ဂျန္ဓာလာ’မြို့တော်အကြောင်းကို စိတ်ဝင်စားသည်ဖြစ်၍ ‘ဂျန္ဓာလာ’ အမည်ဖြင့် စာအုပ်တစ်အုပ် ရေးသားထားသည်။ယင်း စာအုပ်ထဲမှ ‘ဘုရင့်သားတော်’ အမည်ရှိ အခန်းကဏ္ဍတစ်ခုကို မဟာဗောဓိဂျာနယ်(၁၉၃၀ မတ်လ)၌ ထည့်သွင်း ဖော်ပြထားသည်။ဒုတိယကမ္ဘာစစ် မတိုင်မီက ထုတ်ဝေသည့် မဟာဗောဓိဂျာနယ်၌ နီကိုလပ်၏ ဆောင်းပါးများနှင့် ပန်းချီကားများကို မကြာခဏ ဖော်ပြလေ့ရှိသည်။

ရုဏ်းကုန်စုံ

မဟာဗောဓိကျာနယ်(၁၉၃၂ မတ်လ)၌ ဒေါက်တာမိုးဟန္တရာနာထိဆကာ: ဆိုသူ ပုဂ္ဂိုလ်က နီကိုလပ်ရီရစ် ရေးသားသော အလင်းရောင်နယ်မြေ^၁ စာအုပ် အကြောင်းကို ဤသို့ ဝေဖန်သုံးသပ်ထားသည်။

“...နီကိုလပ်၏ စာအုပ်၌ အကြောင်းအရာများစွာ ပါဝင်စေကာမူ ဦးတည်ချက်မှာ တစ်မျိုးတည်းလိုလိုပင် ဖြစ်သည်။ယင်း အကြောင်းအရာများသည် ဘဝနှင့် အလင်းရောင်၌ အချက်အချာကျသော တစ်မျိုးတည်းသော စိတ်ဝင်စားမှုကိုသာ ဖော်ပြထားကြသည်။ယင်းစာအုပ်ကို ‘အလင်းရောင်နယ်မြေ’ဟု အမည်ပေးထားခြင်းမှာ အလွန်တရာ လျော်ကန် သင့်မြတ်လှသည်။ယင်းစာအုပ်သည် နှလုံးထဲတွင် အသက်ရှေ့လှုံစေပြီး စိတ်ထဲတွင် အလင်းရောင် ရေလျှံစေသည်။ စာပိုဒ်တိုင်း စာပိုဒ်တိုင်းသည် နက်ရှိုင်းသော နှလုံးသားအတွင်းမှ ထွက်ပေါ်လာကြသည်ဖြစ်၍ နှစ်ခြိုက်စရာ၊သဘောတွေ့စရာ ဖြစ်နေသည်။စာပိုဒ်တစ်ပိုဒ်စီ တစ်ပိုဒ်စီသည် အချို့နှင့်အလှ ရောင်ပြန်ဟပ်နေသော အရောင်တလက်လက် တောက်ပနေသည့် ကြယ်တာရာများနှင့်တူပြီး စာအုပ်တစ်အုပ်လုံးသည် ပြုံးပြုံးပြက်ပြက် အရောင်လက်နေသည့် ကြယ်တာရာ ပန်းကုံးနှင့် တူလေသည်။

“...ရီရစ်သည် ဘဝကို တန်ဖိုးထားသူ ဖြစ်သည်။ထို့ကြောင့် ဘဝကို ဖော်သည့် ပုံစံအမျိုးမျိုးသည် သူ့အတွက် တန်ဖိုးရှိနေဟန် တူသည်။သူ၏ စိတ်ပါဝင်စားမှုသည် ကျယ်ပြန့်သည်။အကြောင်းမူကား သူ၏ ကိုယ်ချင်းစာနာမှုသည် နက်ရှိုင်းသောကြောင့် ဖြစ်သည်။အနုပညာ၊သိပ္ပံပညာ၊ ကဗျာ၊ဒဿနဗေဒ၊ စိတ်ဆန်ဆန် အယူဝါဒတို့သည် သူ၏ လှုပ်ရှားလွယ်သော နှလုံးကို ဆွဲဆောင်ထားကြသည်။အကြောင်းမူကား ယင်းတို့သည် ဘဝကို သရုပ်ဖော်ကြသည့် အရာများ ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။သူ၏ စာအုပ်ကို ပညာဗဟုသုတအဖြစ်ဖြင့် ချဉ်းကပ်မည်ဆိုပါလျှင် ချဉ်းကပ်သူသည် စိတ်ပျက်သွားပေလိမ့်မည်။သို့ရာတွင် တစ်ဖက်၌မူ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် နီကိုလပ်၏ စာအုပ်တွင် အသံတိတ်ပြောဆိုသော အသံတစ်သံ၏ အဆွဲစာတ်အားကောင်းသော မြူဆွယ်ခြင်းကို တွေ့ရပေလိမ့်မည်”

စစ်မက် ဖြစ်ပွားလာသည့်အခါများ၌ ယဉ်ကျေးမှု အနုပညာနှင့် ပတ်သက်သည့် ပစ္စည်းပစ္စယများနှင့် အဆောက်အအုံများ ပျက်စီးပြုန်းတီး မသွားစေရန် အတွက် နီကိုလပ်သည် အဖိုးတန်သော အကြံဉာဏ်တစ်ခု အဆိုပြုထားသည်။ ယင်းအကြံဉာဏ်ကား ယဉ်ကျေးမှု အနုပညာဆိုင်ရာ အဆောက်အအုံများပေါ်၌ သတ်မှတ်ထားသော ယဉ်ကျေးမှုအလံကို လွှင့်ထူထားရန် ဖြစ်သည်။ပထမ ကမ္ဘာစစ်ကြီးအတွင်းက လူဗိန် စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်ကြီး ပျက်စီးသွားခဲ့သည်။အစား

၁။ The Ream of Light

ထိုး၍မရသော ရဟိမ်းစံဘုရားရှိခိုးကျောင်းကြီး ဆုံးရှုံးသွားခဲ့သည်။ ပုဂ္ဂလိက ယဉ်ကျေးမှု အနုပညာပစ္စည်းများ မည်မျှ ပျက်စီးသွားသည်ကိုမူ ခန့်မှန်း၍ရမည် မဟုတ်ပေ။ယင်းအမှားမျိုး ထပ်မကျူးလွန်နိုင်အောင် အနုပညာနှင့် သိပ္ပံပညာ ပစ္စည်း ရတနာအားလုံးကို အကာအကွယ်ပေးမည့် နိုင်ငံတကာ သဘောတူညီမှု ရယူရေး စီမံကိန်းတစ်ခုကို ရိုရစ်ပြတိုက်က ရေးဆွဲတင်ပြသည်။ ဘာသာရေး အဆောက်အအုံများ၊ ပြတိုက်များ၊စာကြည့် ပိဋကတ်တိုက်များနှင့် အခြား အထိမ်း အမှတ်များ ပထမ ကမ္ဘာစစ်တုန်းကကဲ့သို့ ပျက်စီးမသွားစေရန် ကြက်ခြေနီ အလံနှင့် သဘောတူသော အလံတစ်ခုကို နိုင်ငံအားလုံး၏ သဘောတူညီချက်ဖြင့် သတ်မှတ်ပြီးလျှင် ယင်းအလံကို ယဉ်ကျေးမှုနှင့် အနုပညာအဆောက်အအုံများ ပေါ်၌ လွှင့်ထူထားရမည်။အလံလွှင့်ထူသော နေရာများကို စစ်မဲနေရာကြားနေရာ အဖြစ် နိုင်ငံအားလုံးက လေးစားရမည်။နီကိုလပ်ဦးစီးသော ရိုရစ်ပြတိုက်က တင်ပြသော ယင်းစီမံကိန်းကို အားလုံးက သဘောကျကြသည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ် စစ်ရိပ်စစ်ငွေ့ သန်းလာသောအခါ နီကိုလပ်သည် ယဉ် ကျေးမှုနှင့် အနုပညာ ရတနာများအတွက် ပိုမို စိုးရိမ်ပူပန်လာသည်။၁၉၄၃ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၅ ရက်နေ့ နေ့စွဲဖြင့် နီကိုလပ်သည် ကြေငြာချက်တစ်စောင် ဤသို့ ထုတ်ပြန်လိုက်လေသည်။

“...ဥရောပ စစ်မိုးချုန်းသံသည် ယဉ်ကျေးမှုပစ္စည်း ရတနာများကို ကာ ကွယ်ရန်အတွက် သတိပေးလာပြန်ပြီ။ယင်းအချက်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ စာချုပ်တစ်ခု ချုပ်ဆိုရေးအတွက် ဥရောပအစိုးရ အတော်များများက စဉ်းစားနေကြပြီးလျှင် အမေရိက၌ အစိုးရနှစ်ဆယ့်တစ်ခုက လက်မှတ်ပင် ထိုးပြီး သွားလေပြီ။ယဉ်ကျေး မှုဆိုင်ရာ ပစ္စည်းရတနာ ကာကွယ်ရေးအတွက် စတင် အကြံပြုခဲ့သော ၁၉၁၄ ခုနှစ်ကို ပြန်စဉ်းစားကြည့်လိုက်လျှင် ယခုအခါ၌ ဤအရေးကြီးသော ပြဿနာကို အစိုးရများနှင့် ပြည်သူ့အဖွဲ့အစည်းများက ပိုမို အာရုံစိုက်လာကြောင်း သိရှိရ သည်။ပထမ ကမ္ဘာစစ်အတွင်းက သမိုင်းသိပ္ပံပညာ၊အနုပညာဆိုင်ရာ အဆောက် အအုံများကို ဖျက်ဆီးခြင်းသည် ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်ဟူ၍ ကျွန်ုပ် တို့ သတိပေးခဲ့သည်။...ယခုနှစ် မတ်လ ၂၄ ရက်နေ့၌ ကျွန်ုပ်တို့၏ ကော်မတီ သည် ဥရောပအစိုးရများအား ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ပစ္စည်းရတနာများ ကာကွယ်ရေး အတွက် အလျင်အမြန် စဉ်းစားကြရန် တောင်းပန်ခဲ့သည်။ယဉ်ကျေးမှုအနုပညာ နှင့် ပတ်သက်သော ပုဂ္ဂိုလ်မှန်သမျှသည် ကမ္ဘာ့ရတနာ အမွေအနှစ်၏ ချုပ်ထိန်းသူ များထဲတွင် အဓိက အကျဆုံးဖြစ်သော ပြည်သူ့ဆန္ဒကို ဖြစ်သည့်နည်းနှင့် ထက်သန် အားကောင်းလာစေရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်သင့်ကြသည်....”

ရုရှားအလံပုံစံ

နိကိုလပ်ရိုရစ် ကဲ့သို့သော ယဉ်ကျေးမှု အနုပညာကို ကိုးကွယ်သူများ ဘယ်လောက်ပဲ အော်ဟစ်နေ အော်ဟစ်နေ၊ ဒုတိယ ကမ္ဘာစစ်အတွင်းက ယဉ်ကျေးမှု အနုပညာ အမွေအနှစ်များသည် ပြာပုံဘဝ ရောက်ကြရလေသည်။

ဇောဇာနန္ဒ မဟာထေရ်

[၁၈၇၄-၁၉၅၂]

အိန္ဒိယနိုင်ငံသည် ဘုရားအလောင်း သိဒ္ဓတ္ထမင်းသား ဖွားမြင်ရာဒေသ ဖြစ်သည်။ သိဒ္ဓတ္ထမင်းသား ဗုဒ္ဓအဖြစ် ရောက်တော်မူရာဒေသ ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓ၏ တရားဒေသနာ ဗုဒ္ဓဘာသာ စတင်ပြန့်ပွား ထွန်းကားရာဒေသ ဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင် စတင်ခဲ့သည့် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် သီရိဓမ္မာသောကမင်းကြီး၏ လက်ထက် ဘီစီ ၂ ရာစု၌ သီရိဓမ္မာသောကမင်းကြီးနှင့် ရှင်မဟာမောဂ္ဂလိပုတ္တတို့၏ အစီအစဉ်ဖြင့် တိုင်းတစ်ပါးသို့ သာသနာပြုရဟန်းတော်များ ကြွတော်မူသည့် အချိန်မှစ၍ ကမ္ဘာ့နိုင်ငံ အများအပြားတွင်လည်း ပြန့်ပွားသွားခဲ့လေသည်။

သို့သော် နောက်ပိုင်းကာလများ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် မိမိ၏ ဇာတိနိုင်ငံ အိန္ဒိယ၌ ပျောက်ကွယ်သလောက် ရှိလွှားပြီး ပြည်ပနိုင်ငံများ၌သာ အရှိန်အဟုန်ဖြင့် တိုးတက်ပြန့်ပွား ထွန်းကားနေသည်။ သာသနာ့ဝန်ထမ်း ရဟန်းသံဃာတော်လည်း အိန္ဒိယ၌ ကွယ်သွားခဲ့သည်။ ဗုဒ္ဓ၏ တရားဒေသနာဖြစ်သည့် ကျမ်းဂန်စာပေများလည်း အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ အစပျောက်သွားခဲ့သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ အမှတ်အသားဖြစ်သည့် ရှေးဟောင်း ဘုရား တန်ဆောင်း ဂူကျောင်း စသည်များမှာလည်း မြေကြီးထဲတွင် တိမ်မြုပ်ပျောက်ကွယ် နေကြသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ ရာစုနှစ်များစွာအထိ အဆက်ပြတ်သွားသည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံနှင့် မည်မျှစိမ်းသွားသနည်းဆိုလျှင် ရာဟုလားသံကိစ္စည်းက တစ်နေရာ၌ “ကျွန်ုပ်တို့၏ ရွာ၌ ရာစုနှစ်ပေါင်းများစွာက စ၍ ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ပတ်သက်သော ကျောက်ရုပ်တုတစ်ခုကို ‘ဒီဟဗာဗာ’ အမည်နာမဖြင့် ကိုးကွယ်လာခဲ့ကြသည်။ သို့ရာတွင် ကျွန်ုပ်သာမက ကျွန်ုပ်၏ ဆွေခုနစ်ဆက်၊ မျိုးခုနစ်ဆက်များပင် ဤဒေသ၌ တစ်ချိန်တုန်းက ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွားခဲ့သည် ဆိုသည်ကို မသိရှိခဲ့ကြပေ” ဟူ၍ ရေးသားရသည့်အထိ ဖြစ်ခဲ့သည်။

ရုဗျိုက်ဘုရား

မောတနန္ဒ မဟာထေရ် [၁၈၇၄-၁၉၅၂]

သို့သော် ဆဲယံ့ကိုးရာစုနောက်ပိုင်း ရောက်လာသောအခါ တိုင်းတစ်ပါးသို့ ခရီးရှည်ထွက်သွားသော ဗုဒ္ဓဘာသာသည် မိမိ မိခင်နိုင်ငံရင်းသို့ ပြန်လည် ခြေဦး လှည့်လာသည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ တိမ်မြုပ်ပျောက်ကွယ်နေသည့် ဗုဒ္ဓဘာသာကို ပြန်လည် အသက်သွင်းပေးသည့် ပြည်တွင်းပြည်ပ ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများ ပေါ်ပေါက်လာ ကြသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများထဲတွင် ဗောဓာနန္ဒမဟာထေရ်သည် တစ်ဦး အပါအဝင် ဖြစ်သည်။

နောင်သောအခါ ဗောဓာနန္ဒမဟာထေရ် ဖြစ်လာမည့် မုက္ခန္ဓပရဏဂ္ဂိုလာ ဟိရီသည် ၁၈၇၄ ခုနှစ်တွင် ဗင်္ဂါလီပြာဟ္မဏ မိသားစုတစ်ခု၌ ဖွားမြင်လာခဲ့သည်။ သူ၏ ဖခင်မှာ ဒိနဗန္ဓုလာဟိရီ အမည်ရှိပြီး သူ့မိခင်အမည်မှာ ဆုဗန်ရဏာဒေဝီ ဖြစ်သည်။ သူတို့သည် မိရဂျာပူခရိုင် ကူနာရွာ၌ နေကြသည်။

မုက္ခန္ဓပရဏဂ္ဂိုလာ လူလားမမြောက်ခင်ပင် မိဘနှစ်ပါးလုံး ကွယ်လွန် သွားကြသည်။ ဥမမယ် စာမမြောက်ဘဝတွင် အားကိုးအားထားရာ မိဘနှစ်ပါးလုံး ကွယ်လွန်သွားကြသည့်အတွက် မုက္ခန္ဓသည် အားကိုးရာမဲ့ ဖြစ်သွားခဲ့သည်။ သူ၏ အဒေါ်ဖြစ်သူ သူ့အမေ၏ညီမက သူ့ကို မွေးမြူကြည့်ရှု ရလေသည်။ သူ့အဒေါ်သည် သူ့ကို ဗာရာဏသီသို့ ခေါ်သွားသည်။

အတွယ်အတာကင်းပြီး ခိုကိုးရာမဲ့ ဖြစ်နေသည့် ကလေးသူငယ်များသည် တေတေပေပေ ဖြစ်လျှင်ဖြစ်၊ မဖြစ်လျှင်လည်း ဘာသာတရားနှင့် နီးစပ်လာ တတ်သည်။

မုက္ခန္ဓသည် ကလေးဘဝကပင် ဘာသာတရားဘက် စိတ်ရောက်လာ ပြီးလျှင် ကျောင်းကန်ဘုရားများသို့ အသွားအလာ ပြုလုပ်သည်။ ဟိန္ဒူဘုန်းကြီး များနှင့် အဆက်အသွယ် ပြုလုပ်သည်။ ဘာသာတရား၏ ပတ်ဝန်းကျင်အတွင်း ရောက်လာပြီးနောက် မကြာမီပင် မုက္ခန္ဓသည် ဟိန္ဒူဘုန်းကြီးများ ဝတ်ရုံသည် ဖန်ရည်သင်္ကန်းကို ဝတ်ရုံပြီးလျှင် အမှန်တရားကို ရှာဖွေရန်အတွက် အရပ် ထက်ဝန်းကျင်သို့ ခရီးထွက်လေတော့သည်။

အိန္ဒိယနိုင်ငံရှိ အလှမ်းဝေးသည့် နေရာဌာနများသို့ လှည့်လည်သွားလာရင်း ပန်ဂျပ်နှင့် ဆိန္ဒုသို့လည်း ရောက်သွားသည်။ ဆိန္ဒုတွင် လုလင်ဘဝနှင့် ဆယ်နှစ် လောက် နေဖြစ်သွားသည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာ ရှင်ရဟန်းများသည် သာသနာ့ဘောင်အတွင်း ရဟန်းအဖြစ် ဝင်ရောက်လာသောအခါ မိမိတို့၏ လူ့ဘောင်က အမည်နာမကို ပျောက်ပြီး ရှင်ရဟန်း အမည်သစ် မှည့်ခေါ်ကြရသည်။ ထိုနည်းတူပင် ဟိန္ဒူဘုန်းကြီးများလည်း ‘ဆာဇူး’ သို့မဟုတ် ‘ဆန်နာဆီ’ များ ဖြစ်လာသည့်အခါ မူရင်းအမည်ကို ပျောက်ပြီး

‘ဆာဇူး’ သို့မဟုတ် ‘ဆံနုာဆီ’ အမည် မှည့်ခေါ်ရသည်။ ယင်းခလေ့ထုံးစံအတိုင်း မုကုန္တသည်လည်း ဟိန္ဒူဘုန်းကြီး ဖြစ်လာသောအခါ မုကုန္တဟူသော အမည်ရင်း ပျောက်ပြီး ဗောဓာနန္ဒ အမည် ရောက်လာသည်။

အမှန်တရား ရှာမှီးသူခရီးသည် အဖြစ်ဖြင့် တစ်နေရာမှ တစ်နေရာသို့ လှည့်လည်သွားလာနေသော ဆွာမိဗောဓာနန္ဒသည် ဗာရာဏသီသို့ တစ်ပတ် ပြန်ရောက်လာသည်။

ထိုအချိန်မှာ ၁၈၉၆ ခုနှစ် ဖြစ်၍ ဗောဓာနန္ဒ၏ အသက်မှာ ၂၂ နှစ် ရှိပြီ။ ထိုနှစ်ထဲတွင် ထိုဒေသတစ်ဝိုက်၌ မိုးခေါင်ရေရှားဖြစ်ပြီး အဝတ်အစား ဆိုက်လာ သည်။ ပြည်သူအများ ကပ်ဆိုက်ပြီး အကြီးအကျယ် ဘေးဒုက္ခ ကြုံနေရသည့် အခါ၌ ဗောဓာနန္ဒဆွာမိ၏ သန္တာန်၌ ကိန်းအောင်းနေသော ကရုဏာအရင်းခံသည့် သူတစ်ပါးအကျိုး သယ်ပိုးဆောင်ရွက်လိုသော စိတ်ဓာတ်သည် နီးကြားလာ သည်။ ယင်းစိတ်ဓာတ်ကြောင့် ဗောဓာနန္ဒသည် ဒုက္ခသည် ပြည်သူတို့အား ကိုယ်ဖိ ရင်ဖိ အကူအညီ ပေးလေသည်။

ထိုအချိန်၌ ခရစ်ယာန် ဘာသာဝင်တို့သည် ကပ်ဆိုက်နေသည့် နေရာများ သို့ သွား၍ လူမျိုးမရွေး၊ အမျိုးဇာတ်မရွေး အားလုံးအတွက် ကယ်ဆယ်ရေး လုပ်ကြသည်။ ထိုအခါ ဗောဓာနန္ဒသည် ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်တို့၏ ကယ်ဆယ် ရေး လုပ်ငန်းများကို အထူးပင် စိတ်ဝင်စားသွားသည်။ ခရစ်တော်၏ အရိပ် အာဝါသအောက်၌ ငြိမ်းချမ်းရေးကိုရှာလျှင် တွေ့နိုင်စရာအကြောင်း ရှိသည် ဟူ၍ပင် ဗောဓာနန္ဒ စိတ်ကူးပေါ်လာသည်။

ထိုအချိန်၌ ဟိန္ဒူဘာသာဝင်တို့၏ အမျိုးဇာတ် ခွဲခြားမှု၊ လူတန်းစား ခွဲခြားမှုတို့ကို ဗောဓာနန္ဒသည် အကြီးအကျယ် အပြစ်မြင်နေပြီ။ ထိုအချိန်က သူ့စိတ်ထဲတွင် ပေါ်လာပုံကို ဗောဓာနန္ဒက သူ၏ ‘ဘာရတ်ကေအာဒိနိဝါဆီ’ အမည်ရှိ စာအုပ်တွင် ဤသို့ ရေးပြထားသည်။

“ကျွန်ုပ်သည် အမှန်တရားကို စူးစမ်းရှာဖွေလိုသူ ဖြစ်သည့် အတိုင်း ပညာရှင်များနှင့် လည်းကောင်း၊ သူတော် သူမြတ်များနှင့် လည်း ကောင်း နီးနီးကပ်ကပ် နေထိုင်လာခဲ့သည်။ ယင်းတို့အား လုပ်ကျွေးသမှု ပြုစုလာခဲ့သည်။ ဟိန္ဒူဓမ္မကျမ်းဂန်များနှင့် ဟိန္ဒူယဉ်ကျေးမှုများကို လေ့ လာခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် ကျွန်ုပ် စိတ်ချမ်းသာမှု ငြိမ်းချမ်းမှု မရရှိခဲ့ပေ။ ယင်းသို့ ဖြစ်ရခြင်း၏ အဓိကအကြောင်းမှာ ဟိန္ဒူယဉ်ကျေးမှု၌ရှိသော အလွန်တုန်လှုပ်ဖွယ်ကောင်းသော ဇာတ်စနစ် ဇာတ်ထုံးစံ ဖြစ်သည်။ ယင်းစနစ်ကြောင့် ဇာတ်နိမ့်တို့၏ အခြေအနေမှာ အလွန်တရာ ကြေကွဲ

ဖွယ် ဖြစ်နေသည်။ ဇာတ်နိမ့်တို့သည် ဘာသာရေး၊ လူမှုရေး၊ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ ပညာရေးတို့နှင့် ပတ်သက်သော ဘဝ၏ တိုးတက်မှု နယ်ပယ် မှန်သမျှ၌ အောက်တန်း၊ နောက်တန်း၌ နေကြရသည်။ ယင်းတို့၏ မွေးရာပါ လူ့အခွင့်အရေးများနှင့် မျှော်မှန်းချက်များသည် ပညာသား ပါပါဖြင့် လည်းကောင်း၊ အကြင်နာတရား ကင်းမဲ့စွာဖြင့် လည်းကောင်း နင်းခြေ ဖျက်ဆီးခြင်း ခံနေရသည်။ ဇာတ်မြင့် ဟိန္ဒူတို့သည် ဘိုးစဉ် ဘောင်ဆက် နှစ်ပရိစ္ဆေဒ ထောင်ပေါင်းများစွာကစ၍ ဇာတ်ခွဲခြားမှု စနစ် အရ ဇာတ်နိမ့်တို့၏ လုပ်အားဖြင့် မတရား အမြတ်ထုတ်နေကြသည်။

“ယင်း အခြေအနေကို တွေ့မြင်သိရှိရသည့်အတွက် ကျွန်ုပ်သည် အလွန်တရာ စိတ်မချမ်းမသာ ဖြစ်လာခဲ့ရသည်။ ၁၈၉၆ ခုနှစ် ဒုက္ခိက္ခန္ဓာ ရ ကပ်ဆိုက်နေကြသူများ၏ ကယ်ဆယ်ရေးအလုပ် လုပ်နေစဉ်အတွင်း ကျွန်ုပ်သည် ဗာရာဏသီ၌ သီဟိုဠ်နိုင်ငံသား ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းတော်များ နှင့် တွေ့ဆုံခွင့်ရလေသည်။ ထိုရဟန်းတော်များနှင့် နီးနီးကပ်ကပ် နေရပြီး ဗုဒ္ဓဘာသာတရားကို လေ့လာခွင့် ရလေသည်။ ထိုအခါ ဟိန္ဒူလူမျိုးတို့ အတွင်း၌ ရှိနေသော၊ အများအကျိုးပြုလုပ်ငန်း လုပ်ကိုင် ဆောင်ရွက်သော ပရဟိတသဘောတရား မှန်သမျှ၏ ပင်ရင်းမူလမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာ တရား တော်ဖြစ်သည် ဆိုသည့်အကြောင်းကို သိရှိနားလည် လာလေသည်”

ဗာရာဏသီ အနီး၌ ရှင်တော်မြတ်ဘုရား ပထမဦးဆုံး ဒေသနာတော် ဖြစ်သည့် ဓမ္မစကြာ ဒေသနာတော်ကို ဟောကြားတော်မူရာ ဆာရ်နတ်ခေါ် မိဂဒါ ဝုန် ရှိသည်။ မိဂဒါဝုန်သည် ဘုရားသခင် ညွှန်ကြားမိန့်မှာထားခဲ့သည့် ‘သံဝေ ဇနိယဋ္ဌာန’ လေးပါးထဲတွင် တစ်ပါးအပါအဝင် ဖြစ်သောကြောင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ဝင်တို့ အမြတ်တန်း ကိုးကွယ်ပူဇော်ရုံ ဌာနတစ်ခု ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် မိဂဒါ ဝုန်သို့ ရဟန်းသံဃာတော်များနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များသည် အစဉ်မပြတ် ဘုရားဖူး လာရောက်လေ့ ရှိကြသည်။ ဗောဓာနန္ဒသည် မိဂဒါဝုန်သို့ ကြွလာကြသော သီဟိုဠ် ကျွန်းမှ ရဟန်းသံဃာတော်များနှင့် တွေ့ရလေသည်။ ရဟန်းသံဃာတော်များက ဗောဓာနန္ဒအား သူရှာဖွေနေသည့် အမှန်တရားသည် ဗုဒ္ဓဘာသာ၌ ရှိသည် ဟူ၍ ညွှန်ကြားပြောပြ ကြသည်။ ရဟန်းသံဃာတော်များ၏ ညွှန်ကြားပြောပြချက်ကို ကြားသိရသောအခါ ဗောဓာနန္ဒသည် ခရစ်ယာန်ဘာသာထဲဝင်ရန် အကြံကို ပယ်ဖျက်လိုက်ပြီးလျှင် ရဟန်းသံဃာတော်များ၏ အကြံပေးချက်အရ ‘ဝသလ သုတ်’ ကို ဖတ်ကြည့်သည်။ ‘ဝသလသုတ်’၌ မည်သူသည် ‘ဝသလ’ (ဇာတ်နိမ့်) ဖြစ်သည် ဆိုသည်ကို ရှင်းလင်းဖော်ပြလျက် ဇာတ်စနစ်၊ ဇာတ်ထုံးစံကို ဗုဒ္ဓက

တိုက်ဖျက်ထားသည်။ ‘ဝသလ’ သူတ်ကို ဖတ်ရသည့်အခါ ဗောဓာနန္ဒသည် “ငါ ယခု ခရစ်ယာန်ဘာသာထဲ ဝင်ရန် မလိုတော့ပေ။ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ ပင်ရင်းမူလ ဘာသာတရား ဖြစ်သည်။ ဟိန္ဒူလူမျိုးများအား လူမှုရေး မတရားမှု၊ မမျှတမှုများမှ လွတ်ကင်းအောင် ပြုလုပ်ပြီး အိန္ဒိယအား စည်းလုံးညီညွတ်သော ကြီးပွားတိုးတက်သော နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံဖြစ်အောင် ပြုလုပ်နိုင်စွမ်းသည် ဗုဒ္ဓဘာသာ၌ ရှိသည်။ ဗုဒ္ဓ၏ တရားအဆုံးအမများဖြင့် ငါသည် ငါ၏ နိုင်ငံသူ နိုင်ငံသားများ၏ ကောင်းကျိုးကို ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်နိုင်သည်” ဟူသော အသိတရား ပေါ်ပေါက်လာ လေသည်။ ဗုဒ္ဓတရား ဒေသနာတော်၏ အနှစ်သာရကို စတင် တွေ့ရှိလာသည် ဖြစ်၍ ဗောဓာနန္ဒသည် ဗုဒ္ဓတရားတော်ကို ဆက်လက်လေ့လာလေသည်။

ဗောဓာနန္ဒသည် တစ်ဖက်ကလည်း ဗုဒ္ဓတရားကို လေ့လာခြင်း၊ တရား ဘာဝနာ ပွားများ အားထုတ်ခြင်းများကို နှစ်ပေါင်းများစွာ ပြုလုပ်သည့်အပြင် တစ်ဖက်တွင်လည်း သူ၏ ခရီးလှည့်လည် သွားလာသည့်အလုပ်ကို ရပ်နားမထား ပေ။ တစ်ရွာမှတစ်ရွာ တစ်မြို့မှတစ်မြို့သို့ မရပ်မနား ဆက်လက် သွားနေသည်။ နောက်ဆုံး၌ လုပ်ခနောင်မြို့သို့ ရောက်လာသည်။ လုပ်ခနောင်မြို့၌ အခြေချလျက် သက်ဆုံးတိုင် နေထိုင်သွားခဲ့လေသည်။

ဟိန္ဒူ လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ အမည်းကွက်ကြီးဖြစ်သော ဇာတ်စနစ် ဇာတ် ထုံးစံကို ဆန့်ကျင် တိုက်ခိုက်သူများထဲတွင် ဗောဓာနန္ဒသည် တစ်ဦးအပါအဝင် ဖြစ်သည်။ ဇာတ်စနစ် ဇာတ်ထုံးစံကို စတင် ဆန့်ကျင်သူမှာ ဗုဒ္ဓရှင်တော် မြတ်ဘုရား ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်း၌ မဟတ္တမဂန္ဓိ၊ ဆောမိဝိဝေကာနန္ဒ စသော ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများ လည်း ဇာတ်နိမိတ်များ၏ လူ့အခွင့်အရေးကို အသံကျယ်လောင်စွာဖြင့် ဟစ်ကြွေး တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ ဗောဓာနန္ဒသည် သူ့ကိုယ်တိုင်က ဗြာဟ္မဏအမျိုးအနွယ် ဖြစ်သော်လည်း ဗြာဟ္မဏတို့၏ လူတန်းစားခွဲခြားရေးကို ဆန့်ကျင် တိုက်ခိုက် လေသည်။ ဇာတ်စနစ် ဇာတ်ထုံးစံကို ဆန့်ကျင်တိုက်ဖျက်ရာ၌ ဗောဓာနန္ဒသည် စိုးစဉ်းမျှ အလျှော့မပေးပေ။ ထို့ကြောင့် သူ၏ လမ်းသည် ပန်းခင်းထားသည့်လမ်း မဟုတ်ပေ။ သူ့လျှောက်သွားသည့် လမ်းကြောင်း၌ ခရောင်းတောအပြည့် ရှိနေ သည်။ သို့ရာတွင် နောက်ပြန်မဆုတ်ပေ။ ရှေ့သို့သာလျှင် ဆက်လျှောက်သည်။ ဆန့်ကျင်ဘက် များလာလေလေ သူ၏ ဇွဲလုံ့လ ပိုမိုထက်သန် အားကောင်း လာ လေလေ ဖြစ်သည်။

လုပ်ခနောင်မြို့ကို အခြေခံနေရာဌာန ပြုလုပ်ထားပြီးလျှင် ဗောဓာနန္ဒ သည် အနီးအနား ကျေးရွာ ဇနပုဒ်များတွင် လှည့်လည်သွားလာလျက် သူ၏ ဇာတ်စနစ် ဇာတ်ထုံးစံ တိုက်ဖျက်ရေး လှုပ်ရှားမှုများကို ပြုလုပ်သည်။ ဇာတ်

စနစ် ဇာတ်ထုံးစံကြောင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းထဲတွင် ဖြစ်ပေါ်နေသည့် မတရားမှု၊ မမျှတမှုများကို တွန်းလှန်တိုက်ဖျက်ရန်အတွက် ကျေးရွာနေပုဒ်များမှ ရိုးရိုး လူတန်းစားများနှင့် ပူးပေါင်းသည်။အခါခပ်သိမ်းပင် အဖိနှိပ် အနှိမ်ခံ ပုဂ္ဂိုလ် များဘက်မှ ရပ်သည်။အခွင့်ထူးခံများကို အလေးမထားပေ။ယင်းစိတ်သဘော ထားများကြောင့် ဗောဓာနန္ဒသည် အခက်အခဲများစွာ တွေ့ရသည်။သို့သော်လည်း ယင်း အကျပ်အတည်း အခက်အခဲများသည် သူ့ကို သူ့၏လမ်းကြောင်းမှ သွေဖည် သွားအောင် မလုပ်နိုင်ကြပေ။

ဗောဓာနန္ဒသည် မိမိအတွက် မစဉ်းစားပေ။သူတစ်ပါးအကျိုးကိုသာ အစဉ် ရှေးရှုသည်။မည်သည့် သွေးဆောင်ဖြားယောင်းမှုကမှလည်း သူ့ကို တွေ့ဝေသွား အောင် မလုပ်နိုင်ပေ။အခက်ခဲဆုံး အခြေအနေနှင့် ရင်ဆိုင်နေရစေကာမူ ကျောက် တိုင် ကျောက်သားလို ကြံ့ကြံ့ခံ နေနိုင်သည်။အဖိနှိပ်ခံများ၏ အကျိုးကို သယ်ပိုး သည့် အတွက်ကြောင့် သူ့ကို ဆန့်ကျင်သည့် အင်အားစုများ အလျှို့ အလျှို့ ပေါ်လာကြသည်။သို့သော် ယင်းဆန့်ကျင်ဘက်များကို သံမဏိစိတ်ဓာတ်ဖြင့် ရဲရဲဝံ့ဝံ့ ရင်ဆိုင်ခဲ့သည်။မိမိ လျှောက်သောလမ်းသည် တရားသောလမ်း ဖြစ်သည် ဟူသော ယုံကြည်ချက်သည် သူ၏ သံမဏိစိတ်ဓာတ်ကို အမြဲတမ်း အားဖြည့်ပေး နေလေသည်။

အချိန်ကုန်ဆုံး ကျော်လွန်လာသည်နှင့်အမျှ ဗောဓာနန္ဒသည် ဗုဒ္ဓနှင့် ဗုဒ္ဓ၏ တရားဒေသနာဘက် အာရုံညွတ်လာလေလေ ဖြစ်သည်။မိမိ၏ ကိုယ်ကျိုးကို လုံးလုံးစွန့်လွှတ်ထားသူ ဗောဓာနန္ဒ၏ စိတ်နှလုံးတွင် ကရုဏာကို အရင်းခံသည့် ဗုဒ္ဓ၏ တရားဒေသနာတော်သည် ဩဇာ စူးရှသည်ထက် ရှူးရှလှလေသည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ရင်းနှီးဆက်စပ်မှု ရှိလာခဲ့ပြီးနောက် ဆယ့်ရှစ်နှစ်အကြာ၌ ဗောဓာနန္ဒသည် ဇာတ်စနစ် ဇာတ်ထုံးစံအတွက် နေရာမရှိသည့် ဗုဒ္ဓသာသနာ တော်တွင်းသို့ လုံးဝ ဝင်ရောက်ပြီး ရဟန်းပြုရန် ဆုံးဖြတ်လိုက်လေသည်။

ထိုအချိန်ကား ၁၉၁၄ ခုနှစ် ဖြစ်သည်။အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ ရဟန်းသံဃာ ရှားပါးလှသည့်အချိန် ဖြစ်သည်။ဥပသမ္မဒ ပဉ္စင်းခရံအတွက် သိမ်လည်း အိန္ဒိယ နိုင်ငံ၌ မည်မည်ရရ မရှိသေးပေ။ဗောဓာနန္ဒသည် ပဉ္စင်းခရံ ကလကတ္တားသို့ သွားရသည်။ထိုအချိန်၌ ကလကတ္တားတွင် ဓမ္မကုရဝိဟာရနှင့် ဗင်္ဂေါ ဗုဒ္ဓ ဘာသာအသင်းကို တည်ထောင်သူ ဘဒ္ဒန္တကရိပါသရဏ မဟာထေရ် သီတင်းသုံး နေထိုင်လျက် ရှိသည်။ဘဒ္ဒန္တကရိပါသရဏ အမှူးပြုသော မြန်မာသီဟိုဠ်၊ စစ် တကောင်း ရဟန်းသံဃာတော်များသည် ကလကတ္တား ဟူဂလီမြစ်အတွင်း လှေ နာဝါပေါ်၌ ဗောဓာနန္ဒအား ရဟန်းခံပေးကြသည်။

ရပြိုင်စာအုပ်တိုက်

ထိုအချိန်၌ သီဟိုဠ်ကျွန်းမှ အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားရန် ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ရောက်ရှိနေသော အနာဂါရိကဓမ္မပါလလည်း ဗောဓာနန္ဒ၏ ရဟန်းခံပွဲတွင် ရှိနေသည်။

ဥပသမ္ပဒ ပဉ္စင်းခံပွဲအပြီး၌ ရဟန်းသစ်၏ ရည်ရွယ်ချက်ကို သိရှိရသော အခါ အနာဂါရိကဓမ္မပါလသည် သူ၏ သာသနာပြုလုပ်ငန်းအတွက် တစ်တပ် တစ်အား ရလာသဖြင့် အတိုင်းထက်အလွန် အားရဝမ်းသာ ဖြစ်သွားလေသည်။ ရဟန်းသစ် ဗောဓာနန္ဒသည် ရှင်တော်မြတ်ဘုရားကိုယ်တိုင် ရှုတ်ချတော်မူခဲ့သည့် ဇာတ်စနစ် ဇာတ်ထုံးစံ၏ အောက်၌ နင်းပြား ဖြစ်နေကြရသော အပယ်ခံ ဇာတ်နိမ့် တို့၏ ကယ်တင်ရေးကို လွတ်လွတ်လပ်လပ် ကိုယ်ဖိရင်ဖိ ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက် လိုသည့်အတွက် သာသနာဘောင်အတွင်း ရဟန်းအဖြစ် ဝင်ရောက်လာခဲ့ခြင်း ဖြစ်လေသည်။

ရဟန်းတော် ဗောဓာနန္ဒသည် သူ၏ အခြေစိုက်စခန်းဖြစ်သည့် လပ် ခနောင်မြို့သို့ ပြန်လာသည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ သုံးဆယ့်ရှစ်နှစ်တိတိ ဗောဓာနန္ဒ မထေရ်သည် လူမှုရေးနှင့် သာသနာရေး လုပ်ငန်းများကို ဆတက်ထမ်းပိုး တိုးတက် ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့်သာလျှင် အချိန်ကုန်လွန်လာခဲ့သည်။ ထိုအချိန်အတွင်း အဖိနှိပ် အပယ်ခံ ဇာတ်နိမ့်များ၏ ဘဝကို ပညာသင်ပေးခြင်းအားဖြင့် လည်းကောင်း၊ စည်းရုံးလှုံ့ဆော်ပေးခြင်းအားဖြင့် လည်းကောင်း မြှင့်တင်ပေးခဲ့သည်။ မတရား မမျှတမှုကိုတွေ့လျှင် ထက်ထက်မြက်မြက် ဆန့်ကျင်တတ်သောကြောင့် ဗောဓာ နန္ဒမထေရ်သည် ဆန့်ကျင်ဖက်များကိုလည်း အများအပြား တွေ့ခဲ့ရသည်။ သို့ရာတွင် သူ၏ သီလသမာဓိနှင့် ပြတ်ပြတ်သားသား ပြုမူဆောင်ရွက်ချက်များ ကြောင့် ဆန့်ကျင်ဖက် ပုဂ္ဂိုလ်များသည်ပင်လျှင် သူ့ကို မလေးစားဘဲ မနေနိုင် ကြပေ။

ဗောဓာနန္ဒမထေရ်သည် မည်သည့်ကောလိပ် မည်သည့်တက္ကသိုလ်တွင်မှ ပညာသင်ကြားခဲ့ဖူးခြင်း မရှိပေ။ သို့ရာတွင် ပညာရေးနှင့် အသိပညာ တိုးပွားရေးကို အထူးပင် လိုလားတော်မူသည်။ ဟိန္ဒူ၊ သက္ကတ၊ ပါဠိဘာသာများကို ကျွမ်းကျင် တတ်မြောက်သည်။ အင်္ဂလိပ်ဘာသာကိုလည်း အထိုက်အလျောက် တတ်မြောက် သည်။ ဗင်္ဂါလီဘာသာမှာမူ သူ၏ အဓိဘာသာ ဖြစ်သည်။

၁၉၂၅ ခုနှစ်၌ လပ်ခနောင်မြို့ ရိဆာလဒါရဥယျာဉ်၌ ဗောဓာနန္ဒသည် ဗုဒ္ဓပိဟာရ ကျောင်းတိုက်တစ်တိုက် တည်ထောင်ခဲ့သည်။ အိန္ဒိယတွင်နေစဉ် ထိုကျောင်းတိုက်သို့ ကျွန်တော်တို့ ရောက်သွားဖူးသည်။ ထိုကျောင်းတိုက်၌ ဗောဓာနန္ဒမထေရ်သည် 'ဗုဒ္ဓဓမ္မသုတေသန စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်' ကိုလည်း

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု

တည်ထောင် ဖွင့်လှစ်ထားသည်။ ထိုစာကြည့်တိုက်၌ နှစ်ပေါင်းလေးဆယ်ကျော် စုဆောင်းထားသည့် ဘာသာတရားနှင့် ဒဿနဗေဒဆိုင်ရာ ကျမ်းစာအုပ် ငါးထောင်လောက် ရှိသည်။

ယင်း ကျမ်းစာအုပ်များထဲတွင် ပါဠိပြောကရစ်၊ သက္ကတ၊ ဟိန္ဒူ၊ ဗင်္ဂါလီ၊ အင်္ဂလိပ်စာအုပ်များ အများအပြား ပါဝင်သည်။ ကျမ်းစာများကို စုဆောင်းရာ၌ ငွေကြေးများစွာ အကုန်အကျ ခံခဲ့ရသည်။ လူ့အပင်ပန်း ခံခဲ့ရသည်။ အချိန်ကာလလည်း များစွာ ကြာခဲ့သည်။

ရာဟုလာသံကီစွည်းက ဗောဓာနန္ဒမထေရ်သည် ပျားများကဲ့သို့ပင် ယင်း ကျမ်းစာအုပ်များကို စုဆောင်း သိုမှီးထားသည် ဟူ၍ ဗောဓာနန္ဒအကြောင်း ရေးသားရာ၌ ဆိုထားသည်။ ဗောဓာနန္ဒသည် တရားဓမ္မ ဟောကြားဆုံးမသည့် အပြင် စာဖတ်ရန်လည်း များစွာ တိုက်တွန်းနှိုးဆော်သည်။ စာကြည့်တိုက်မှ ကျမ်းစာအုပ်များ ထိန်းသိမ်းရေးအတွက်လည်း ဗောဓာနန္ဒသည် အထူးအားပြုသည်။

“အသိပညာ၏ ဘဏ္ဍာတိုက်ဖြစ်သည့် ဤကျမ်းစာအုပ်များကို အမြဲ မပြတ် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက် ထားသင့်သည်။ ကျမ်းစာ တစ်အုပ် တစ်အုပ်သည် ပညာရှိ တစ်ဦးတစ်ယောက်ထက်ပင် အသုံးဝင်သည်။ ပညာရှိ တစ်ဦးတစ်ယောက် ထံမှ အကြိမ်ကြိမ် မေးမြန်းပြီးမှ သိရသည့် အကြောင်းအရာ တစ်ခုကို ထိုင်ရာမထ စာအုပ်ဖတ်ပြီး သိနိုင်သည်” ဟူ၍ ဗောဓာနန္ဒက ပြောဖူးသည်။

လုပ်ခနောင်မြို့၌ ဗုဒ္ဓဝိဟာရ တည်ထောင်ခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဗောဓာနန္ဒ မထေရ်က ဤသို့ ရေးသားထားသည်။

“ကျွန်ုပ်သည် မိမိ၏စိတ်ထဲတွင် အချိန်ကြာမြင့်စွာက စ၍ စွဲမြဲလာခဲ့သည့် ရည်မှန်းချက် ပြည့်ဝအောင်မြင်စေရန် ၁၉၁၃ ခုနှစ်၌ ‘အိန္ဒိယ ဗောဓသမိတီ’ အဖွဲ့ကို တည်ထောင်သည်။ ယင်းအဖွဲ့၏ ရည်ရွယ်ချက်နှင့် လုပ်ငန်းစဉ်မှာ ဤသို့ ဖြစ်သည်။

“အဖွဲ့၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ဗုဒ္ဓ ညွှန်ကြား ဟောပြထားတော်မူသည့် လောကုတ္တရာတရားတော် လူသားတို့၏ အတွင်း၌ အပြည့်အဝ ပျံ့နှံ့စေရန် ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓ၏ လောကုတ္တရာ တရားတော်ဖြင့် လူတို့သည် မိမိတို့၏ဘဝ၌ သနားမှုကြင်နာမှု၊ ချစ်ခင်မှု၊ အညီအမျှ စိတ်ထားမှု၊ ကူညီလိုမှု၊ ကိုယ်ချင်းစာနာမှု စသော မြင့်မြတ်သော သဘောတရားများ တိုးပွားလာအောင် လုပ်နိုင်ပေလိမ့်မည်။ ထို့ပြင် မိမိတို့၏ ဒုစရိုက်အမျိုးမျိုးနှင့် ဒုက္ခအမျိုးမျိုးကို ချုပ်ငြိမ်းအောင် ပြုလုပ်ပြီးလျှင် ဤဘဝအလွန်၌

နိဗ္ဗာန် သို့မဟုတ် အထွတ်ဆုံး အမြတ်ဆုံးဖြစ်သော အပြည့်အဝ ငြိမ်းချမ်းမှုကို ရရှိနိုင်ပေလိမ့်မည်”

အဖွဲ့၏ လုပ်ငန်းစဉ်မှာ-

၁။ သတ္တဝါအားလုံး၏ သုခ ဒုက္ခကို မိမိ၏ သုခ ဒုက္ခအတိုင်း ထင်မှတ်ရန်။

၂။ ဇာတ်ခွဲခြားမှုဖြစ်သော အယုတ်အမြတ် သဘောထားကို ပယ်ဖျောက်ပြီးလျှင် လူလူချင်း တူညီမျှတမှုနှင့် ကူညီရိုင်းပင်းမှု သဘောထားများ ပြန့်ပွားထွန်းကား လာစေရန်နှင့် လူတို့တွင် မိမိတို့၏ တိုးတက်ကြီးပွားရေးနှင့် အခွင့်အရေး ရရှိရေး အသိတရားများ နိုးကြားလာစေရန်။

၃။ (က)ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ ဒဿနဗေဒ အမျိုးမျိုးနှင့် ဝါဒအမျိုးမျိုးကို လေ့လာမှု ပြုရန်။

(ခ) ဗုဒ္ဓဘာသာ မဟုတ်သည့် တခြားဘာသာတရားများ၏ ဒဿနဗေဒနှင့် လည်းကောင်း၊ ယခုခေတ် သိပ္ပံပညာနှင့် လည်းကောင်း ဗုဒ္ဓဘာသာကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာမှု ပြုရန်။

၄။ ပါဠိပြောကရစ်သက္ကတ စသော ရှေးဟောင်း ကျမ်းဂန်များနှင့် ယခုခေတ် သုတေသန ကျမ်းဂန်များကို ဘာသာပြန်ဆိုခြင်း၊ ထုတ်ဝေခြင်း ပြုလုပ်ရန်။

၅။ အိန္ဒိယပြည်ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအား တစည်းတရုံးတည်း ဖြစ်စေပြီးလျှင် ဗုဒ္ဓဘာသာယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ အကျိုးစီးပွားကို ကာကွယ်မှု ပြုလုပ်ရန်။

“ယင်းရည်မှန်းချက် ထမြောက် အောင်မြင်စေရန်အတွက် ကျွန်ုပ်သည် ၁၉၂၅ ခုနှစ်(သာသနာသက္ကရာဇ် ၂၄၉၆)၌ လုပ်ခနောင်မြို့ ရိဇာလဒါရဗျာဂ်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ကျောင်းတိုက်တစ်တိုက် တည်ထောင်သည်။ ယင်းကျောင်းတိုက်၌ အရည်အချင်းနှင့် ပြည့်စုံသည့် ရဟန်းတော်များ သီတင်းသုံးပြီး စာပေသင်ကြား ပို့ချခြင်းတရားဓမ္မ ဖြန့်ဖြူးခြင်း အလုပ်တို့ကို လုပ်ကြံပေလိမ့်မည်။

“ဤကျောင်းတိုက်နှင့် ဆက်စပ်လျက် ‘သုတေသနစာကြည့်တိုက်’ တစ်တိုက်ကိုလည်း ကျွန်ုပ် တည်ထောင် ဖွင့်လှစ်ထားသည်။ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ဗုဒ္ဓဘာသာ၊ ကြိန်းဘာသာ၊ ဟိန္ဒူဘာသာ ဓမ္မကျမ်းဂန်များကို လည်းကောင်း၊ ဗာဟိယန်၊ ရွင်ကျမ် အစရှိသော နိုင်ငံခြား ခရီးသည်တို့၏ ခရီးစဉ် မှတ်တမ်းများကို လည်းကောင်း၊ ရှေးဟောင်း ကမ္မည်းကျောက်စာရွာန၏ သိပ္ပံနည်းကျ သုတေသနပြုချက်များကို လည်းကောင်း သမာသမတ်ကျစွာ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာမှု ပြုလုပ်ပြီးလျှင် အိန္ဒိယ

ရုပ်ပြန်စာအုပ်တိုက်

နိုင်ငံ၏ ရှေးဟောင်း ပညာရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု သမိုင်းများကို သုတေသန ပြုလုပ်လျက် ထုတ်ဝေဖြန့်ချိရန် ဖြစ်လေသည်....”

ဗောဓာနန္ဒထေရ်သည် ဟိန္ဒူဘာသာဖြင့် စာအုပ် သုံးလေးအုပ် ရေးသား ပြုစုသွားခဲ့သည်။ သူ၏ ‘မူလဘာရတ်ဝါဆီအောက်ရ်အာရယ’ (ပင်ရင်း အိန္ဒိယ တိုင်းရင်းသားနှင့် အာရယလူမျိုး) အမည်ရှိ စာအုပ်သည် အထူးပင် ထင်ပေါ်ကျော်ကြားသည်။ ယင်းစာအုပ်သည် အောက်တန်း နောက်တန်း အချစ်ထားကြရသည့် အပယ်ခံ ဇာတ်နိမ့်များအား များစွာ နှိုးကြားစေခဲ့သည်။ အမြင်သစ်ကို ပေးခဲ့သည်။

ဗောဓာနန္ဒထေရ်သည် ‘ဘဂဝန်ဗုဒ္ဓ’ အမည်ရှိ စာအုပ်ကိုလည်း ရေးသား ထားသည်။ ယင်းစာအုပ်မှာ ဗုဒ္ဓဝင်နှင့် ဗုဒ္ဓတရားဒေသနာကို လွယ်ကူသော စကား လုံးများဖြင့် ရေးသားထားသည့် စာအုပ်ဖြစ်သည်။ ‘ဗောဒ္ဓကျရယာပဒ္ဓတီ’ (ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ ကျင့်စဉ်) အမည်ရှိ စာအုပ်တွင်ကား ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် လူပုဂ္ဂိုလ် တစ်ဦးတစ်ယောက်အနေဖြင့် နိစ္စဘတ် ကျင့်သုံးလိုက်နာရသည့် ကျင့်ဝတ်များကို ဖော်ပြထားသည်။ ယင်းစာအုပ်မှာ ၁၉၄၂ ခုနှစ် နောက်ဆုံးရေးသည့် စာအုပ် ဖြစ်သည်။

ရာဟုလာသံကိစ္စည်းကမူ ဗောဓာနန္ဒအား စာအုပ် အရေးနည်းသဖြင့် ‘ကလောင် မကြွယ်ဝ’ ဟူ၍ မှတ်ချက်ချထားသည်။ စာအုပ် အရေးနည်းသော်လည်း ဗောဓာနန္ဒ၏ အားထားလောက်သည့် ဘာသာရေးနှင့် လူမှုရေး ဆောင်းပါး စာတမ်းများသည် စာစောင်အသီးသီး၌ မကြာမကြာ ပါလာသည်ကို တွေ့မြင် ဖတ်ရှု ရလေသည်။

ဗောဓာနန္ဒထေရ်သည် သူ၏ ဇာတ်စနစ်တိုက်ဖျက်ရေး အယူအဆများ ကို ပြည်သူလူထုအတွင်း ပျံ့နှံ့သွားစေရန်အတွက် ၁၉၂၈ ခုနှစ်၌ ‘နဝရတန ကော်မတီ’ အမည်ရှိ အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ တည်ထောင်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ထိုအဖွဲ့တွင် ဇာတ်နိမ့် ဟိန္ဒူလူမျိုး ရှေ့နေများ၊ လူကြီးလူကောင်းများ အများအပြား ပါဝင်ကြသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ယင်း ကော်မတီကို ‘ယူ-ပီ ပင်ရင်း အိန္ဒိယတိုင်းရင်းသားအဖွဲ့’ အမည်ဖြင့် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ချဲ့ထွင် ဖွဲ့စည်း တည်ထောင်လိုက်လေသည်။ အပီနိပံခံ ဇာတ်နိမ့်များအား ဗောဓာနန္ဒထေရ်က ဤသို့ လှုံ့ဆော်ထားသည်။

“သင်တို့သည် ဇာတ်စနစ် ဇာတ်ထုံးစံကို ချိုးဖောက် ဖျက်စီးပစ်ပြီး လျှင် လွတ်လပ်မှု လုံးဝရရှိအောင် ကြိုးစားရမည်။ ဇာတ်ခွဲခြားမှု စနစ်သည် အလွန် ထိတ်လန့် ကြောက်ရွံ့ဖွယ်ကောင်းသည့် အဆိပ် ဖြစ်သည်။ ယင်းစနစ်ဆိုးကြီးသည် ဆယ့်ခြောက် ကုဋေမျှသော လူသားတို့အား သုဒ္ဓမျိုးနွယ် ဇာတ်နိမ့် ဇာတ်ညံ့ ဖြစ်အောင် ပြုလုပ် ဖန်တီးထားသည်။

ယင်းစနစ်သည် လူ့အဖွဲ့အစည်း အတွင်း၌ လုံးဝ ရှိနေသင့်သည့်အရာ မဟုတ်ပေ။ယင်းစနစ်ကို အမြစ်ပါ မကျန်အောင် ဖြုတ်ပစ်သင့်သည်”

ဘိက္ခုဓမ္မရက္ခိတက သူ၏ ‘ဗောဒ္ဓဝိဘူတိယ’ စာအုပ်တွင် ဗောဓာနန္ဒ မထေရ် အကြောင်းကို ဤသို့ ရေးထားသည်။

“၁၉၄၁ ခုနှစ်၌ ကျွန်ုပ်သည် အိမ်ကို စွန့်ခွာခဲ့ပြီး ဗာရာဏသီ၊ပရယာဂ၊ ကန်ပူ၊ကန်နောက်ကျိတို့ကို ဖြတ်လျက် ခြေကျင်ခရီးဖြင့် လပ်ခနောင် ရောက် သွားသောအခါ၌ သိက္ခာ သမာဓိနှင့် ပြည့်စုံသည့် မဟာထေရ်တစ်ပါး လပ်ခနောင် ၌ သီတင်းသုံး နေထိုင်လျက်ရှိသည် ဆိုသည်ကို မသိပေ။ဆာရ်နတ် ပြန်ရောက်လာ သော အခါကျမှ ဗောဓာနန္ဒမဟာထေရ်က ကျွန်ုပ်ကဲ့သို့သော လူငယ်လူရွယ်များကို သူ၏အလုပ်အတွက် အလိုရှိနေကြောင်း သိရ၍ စိတ်မကောင်း ဖြစ်ရလေသည်။

“နောက်တစ်နှစ် ကြာသောအခါ ကျွန်ုပ် ကန်ပူမှ ကုသိနာရုံသို့အသွား ဗောဓာနန္ဒမဟာထေရ်နှင့် ပထမဆုံးအကြိမ် တွေ့ဆုံရသည်။ကျွန်ုပ် အကြီး အကျယ် ဝမ်းသာအားရ ဖြစ်သွားသည်။သူ၏ စကားလုံးတိုင်း စကားလုံးတိုင်း၌ အသိဉာဏ်ဗဟုသုတ ပြည့်ဝနေသည်။တစ်စုံတစ်ခု ဥပမာ ဥပမေယျဖြင့် ပြောဖို့ ကြိုလာသည်အခါတိုင်း သူ၏နှုတ်မှ တုလဆီ၏ ရာမာယဏ ကဗျာများ ထွက်ပေါ် လာတတ်သည်။ရာမာယဏ တစ်အုပ်လုံးကို အာဂုံရထားသည်။ မြောက်ပိုင်း အိန္ဒိယရှိ ဟိန္ဒူဆာရူးတို့၏ တစ်ခုတည်းသော ဓမ္မကျမ်းဂန်မှာ ရာမာယဏ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဟိန္ဒူဆာရူး ဘဝတုန်းက သူ ရာမာယဏ တစ်အုပ်လုံးကို အာဂုံ ကျက်မှတ်ထားသည်။ဝေဒဥပနိသျှဒ် စသော ကျမ်းဂန်များကိုလည်း ကောင်း ကောင်း ကျွမ်းကျင် တတ်မြောက်ထားသည်။

“သို့ရာတွင် ဗောဓာနန္ဒမထေရ်သည် စကားပြောရင်း ပြောရင်း စိတ်ထန် လာတတ်သည်။စကားလုံးများသည် ပီသလေးနှင့် ပစ်လိုက်သလို ဖြစ်လာတတ် သည်။သူ၏ ယင်းအပြုအမူ အပြောအဆိုကြောင့် အချို့ သူ့နား မမက်ကြပေ။ သို့သော် သူ၏ ထန်ပြင်းသောစိတ်နှင့် သူ၏ ထက်မြက်သော စကားလုံးတို့မှာ ပုဂ္ဂိုလ် တစ်စုံတစ်ဦးအတွက် မဟုတ်ပေ။ဗြာဟ္မဏတို့၏ ဇာတ်စနစ် ဇာတ်ထုံးစံ အတွက်သာလျှင် ဖြစ်သည်။ဤလောက၌ ဇာတ်စနစ် ရှိနေသည်ကို သူ မတွေ့လို မမြင်လိုပေ။

“ဗောဓာနန္ဒမဟာထေရ်သည် နောက်ပိုင်း၌ ဇရာဖိစီးပြီး အားအင် ဆုတ် ယုတ်သွားရှာသည်။ခရီးအသွားအလာ မလုပ်တော့ပေ။သို့ရာတွင် သွားနိုင်လာနိုင် နေသေးသရွေ့ ဆွမ်းခံဝတ် မပျက်ပေ။အိမ်ခုနစ်အိမ်သို့ တစ်နေ့တစ်အိမ် ဆွမ်းခံကြွ သည်။ဆွမ်းခံချိန်ရောက်လျှင် ရေမိုးချိုးလျက် သပိတ်ပိုက်ပြီးလျှင် ထိုအိမ်များသို့

ရုပုံပြင်စာအုပ်တိုက်

ကြွသည်။ဆွမ်းဘုဉ်းပေးပြီးသောအခါ တရားချီးမြှင့်ပြီး ကျောင်းသို့ ပြန်ရောက်လာသည်။အာဂန္တုများအတွက် ကျောင်းတွင် ဆွမ်း ကွမ်း စီစဉ်ပေးသည်။

“ဇောဓာနန္ဒမဟာထေရ်သည် စိတ်သဘောထား ပြည့်ဝပြီး ကိုယ်ချင်းစာနာမှု အပြည့်ရှိသည်။ပညာ ကြွယ်ဝသည်။အကယ်၍သာ လုပ်ငန်းများအတွက် အထောက်အပံ့ အလုံအလောက်ရလျှင် သူ၏ ရည်မှန်းချက်များမှာ အောင်မြင် တန်သလောက် အောင်မြင်ဖို့ ရှိသည်။သို့ရာတွင် ငွေကြေးကလည်း မပြည့်စုံ၊ အကူအညီ အထောက်အပံ့ကလည်း လိုသလောက် မရရှိသဖြင့် သူ၏ ရည်မှန်းချက်များကို အပြည့်အဝ အကောင်အထည် ဖော်မသွားနိုင်ရှာပေ။ဘဝ၏ အပြီး သတ်ချိန်များ၌ပင် အဖိနှိပ် အပယ်ခံ လူတန်းစားများ၏ ချမ်းသာမှုနှင့် လွတ်လပ်မှု ရရှိရေးအတွက် စိတ်စောနေရှာသည်။

“ဘဒ္ဒန္တ ဇောဓာနန္ဒ မဟာထေရ်ထံ စာရေးပြီး သူ့ဘဝနှင့် စပ်လျဉ်း၍ သိသင့်သိအပ်သည့် အချက်အလက်ကို မေးမြန်း လျှောက်ထားကြည့်သည်။ကျွန်ုပ် မေးလျှောက်သည်ကို ဖြေကြားသည့် အနေဖြင့် ကျွန်ုပ်ထံ စာတစ်စောင် ပြန်ပေးသည်။ ထိုစာ၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသမှာ ဤသို့ ဖြစ်သည်။

“ကျွန်ုပ်၏ဘဝသည် ဒုက္ခဖြစ်တီးနေသည့် ဘဝ ဖြစ်သည်။ ကျွန်ုပ်သည် လူလားမြောက်ချိန်မှ စ၍ အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ ဦးရေမြောက်မြားလှစွာသော အခွင့်အရေး လက်မဲ့ သုဒ္ဓအမျိုးအနွယ်နှင့် ဇာတ်နိမ့်တို့၏ တိုးတက်ရေး၊နိုးကြားရေး၊ လူရာဝင်ရေးအတွက် နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ကြိုးစားအားထုတ် လာခဲ့သည်။ယနေ့ တွေ့မြင်နေရသော ဇာတ်နိမ့်တို့၏ နိုးကြားမှု အမြစ်အရင်း၌ ကျွန်ုပ်၏ သွေးသည် စိမ့်နေပေသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာတွင်းသို့ ကျွန်ုပ် ဝင်ရောက်လာခြင်းမှာလည်း ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် တစ်ဦး အနေဖြင့် ဇာတ်နိမ့်တို့၏ အကျိုးပြုလုပ်ငန်းကို ဆောင်ရွက်နိုင်ကောင်း ဆောင်ရွက်နိုင်လိမ့်မည် ဟူသော ရည်မှန်းချက်ကြောင့် ဖြစ်လေသည်။ သို့ရာတွင် ဝမ်းနည်းဖွယ်ကောင်းသည်မှာ ကျွန်ုပ်၏ လုပ်ငန်းတွင် အကူအညီ အထောက်အပံ့ပေးမည့် ‘လက်ချမိပတီ’ (ငွေရှင်ကြေးရှင်) နှင့် ‘သူရဿတီ ပုတ္တ’ (အသိပညာရှင်) တို့ကို ကျွန်ုပ် မရခဲ့ပေ။ ‘လက်ချမိပတီ’ တို့မှာ နှစ်ပေါင်းများစွာက စ၍ ဇာတ်နိမ့်တို့၏ လုပ်အားဖြင့် မတရားအမြတ်ထုတ် လာခဲ့ကြသည်။ ‘သူရဿတီ ပုတ္တ’ တို့မှာမူ ‘လက်ချမိပတီ’ တို့ အပေါ်တွင် မှီခိုနေကြရသည်။ အကယ်၍ ‘လက်ချမိပတီ’ တို့ကို ကျေနပ်အောင် မလုပ်လျှင် သူတို့အတွက် နေစရာ အဆောက်အအုံကြီးများ မည်သူက ဖန်တီးပေးမည်နည်း။သူတို့အတွက် အစား အစာ၊ အဝတ်၊

ယာဉ်များ ဘယ်က ရမည်နည်း။ထို့ကြောင့် ‘သူ့ရသတိပုတ္တ တို့၏ အလုပ်မှာ’လက်ချမိပတီ’ တို့အတွက် လူ့လောက၌ အေးအေးချမ်းချမ်း ဖြစ်နေစေရန် ဖြစ်သည်။သို့မှသာလျှင် ဇာတ်နိမ့်များ စည်းလုံးမှု နှိုးကြားမှုဖြင့် မိမိတို့၏ အခွင့်အရေးအတွက် တိုက်ပွဲဝင်ရန် မေ့မေ့လျော့လျော့ ဖြစ်နေကြပေလိမ့်မည်”

ယင်းသို့အားဖြင့် ဗောဓာနန္ဒမဟာထေရ်၏ ဘဝတစ်လျှောက်သည် လူမှုရေးနှင့် သာသနာရေးအတွက် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် လှုပ်ရှားမှုများ အပြည့် ဖြစ်နေသည်ကို တွေ့ရပေသည်။တစ်ဖက်က ဇာတ်နိမ့်တို့၏ ဘဝမြှင့်တင်ရန် အတွက် ကြိုးစား အားထုတ်သကဲ့သို့ တစ်ဖက်ကလည်း အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ ပျောက်ကွယ် တိမ်မြုပ်သွားသော ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန်လည် ပေါ်ပေါက် ထွန်းကားလာစေရန် တစ်တပ်တစ်အား အဖြစ်ဖြင့် ကြိုးပမ်း ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

သို့ရာတွင် သူ၏ ပခုံးပေါ်၌ ထမ်းရွက်ထားသည့် လုပ်ငန်းတာဝန်ကြီးမှာ အလွန်တရာမှ ကြီးကျယ် လေးလံလှသည်။သူ့တစ်သက်တာ၌ ထိုလုပ်ငန်း တာဝန်ကြီး ပြီးမြောက် အောင်မြင်သွားရန်မှာမူ ဖြစ်နိုင်ဖို့ မလွယ်ပေ။

တိုက်ပွဲများ ကြားထဲတွင် လူးလွန် လှုပ်ရှားရင်းနှင့် ဧရာဒုဗ္ဗလအရွယ် ၏ ထောင်းထု နှိပ်စက်ခြင်းကို ခံလာရသည်။လူမှုရေးနှင့် သာသနာရေး တိုးတက်ကြီးပွားလာမှုအတွက် တိုက်ပွဲဝင်ရာ၌ လက်နက်ချ အညံ့မခံခဲ့သော်လည်း ဧရာ၊ ဗျာဓိ၊မရဏ တရားတို့နှင့် တိုက်ပွဲဝင်ရာ၌မူ အရှုံးပေးရမည့် အခြေသို့ ရောက်ရှိလာသည်။ဧရာတွင် ဗျာဓိ ဆင်လာသည်။ကင်ဆာရောဂါ ဖိစီးလာရာ လပ်ခနောင်ဆေးကောလိပ် ဆေးရုံ၌ တက်ရောက်ကုသသော်လည်း အကြောင်းမထူးသဖြင့် ဂိလာန ဗောဓာနန္ဒမထေရ်ကို ကလကတ္တာသို့ ဆေးဝါးကုသရန် ပင့်ဆောင်သွားကြရသည်။သို့ရာတွင် မရဏတရားကို ကုစားနိုင်သည့်ဆေး ဘယ်မှာ ရှိမည်နည်း။ ဗောဓာနန္ဒမဟာထေရ်သည် သက်တော် ၇၈ နှစ်အရွယ် ၁၉၅၂ ခုနှစ် မေလ ၁၁ ရက်နေ့၌ ကလကတ္တာ ဆေးရုံတွင် ပျံလွန်တော်မူသွားလေသည်။

ရာဟုလာသံကိစ္စည်းက “ဗောဓာနန္ဒမဟာထေရ်သည် ငြိမ်းနေသည့် မီးခွက်ကို ပြန်တောက်အောင်လုပ်သည့် အိန္ဒိယနိုင်ငံသား ရဟန်းသံဃာ အနည်းငယ်ထဲက တစ်ပါး ဖြစ်သည်”ဟူ၍ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုထားသည်။ မဟာဗောဓိအသင်းကြီးကလည်း “ဗောဓာနန္ဒမဟာထေရ် ပျံလွန်တော်မူသွားသဖြင့် သာသနာတော်အကျိုးနှင့် လူသားအကျိုးအတွက် အလုပ်လုပ်သည့် တကယ့် လုပ်သားကောင်းတစ်ယောက် ကျွန်ုပ်တို့ ဆုံးရှုံးသွားသည်”ဟူ၍ ဖော်ပြထားသည်။

ဗောဓာနန္ဒမဟာထေရ်သည် နည်းနည်းပြောပြီး များများလုပ်သူ ဖြစ်သည်။

ရုပ်ပြင်အုပ်တိုက်

လူသိများအောင် ကြော်ငြာသည့် အလုပ်ကို ဝါသနာ မပါပေ။ထို့ကြောင့် သူ့
အကြောင်း အတိအကျ အမှန်အကန်ရေးဖို့ ကြိုလာသောအခါ သူ့အကြောင်း
မှတ်တမ်း မှတ်ရာများ ရေးသားထားခြင်း မရှိသဖြင့် အခက်အခဲ ကြုံတွေ့ကြရလေ
သည်။ သို့ရာတွင် သူ့အကြောင်းကို ပြန်လည်အောက်မေ့ရန်အတွက် သူ့ကြီးပမ်း
ဆောင်ရွက်ချက်များသည် ပြည်သူ့ရှေ့မှောက်၌ အထင်အရှား ရှိနေသည်။

ဂျာမန် ရဟန်းတော်

ဘိက္ခု ဉာဏ တိလောက [၁၈၇၈-၁၉၅၇]

ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၀၄ ခုနှစ်က ရန်ကုန်မြို့တွင် ဂျာမန်လူမျိုးတစ်ဦး ရဟန်း
ဘောင်သို့ ဝင်ရောက်သည်။ ထိုရဟန်း၏ ဘွဲ့မည်မှာ ဉာဏတိလောက ဖြစ်၏။
ထိုစဉ်က ကမ္ဘာ့သတင်းစာကြီးများက ဂျာမန်ရဟန်းတော် ဉာဏတိလောကအား
ပထမဥရောပတိုက်သား ဗုဒ္ဓဘာသာရဟန်း အဖြစ်ဖြင့် ဂုဏ်ပြုချီးကျူးကြ၏။
အမှန်မှာ ဉာဏတိလောကသည် ပထမဥရောပတိုက်သား ဗုဒ္ဓဘာသာရဟန်း
မဟုတ်ပေ။ သူ့အရင် အနောက်နိုင်ငံမှ ပုဂ္ဂိုလ်နှစ်ဦးသည် ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာ
ရဟန်းဘောင်သို့ ဝင်ရောက်ပြီးကြလေပြီ။ ပထမဦးဆုံး ရဟန်းပြုသော ဥရောပ
တိုက်သားမှာ ၁၈၉၉ ခုနှစ်က ကိုလမ္ပိုမြို့ ဇယဆေကရာ ရာမကျောင်းတိုက်၌
ရဟန်းပြုသော မစ္စတာ ဂေါဒန်ဒူဂလက်ဆိုသူ အင်္ဂလိပ်လူမျိုး ဖြစ်၏။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်
သည် 'ဘိက္ခုအသောက' ဘွဲ့မည်ဖြင့် ရဟန်းဖြစ်လာပြီးနောက် ၁၉၀၅ ခုနှစ်တွင်
စစ်တွေ၌ ပျံလွန်တော်မူသွား၏။ ထိုရဟန်း၏ အကြောင်းကို ထိုမျှသာ သိရ၏။
ဒုတိယဥရောပတိုက်သား ဗုဒ္ဓဘာသာရဟန်းကား အင်္ဂလိပ်လူမျိုး ဘိက္ခုအာနန္ဒာ
မေတ္တေယျ ဖြစ်၏။ ထိုရဟန်းမှာ မြန်မာပြည်၌ ၁၉၀၃ ခုနှစ်က ဗုဒ္ဓစင်ဇင်း အမည်ရှိ
အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ဗုဒ္ဓဘာသာစာစောင်ကို ကြီးမှူးထုတ်ဝေသွားသည့်အပြင်
အနောက်နိုင်ငံ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားလာရေးအတွက် ကြိုးစားအား
ထုတ်သွားသူ ပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်၏။

၁၉၀၄ ခုနှစ်က ရဟန်းခံသော အနောက်တိုင်းသား ရဟန်းတော် ဉာဏ
တိလောကမှာ အင်္ဂလိပ်လူမျိုး မဟုတ်ပေ။ ဂျာမန်အမျိုးသား ဖြစ်သည်။ သူ့အရင်
အနောက်တိုင်းသားထဲက နှစ်ပါးစ သုံးပါးစ ရဟန်းခံပြီးသူ ရှိသော်ငြားလည်း
သူ့အနေဖြင့် ပထမဥရောပတိုက်သား ဗုဒ္ဓဘာသာရဟန်းအဖြစ် ဂုဏ်သတင်း
ထွက်နေသည်မှာ ထူးထူးခြားခြား အောင်မြင်ခဲ့သော သူ၏ သာသနာပြု လုပ်ရပ်
များကြောင့်ပင် ဖြစ်နိုင်စရာ ရှိသည်။ သူသည် ဂျာမန်လူမျိုးထဲကမူ ပထမဦးဆုံး
ဗုဒ္ဓဘာသာရဟန်း ဖြစ်လာသူ ဖြစ်၏။

ရပြန်စာအုပ်တိုက်

ဘိက္ခု ဉာဏ တိလောက [၁၈၇၈-၁၉၅၇]

ဘိက္ခုညာဏတိလောကသည် ၁၈၇၈ ခုနှစ်တွင် ဂျာမနီပြည် ဝိစ်ဘောဒင်^၁ မြို့၌ ဖွားမြင်၏။ ငယ်မည်မှာ အန်တွန်ဝေါလတာ ဗလိုရပ်ဂုသ်^၂ ဖြစ်၏။ သူ၏ဖခင်ကား ဝိစ်ဘောဒင်မြို့ အထက်တန်းကျောင်းအုပ်ကြီး အေဂုသ် ဖြစ်၏။ အန်တွန်ဂုသ်သည် ငယ်စဉ်က အထက်တန်းကျောင်း၌ ပညာသင်ကြားပြီးနောက် ပရင့်ပတ်^၃ မြို့ ဂိတသိပ္ပံမှ ပါမောက္ခအိုင်ဝမ်နောရ်နှင့် ပါရီမြို့ ဂိတသိပ္ပံမှ နာမည်ကျော် ချားလ်မာရီဝိဒေါ တို့၏ထံ၌ ဂိတပညာ အထူးသဖြင့် တေးသီချင်းစပ်ဆိုနည်း ပညာကို လေ့လာသင်ကြားသည်။ ယင်းသို့ ဂိတပညာကို သင်ကြားလေ့လာနေစဉ်အတွင်း ဒဿနဗေဒကိုလည်း စိတ်ဝင်စားလာလေသည်။

ထိုနောက်တွင်ကား လောကီမှုများကို စွန့်လွှတ်လျက် ပါရီမြို့မှ ထွက်ခွာပြီး ဂရိတူရကီ၊ အေရှမိုင်းနား၊ ဆီရီယား၊ အီဂျစ်ပြည်များကိုဖြတ်၍ သီဟိုဠ် (သီရိလင်္ကာ)သို့ လာခဲ့သည်။ သီဟိုဠ်မှတစ်ဆင့် မြန်မာပြည်သို့ ဆက်လက် ထွက်ခွာလာရာ ရန်ကုန်သို့ ရောက်ရှိလာပြီး ၁၉၀၃ ခုနှစ်၌ ရန်ကုန်မြို့တွင် ရှင်သာမဏေပြုလိုက်လေသည်။ နောက်တစ်နှစ်တွင် ရဟန်းဘောင် ဝင်ရောက်သည်။ မင်းကြီးကတော် ဒေါ်မြမေက ပစ္စည်းလေးပါး ဒါယကာ ခံသည်။ ရဟန်းဘွဲ့အမည် ဉာဏတိလောက အမည်ရှိ ဂျာမန်ရဟန်းတော်သည် မြန်မာပြည်၌ သီတင်းသုံးပြီး ပါဠိဘာသာနှင့် ဗုဒ္ဓစာပေကို သင်ကြားလေ့လာသည်။ ဓမ္မကထိကတိုင်း လက်စွဲပြုရသော ‘ဝဋ္ဋဘောဒနီ’ ကျမ်းကို ရေးသားစီရင်သည့် နှ့်ကြိုးဆရာတော်သည် ဂျာမန်ရဟန်းတော် ဘိက္ခုညာဏတိလောက၏ ခင်မင်ရင်းနှီးသူ မိတ်ဆွေတစ်ဦး ဖြစ်၏ဟု သိရသည်။

၁၉၀၃ ခုနှစ်တွင် ဒေါက်တာစီဒင်စတူကာသည် လိပဇော်(ဂျာမနီ)၌ ဗုဒ္ဓဘာသာအသင်းကို တည်ထောင်ပြီးလျှင် ၁၉၀၅ ခုနှစ်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာစာစောင်များကို စတင်ထုတ်ဝေသည်။ ဘိက္ခုညာဏတိလောကသည် သီဟိုဠ်နှင့် မြန်မာနိုင်ငံတို့မှ နေ၍ ထိုစာစောင်များတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာဆောင်းပါးများကို ရေးသားပြီး ဂျာမန်လူမျိုးများအား ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် မိတ်ဆက်ပေးခဲ့သည်။

၁၉၀၅ ခုနှစ်တွင် ဘိက္ခုညာဏတိလောကသည် မြန်မာပြည်မှ သီဟိုဠ်သို့ ကြွသွား၏။ ၁၉၀၉ ခုနှစ်တွင် ဂျာမန်ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့နှင့် အီတာလျံဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့သည် အီတလီပြည်နှင့် ဆက်စပ်လျက်ရှိသော ဆွစ်ဇာလန်ပြည်ပိုင်း၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ကျောင်းတစ်ဆောင် ဆောက်ရန် အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ ဖွဲ့စည်းပြီးလျှင် ဘိက္ခုညာဏတိလောကကို ခေါင်းဆောင် တင်မြှောက်လိုက်ကြသည်။ ၁၉၁၀ ခုနှစ်တွင် ဘိက္ခုညာဏတိလောကသည် ဆွစ်ဇာလန်ပြည်သို့ ကြွရောက်လျက်

၁။ Wiesbaden ၂။ Anton Walter Florus Gueth ၃။ Frankfurt

အာလာပတောင်ပေါ်ရှိ လှူဒါနမြို့အနီး၌ အိတာလျှစ်စစ်ပိုလ်ကြီး ဂါရိဘောလဒီ၏ မိတ်ဆွေ သတင်းစာဆရာ ဘစ်ဂ်နာမီ၏ အကူအညီဖြင့် ကျောင်းတစ်ဆောင် ဆောက်လုပ်ပြီး သီတင်းသုံးနေ၏။ အလွန်အေးချမ်းသော ရာသီဥတုကြောင့် အိတာလီပြည် တုရင်မြို့၊ နေပလစ်မြို့၊ ရောမမြို့များသို့ ကြွရောက်နေထိုင်ရ၏။

အာဖရိကတိုက် မြောက်ပိုင်း၌ လပေါင်းအနည်းငယ် သီတင်းသုံး နေထိုင် ပြီးနောက် ဘိက္ခုညဏတိလောကသည် ပြင်သစ်ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဂိယာ၏ ပင့်လျှောက်ချက်အရ ဆွစ်ဇာလန်ပြည် လောဆန်းမြို့ရှိ စာရိတအမည်ရှိ ကျောင်းသို့ ကြွရောက်လာ၏။ ဂျာမန်ရဟန်းတော်၏ ဟောပြောမှုကြောင့် ဥရောပတိုက်သား အများအပြားပင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဖြစ်လာကြသည်။ တစ်ဦးမှာ ရှင်သာမဏေ ဖြစ်လာ၏။

၁၉၁၁ ခုနှစ်တွင် ဘိက္ခုညဏတိလောကသည် ရဟန်းခံမည့် ဥရောပ တိုက်သား အချို့ကို ခေါ်ဆောင်လျက် သီဟိုဠ်သို့ ကြွရောက်လာပြန်၏။ သီဟိုဠ် ဒိုဒန်ဒုဝကျွန်း ရတ်ဂါမအမည်ရှိ ရေကန်အနီး၌ရှိသော ကျွန်းသာယာ သာသနာ့ ရိပ်သာတွင် သီတင်းသုံး နေထိုင်၏။ ထိုအချိန်၌ သူ့ထံတွင် တပည့်အဖြစ် နည်းနာ ခံနေကြသူများထဲတွင် ဥရောပတိုက်သား၊ ဂျာမန်၊ အမေရိကန်၊ တီဗက်၊ သီဟိုဠ်၊ တောင်ပိုင်းအိန္ဒိယသား ရဟန်းပုဂ္ဂိုလ်များ ပါဝင်ကြ၏။ ထိုရဟန်းများကို သွန်သင် ဆုံးမပြီး နာယက မထေရ်အဖြစ်ဖြင့် သီတင်းသုံး နေထိုင်လေ၏။ ထိုရဟန်းများထဲ တွင် ဂျာမန်အမျိုးသား ရဟန်းများ ဖြစ်ကြသည့် ကောဏ္ဍည၊ ဝပ၊ မဟာနာမ၊ ဝိမလ၊ သောန၊ ယဿ တို့လည်း ပါဝင်လေ၏။ ထိုအချိန်က ဘိက္ခုညဏတိလောက နှင့် တပည့်ရဟန်းများ၏ ပစ္စည်းလေးပါး ဒါယကာမှာ သီဟိုဠ်ကျွန်းရှိ ဂျာမန် သံအမတ် ဖြစ်သည်။

၁၉၁၄ ခုနှစ် ပထမကမ္ဘာစစ် ဖြစ်ပွားသောအခါ ဘိက္ခုညဏတိလောကနှင့် သူ၏ ဂျာမန်တပည့် ရဟန်းများကို ဖမ်းဆီးပြီး အကျဉ်းချထားလိုက်လေသည်။ ၁၉၁၅ ခုနှစ်တွင် ဘိက္ခုညဏတိလောကနှင့် ဂျာမန်တပည့်ရဟန်းတို့ကို သီဟိုဠ် ကျွန်းရှိ အခြားဂျာမန်လူမျိုးတို့နှင့် အတူတကွ ဩစတြေလျာသို့ ပို့လိုက်၏။ ၁၉၁၆ ခုနှစ်တွင် ဘိက္ခုညဏတိလောကသည် အမေရိကန်ပြည် ဟိုနိုလူလူသို့ ကြွသွား ၏။ ထိုမှတစ်ဆင့် ခေတ်သစ်ဝိသာခါဟု ဆိုထိုက်သည့် အမေရိကန်သူ ဗုဒ္ဓ ဘာသာဝင် မစွက်ဖောစတား၏ အကူအညီဖြင့် ရှန်ဟိုင်းမြို့သို့ ဆက်လက် ကြွလေ ၏။ ၁၉၁၇ ခုနှစ်တွင် ယူနန်နယ် အနောက်တောင်ပိုင်းရှိ ထေရဝါဒဂိုဏ်းဝင် ကျောင်းတစ်ကျောင်း၌ သီတင်းသုံးရန်အသွား ဘိက္ခုညဏတိလောကကို ချွဲကင်း မြို့၌ ဖမ်းဆီးပြီး ဟောင်ကောင်၌ အကျဉ်းချထားလိုက်ပြန်သည်။ ၁၉၁၉ ခုနှစ်၌

ဂျာမနီရဟန်းတော် ဘိက္ခုညာဏတိလောကကို ဂျာမနီပြည်သို့ ပြန်ပို့လိုက်လေသည်။

ဂျာမနီပြည် ပြန်ရောက်သွားသောအခါ ဘိက္ခုညာဏတိလောကသည် ဟမ်းဘတ်မြို့ အနီးရှိ မိမိ၏အစ်ကိုအိမ်သို့ ကြွရောက်လေ၏။ ထိုနောက် ဂျာမနီပြည် တောင်ပိုင်း သစ်တောနက်ထဲ၌ ဖရော်လိုင်းဘုရားဟောလမ်း အမည်ရှိ ဘာလင်မြို့သူတစ်ဦး တည်ဆောက်သည့် အဆောက်အအုံ၌ သီတင်းသုံးနေလေ၏။ ဘိက္ခုညာဏတိလောကသည် ဂီတပညာရှင် ဖရော်လိုင်းဘုရားဟောလမ်းနှင့် ဂီတအကြောင်း ဆွေးနွေးရင်း ဗုဒ္ဓတရားကို ဟောကြားရာ ဖရော်လိုင်းဘုရားဟောလမ်းသည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို သက်ဝင်ယုံကြည် သွားလေသည်။ ထိုဂျာမနီ အမျိုးသမီးသည် ကြွယ်ဝချမ်းသာသူ ဖြစ်သည်။ ဘာလင်မြို့ ပေါင်းသင်းဆက်ဆံရေး နယ်ပယ်၌ ထိပ်တန်းက နေသူဖြစ်သည်။ ရုပ်ရည်ရူပကာယ အလွန်တရာ ချောမောလှပပြီး အရည်အချင်း အမျိုးမျိုးနှင့် ပြည့်စုံ၍ ယောက်ျားတကာတို့၏ ပိုးပန်းခြင်း ချစ်ခင်ခြင်းကို ခံရသူ ဖြစ်သည်။ ငယ်စဉ်အခါက ဂျာမနီပြည်နှင့် ဆွစ်ဇာလန်ပြည်တို့၌ ဂီတပညာကို လေ့လာလိုက်စားခဲ့သူ ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓ ဘာသာဝင် ဖြစ်လာသောအခါ မိမိပိုင် ဥစ္စာငွေကြေး အားလုံးကို ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားရေးအတွက် အသုံးပြုရန် စွန့်လွှတ်လှူဒါန်းလိုက်ပြီးလျှင် သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ ထွက်ခွာလာခဲ့လေသည်။ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ဥပ္ပလဝန် အမည်ဖြင့် သီလရှင်ဝတ်ပြီးလျှင် ဆွမ်းခံစားလျက် ရောင်ရတင်းတိမ်နေလေ၏။ စားပွဲတစ်လုံး၊ ကုလားထိုင်တစ်လုံး၊ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်တစ်ဆူ၊ ပိဋကတ်ကျမ်းစာအုပ်၊ အဝတ်ချုပ်သည် အပ်တစ်ချောင်းသာလျှင် မိမိပိုင် ပစ္စည်းအဖြစ် ထားတော့၏။

ဘိက္ခုညာဏတိလောကသည် ၁၉၂၀ ခုနှစ်တွင် အရှေ့တိုင်းသို့ တစ်ဖန် ကြွလာပြန်ရာ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ဆင်းခွင့်မရသဖြင့် ဂျပန်ပြည်သို့ ဆက်လက် ကြွသွားရ၏။ ဂျပန်ပြည် တိုကျိုမြို့ ကိုမဇေတက္ကသိုလ်၌ ပါဠိပါမောက္ခအဖြစ် ဆောင်ရွက်ပြီးနောက် ၁၉၂၆ ခုနှစ်တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ ပြန်လည်ကြွလာသည်။

ထိုနောက် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဗုဒ္ဓဘာသာ သမာဂမကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ရာ ဘိက္ခုညာဏတိလောကကို ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ရွေးကောက်တင်မြှောက်လိုက်ကြသည်။ ဘိက္ခုညာဏတိလောကသည် ဒေါက်တာတရား၏ စနိတိတေတန် တက္ကသိုလ်၌ ကထိက လုပ်ခဲ့ဖူးသူ မိမိ၏တပည့် ဟောဖမ်းနှင့်အတူ မြန်မာပြည်သို့ ကြွရောက်လာပြီး ရန်ကုန်၊ မန္တလေး၊ စစ်ကိုင်းမြို့တို့၌ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဗုဒ္ဓဘာသာသမာဂမ အဖွဲ့ခွဲများကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်လေသည်။ ၁၉၃၃ ခုနှစ်တွင် တစ်ဖန် ဘိက္ခုညာဏတိလောကသည် မိမိ၏ ဂျာမနီတပည့် ဉာဏဓရနှင့်အတူ

တရားဒေသနာစာအုပ်မှာ နိကာယ်ထဲမှ သစ္စာတရားနှင့် ပတ်သက်၍ ဗုဒ္ဓ ဟောကြားထားသည့် တရားအဆီအနှစ်တို့ကို ထုတ်နှုတ်ပြီး စီစဉ်ရေးသားထားသည့် ကျမ်းစာ ဖြစ်သည်။ ၁၉၀၆ ခုနှစ်တွင် မူလဂျာမန်ဘာသာဖြင့် ထွက်လာပြီးနောက် ၁၉၀၇ ခုနှစ်တွင် ယင်းကျမ်းစာ၏ အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်ကို ထုတ်ဝေလေသည်။ ယင်း အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်သည် နှစ်အနည်းငယ် အတောအတွင်း၌ အကြိမ်ဆယ်နှစ်ကြိမ်မျှ ထပ်ကာထပ်ကာ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရသည့်အပြင် အမေရိကမှ ထုတ်ဝေသည့် ဗုဒ္ဓစံ ဘိုင်ဘယ်လ် စာအုပ်၌လည်း ယင်းကျမ်းစာကို ထည့်သွင်းပုံနှိပ်ထားလေသည်။ ထို့ပြင် ယင်းကျမ်းစာကို ပြင်သစ်ဘာသာ၊ ချက်ဘာသာ၊ ဖင်လန်ဘာသာ၊ ဂျပန်ဘာသာ၊ ဟိန္ဒူဘာသာ၊ ဗင်္ဂါလီဘာသာ တို့ဖြင့်လည်း ဘာသာပြန်ဆို ပြီးလေပြီ။ မြန်မာဘာသာဖြင့်လည်း ဘာသာပြန်ဆိုထားသည်။

၁၉၉၅ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၃၁ ရက်နေ့တွင် ဂျာမန်အရှေ့တိုင်းဆိုင်ရာ အသင်းကြီးက ဘိက္ခုညာဏတိလောကအား ဂုဏ်ထူးဆောင်အသင်းဝင်အဖြစ် သတ်မှတ်ဆုံးဖြတ်ပြီး ဂုဏ်ပြုခဲ့လေသည်။ ယင်းကဲ့သို့ ဂုဏ်ပြုရာ၌ အသင်းကြီးက အောက်ပါအတိုင်း မှတ်တမ်းတင်ထားသည်။

“ဤအသင်းကြီးသည် သူ့ကို ထူးခြားသည့် ပါဠိဗုဒ္ဓစာပေ ပါရဂူအဖြစ်ဖြင့် လည်းကောင်း၊ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်၊ မိလိန္ဒပဉ္စာ၊ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်နှင့် အခြားပိဋကတ် ကျမ်းစာများကို ဘာသာပြန်သည့် ဘာသာပြန်ဆရာ အဖြစ်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ အနောက်တိုင်းအား ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် မိတ်ဆက်ပေးသည့် ဂျာမန်ဘာသာ၊ အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ကျမ်းစာပေါင်းများစွာကို ရေးပြုသည့် ကျမ်းပြုဆရာ အဖြစ်ဖြင့် လည်းကောင်း ဂုဏ်ပြုချီးကျူးသည်။

“လွန်ခဲ့သည့် အနှစ်ငါးဆယ်ခန့်က သီဟိုဠ်၌ ရဟန်းဘောင်ဝင်ပြီးလျှင် သူသည် ဝိနည်းဥပဒေနှင့် လည်းကောင်း၊ ကျိုးပြတ် တန့်ရပ်သွားခြင်း မရှိသည့် ထေရဝါဒဗုဒ္ဓစာပေ အစဉ်အလာနှင့် လည်းကောင်း ပတ်သက်သည့် လက်တွေ့ကျသော ပညာရပ်များကို ရရှိခဲ့သည်။ သို့ဖြစ်၍ သူ၏ ကျမ်းစာများသည် အထူးသဖြင့် အဘိဓမ္မာပိဋကတ်နှင့် ပတ်သက်သည့် အရေးအသားများသည် တိကျလေးနက် နေပေသည်။

“ပထမကမ္ဘာစစ်အတွင်း နှစ်ပေါင်းများစွာ အကျယ်ချုပ်နှင့် နေရပြီးနောက် စစ်ပြီး အခြေအနေများက သူ့ကို ဂျပန်ပြည်သို့ ပို့လိုက်သည်။ ဂျပန်ပြည်တွင် သူသည် တက္ကသိုလ်များစွာတို့၌ ဂျာမန်ဘာသာ၊ ပါဠိဘာသာ ပါမောက္ခအဖြစ် အမှုထမ်းခဲ့လေ၏။

“၁၉၂၆ ခုနှစ်၌ သီဟိုဠ်သို့ ပြန်ရောက်လာသောအခါ သူသည် သူ၏ လုပ်ငန်းကို မမောမပန်း ဆက်လုပ်ပြန်သည်။

“သူ၏ ဉာဏ်စွမ်းဉာဏ်စနှင့် လုံ့လဥဿာဟကို ဒုတိယကမ္ဘာစစ် အတွင်း အကျယ်ချုပ် ခံရခြင်းက လည်းကောင်း၊ ရာသီဥတုနှင့် ရောဂါ ဝေဒနာက လည်းကောင်း လျော့ပါး အားနည်းသွားအောင် မလုပ်နိုင်ခဲ့ပေ။

“သူ၏ လူကြိုက်များသည့် ကျမ်းစာများသည် သူ၏ ကျော်စော ကိစ္စကို အရှေ့တိုင်း ဗုဒ္ဓဘာသာ အသိုင်းအဝိုင်းသို့အထိ ပျံ့နှံ့စေခဲ့သည်။

“သူ့ကို ဂုဏ်ထူးဆောင် အသင်းဝင်အဖြစ် ရွေးကောက်တင် မြှောက်ခြင်းအားဖြင့် အသင်းကြီးသည် အရှေ့နှင့်အနောက်ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပညာရှင်တို့၏ ချစ်ကြည်ရေးကို ဖော်ပြလိုက်ပေသည်။ သီဟိုဠ်နိုင်ငံသား များ၊ ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာတိုင်းပြည်မှ တိုင်းသူပြည်သားများနှင့် ကျွန်ုပ် တို့ နိုင်ငံသူ နိုင်ငံသားများ၏ အကြားတွင်ရှိသော ချစ်ကြည်မှုကို ခိုင်မာ အောင် တစ်သက်ပတ်လုံး ကြိုးစားသည့် ပါရမီရှင် ပုဂ္ဂိုလ်ထူးကို ဂုဏ်ပြု ချီးကျူး လိုက်ပါသည်”

ကဗျာနှင့် ဒဿန

ဂျစ်ဒူ ကရိရှန မူရတီ [၁၈၉၇-၁၉၈၆]

သူသည် နောက်လိုက် တပည့်တပန်းများကို မထားလိုပေ။ သို့သော် ကမ္ဘာအရပ်ရပ် ရှိ ထောင်ပေါင်းများစွာသော လူတို့က သူ့ကို ဆရာတင်ထားကြသည်။ သူသည် ခေါင်းဆောင် မလုပ်လိုသောကြောင့် သူ့လက်အောက်ခံ ထုထည်ကြီးမားသည့် အဖွဲ့အစည်းကြီးတစ်ခုကို ဖျက်ဆီးပစ်သည်။ သို့သော် အစည်းပြေမသွားသည့် လူစုလူဝေးသည် သူ့ကို ခေါင်းဆောင်အဖြစ် အသိအမှတ်ပြုတုန်းပင် ရှိသည်။ သူ့ကို ဘုရားအလောင်းအလျာအဖြစ် ထင်မှတ်ယူဆသူများ ရှိကြသည်။ သို့သော် သူက ယင်းအယူအဆကို တွန်းလှန်ပယ်ဖျက်ပစ်သည်။

သူ့ကို တွေ့သောအခါ ဘားနတ်ရှောက် “ဒါလောက်လှတဲ့လူကို တစ်ခါမှ မတွေ့ဖူးဘူး” ဟု ပြောသည်။ သို့သော် သူသည် ယခုအခါတွင် ဆံပင်များ ဖြူပြီး ဧရာရပ် ပေါ်နေပြီ။ သူ့စကားကို ကြားရသောအခါ အလင်ဒတ်ဟတ်စလေက “ဗုဒ္ဓတရား ဒေသနာတော်ကို နာကြားရသလိုပဲ” ဟု ထင်မြင်ချက်ပေးသည်။ သို့သော် သူက သူ့ကိုယ်ကို ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် တစ်ဦးအဖြစ် မယူဆပေ။ သူကား ယခုအခါတွင် သူ၏ အတွေးအခေါ်၊ သူ၏ တရားစကားတို့ကြောင့် ကမ္ဘာတစ်ခွင် တွင် ထင်ရှား ကျော်ကြားနေသည့် အိန္ဒိယလူမျိုး ဂျစ်ဒူ ကရိရှန မူရတီ ဖြစ်လေသည်။

ကရိရှနမူရတီသည် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း မဒနာပါလေ၌ ၁၈၉၇ ခုနှစ်တွင် ဖွားမြင်သည်။ သူ၏ ဖခင်သည် အစိုးရအရာရှိ တစ်ဦးဖြစ်သည်။ သီယိုဆိုဖီအသင်းဝင်တစ်ဦးလည်း ဖြစ်သည်။ ထိုစဉ်က သီယိုဆိုဖီအသင်း၏ ဥက္ကဋ္ဌမှာ အင်္ဂလိပ်အမျိုးသမီးကြီး ဒေါက်တာအင်နီဗဆင် ဖြစ်သည်။ သီယိုဆိုဖီ အသင်းကို ၁၈၇၅ ခုနှစ်တွင် ကာနယ်အောလကော့ က စတင်တည်ထောင်သည်။ အသင်း၏ ဗဟိုဌာနချုပ်မှာ အိန္ဒိယပြည် မဒရပ်မြို့ အဒယာတွင် ရှိသည်။ ကရိရှနမူရတီ သူငယ်အရွယ်က သီယိုဆိုဖီအသင်း၏ ဥက္ကဋ္ဌမှာ ဒေါက်တာအင်နီဗဆင် ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်က အင်နီဗဆင်သည် အိန္ဒိယပြည်၌ လူမှုရေးလုပ်ငန်းများကို ကြိုးပမ်း

လွင်ဒူ ကရိရှန် မူရတိ [၁၈၉၃-၁၉၈၆]

ဆောင်ရွက်သည်။ကရိဂ္ဂနမူရတီကို တွေ့ရသောအခါ အင်နီပဆင်သည် မတစ်
ထောင် တစ်ကောင်ဖွား ပုဂ္ဂိုလ်ထူး ပုဂ္ဂိုလ်မြတ် ဖြစ်လာမည့် ကလေးသူငယ် ဟု
ထင်မှတ်ယူဆပြီး ကြည့်ရှုထားသည်။

အင်နီပဆင်က စဉ်းစားသည်။ လူ့လောကသည် အရေးကြီးသည့်
အပြောင်းအလဲ ကြားကာလသို့ ရောက်ဖို့ နီးကပ်လာပြီ။ ဆွေးမြေ့နေသော
လူ့ယဉ်ကျေးမှုသည် နိဂုံးချုပ်သွားပြီး ယဉ်ကျေးမှုရောင်ခြည်သစ် ပေါ်လာတော့
မည်။ ယင်းကဲ့သို့ သေရေးရှင်ရေးကို အဆုံးအဖြတ် ပေးမည့် အပြောင်းအလဲ
ကြားကာလမျိုး၌ လူသားတို့ကို ကူညီ ဖေးမရန် ယောက်ျားမြတ် အာဇာနည်များ
ပေါ်လာလေ့ရှိသည်။ ယခုလည်း ကရိဂ္ဂနမူရတီသည် ယင်းယောက်ျားမြတ် အာဇာ
နည်၏ တာဝန်ဝတ္တရားကို ပိုက်ပြီး မွေးဖွားပေါ်ပေါက်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ ယင်း
သို့ စဉ်းစားပြီး အင်နီပဆင်သည် ကရိဂ္ဂနမူရတီအား အထူး မျှော်လင့်ကိုးစား
သည်။

ယင်း မျှော်လင့်ချက်ကို အခြေခံ၍ ၁၉၁၁ ခုနှစ်တွင် အိန္ဒိယပြည် ဗာရာ
ဏသီမြို့၌ သီယိုဆိုဖီအသင်းဝင် အများစု ပါဝင်သည့် အသင်းတစ်ခုကို တည်
ထောင်လိုက်လေသည်။ အသင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ အပြောင်းအလဲ ကြားကာလ
၌ လူသားအတွက် ကူညီဖေးမမည့် ဆရာတစ်ဆူ ထွက်ပေါ်လာရေးကို ရှေးရှုရန်
ဖြစ်သည်။ အဖွဲ့၏အမည်ကို အရှေ့ဘက်က ကြယ်အဖွဲ့^၁ ဟု မှည့်ခေါ်သည်။
ကရိဂ္ဂနမူရတီအား အဖွဲ့၏ ခေါင်းဆောင်အဖြစ် တင်မြှောက်သည်။ ယင်းအဖွဲ့
ဖွဲ့စည်းပြီး မကြာမီ ၁၉၁၂ ခုနှစ်တွင် ကရိဂ္ဂနမူရတီသည် ဥရောပသို့ သွားသည်။
ဥရောပ၌ ဆယ်နှစ်ကြာမျှ နေထိုင်သည်။ အောက်စဖို့တက္ကသိုလ်တွင် ပညာသင်
ကြားသည်။ ထိုအတွင်း ပထမကမ္ဘာစစ် ဖြစ်လာသည်။ ကရိဂ္ဂနမူရတီသည်
လန်ဒန် ဆေးရုံ၌ ခေတ္တ အလုပ်ဝင်လုပ်ရလေသည်။

အင်္ဂလန်နှင့် ပြင်သစ်ပြည်၌ ဆယ်နှစ်မျှ လေ့လာသင်ကြားမှု ပြုလုပ်ပြီး
သောအခါ ၁၉၂၁ ခုနှစ်၌ ကရိဂ္ဂနမူရတီသည် အိန္ဒိယ၊ ဩစတြေးလျ၊ အမေရိက၊
ဥရောပနိုင်ငံများသို့ ခရီးလှည့်လည်သည်။ ထိုအချိန်အတွင်း ကရိဂ္ဂနမူရတီသည်
ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများမှ ဘာသာအမျိုးမျိုးဖြင့် ထုတ်ဝေသည့် ‘အရှေ့ဘက်က ကြယ်အဖွဲ့’
မဂ္ဂဇင်းတွင် မှန်မှန် ဆောင်းပါးများ ရေးသားပေးပို့သည်။ ‘အရှေ့ဘက်က ကြယ်
အဖွဲ့’ သည် သီယိုဆိုဖီ အသင်းဝင်များ၏ အားထုတ်မှုကြောင့် ကမ္ဘာအနှံ့ ပြန့်သွား
ပြီးလျှင် ထိုအချိန်၌ အဖွဲ့ဝင် ငါးဆောင်းကျော်မျှ ရှိလာသည်။ အဖွဲ့ဝင်များအနက်
သီယိုဆိုဖီအသင်းဝင် မဟုတ်သူများနှင့် ကမ္ဘာဘာသာတရား အမျိုးမျိုးကို သက်ဝင်

၁။ The Order of the Star in the East
ရုပ်ပြင်စာအုပ်တိုက်

ယုံကြည်သူများလည်း အမျိုးဘာသာမရွေး ပါဝင်လာကြသည်။ သူတို့အားလုံးသည် ကရိုရှုနမူရတီအား ကမ္ဘာလောကကို ကယ်တင်မည့်သူအဖြစ် မျှော်လင့်အားထားကြသည်။

ကရိုရှုနမူရတီသည် သူ၏ ပတ်ဝန်းကျင်၌ သူ့ကို မျှော်လင့်ကိုးစားနေသူများ ဝန်းရံနေသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထိုသူတို့သည် သူနှင့် ပတ်သက်ပြီး တယူသန်စွဲလမ်းနေသူများ ဖြစ်ကြသည်။ ဟော်လန်ပြည်၊ အိမ်မြို့၌ ကျင်းပသော ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ ကြွယ်အဖွဲ့၏ အစည်းအဝေး တစ်ခု၌ ကရိုရှုနမူရတီသည် သူ့ကို မျှော်လင့်ကိုးစားနေကြသူများအား မျှော်လင့်ချက်ကို ရုပ်သိမ်းပစ်လိုက်ကြရန် ပြောပြသည်။ သူ၏စကားမှာ ဤသို့ ဖြစ်သည်။ “သင်တို့သည် အမှန်တရားကို ဂရုမထားကြ။ သင်တို့ ဂရုထားသည်မှာ အမှန်တရား ထည့်ထားသည့် ခွက်ကိုသာ ဖြစ်သည်။ သင်တို့သည် ရေကို မသောက်လိုကြ။ ရေထည့်ထားသည့် ခွက်ကို ဘယ်သူပြုလုပ်သနည်း ဟု စုံစမ်းနေကြသည်။ တံဆိပ်ကို တခြား ဖယ်ပစ်လိုက်ပါ။ တံဆိပ်သည် တန်ဖိုးမရှိပါ။ ကြည်လင် သန့်ပြန်သည့် ရေဖြစ်လျှင် သောက်လိုက်ပါ။ ဤအစည်းအဝေးသို့ ရောက်လာကြသည့် သင်တို့အထဲက အများစုမှာ ကိုယ်ပိုင် စုဆောင်းထားကြသည့် နတ်များ၊ ဘုရားများ ရှိကြသည်။ သင်တို့၏ နတ်များ၊ ဘုရားများ ထဲတွင် ကျွန်ုပ်ကိုလည်း သင်တို့ ပေါင်းထည့်လိုကြကြောင်း ကျွန်ုပ် သိသည်။ ယင်းအချက်မှာ ကလေးဆန်သော ရယ်စရာမျှသာ ဖြစ်သည်”

သူ ငယ်စဉ်က ဖွဲ့စည်းခဲ့သည့် ‘အရှေ့ဘက်က ကြွယ်အဖွဲ့’ ကို ၁၉၂၇ ခုနှစ်တွင် ပြန်လည် ဖွဲ့စည်းသည်။ သို့ရာတွင် ထို့နောက် နှစ်နှစ်အကြာ ၁၉၂၉ ခုနှစ်တွင် ကရိုရှုနမူရတီသည် ထိုအဖွဲ့အစည်းကြီးကို ဖျက်သိမ်းပစ်လိုက်သည်။ သူ၏ တရားသည် လူနည်းစုအတွက် မဟုတ်။ လူတစ်စုအတွက် မဟုတ်။ အားလုံးအတွက် ဖြစ်သည်။ သူနှင့် လူတွေ၏ အကြား၌ မည်ကဲ့သို့သော အတားအဆီးမျိုးမှ မရှိသင့်။ ယင်းသို့ သူက အကြောင်းပြသည်။ အမှန်တရားသည် လမ်းမရှိသော နယ်မြေဖြစ်သည်။ သင်သည် အမှန်တရားရှိရာသို့ ဘယ်လမ်းကမှ ချဉ်းကပ်၍ မရ။ ဘယ် ဘာသာတရားနှင့်မျှ ချဉ်းကပ်၍ မရ။ ဘယ် ဂိုဏ်းဂဏ အဖွဲ့အစည်းနှင့်မှ ချဉ်းကပ်၍ မရ။ အမှန်တရားသည် အဆုံး အပိုင်းအခြား မရှိသည်ဖြစ်၍၊ ဘယ်လမ်းကမှ မရောက်နိုင်သည် ဖြစ်၍ အဖွဲ့အစည်း အဖြစ်ဖြင့် စုစည်း၍ မရသော အရာသာ ဖြစ်သည်။ ယင်းအချက်ကို သိမြင်နားလည်ပါက ယုံကြည်ချက် တစ်ခုခုကို အစည်းအရုံးတစ်ခု အနေဖြင့် စည်းရုံး၍ မဖြစ်နိုင် ဟူသော အချက်ကို သိမြင်နားလည် ပေလိမ့်မည်။ ယုံကြည်ချက် တစ်ခုခုသည် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးတစ်ယောက်နှင့်သာ ပတ်သက်သောအရာ ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ သင်သည်

ရည်ရွယ်ချက်

ယုံကြည်ချက်ကို စည်းရုံး၍ မရပေ။ စုစည်း၍ မရပေ။ အကယ်၍ စည်းရုံးမည် ဆိုပါက၊ စုစည်းမည် ဆိုပါက ယုံကြည်ချက်သည် သေသွားပေလိမ့်မည်။ ပုံသေ ဖြစ်သွားပေလိမ့်မည်။ ဂိုဏ်းဂဏတစ်ခု ဖြစ်သွားပေလိမ့်မည်။ ဘာသာတရား တစ်ခု ဖြစ်သွားပေလိမ့်မည်။

ဤသို့ ကရိဂ္ဂနမူရတိက ပြောပြသည်။

‘အရှေ့ဘက်က ကြယ်အဖွဲ့’ ကို ဖျက်သိမ်းလိုက်သည့် အချိန်၌ အဖွဲ့ဝင် ပေါင်းမှာ တစ်သိန်းမျှ ရှိနေပြီ။ အဖွဲ့ ဖျက်သိမ်းလိုက်ခြင်းကြောင့် ကမ္ဘာလူထု အံ့ဩသွားသည်။ ကရိဂ္ဂနမူရတိ၏ အပြုအမူကို ဝေဖန်ကြသူများလည်း ပေါ်လာ သည်။ အချို့ သတင်းစာများက “ယခုအခါတွင် ကရိဂ္ဂနမူရတိ၏ကြယ် ဝင်သွား လေပြီ။ သူ၏ အလင်းရောင်သည် ထာဝစဉ် ချုပ်ငြိမ်းသွားပြီ” ဟု ဝေဖန် ရေးသား ကြသည်။ ကရိဂ္ဂနမူရတိ၏ အပြုအမူကို ကြိုဆိုကြသူများကလည်း မနည်းပေ။ ထိုသူများအနက် ရမ်းဆေး မက္ကဒေါနယ် အစိုးရအဖွဲ့ဝင် တစ်ဦးဖြစ်သူ လန်စဘာရီ သည် တစ်ဦးအပါအဝင် ဖြစ်သည်။ လန်စဘာရီသည် အဖွဲ့အစည်း၏ နောင်ကြီး များကို ကရိဂ္ဂနမူရတိ ဖြတ်တောက်ပစ်လိုက်သည့် အတွက် ကျေနပ်အားရသွား သည်။

၁၉၂၄ ခုနှစ်က ဒတ်ချ်မူးမတ် တစ်ဦးသည် သူ၏ ရဲတိုက်နှင့် ခြေဩယျာဉ် ကို ကရိဂ္ဂနမူရတိအား လှူသည်။ ကရိဂ္ဂနမူရတိက ထိုရဲတိုက်နှင့် ခြေဩယျာဉ်ကို သူ၏ ကိုယ်ပိုင်ပစ္စည်းအနေဖြင့် လက်မခံပေ။ ထိုပစ္စည်းများကို မိမိ၏ နိုင်ငံတကာ ဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းအတွက် အကျိုးရှိရာ ရှိကြောင်း အသုံးပြုရန် ကော်မတီတစ်ခု ဖွဲ့ပြီး စီမံအုပ်ချုပ်စေသည်။ ၁၉၃၀ ခုနှစ် ရောက်လာသောအခါ ကရိဂ္ဂနမူရတိသည် ထိုကော်မတီနှင့် အဆက်အသွယ် ဖြတ်ပစ်လိုက်သည်။ ထိုရဲတိုက်နှင့် ခြေဩယျာဉ်ကို သူ့အတွက် သော်လည်းကောင်း၊ သူ၏ ပတ်ဝန်းကျင်တွင် စုရုံးနေကြသည့် လူများ အတွက် သော်လည်းကောင်း အသုံးပြုလိုစိတ် မရှိတော့ပေ။ သို့ဖြစ်၍ ထိုရဲတိုက်နှင့် ခြေဩယျာဉ်ကို မူလပိုင်ရှင် ဒတ်ချ်မူးမတ်အား ပြန်အပ်လိုက်သည်။

‘အရှေ့ဘက်က ကြယ်အဖွဲ့’ ကို ဖျက်သိမ်းလိုက်သော်လည်း သူ့ကို ကြည့် ညိုကြသူများမှာ တိုးတက်များပြား၍သာ လာသည်။ ယင်းအဖွဲ့အစား အိန္ဒိယ၊ အင်္ဂလန်၊ အမေရိကန် စသည်တို့၌ ‘ကရိဂ္ဂနမူရတိကျောင်း’၊ ‘ကရိဂ္ဂန မူရတိ ဖောင်ဒေးရှင်း’ များ တည်ထောင်ထားကြသည်။ ယင်း ဖောင်ဒေးရှင်းတို့သည် ကရိဂ္ဂ နမူရတိ၏ အသံသွင်း ကြိုးခွေများ၊ စာအုပ်များ၊ ဓာတ်ပြားများကို တစ်နှစ် တစ်နှစ် ရာထောင်ချီ၍ ရောင်းချနေကြသည်။ ဟာပါနှင့်ရိုး စာအုပ်ကုမ္ပဏီသည် ကရိဂ္ဂနမူရ တိ၏ လက်ရွေးစင် စာအုပ်များကို အတွဲနှင့် ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေ ရောင်းချနေသည်။

ရုရှားစာအုပ်တိုက်

ယခုအခါ၌ ကရိုရှုနမူရတီ၏ ဘဝသည် ယောဂီတစ်ဦး၏ ဘဝအတိုင်း ဖြစ်နေသည်။ ယောဂအကျင့်ကို ကျင့်သည်။ ဆေးလိပ်နှင့် မူးယစ်စေတတ်သည့် သေရည်သေရက်ကို ရှောင်သည်။ သက်သတ်လွတ်သာ စားသည်။ သို့ရာတွင် သူ၏ အပြင်ပန်း သန္တာန်ကမူ ယောဂီတစ်ဦး၏ ပုံပန်းသဏ္ဍာန်နှင့် မတူလှပေ။ အမေရိကန်၌ သူသည် အနောက်တိုင်း ဝတ်စုံကိုဝတ်လျက် ကုလားထိုင်ပေါ် ထိုင်ပြီး တရားဟောသည်။ သူ့အကြောင်းကို ရေးသားထားသည့် ‘တိုင်း’ မဂ္ဂဇင်း၌ “ကရိုရှုန မူရတီသည် အိန္ဒိယ၌ အမျိုးသားအဝတ်ဖြစ်သည့် အဝတ်ဖြူကို ဝတ်လျက် ယောဂအကျင့်ကို ကျင့်သည့်ပုံစံအတိုင်း တင်ပလွှင်ခွေ ထိုင်ပြီး တရား ဟောချင်ဟောမည် ဖြစ်သော်လည်း အနောက်တိုင်း ဓာတ်ပုံဆရာများကိုမူ ထိုပုံစံ အတိုင်း သူ့ကို ဓာတ်ပုံမရိုက်ရန် တောင်းပန်သည်” ဟူ၍ ရေးသားထားသည်။ ကရိုရှုနမူရတီသည် တင်းနစ်ပြိုင်ပွဲ၊ ဂေါ်ဖ်ပြိုင်ပွဲ၊ ဇာတ်ပွဲများကိုလည်း ဝါသနာပါ သည်။ သူ့ကို ‘နောက်လိုက်မလိုချင်သည့် ခေါင်းဆောင်’၊ ‘တော်လှန်သော ပြောင်းလဲမှုကို လိုလားသည့် ယောဂီ’ ဟု သူ၏ ဆန့်ကျင်ဘက် သဘာဝနှစ်ခုကို ထုတ်ပြပြီး ဝေဖန်ကြသည်။

ကရိုရှုနမူရတီသည် လွန်ခဲ့သည့် အနှစ်လေးဆယ်ကျော်အတွင်း၌ ကမ္ဘာ အနှံ့ ခရီးဖြန့်ပြီး တရားဟောကြားခြင်းဖြင့် လည်းကောင်း၊ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးခြင်း ဖြင့် လည်းကောင်း၊ စာအုပ်စာတမ်းများ ရေးသား ပြုစုခြင်းဖြင့် လည်းကောင်း သူ၏ အယူအဆကို ဖြန့်ဖြူးခဲ့သည်။ မကြာမီကလည်း အမေရိကန်သို့ သွား၍ သူ၏ အယူအဆများကို ဟောကြားဖြန့်ဖြူးသည်။ ကရိုရှုနမူရတီသည် တစ်ချိန် တုန်းက လူကြီးများ၏ အသည်းစွဲ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ယခုအခါ၌ကား လူငယ်များက သူ့ကို နှစ်သက်နေကြသည်။ “မကြာမီက နယူးယောက်မြို့ မြို့တော်ခန်းမ၌ ကျင်းပသော သူ၏ တရားပွဲ လေးခုလုံး၌ ကောလိပ်ကျောင်းသားအရွယ် ပရိသတ် များ၏ အလယ်တွင် လူကြီးအရွယ်များမှာ အနည်းအကျဉ်းလောက်သာ တွေ့ရ သည်” ဟူ၍ ‘တိုင်း’ မဂ္ဂဇင်း (၇-၆-၇၁) ၌ ရေးသားဖော်ပြထားသည်။ ကရိုရှုန မူရတီ၏ ဒဿနကို လူကြီးများထက် လူငယ်များက ပိုမို လက်ခံလာကြသည် ဟူသည့် အဓိပ္ပာယ်ပင် ဖြစ်သည်။

ကရိုရှုနမူရတီ၏ အတွေးအခေါ် အယူအဆ အကျဉ်းချုပ်ကား ဤသို့ ဖြစ်သည်။

“မိမိ၏ဘဝကို ချစ်မြတ်နိုးပါ။ မိမိ၏ဘဝကို ချည်နှောင်မထား ပါနှင့်။ သတ်မှတ်ထားသည့် ပုံစံတစ်ခုအတွင်းမှာ၊ ဘာသာတရား၊ ရှေး ဟောင်းအစဉ်အလာ၊ အဆုံးအမ၊ အဖွဲ့အစည်း၏ စည်းစနစ်များအတွင်း

ရုရှားအကျင့်စဉ်

မှာ မိမိ၏ဘဝကို အကျဉ်းချထားပါနှင့်။ ယင်းသို့ အကျဉ်းချထားလျှင် မိမိ၏ဘဝကို သတ်ပစ်သည်နှင့် ပမာတူသည်။ မိမိ၏ ဘဝသည် အမှန်တရားဖြစ်သည်။ အမှန်တရားသည် အသက်ရှင်နေသော ပုံသဏ္ဍာန် မဲ့ မီးလျှံဖြစ်သည်”

ယခု ကရိရုနမူရတီ ကွယ်လွန်သွားပြီ။

ကရိရုနမူရတီသည် ကဗျာဆရာတစ်ဦးလည်း ဖြစ်သည်။ ကဗျာများစွာကို ရေးသားထားသည်။ သူ၏ ကဗျာများ၌ သူ၏ အတွေးအခေါ်၊ သူ၏ အယူအဆ၊ သူ၏ ဒဿနသဘောများ ပေါ်လွင်နေသည်။ သူ၏ ကဗျာတစ်ပုဒ်မှာ ဤသို့ ဖြစ်သည်။

အို အဆွေ၊

သင်သည် သစ္စာတရားကို ချည်နှောင်မထားနိုင်။

သစ္စာတရားသည် လေကဲ့သို့ လွတ်လပ်သည်၊

အပိုင်း အခြား မရှိ၊ ဖျက်ဆီး၍ မရ၊ တိုင်းတာ၍ မရ။

သစ္စာတရားသည် နေရာမရှိ၊

ဘုရားကျောင်းလည်း မရှိ၊ ယန်ပလွင်လည်း မရှိ။

သင် ပြောပြနိုင်ပါမည်လား၊

ပျားသည် ချိုသောပျားရည်ကို

တစ်ခုတည်းသော ဘယ်ပန်းထံမှ ယူဆောင် သို့မှီး ထားသနည်း။

အိုအဆွေ-

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဟု ပြောသည့် အယူကို မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိများထံတွင် လည်းကောင်း၊

သမ္မာဒိဋ္ဌိဟု ပြောသည့် အယူကို သမ္မာဒိဋ္ဌိများထံတွင် လည်းကောင်း၊

ထားပစ်ခဲ့ပါ။

သင်ကမူ မိမိ၏ အတွေ့အကြုံ အစုအပုံထဲက

သစ္စာတရားကို ယူဆောင် သို့မှီးပါ။

ဉာဏာ ပုဏ္ဏိက

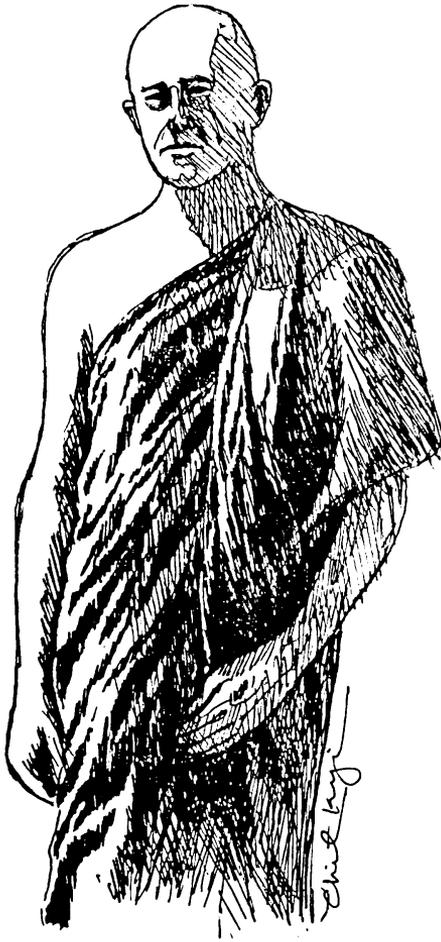
[၁၉၀၁-၁၉၉၄]

ဗုဒ္ဓဘာသာလောက၌ ဉာဏပုဏ္ဏိက မဟာထေရ် ဟူ၍ ထင်ရှားကျော်ကြားလာသော ဗုဒ္ဓစာပေ ပညာရှင်သည် ၁၉၀၁ ခု ဇူလိုင်လ ၂၃ ရက်နေ့တွင် ကျာမနိပြည် ဖရင့်ဖတ်^၁ အနီးရှိ ဟန်နော့^၂ ၌ အိဆက်^၃နှင့် ဆိုပီဗင်နီဂျား^၄ဂျူးဇနီးမောင်နှံတို့၏ တစ်ဦးတည်းသော သားအဖြစ် မွေးဖွားလာခဲ့သည်။ သူငယ် ၆ နှစ်အရွယ် ရှိသော အခါ သူ၏ မိဘများသည် ကိုနှင့်ရှုတီ^၅အမည်ရှိ စီလီစီယာ^၆အထက်ပိုင်း၌ ရှိသော စက်မှုမြို့သို့ ပြောင်းရွှေ့သွားသည်။ ထိုမြို့၌ သူငယ်၏ ဖခင်သည် ပိနပ်ဆိုင် ဖွင့်သည်။

သူငယ် ဆိဂမန်^၇သည် ကိုနှင့်ရှုတီ၌ ရှိသော ကျောင်းတွင် နေပြီးလျှင် လက်တင်၊ဂရိ၊ပြင်သစ် ဘာသာများကို သင်ကြားသည်။သူ၏ မိဘများသည် ဂျူးဘာသာတရား၏ ကျင့်ဝတ်စည်းကမ်းများနှင့် လူသားကျင့်ဝတ်များကို လေးစားသော ဂျူးလူမျိုးများ ဖြစ်သည်။ဆိဂမန်သည် ဘာသာတရားနှင့် ပတ်သက်သော ကျမ်းစာများကို သင်ကြားလျက် အသက်ငယ်ရွယ်စဉ်ကပင် ဘာသာတရားကို စိတ်ပါဝင်စား လာခဲ့သည်ဖြစ်၍ ဟိဘရူး^၈ ဘာသာဖြင့် ရှိသော ဘာသာရေး သင်ခန်းစာများနှင့် ဂျူးဘာသာတရား သင်ခန်းစာများကို သင်ကြားဆည်းပူးသည်။

အလယ်တန်းကျောင်း၌ ပညာသင်ကြား ပြီးသောအခါ ဆိဂမန်သည် ၁၆ နှစ် အရွယ်တွင် အနီးအနားရှိ မြို့တစ်မြို့သို့ သွားလျက် စာအုပ်ဆိုင် တစ်ဆိုင်တွင် အလုပ် လုပ်နေပြီးလျှင် စာအုပ်အရောင်းအဝယ် လုပ်ငန်းနှင့် ပတ်သက်သော အချက်အလက်များကို သင်ကြားလေ့လာသည်။ငယ်ရွယ်စဉ်ကပင် ဆိဂမန်သည် စွဲစွဲမြဲမြဲ စာဖတ်သူတစ်ဦး ဖြစ်ခဲ့သည်။မိဘများ၏ အခြေအနေကြောင့် တက္ကသိုလ်တွင် ပညာမသင်နိုင် ခဲ့သော်လည်း ဆိဂမန်သည် စာအုပ်များကို အငမ်းမရ ဖတ်ပြီး အနောက်တိုင်း ဂန္ထဝင် စာအုပ်များနှင့် ဒဿန စာအုပ်များကို မလွတ်တမ်း ဖတ်လာခဲ့သူ ဖြစ်သည်။စာအုပ်များကို စွဲစွဲမြဲမြဲ ဖတ်လာခဲ့သောကြောင့် သူ၏

၁။ Frankfurt   ၃။ Isaak   ၅။ Konigshutte   ၇။ Siegmund
၂။ Hanau   ၄။ Sophie Feniger   ၆။ Silesia   ၈။ Hebrew

ညောင်ပုဏ္ဏား [၁၉၀၁-၁၉၉၄]

နှုတ်သီးသော စိတ်နှလုံးထဲတွင် အစဉ်အလာ ယူဆလာခဲ့သော ဂျူးဘာသာတရား ယုံကြည်ချက်များနှင့် ပတ်သက်၍ သံသယ ဝင်ရောက်လာသည်။ ယင်း သံသယ သည် ဆိဂမန်အား စာအုပ်များ၏ အကူအညီဖြင့် ဘာသာတရား အမှန်ကို လေ့လာစုံစမ်းလိုသည့် စိတ်ဓာတ် ဖြစ်ပွားပေါ်ပေါက် လာစေခဲ့သည်။

စာအုပ်များကို ဖတ်ရင်း ဖတ်ရင်းနှင့် ဆိဂမန်သည် ဗုဒ္ဓဘာသာ ကျမ်းစာ များနှင့် ပါဠိစာပေ ကျမ်းစာများကို ဖတ်မိလာသည်။ ထိုအခါ ဗုဒ္ဓဘာသာကို လေ့လာလိုသည့်စိတ် ပေါ်ပေါက်လာပြီးလျှင် ယင်းစိတ်ဓာတ်သည် စာဖတ်လေ လေ တိုးပွား အားကောင်းလာလေလေ ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် သူ၏ ဝေဖန် ရေး အသိဉာဏ် တောင်းဆိုမှုနှင့် သူ၏ စိတ်နှလုံးက တောင်းဆိုသော ဘာသာ တရား အမြင်ကို နှစ်သိမ့်ကျေနပ်အောင် ဖြည့်ဆည်းပေးသော ဘာသာတရားတစ်ခု ဖြစ်မှန်း ဆိဂမန် တွေ့မြင်သိရှိ လာသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ဒုက္ခ၏ အခြေခံနှင့် ပတ်သက်သော ဆိဂမန်၏ သံသယကို ဖြေရှင်းပေးပြီးလျှင် လူ့ဘဝ၏ ရည်မှန်း ချက်ပန်းတိုင်နှင့် ယင်းပန်းတိုင်သို့ ရောက်ရာ ရောက်ကြောင်း နည်းလမ်းကို ဆိဂမန်အား ညွှန်ပြသည်။ ဆရာ သို့မဟုတ် မိတ်ဆွေသင်္ဂဟ မရှိဘဲ မိမိဘာသာမိမိ ဗုဒ္ဓစာပေ ကျမ်းဂန်များကို လေ့လာဖတ်ရှု စေကာမူ ဆိဂမန်သည် ဗုဒ္ဓ၏ တရား ဒေသနာတော်ကို နှစ်ခြိုက်သွားသည်ဖြစ်၍ အသက်နှစ်ဆယ် အရွယ်တွင် သူ့ ကိုယ်သူ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တစ်ယောက် ဖြစ်သည် ဟူ၍ ထင်မှတ်ယူဆ ထားလိုက် သည်။

၁၉၂၂ ခုနှစ်တွင် ဆိဂမန်သည် သူ၏ မိဘနှစ်ပါးနှင့်အတူ ဘာလင်သို့ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်သည်။ ဘာလင်၌ ဆိဂမန်သည် အခြား ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များကို တွေ့သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် အစုအဝေးနှင့် ဆက်သွယ်သည်။ ဗုဒ္ဓစာပေ ကျမ်းဂန် များကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဖတ်ရှုလေ့လာခွင့် ရရှိလာသည်။ သူ့ဘဝ နောက်ပိုင်း၌ အရေးကြီးသော ပညာရှင် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးနှင့် ပထမဦးဆုံး တွေ့ဆုံသည်မှာလည်း ဘာလင်၌ပင် ဖြစ်သည်။ ထိုပညာရှင် ပုဂ္ဂိုလ်မှာ ဂျာမန်ရဟန်းတော် ဉာဏတီ လောကီ ဖြစ်သည်။ ဉာဏတီလောကသည် ၁၉၀၃ ခုနှစ်၌ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရဟန်း ခံပြီး ၁၉၁၁ ခုနှစ်တွင် သီရိလင်္ကာ အနောက်တောင်ပိုင်းရှိ လာဂူန်း၌ အနောက် တိုင်းသား ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းတော်များအတွက် ဒီပရိပသာ အမည်ရှိ သာသနာ့ ရိပ်သာ တစ်ခုကို ဖွင့်လှစ်တည်ထောင်သည်။ ဉာဏတီလောကမထေရ်သည် ပါဠိ ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများကို ဘာသာပြန်ဆိုသော ပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်သည်။ ထိုရဟန်းတော်၏ ဗုဒ္ဓစာပေနှင့် ပတ်သက်သော အရေးအသားများနှင့် ဘာသာပြန်များကို ဆိဂမန်

သည် ဘာလင်၌ လေ့လာဖတ်ရှု ရသောအခါ ဗုဒ္ဓ၏ တရားဒေသနာတော်နှင့် ပတ်သက်၍ အသိအမြင် တိုးပွားလာသည်။

၁၉၂၄ ခုနှစ်၌ ဆိဂမန်၏ မိဘနစ်ပါးသည် ပရပ်ရှား အရှေ့ဘက်(ယခု ကာလင်နင်ဂရက်၊ရုရှား)ရှိ ကိုနစ်ဘာ^၂ သို့ ပြောင်းရွှေ့သွားသည်။ထိုမြို့၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ တရားပွဲတစ်ခုတွင် ဆိဂမန်သည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် တစ်ဦးနှင့် တွေ့ဆုံ သည်။ထိုပုဂ္ဂိုလ်က ဆိဂမန်အား ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် အသိုင်းအဝန်းနှင့် မိတ်ဆက်ပေး သည်။ မိမိ၏ အပေါင်းအဖော်များနှင့်အတူ ဆိဂမန်သည် ထိုမြို့၌ ဗုဒ္ဓစာပေ လေ့လာရေး အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ တည်ထောင်ပြီးလျှင် အချိန်မှန်မှန် ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများကို လေ့လာဖတ်ရှုခြင်း၊မေ့နှင့် ပတ်သက်သော ဆွေးနွေးခြင်းများကို ပြုလုပ်သည်။ ဆိဂမန်သည် သူ့ဖခင်၏ ဆိုင်တွင် ဗုဒ္ဓစာပေ စာကြည့်တိုက် တစ်တိုက်ကိုလည်း ဖွင့်လှစ်ထားသည်။ယင်း စာကြည့်တိုက်ကြောင့် ဆိဂမန်သည် ထိုအချိန်က ကိုနစ် ဘာတက္ကသိုလ်၌ စာပေပို့ချနေသော နာမည်ကျော် ဂျာမန်လူမျိုး အိန္ဒိယစာပေ ပညာရှင် ပါမောက္ခ ဟဲလမုဗ္ဗန်ဂလက်ဆင်နက်^၃နှင့် အဆက်အသွယ် ရရှိ သွားသည်။

ဘာလင်ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် အသိုင်းအဝန်းထဲက ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးသည် သီရိ လင်္ကာသို့ သွားပြီးလျှင် ဉာဏတိလောကမထေရ်၏ အုပ်ချုပ်မှုအောက်၌ရှိသော ဒီပ ရိပ်သာ၌ ရဟန်းပြုသည်။နောက်ပိုင်းတွင် ထိုရဟန်းသည် မြန်မာနိုင်ငံသို့ လာပြီးလျှင် မြန်မာနိုင်ငံ၌ ပျံလွန်တော်မူသွားသည်။ဘိက္ခုညာဏဓရ အမည်ရှိ ထိုရဟန်းသည် သီရိလင်္ကာနှင့် မြန်မာနိုင်ငံမှ ဂျာမနီရှိ သူ၏ မိတ်ဆွေများထံသို့ အရှေ့တိုင်း၌ နေရသော သူ၏ ရဟန်းဘဝ အကြောင်းကို ဖော်ပြထားသည့် ပေးစာများကို ပေးပို့ခဲ့သည်။ယင်းပေးစာများကို ဖတ်ပြီးလျှင် ဆိဂမန်သည် ရဟန်း ပြုလိုသည်စိတ် ပေါ်ပေါက်လာသည်။အရှေ့တိုင်း၌ တခြား အနောက်တိုင်းသား ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းတော်များ ရှိနေကြသည် ဆိုသည်ကို လည်းကောင်း၊ မိမိအား လမ်းညွှန်ပြမည့် အရည်အချင်းပြည့်ဝသော ရဟန်းတော်တစ်ပါး ရှိသည်ဆိုသည် ကို လည်းကောင်း၊မိမိ ရဟန်းပြုဖို့အတွက် သင့်လျော်သော အဆင်ပြေမှုများ ရှိသည်ဆိုသည်ကို လည်းကောင်း ဆိဂမန် သိရှိနားလည် သွားသည်။

သို့ရာတွင် ဆိဂမန်၏ အကြံသည် တော်တော်နှင့် အကောင်အထည် ပေါ်မလာခဲ့ပေ။၁၉၃၂ ခုနှစ်တွင် သူ၏ဖခင် ကွယ်လွန်သွားသည်။ဆိဂမန်သည် သူ၏ မုဆိုးမ မိခင်အား တစ်ယောက်တည်း ထားပစ်ခဲ့ဖို့ရန် ဝန်လေးနေသည်။ ၁၉၃၂ ခုနှစ်၌ မိခင်နှင့် သားသည် ဘာလင်သို့ တစ်ဖန် ပြောင်းရွှေ့လာသည်။

၁။ Kaliningrad, in Russia ၂။ Konigsberg ၃။ Helmuth von Glesenapp

သင်္ဘောနှင့် လာခဲ့သည်။ ကိုလမ္ဗိ သင်္ဘောဆိပ်သို့ ရောက်သောအခါ သင်္ကန်း ၀တံ ရုံထားသော ရဟန်းတော်စာပီးက သူ့ကို လာကြိုနေသည်။ ထိုရဟန်းတော်မှာ သူ၏ အလားအလာရှိသော တပည့်အား ကိုလမ္ဗိသို့ လာ၍ စောင့်ကြိုနေသော ဉာဏတိလောက မဟာထေရ် ဖြစ်သည်။ ယုံနေ့၌ပင် ဉာဏတိလောက မဟာ ထေရ်သည် သူ၏ တပည့်ကို ခေါ်ဆောင်ပြီးလျှင် ဒီပ ရိပ်သာ အနီးရှိ ဒိုဒန်ဒုဝ မြစ်ကမ်းမြို့သို့ ကားဖြင့် လာခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှ စ၍ စွန့်စားခန်း စတင် ပြု လုပ်သည်။

လပေါင်းများစွာ ဆိပ်မန်သည် ဒီပ ရိပ်သာ၌ ဥပသကာ တစ်ဦးအနေနှင့် နေပြီး ရဟန်းခံပို့ရန် ပြင်ဆင်နေသည်။ ၁၉၃၆ ခုနှစ် ဇွန်လ ၄ ရက်နေ့၌ ဆိပ်မန် သည် ဒီပ ရိပ်သာ၌ ရှင်သာမဏေ ပြုသည်။ သူ၏ ဆရာက သူ့ကို ဉာဏပုဏ္ဏိက ဟူ၍ ဘွဲ့အမည် ပေးလိုက်သည်။ ၁၉၃၇ ခုနှစ် ဇွန်လ ၂၉ ရက်နေ့တွင် ဆိပ်မန်သည် ဥပသမ္ပဒ ရဟန်းအဖြစ် ခံယူသည်။

ဒီပ ရိပ်သာ၌ ရဟန်းတော် ဉာဏပုဏ္ဏိကသည် သူ၏ဆရာ ဉာဏတိ လောက မဟာထေရ်ထံမှ ဗုဒ္ဓ ဒေသနာတော်များနှင့် ပါဠိဘာသာကို သင်ကြား လေ့လာသည်။ သူ့ဟာသူ အင်္ဂလိပ်ဘာသာကိုလည်း သင်ကြားသည်။ ဆိပ်မန်သည် ယခင်က အင်္ဂလိပ်ဘာသာကို လေ့လာသင်ကြားခြင်း မပြုလုပ်ခဲ့ရပေ။

၁၉၃၉ ခုနှစ်တွင် မြစ်ကမ်းပါးဒေသ၏ အပူကို မခံနိုင်သောကြောင့် ဉာဏပုဏ္ဏိက မထေရ်သည် ရာသီဥတု သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော တိုင်းပြည် အထက်ပိုင်းရှိ ဂမ္ဘိလာမြို့သို့ ပြောင်းရွှေ့ပြီးလျှင် လယ်တောထဲတွင် ကျောင်း ကလေးဆောက်၍ အနီးအနားရှိ ရွာတွင် ဆွမ်းခံစားလျက် နေထိုင်သည်။ ထိုအချိန်၌ ဉာဏပုဏ္ဏိက မထေရ်သည် သံယုတ္တနိကာယ် ကောက်နှုတ်ချက်ကို ပါဠိဘာသာမှ ဂျာမန်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။ ဂမ္ဘိလာသို့ ထွက်ခွာသွားပြီးနောက် မကြာမီအတွင်း ကိုလမ္ဗိသို့ လာသောအခါ ဉာဏပုဏ္ဏိက မထေရ်သည် မြန်မာနိုင်ငံ၌ ၁၉၃၆ ခုနှစ်က ရဟန်းခံခဲ့သော သောမနှင့် ခေမိန္ဒ အမည်ရှိ သီရိလင်္ကာ ရဟန်းနှစ်ပါးနှင့် မိတ်ဆွေဖြစ်သွားသည်။ မိတ်ဆွေ ရဟန်းသုံးပါးသည် မဟာဗေလီ မြစ်ကမ်းပါးရှိ ဂမ္ဘိလာ ဝေလရွာ အပြင်ဘက်၌ရှိသော ဂမ္ဘိလာနေရာ၌ ရိပ်သာတစ်ခု တည် ထောင်ပြီး အတူနေကြရန် ဆုံးဖြတ်လိုက်ကြသည်။ မကြာမီအတွင်းမှာပင် ဒါယကာ တချို့၏ ကူညီထောက်ပံ့မှုဖြင့် ရဟန်းတော် ၃ ပါးသည် 'မဟာနဒီ သခံမ်း ကျောင်း' တည်ဆောက်ကြသည်။ ယင်း သခံမ်းကျောင်း၌ မြစ်ကို အပေါ်က စီးမြင် နေရသော အဆောင် ၃ ဆောင်နှင့် ဆွမ်းစားဆောင်တစ်ဆောင် ရှိသည်။ ထိုသခံမ်း

၁။ Dodandua

ကျောင်း၌ ရဟန်းတော် ၃ ပါးသည် ရဟန်းပိသစ္စာ ရိုးရိုးသားသား နေထိုင်ကြပြီး မြက်ဖျာပေါ်၌ အိပ်ကြသည်။စားပွဲပုကလေးများကိုသာ အသုံးပြုသည်။ ဆွမ်းခံ၍ ရသမျှဖြင့်သာ မျှတနေကြသည်။

ဂဗ္ဗိလာဉ္စ ၁၉၃၈ ခုနှစ် နောက်ပိုင်းမှ ၁၉၃၉ ခုနှစ် နှစ်လယ်အထိ ကြာသွားသည်။ဉာဏပုဏ္ဏိကသည် ထိုအချိန်ကာလကို သူ့ရဟန်းဘဝ၏ ကျေနပ်အားရဆုံး အချိန်ကာလ တစ်ခုအဖြစ် သတ်မှတ်ယူဆသည်။ဉာဏပုဏ္ဏိက နေဝင်ရီတရော အချိန်တိုင်း သီတင်းသုံးဖော် သုံးဦးသည် မြစ်ထဲတွင် ရောင်ပြန်ဟပ်နေသော နေဝင်ချိန်၏ အလှကို ကြည့်ကြသည်။လပြည့်ဝန်း၏ ထွန်းပသောရောင်ခြည် မြစ်ရေပြင်၌ ရောင်ပြန်ဟပ်နေစဉ် မြစ်ကမ်း သဲသောင်ပြင်ပေါ်၌ ဘာဝနာပွားများ အားထုတ်ကြသည်။ထိုအချိန်အတွင်း ဉာဏပုဏ္ဏိကသည် သတိပဋ္ဌာန သုတ်နှင့် အဖွင့်ကို ဂျာမန်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။သောမ မထေရ်က ယင်းကျမ်းကို ပင် အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။(ယင်း ဘာသာပြန်သည် ၁၉၄၁ ခုနှစ်၌ ‘The Way of Mindfulness’ အမည်အားဖြင့် ပထမဆုံးအကြိမ် ထွက်ပေါ်လာသည်။)

၁၉၃၈ ခုနှစ်တွင် နာဇီများက ဩစတရိယားနိုင်ငံကို ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက် ကြသောအခါ ဉာဏပုဏ္ဏိက၏ မိခင်သည် ဆွေမျိုးဉာတိများနှင့် အတူတကွ ထိုနိုင်ငံမှ ထွက်ခွာသွားကြရသည်။ဉာဏပုဏ္ဏိကသည် သူ၏ မိခင်နှင့် ဆွေမျိုးဉာတိများအတွက် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ၌ နေရေးထိုင်ရေး စီစဉ်ပေးရသည်။၁၉၃၉ ခုနှစ် မတ်လထဲတွင် သူ့မိခင်နှင့် သူ့ဆွေမျိုးဉာတိများ ကိုလူမျိုး ရောက်ရှိလာကြသည်။ကိုလူမျိုး ရောက်ရှိလာပြီးနောက် မစ္စကန် ဖင်နိုဂျာသည် သူ့သား ရဟန်း၏ တပည့်ဒါယကာ တစ်ဦးဖြစ်သော သီဟိုဠ်ရှေ့နေတစ်ဦး၏ အိမ်တွင် နေထိုင်သည်။ဉာဏပုဏ္ဏိကသည် သူ ဆွမ်းခံ၍ရသော ဆွမ်းများကို သူ့မိခင်အတွက် ခွဲဝေပေးသည်။မြတ်စွာဘုရားက ရဟန်းများအား မိမိတို့၏ မိဘများကို လိုအပ်သော အချိန်၌ ဆွမ်းခံ ကျွေးနိုင်သည် ဟူ၍ ခွင့်ပြုထားသည်။

အနိစ္စတရား ကြီးစိုးလွှမ်းမိုးနေသော ကမ္ဘာလောက၌ မည်သည့်အရာမှ တည်မြဲမှု မရှိသည့်အတိုင်း ဂဗ္ဗိလာဉ္စ အဆင်ပြေပြေ နေရခြင်းသည်လည်း တာရှည်မခံပေ။၁၉၃၉ ခုနှစ်၌ ထိုဒေသတွင် ငှက်ဖျားရောဂါ ဖြစ်ပွားလာသည်။ ရဟန်းတော် သောမသည် ပြင်းပြင်းထန်ထန် ငှက်ဖျား ဖျားသည်။ရဟန်းတော် ခေမိန္ဒလည်း ငှက်ဖျားဒဏ် ခံရသည်။ ဉာဏပုဏ္ဏိကသည် ငှက်ဖျား မမိအောင် ကြိုးစားနေသည်။သို့သော်လည်း ငှက်ဖျားရန်ကြောင့် ထိုဒေသ၌ ဆက်လက် မနေနိုင်သည့် အခြေအနေ ရောက်ရှိသွားသည်။သောမ ရဟန်းတော် အဖျား သက်သာလာသော အခါ သီတင်းသုံးဖော် သုံးဦးတို့သည် ဘန္တရာဝေလသို့ ပြောင်းရွှေ့ သွားကြသည်။

ပထမတွင် ရဟန်းတော်ခေမိန္ဒ ငှက်ဖျားရောဂါ သက်သာလာသည်အထိ အိမ်လွတ် တစ်ခုတွင် နေထိုင်ကြသည်။ ထိုနောက် လက်ဖက်ခြောက် စက်ရုံကိုလည်း စွန့်ခွာ သွားကြသည်။

ထိုအချိန် အတောအတွင်း ဉာဏပုဏ္ဏိက၏ မိခင်သည် ပထမ ကန္တိသို့ ပြောင်းရွှေ့ပြီး ကန္တိမှ တစ်ဆင့် ကိုလမ္ဗီသို့ ပြောင်းရွှေ့ပြီးလျှင် ကိုလမ္ဗီ၌ ဒီပ ရိပ်သာ၏ နာယကများ ဖြစ်ကြသော နာမည်ကျော် သီဟိုဠ်ဇနီးမောင်နှံ ဆာအား နက်နှင့် လေဒီ ဒီ ဆီလဗာ တို့နှင့်အတူ နေထိုင်သည်။ ထိုအချိန်အတွင်း ဉာဏ ပုဏ္ဏိကသည် သူ့မိခင်ထံ မကြာခဏ သွားရောက်သည်။ သား ရဟန်းတော်၏ သွန်သင် ပြသမှုကြောင့် မိခင်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တစ်ဦး ဖြစ်လာပြီးလျှင် ငါးပါးသီလ အမြဲစောင့်ထိန်းပြီး ဥပုသ်နေ့တိုင်း ရှစ်ပါးသီလ စောင့်ထိန်းသူ ဖြစ်လာသည်။

အင်္ဂလန်နှင့် ဂျာမနီ စစ်မက်ဖြစ်ပွား လာသောအခါ ထိုအချိန်က ဗြိတိသျှ ကိုလိုနီနိုင်ငံဖြစ်သော သီရိလင်္ကာတွင် နေထိုင်ကြသည့် ဂျာမန်လူမျိုး အားလုံးအား ဘန္တရာဓလေ အနီးရှိ ဥဗပြည်နယ်^၁ ဒီယတလာဝ^၂ အရပ်သားအကျဉ်းစခန်းသို့ ခေါ်သွားသည်။ ဉာဏပုဏ္ဏိကနှင့် သူ၏ဆရာ ဉာဏတိလောကတို့လည်း ထို အကျဉ်းစခန်း၌ ၁၉၃၉ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလမှ စ၍ ၁၉၄၀ ခု တစ်လျှောက်လုံး နေကြရသည်။ ဂျူးလူမျိုး ဖြစ်သောကြောင့် ဉာဏပုဏ္ဏိက မထေရ်သည် ၁၉၄၀ ခုနှစ်တွင် ၃ပတ်ကြာမျှ ခေတ္တ အကျဉ်းစခန်းမှ လွတ်လာသည်။ ယင်း အချိန်ကာလ အတောအတွင်း ဉာဏပုဏ္ဏိကသည် သောမ ရဟန်းနှင့် ခေမိန္ဒ ရဟန်းကို ဒီပ ရိပ်သာသို့ ခေါ်လာခဲ့ပြီးလျှင် စစ်ကာလ အတောအတွင်း ရိပ်သာကို ကြည့်ရှု စောင့်ရှောက်ရန်နှင့် ဉာဏတိလောက၏ သီဟိုဠ်လူမျိုး တပည့်ကြီး ဉာဏလောက မထေရ်နှင့် အတူတကွနေရန် တာဝန်ပေးအပ်သည်။ ၁၉၄၀ ခုနှစ် ဇွန်လ၌ ပြင်သစ် ကျသွားပြီးနောက် ဗြိတိသျှအစိုးရသည် ဂျူးဒုက္ခသည်များနှင့် ပတ်သက်၍ မူဝါဒ ပြောင်းသွားပြီးလျှင် ဒုက္ခသည်များသည် လုံခြုံရေးအတွက် အန္တရာယ်ပေးနိုင်သည် ဟူ၍ ယူဆလာသည်။ ထို့ကြောင့် ဉာဏပုဏ္ဏိက အပါအဝင် ဂျာမန်ဂျူးလူမျိုးတို့ကို ၃ ပတ်ကြာမျှ လွတ်လွတ်လပ်လပ် နေကြရပြီးနောက် တစ်ဖန် ဖမ်းဆီးပြီးလျှင် ဒီယတလာဝ အကျဉ်းစခန်းထဲတွင် ထည့်ထားလိုက်ပြန်သည်။

စင်္ကာပူနိုင်ငံကို ဂျပန် သိမ်းပိုက်ပြီးသည့်နောက်တွင် သီရိလင်္ကာအား စစ်ဇန် တစ်ခုအဖြစ် သတ်မှတ်ယူဆလာသည်။ ထို့ကြောင့် အရပ်သား အကျဉ်းသား အားလုံးကို လုံခြုံမှုရှိသော နေရာတစ်နေရာသို့ ပြောင်းရွှေ့ထားလိုက်သည်။ ဂျာမန်

၁။ Uva ၂။ Diyatalawa
ဗုဒ္ဓဘာသာစာအုပ်တိုက်

ရဟန်းတော်များကိုလည်း ၁၉၄၀ ခုနှစ် နောင်းပိုင်း၌ ဟိမဝန္တာတောင်ခြေ ဒါဟရာဒုန်း^၁ ရှိ အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်း အရပ်သား အကျဉ်းစခန်းသို့ ပို့လိုက်သည်။စစ်ကာလအတောအတွင်း သူ့ဘဝ၏ နောက်ပိုင်း ၅ နှစ် အချိန်အတွင်း (၁၉၄၁-၁၉၄၆) အခက်အခဲများ ကြားထဲတွင် ဉာဏပုဏ္ဏိက နေရသည်မှာ ထိုအကျဉ်းစခန်း၌ နေရသော အချိန်ကာလ ဖြစ်သည်။သို့ရာတွင် အကျဉ်းစခန်းတွင် နေရသော်လည်း သူ၏ ဗုဒ္ဓကျမ်းစာ ရေးသားပြုစုခြင်း အလုပ်ကိုမူ ထိခိုက်ခြင်း မရှိပေ။ဒီယတလာဝ အကျဉ်း၌ နေစဉ်အတွင်း ဉာဏပုဏ္ဏိကသည် သုတ္တနိပါတ်ကို ဂျာမန်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။ယင်းဘာသာပြန်၌ ကျယ်ပြန့်သော မှတ်ချက်များကို ထပ်ဖြည့်သည်။ သူ့ကို အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ ပို့လိုက်သောအခါ ဉာဏပုဏ္ဏိကသည် စာအုပ်ပေါင်း များစွာကို သယ်ဆောင်သွားပြီးလျှင် ဗုဒ္ဓကျမ်းစာ လေ့လာမှုနှင့် ဘာသာပြန်ဆိုမှု များကို ဆက်လက်ပြုလုပ် နေသည်။အပြင်ကမ္ဘာလောက၌ ပြင်းပြင်းထန်ထန် စစ်မက် ဖြစ်ပွားနေစဉ် ဉာဏပုဏ္ဏိကသည် ဒါဟရာဒုန်း အကျဉ်းစခန်း၌ နေလျက် အဘိဓမ္မာ ၇ ကျမ်း၏ အဦးဆုံးကျမ်း ဖြစ်သော ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်းနှင့် ယင်းကျမ်း၏ အဖွင့် အဋ္ဌကထာ အဋ္ဌသာလိနီကျမ်းကို ဂျာမန်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။ယင်းကျမ်းများကို ဘာသာပြန်ဆိုနေစဉ် အတောအတွင်း၌ပင် ဉာဏပုဏ္ဏိကသည် အဘိဓမ္မာနှင့် ပတ်သက်သော မှတ်စုများကိုလည်း ရေးသားသည်။ ယင်းမှတ်စုများသည် စစ်ပြီးသည့်နောက်တွင် အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့်ရေးသားသော သူ၏ နောက်ပိုင်း အဘိဓမ္မာ လေ့လာသင်ကြားချက်များ^၂ အတွက် ကျောရိုးဖြစ်လာခဲ့သည်။ဉာဏပုဏ္ဏိကသည် ဂျာမန်ဘာသာဖြင့် သတိပဋ္ဌာန်၌လာသော ဝိပဿနာနည်းကိုလည်း ဂျာမန်ဘာသာဖြင့် ရေးသားသည်။ယင်းစာအုပ်သည် နောက်ပိုင်းတွင် ပြင်ဆင်ချက်များဖြည့်စွက်ချက်များနှင့်အတူ ဗုဒ္ဓ ဝိပဿနာ၏ အနှစ်သာရ^၃ အမည်ရှိ စာအုပ်အဖြစ် ထွက်ပေါ်လာသည်။

ဒါဟရာဒုန်း အကျဉ်းစခန်း၌ ဉာဏပုဏ္ဏိက မထေရ်သည် သူ့ထက် အသက် အနည်းငယ်ကြီးသော အခြား ဂျာမန်လူမျိုးတစ်ယောက်နှင့် တွေ့ဆုံသည်။ ထိုဂျာမန်လည်း အရှေ့တိုင်း၏ ဗုဒ္ဓဘာသာ အစဉ်အလာများကို လေ့လာလိုက်စားထားသူ ဖြစ်သည်။လာမ အနာဂါရိက ဂေါပိန္နဲ^၄ အမည်ရှိ ထိုဂျာမန်သည် ပထမတွင် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ၌ ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာ အနာဂါရိကအဖြစ် နေပြီး နောက်ပိုင်းတွင် အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ သွားလျက် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ တိဗက် ဗုဒ္ဓဘာသာကို လေ့လာလိုက်စားပြီး ကျင့်ကြံအားထုတ်နေသူ ဖြစ်သည်။ထိုပုဂ္ဂိုလ်နှစ်ယောက်သည်

၁။ Dehra Dun
၂။ Abhidhamma Studies

၃။ The Heart of Buddhist Meditation
၄။ Lama Anagarika Govinda

အလျင်အမြန်ပင် ချစ်ခင်ရင်းနှီးသော မိတ်ဆွေများ ဖြစ်သွားကြသည်။ သူတို့နှစ်ဦး၏ မိတ်ဆွေအဖြစ် ချစ်ခင်ရင်းနှီးမှုသည် တောင်များနှင့် ဒါဟရာဒုန်း တောင်ကြားများ၌ လမ်းလျှောက်ရင်း၊ ဓမ္မအကြောင်းကို ဆွေးနွေးပြောကြားရင်း ပို၍ ခိုင်မြဲသွားသည်။ ဉာဏပုဏ္ဏိကသည် လာမ ဂေါဝိန္ဒထံမှ သက္ကတဘာသာ သင်ကြားပြီးလျှင် လာမ ဂေါဝိန္ဒနှင့် ပူးပေါင်းပြီး မဇ္ဈမိက ဒဿနပညာရှင် အရိယဒေဝ ရေးသော စတု သတက^၁ အမည်ရှိ ဒဿနကျမ်းကို ဘာသာပြန်ဆိုကြသည်။ သူတို့နှစ်ဦး၏ ခင်မင်ရင်းနှီးမှုသည် ထိုနှစ်များ အတောအတွင်း၌ ဆက်လက်ရှင်သန်နေပြီးလျှင် နောက်ပိုင်းတွင် အခါ အားလျော်စွာ စာပေးစာယူ ပြုလုပ်ခြင်း၊ ၁၉၇၂ ခုနှစ်၌ ဥရောပတွင် တွေ့ဆုံခြင်းများကို ပြုလုပ်ကြလျက် ၁၉၈၅ ခုနှစ် အစောပိုင်း လာမဂေါဝိန္ဒ ကွယ်လွန်သွားချိန်အထိ ပညာရှင်နှစ်ဦးသည် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး အဆက်အသွယ် ရှိလာခဲ့ကြသည်။

ကမ္ဘာစစ် ပြီးဆုံးပြီး တစ်နှစ်လုံးလုံး ကြားသွားပြီးသည့်နောက် ၁၉၄၆ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလထဲတွင် ဉာဏပုဏ္ဏိကနှင့် သူ၏ဆရာ ဉာဏတိလောက တို့သည် လည်းကောင်း၊ အခြား အကျဉ်းသားများသည် လည်းကောင်း အကျဉ်းစခန်းမှ လွတ်မြောက်လာကြသည်။ သီရိလင်္ကာနိုင်ငံသို့ ပြန်ရောက်လာသောအခါ ကိုလမ္ဘီမြို့၌ ရှိနေသော သူ၏မိခင်အား ခေတ္တ တွေ့ဆုံပြီး ဒီပ ရိပ်သာသို့ ဆက်သွားသည်။ သူတို့ မရှိသည့် နောက်တွင်လည်း ဉာဏလောက၊ သောမ၊ ခေမိန္ဒ တို့သည် ရိပ်သာကို အခြေအနေမပျက် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက် ထားသည်ကို ဉာဏပုဏ္ဏိကနှင့် ဉာဏတိလောက မထေရ်တို့ တွေ့မြင်သိရှိရသည်။ ဒီပ ရိပ်သာ၌ တစ်ဖန် ပြန်နေပြီးလျှင် ဉာဏပုဏ္ဏိကသည် ‘အဘိဓမ္မာ လေ့လာသင်ကြားချက်များ’ အမည်ရှိ စာအုပ်ကို ရေးသားပြုစုနေသည်။ ၁၉၅၁ ခုနှစ်အစောပိုင်း၌ ဉာဏတိလောကနှင့် ဉာဏပုဏ္ဏိက မထေရ်တို့သည် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံသားအဖြစ် ခံယူလိုက်ကြသည်။

၁၉၅၂ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ၌ ဉာဏတိလောကနှင့် ဉာဏပုဏ္ဏိကတို့သည် ၁၉၅၄ ခုနှစ် ရန်ကုန်မြို့တွင် ကျင်းပ ပြုလုပ်မည်ဖြစ်သော ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာ ပဏာမ ပြင်ဆင်မှုနှင့် ပတ်သက်၍ တိုင်ပင်ဆွေးနွေးရန် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရောက်ရှိလာကြသည်။ အနောက်နိုင်ငံတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွားမှု ပြုလုပ်ရန်နှင့် ပိဋကတ်ကျမ်းစာများကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုရန် ဂျာမန်ရဟန်းတော်နှစ်ပါးအား တာဝန်ပေးအပ်သည်။ ဉာဏပုဏ္ဏိကသည် ထိုအချိန်က မဟာစည်ဆရာတော်၏ သာသနာ့ရိပ်သာ၌ နေထိုင်သီတင်းသုံးသည်။ အစည်းအဝေး ပြီးသွားသောအခါ ဉာဏ

၁။ Catusataka

တိလောက မထေရ်သည် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံသို့ ပြန်သွားသည်။ဥဏပုဏ္ဏိကကမူ မဟာစည် ဆရာတော်ထံတွင် တရားအားထုတ်ရန် နေရစ်ခဲ့သည်။ မဟာစည်ဆရာ တော်၏ ထံ၌ တရားအားထုတ်ပြီးသောအခါ ဥဏပုဏ္ဏိကသည် ဝိပဿနာ ပွားများအားထုတ်လိုကြသော အခြားပုဂ္ဂိုလ်များ၏ အကျိုးရှိရာ ရှိကြောင်းနှင့် ပတ်သက်သော စာအုပ်တစ်အုပ် ရေးသားသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသို့ မလာခင် ၁၉၄၈ ခုနှစ်၌ ဥဏပုဏ္ဏိကသည် သတိပဋ္ဌာန အမည်ရှိသော ဝိပဿနာနှင့် ပတ်သက်သည့် စာအုပ်တစ်အုပ်ကို ဂျာမန်ဘာသာဖြင့် ရေးသားသည်။ယင်းစာအုပ်သည် မြန်မာနိုင်ငံ၌ ၁၉၇၇ ခုနှစ်က တရားအားထုတ်ခဲ့ ပူးသော သောမနှင့် ခေမိန္ဒ ရဟန်းတော်နှစ်ပါး၏ ညွှန်ကြားပြောပြသော အချက် အလက်များကို အခြေခံ၍ ရေးသားထားသည့် စာအုပ်ဖြစ်သည်။ ယင်းစာအုပ်ထဲ တွင် ပါဠိမူရင်း သတိပဋ္ဌာနနှင့် ဂျာမန်ဘာသာပြန်ကို လည်းကောင်း၊ သတိပဋ္ဌာန် အဖွင့်နှင့် သတိပဋ္ဌာန် မိတ်ဆက် ဆောင်းပါးရှည်ကြီးကို လည်းကောင်း ဖော်ပြထား သည်။မြန်မာနိုင်ငံ၌ ကိုယ်တိုင် တရားထိုင်ပြီးသည့်နောက်တွင် ဥဏပုဏ္ဏိက မထေရ်သည် သူ၏ ယင်းစာအုပ်ကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် တစ်ဖန် ပြန်ရေးသည်။ ယင်းစာအုပ်ထဲတွင် ကိုယ်တိုင် တရားထိုင်ခဲ့သည့် ဝိပဿနာ အတွေ့အကြုံများ ကို လည်းကောင်း၊ သာသနာရိပ်သာ၌ မဟာစည် ဆရာတော်ထံတွင် ဆည်းပူးရရှိခဲ့ သော ညွှန်ကြားချက်များကို လည်းကောင်း ထည့်သွင်း ရေးသားထားသည်။ ယင်းစာအုပ်ကို ဗုဒ္ဓ ဝိပဿနာ အနှစ်သာရအမည်ဖြင့် ပထမဦးစွာ သီရိလင်္ကာ နိုင်ငံ၌ ၁၉၅၄ ခုနှစ်တွင် လည်းကောင်း၊ ၁၉၆၂ ခုနှစ်တွင်လည်းကောင်း ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေသည်။နောက်ထပ် ဖြည့်စွက် ချဲ့ထွင် ရေးထားသော စာအုပ်ကိုမူ အင်္ဂလန် ၌ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေသည်။ယင်းစာအုပ်သည် ဘာသာပေါင်း ၇ ဘာသာဖြင့် ဘာသာ ပြန်ဆို ထုတ်ဝေရပြီးလျှင် ၃၃ နှစ် ကြာပြီးသည့်နောက်၌လည်း ခေတ်သစ် ဂန္ထဝင် ဗုဒ္ဓကျမ်းစာ အဆင့်ကို ဆက်လက် ထိန်းထားနိုင်တုန်းပင် ရှိသေးသည်။ ယင်း စာအုပ်ကို သတိပဋ္ဌာန ဝိပဿနာ ဘာဝနာနှင့် ပတ်သက်၍ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးထားသော အကောင်းဆုံးစာအုပ်အဖြစ် အသိအမှတ် ပြုထားကြသည်။

၁၉၅၁ ခုနှစ်တွင် ဥဏတိလောက မထေရ်သည် ဒီပ ရိပ်သာမှ ကန္တိ အင်္ဂေါပိုင်းရှိ တောအုပ်ထူထပ်သော တောင်ပေါ်က ဥဒါဝတ္တကလေ^၁ အမည်ရှိ နေရာသို့ ပြောင်းရွှေ့သွားသည်။ထိုနေရာ၏ ရာသီဥတုသည် အသက်အရွယ် ကြီးရင့်လာပြီ ဖြစ်သည့် မဟာထေရ်၏ ကျန်းမာရေးနှင့် လိုက်လျော ကိုက်ညီနေ သည်။ထိုနေရာရှိ အရည်ရိပ်သာ^၂ အမည်ရှိသော မြေနေရာကို ပိုင်ရှင်ဖြစ်သူ မစ္စက

၁။ Udawattakele   ၂။ Forest Hermitage
ရပြည်စာအုပ်တိုက်

အက်စ်-အာရ် သေနာ နာယက က သင်္ဃာအား ပေးလှူထားခြင်း ဖြစ်သည်။
၁၉၅၂ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံမှ ပြန်လာသောအခါ ဉာဏပုဏ္ဏိကလည်း သူ့ဆရာ
၏ နေရာသစ်တွင် လိုက်နေသည်။ ထိုနေရာသည် နောက်ပိုင်း၌ ‘ဂျာမန်ကျောင်း’
အဖြစ်ဖြင့် လူသိ များလာသည်။

၁၉၅၄ ခုနှစ်၌ ဂျာမန် ရဟန်းတော်နှစ်ပါးသည် ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာဖွင့်ပွဲ
အတွက် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ကြွရောက်လာကြသည်။ သင်္ဂါယနာ ဖွင့်ပွဲနေ့၌ ဉာဏ
တိလောကမထေရ် လည်ချောင်း နာနေသည်ဖြစ်၍ ဉာဏပုဏ္ဏိက က သူ့ဆရာ၏
သဝဏ်လွှာကို စည်းဝေးသဘင်၌ ဖတ်ပြသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၌ အချိန် အတန်ကြာ နေပြီးသောအခါ ဂျာမန် ရဟန်းတော်
နှစ်ပါးသည် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံသို့ ပြန်ကြွသွားကြသည်။ ဉာဏပုဏ္ဏိကသည်
ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာ ကျင်းပနေစဉ် ကာလအတွင်း မြန်မာနိုင်ငံသို့ အကြိမ်များစွာ
လာရောက်ခဲ့သည်။ သူ၏ဆရာ ကျန်းမာရေး ချို့တဲ့နေသောကြောင့် ၁၉၅၆ ခုနှစ်
ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာ ပိတ်ပွဲတွင် ဉာဏပုဏ္ဏိက တစ်ပါးတည်း ကြွရောက်လာနိုင်သည်။
အိန္ဒိယ နိုင်ငံ၌ ကျင်းပခဲ့သော ရှေး ရှေး သင်္ဂါယနာတင်ပွဲများ၌ အကယ်၍သာ
ခေါ်မလှူမျိုး ရဟန်းတော်များ မရှိခဲ့လျှင် ဤ ဂျာမန် ရဟန်းတော်နှစ်ပါးသည်
ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ သင်္ဂါယနာတင်ပွဲတစ်ခု၌ ပါဝင်တက်ရောက်သော
အနောက်နိုင်ငံသား ရဟန်းတော်များအဖြစ် ဂုဏ်သိက္ခာရဖို့ ရှိနေသည်။

၁၉၅၆ ခုနှစ်တွင် ကိုလုဗ္ဗိ၌ နေသော ဉာဏပုဏ္ဏိက၏ မိခင်သည် အသက်
၈၉ နှစ် အရွယ်တွင် ကွယ်လွန်သွားသည်။ ၁၉၅၇ ခုနှစ်၌ ဉာဏတိလောက
မထေရ်သည် အသက် ၇၉ နှစ် အရွယ်တွင် ပျံလွန်တော်မူသွားသည်။ သူ၏ဆရာ
အား ကျေးဇူးဆပ်သည့်အနေဖြင့် ဉာဏပုဏ္ဏိကသည် ဆရာ၏ တိုက်တွန်းချက်
အရ ဆရာ၏ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ် အတွဲ ၅ တွဲရှိသော ဂျာမန်ဘာသာပြန်ကို
တည်းဖြတ်သည်။ သူ့ကိုယ်တိုင် လက်နှိပ်စက် ပြန်ရိုက်သည်။ စာမျက်နှာ ၄၀ ခန့်
ရှိသော အက္ခရာ အညွှန်းကိုလည်း ရေးသားပြုစုသည်။

၁၉၅၈ ခုနှစ် နှစ်သစ်မင်္ဂလာနေ့တွင် ဉာဏပုဏ္ဏိက၏ ဘဝ၌ ထူးခြား
သော အက္ခေတစ်က္ခေ ရောက်ရှိလာသည်။ ထိုအချိန်၌ ကန္နိမှ သူ၏ မိတ်ဆွေ
ဒါယကာ နှစ်ဦးနှင့်အတူ ဗုဒ္ဓစာပေ ထုတ်ဝေရေးအသင်း^၁ကို တည်ထောင်လိုက်
သည်။ ဉာဏပုဏ္ဏိကသည် ထိုအသင်း၏ အယ်ဒီတာနှင့် ဂုဏ်ထူးဆောင် အတွင်း
ရေးမှူး ဖြစ်လာသည်။ (နောက်ပိုင်း၌ အသင်း၏ ဥက္ကဋ္ဌ ဖြစ်လာသည်။) မိတ်ဆွေ
တစ်ဦးဖြစ်သော ရစ်ချက် အဘယ ဆေကရ^၂ သည် တွဲဖက်အတွင်းရေးမှူး ဖြစ်လာ

၁။ The Buddhist Publication Society(B.P.S) ၂။ Abeyasekera

ပြီးလျှင် အခြား မိတ်ဆွေတစ်ဦးဖြစ်သော အေ အက်စ် ကရုဏရတန က ဂုဏ်ထူးဆောင် ဘဏ္ဍာရေးမှူး ဖြစ်လာသည်။အစ ပထမက အသင်းကို တည်ထောင်သူများသည် အကြောင်းအရာ အမျိုးမျိုးနှင့် ပတ်သက်သော ဗုဒ္ဓစာပေ စာအုပ်ငယ်များကို နိုင်ငံခြားတိုင်းပြည်များ၌ ဈေးချိုချိုဖြင့် ဖြန့်ဖြူးရောင်းချရန်အတွက် အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ထုတ်ဝေရန် ရည်ရွယ်သည်။စာအုပ်ငယ် ၂၅ အုပ်ကို ထုတ်ဝေပြီးသောအခါ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရေးကို ရပ်နားထားလိုက်သည်။ သို့ရာတွင် သူတို့၏ စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးကို စိတ်ပါဝင်စားသူ အများအပြားက အားပေးအားမြှောက် ပြုကြသည်ဖြစ်၍ 'စာအုပ်အသင်း'ကို တိုးချဲ့ပြီးလျှင် စာအုပ်များကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ထုတ်ဝေလာကြသည်။

အသင်း တည်ထောင်ချိန်မှ စ၍ ဥဏပုဏ္ဏိကသည် အသင်း၏ လုပ်ငန်းများအတွက် ကိုယ်ဖိ ရင်ဖိ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက် လာခဲ့သည်။အဘယ ဆေကရက အသင်း၏ အုပ်ချုပ်ရေး အပိုင်းကို ကြိုးစားပမ်းစား ဆောင်ရွက်လျက် ဥဏပုဏ္ဏိက က စာအုပ် တည်းဖြတ်ခြင်းနှင့် ထုတ်လုပ်ရေး လုပ်ငန်းများကို အုပ်ချုပ်လာခဲ့သည်။အယ်ဒီတာအဖြစ်ဖြင့် ဥဏပုဏ္ဏိကသည် ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ပတ်သက်သော စာအုပ်များ၊ စာမူများကို တည်းဖြတ် ထုတ်ဝေ လာခဲ့သည်။

ဥဏပုဏ္ဏိကသည် သူကိုယ်တိုင်လည်း အသင်း၏ စကြာစာစဉ် စာအုပ်ပေါင်း များစွာကို ရေးသားသည်။ဥဏပုဏ္ဏိကလောကမထေရ်၏ ဗုဒ္ဓဘာသာ အဘိဓာန်နှင့် အဘိဓမ္မာ ပီဋကတ် လမ်းညွှန် စာအုပ်များကို တည်းဖြတ် ဖြည့်စွက်လျက် အကြိမ်များစွာ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။မဟာစည်ဆရာတော်၏ လက်တွေ့ ဝိပဿနာစာအုပ်ကိုလည်း တည်းဖြတ် ထုတ်ဝေသည်။အသင်းက ထုတ်ဝေသော စာအုပ်များထဲတွင် လယ်တီဆရာတော်၊ဝေဘုဆရာတော်၊ဦးသီလာနန္ဒ၊ ဒေါက်တာဦးရောတဓမ္မ၊ ဦးချန်ထွန်း၊ ဦးချစ်တင် တို့၏ ဘာသာပြန် စာအုပ်များနှင့် ပင်ကိုရေး စာအုပ်များလည်း ပါသည်။ ဥဏပုဏ္ဏိကသည် ယင်းသို့အားဖြင့် ဗုဒ္ဓစာပေအသင်းကို တည်ထောင်ပြီးလျှင် ကမ္ဘာအနှံ့ ဗုဒ္ဓစာပေ ပြန့်ပွားထွန်းကားအောင် လုပ်ခဲ့သည်။

သို့ရာတွင် အသက်အရွယ် ဇရာပိုင်း ရောက်ရှိလာသည် ဖြစ်၍ ၁၉၈၄ ခုနှစ်တွင် ဥဏပုဏ္ဏိကသည် အသင်း၏ အယ်ဒီတာအဖြစ်မှ အနားယူပြီးလျှင် အသင်း၏ ဥက္ကဋ္ဌ အဖြစ်နှင့်သာ ၁၉၈၈ ခုနှစ်အထိ ဆက်လက် တာဝန်ယူနေသည်။

၁၉၇၂ ခုနှစ်တွင် ဥဏပုဏ္ဏိကသည် အနုပညာနှင့်သိပ္ပံပညာ ကမ္ဘာ

၁။ Wheel Publications   ၃။ Guide through the Abhidhamma Pitaka
၂။ Buddhist Dictionary   ၄။ Practical Insight Meditation
ရာပြည့်စာအုပ်တိုက်

ပညာတံခွန်အသင်းကြီး၏ ဂုဏ်ထူးဆောင် အဖွဲ့ဝင် ဖြစ်လာသည်။ ၁၉၇၈ ခုနှစ်၌ ဂျာမန် အရှေ့တိုင်း ဘာသာရပ်ဆိုင်ရာ အသင်းကြီး^၂ မှ ဉာဏပုဏ္ဏိကအား ဂုဏ်ထူးဆောင် အဖွဲ့ဝင်အဖြစ် အသိအမှတ် ပြုခဲ့သည်။ ၁၉၈၇ ခုနှစ်၌ သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ပါဠိတက္ကသိုလ်က ဉာဏပုဏ္ဏိကအား ဒီ-လစ်^၃ ဘွဲ့ပေးအပ်သည်။ ၁၉၉၀ ခုနှစ်၌ သေရာဒင်နိယ တက္ကသိုလ်မှ ပေးအပ်သော စာပေပါရဂူ^၄ ဘွဲ့ထူးကိုလည်း ရရှိသည်။ ၁၉၉၃ ခုနှစ်၌ သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ၏ သာသနာဂိုဏ်းတစ်ဂိုဏ်း ဖြစ်သော အမရပူရ နိကာယမှ ပေးအပ်သော ‘အမရပူရမဟာမဟောပါရာယ သာသန သောဘဏ’ ဘွဲ့ထူးကို ရရှိသည်။

ဉာဏပုဏ္ဏိက မထေရ်သည် နှစ်ပေါင်းများစွာ သာသနာတော်အကျိုးကို သယ်ပိုးဆောင်ရွက် လာခဲ့ပြီးနောက် ၁၉၉၄ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၉ ရက်နေ့ သက်တော် ၉၃ နှစ် အရွယ်တွင် ပျံလွန်တော် မူသွားသည်။ ဉာဏပုဏ္ဏိကမထေရ် ပျံလွန်တော်မူသွားသည့်အတွက် ဗုဒ္ဓဘာသာလောက တစ်ခုလုံး အထူးအားဖြင့် ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ပတ်သက်၍ အင်္ဂလိပ်ဘာသာ၊ ဂျာမန်ဘာသာဖြင့် လေ့လာ လိုက်စားကြသူများသည် ကြီးမားသော ဆူးရှမှုကြီးနှင့် ကြံ့ကြိုက် ကြံ့ရလေသည်။

၁။ The World Academy of Art and Science   ၃။ Doctor of Literature
 ၂။ The German Oriental Society   ၄။ Doctor of Letters

ဓမ္မပါလ၏ လက်ရုံး

ဒေဝ ပရိယ ဗလိဆိန်ဟ [၁၉၀၄-၁၉၆၈]

နှစ်ဆယ်ရာစု အိန္ဒိယဗုဒ္ဓဘာသာသမိုင်းကို ရေးလျှင် သူ မပါဘဲ ပြည့်စုံမည် မဟုတ်ပေ။ မျက်မှောက်ရာစုနှစ်တွင် အိန္ဒိယပြည်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန်လည်ထွန်းကား အောင် ဆောင်ရွက်ကြသော ခေါင်းဆောင်ပုဂ္ဂိုလ်များထဲတွင် သူ၏ အမည်မှာမ သည် ထိပ်တန်းက စာရင်းတွင် ပါဝင်နေပေသည်။ သူ၏ အမည်ကား ဒေဝပရိယ ဗလိဆိန်ဟ ဖြစ်သည်။

၁၉၀၄ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ ဆပရဂါမဝ ခရိုင်အတွင်းရှိ ကျေးရွာတစ်ရွာ၌ မွေးဖွားလာခဲ့သော ဒေဝပရိယဗလိဆိန်ဟသည် မွေးချင်းပေါက်ဖော် ခုနစ်ယောက် ရှိသည့်အနက် ဆဋ္ဌမမြောက် သားဖြစ်သည်။ ငယ်ရွယ်စဉ် အခါကပင် မိဘနှစ်ပါး ကွယ်လွန်သွားခဲ့သည်။ ညီအစ်ကို မောင်နှစ်မ ခုနစ်ယောက်ကို အဖိုးဖြစ်သူနှင့် အစ်ကို အကြီးဆုံးက တာဝန်ယူ မွေးမြူ ကြည့်ရှု ရသည်။ ဒေဝပရိယဗလိဆိန်ဟသည် ငယ်ရွယ်စဉ်အခါက သူတို့ရွာနှင့် နှစ်မိုင် လောက်ဝေးသည့် စာသင်ကျောင်းသို့ ခြေကျင်သွားပြီး ကျောင်းတက်ရသည်။ နှစ်မိုင်ခရီးကို ခြေကျင်လျှောက်၍ ကျောင်းသွားတက်ရသော်လည်း တစ်ရက်မှ ကျောင်းပျက်သည်ဟူ၍ မရှိပေ။

ထိုအချိန်အတွင်း နေအရုဏ်နှင့် ကြာပဒုမ္မာ တွေ့သည့် ရက်တစ်ရက် ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ သီဟိုဠ်နှင့် အိန္ဒိယတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန်လည် ရှင်သန်ရေး အတွက် ကြိုးပမ်းအားထုတ်ကြသူများ၏ ဦးစီးခေါင်းဆောင်ကြီး အနာဂါရိက ဓမ္မပါလသည် အမျိုးသားယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာ သာသနာ ထွန်းကားပြန့်ပွားရေး တရားများကို ဟောကြားရန် ၁၉၁၂ ခုနှစ်တွင် ထိုအရပ်ဒေသသို့ ရောက်ရှိလာ သည်။ ဒေဝပရိယဗလိဆိန်ဟ တက်သော စာသင်ကျောင်းနှင့် သူနေသော ရွာ၏ ကြားထဲတွင် ၂၃၀၁၆ အမည်ရှိ ကျောင်းတစ်ကျောင်း ရှိသည်။ ထိုကျောင်းတွင် ပြုလုပ်သော အနာဂါရိကဓမ္မပါလ၏ တရားပွဲသို့ သူငယ် ဒေဝပရိယ ရောက် သွားသည်။ သူနှင့်အတူ တခြားကျောင်းသားများလည်း ပါလာကြသည်။ ဒေဝ

၁။ Dewapriya Valisinha

ဒေဝ ပရိယာ ဗလိဆိန်ဟ [၁၉၀၄-၁၉၆၈]

ပရိယသည် အနာဂါရိကဓမ္မပါလ ဟောသည့် တရားကို နားမလည်သော်လည်း နားစိုက်ထောင်နေသည်။ ဓမ္မပါလသည် တရားဟောရင်း သူငယ်ကို သတိပြုမိသည်။ ထိုဆုံစည်းမှုသည် ဒေဝပရိယ၏ ကံကြမ္မာကို ဖန်တီးမည့် ဆုံစည်းမှုပင် ဖြစ်လေသည်။ ထိုအချိန်ကမူ ထိုသူငယ်သည် အနာဂတ်တွင် ကမ္ဘာတစ်ခွင်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ အလံတော်ကို လွှင့်ထူရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်ရာ၌ မိမိ၏ လက်ရုံးတစ်ဆူ ဖြစ်လာလိမ့်မည်ဆိုသည်ကို ဓမ္မပါလ သိချင်မှ သိမည်။

ဓမ္မပါလ အပြန်တွင် သူငယ်ကို ခေါ်သွားသည်။ သူငယ်ကလည်း ပညာသင်ကြားလိုသည့် ဆန္ဒ ထက်သန်သဖြင့် လူကြီးများ၏ ခွင့်ပြုချက်ဖြင့် ဓမ္မပါလ နောက် လိုက်သွားသည်။ ကိုလမ္မိမြို့ ရောက်သောအခါ ဓမ္မပါလသည် သူငယ်အား ကျောင်းထားပေးရန်နှင့် မွေးမြူကြည့်ရှုရန် သူ၏ မိခင်ကြီးကို တာဝန်ပေးထားလိုက်သည်။ သူငယ်သည် ဓမ္မပါလ ဖွင့်လှစ်တည်ထောင်ထားသည့် မဟာဗောဓိ စာသင်ကျောင်း၌ တတိယတန်းမှ စ၍ ကျောင်းတက်ရသည်။ ဓမ္မပါလသည် ပြည်ပတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားရေးကို ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်ရန် အတွက် ကလကတ္တား ရောက်နေသည်။ ထိုအချိန်အတွင်း ပထမကမ္ဘာစစ်ကြီး ဖြစ်လာသည်။

ဗြိတိသျှအစိုးရက ဓမ္မပါလအား စစ်ကြီးအတွင်း ကလကတ္တားမှ တကြား ခုနရာသို့ သွားခွင့်မပြုသဖြင့် ကိုလမ္မိတွင် ရှိနေသည့် ဒေဝပရိယနှင့် ဓမ္မပါလတို့သည် တကွတပြားစီ ဖြစ်နေကြသည်။ ၁၉၁၇ ခုနှစ်တွင် ဓမ္မပါလသည် အိန္ဒိယသို့ ဘုရားဖူးလာသော သူ၏ မိခင်အား ဒေဝပရိယကို ခေါ်ခဲ့ရန် မှာလိုက်သည်။ အိန္ဒိယသို့ ရောက်လာသောအခါ ဒေဝပရိယသည် တဂိုး၏ စန်တီနီကေတန်၌ တစ်နှစ်တာမျှ ပညာသင်ကြား ဆည်းပူးသည်။ ဒေဝပရိယသည် သီဟိုဠ်လူမျိုးထဲက စန်တီနီကေတန်၌ နေသော ပထမဦးဆုံး ကျောင်းသားဖြစ်သည်။ စန်တီနီကေတန်၌ နေစဉ်အတွင်း ဒေဝပရိယသည် ကျောင်းမဂ္ဂဇင်း၏ အယ်ဒီတာအဖြစ်နှင့် စာပေအသင်း၏ အတွင်းရေးမှူးအဖြစ် ဆောင်ရွက်ရလေသည်။

စန်တီနီကေတန်၌ တစ်နှစ်ကြာမျှသာ နေလိုက်သော်လည်း ဒေဝပရိယသည် ကဗျာဆရာကြီး တဂိုးထံမှ စာပေပညာမျှကိုသာမက လူသားအပေါ် မည်သို့ စိတ်ထားရမည် ဆိုသည်ကိုပါ နားလည်သဘောပေါက် လာခဲ့သည်။ သူ၏ အကူအညီကို မရရှိလျှင် မဖြစ်သည့်အတွက် ဓမ္မပါလက ပြန်ခေါ်နေသောကြောင့် ဒေဝပရိယသည် စန်တီနီကေတန်မှ ကလကတ္တားသို့ ပြန်လာရသည်။

၁၉၂၁ ခုနှစ်၌ ဒေဝပရိယသည် မက်ထရစ်စာမေးပွဲ ဂုဏ်ထူးနှင့် အောင်သဖြင့် ကလကတ္တား ပရင်စီဒင်စီ ကောလိပ်၌ ကျောင်းဆက်တက်သည်။ သို့ရာ

တွင် သူ၏ပရုံးပေါ် ကျနေပြီ ဖြစ်သည့် မဟာဗောဓိအသင်းကြီး၏ တာဝန်ကိစ္စများသည် သူ့အား တက္ကသိုလ်ပညာရေးကို အလေးပေးခွင့် မပြုပေ။ ဒေဝပရိယသည် ဓမ္မပါလ ကြီးမှူးဆောက်လုပ်သည့် မိဂဒါဝန် မူလဂန္ထကုဋိဟာရ ဆောက်လုပ်ရေးအတွက် ကလကတ္တားနှင့် မိဂဒါဝန် ကူးချည်သန်းချည် လုပ်နေရသည်။ မူလဂန္ထကုဋိဟာရ ဖြစ်မြောက်ရေးအတွက် တာဝန်ယူထားရသည်။ တစ်ပြိုင်နက် တည်းမှာပင် မဟာဗောဓိအသင်းကြီး၏ ရုံးလုပ်ငန်းများနှင့် မဟာဗောဓိဂျာနယ် ထုတ်ဝေရေးကိုလည်း ကြိုးစားအားထုတ်ရသည်။

အလုပ်တစ်ဖက်နှင့်ပင် ဒေဝပရိယသည် ၁၉၂၆ ခုနှစ်တွင် ပရိစီဒင်စီ ကောလိပ်မှ ဂုဏ်ထူးနှင့် ဘွဲ့ ရသွားလေသည်။ တက္ကသိုလ်တွင် ဘွဲ့လွန်သင်တန်းအတွက် ဆက်လက်ကြိုးစားသည်။

ဗုဒ္ဓဂယာ မဟာဗောဓိစေတီကြီး ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ လက်ထဲ ပြန်ရောက်ရေးအတွက် ကြိုးစားအားထုတ်နေသော ဓမ္မပါလ၏ ကြိုးစားချက်သည် အရှိန်အဟုန် မြင့်သည်ထက် မြင့်လာသည်။ သူ၏တပည့် ဒေဝပရိယသည်လည်း ထိုလှုပ်ရှားမှု၌ အရေးပါသူ တစ်ဦးအဖြစ် ပါဝင်လာသည်။

၁၉၂၂ ခုနှစ်တွင် ဒေဝပရိယသည် တခြား ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် အတူ တကွ ဗုဒ္ဓဂယာ မဟာဗောဓိစေတီနှင့် ပတ်သက်၍ ဆွေးနွေးသော ဂယာကွန်ဂရက် အစည်းအဝေးသို့ တက်လေသည်။ ထိုအချိန်က အသက် ၁၈ နှစ်မျှသာ ရှိသေးသည်။ ဗာဗာရာမောဒဒါဆ် အမည်ရှိ ဟိန္ဒူဘုန်းကြီး အဖြစ်နှင့်သာ ရှိနေသေးသည့် ရာဟုလာသံကိစ္စည်းနှင့် ဒေဝပရိယ စတင်တွေ့ဆုံသည်မှာ ထို ကွန်ဂရက် အစည်းအဝေး၌ ဖြစ်သည်။

ဗာဗာရာမောဒဒါဆ်သည် ထိုအချိန်က ဗိဟာရ်ပြည်နယ် ကွန်ဂရက်ပါတီ ကော်မတီ လူကြီးတစ်ဦးဖြစ်၍ မဟာဗောဓိစေတီ ပြဿနာကို ကွန်ဂရက်က ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းပေးရန် ဦးဆောင်ကြိုးပမ်းနေသူ ဖြစ်သည်။ ထိုပြဿနာနှင့် ပတ်သက်၍ ကျင်းပသည့် အစည်းအဝေး အတော်များများ၌ ရာဟုလာသံကိစ္စည်းနှင့် ဆွာမိဆတျဒေဝတို့သည် မိန့်ခွန်းပြောကြား ကြသည်။ နောက်ပိုင်း သီဟိုဠ်ရှိ ဗိချာလကံာရ ကျောင်းတိုက်၌ သက္ကတပညာရှင်တစ်ဦး လိုသောအခါ ဒေဝပရိယက သက်ဆိုင်ရာကို ဗာဗာရာမောဒဒါဆ်၏ အမည်ကို ပြောပြသည်။ ဒေဝပရိယ၏ အကြံပေးချက်အရ ဗာဗာရာမောဒဒါဆ်ခေါ် ဟိန္ဒူဘုန်းကြီးသည် ထိုကျောင်းတိုက်၏ သက္ကတပါမောက္ခ ဖြစ်လာပြီးလျှင် နောက်ပိုင်းတွင် ရဟန်းခံပြီး ရာဟုလာသံကိစ္စာယန ဘဝ ရောက်လာခြင်း ဖြစ်သည်။

၁၉၂၅ ခုနှစ်တွင် ဓမ္မပါလ အပျိုးထားသည့် အင်္ဂလန် ဗုဒ္ဓဘာသာ

သာသနာပြု လုပ်ငန်းကို ထိထိရောက်ရောက် အကောင်အထည် ဖော်ရန်အတွက် ၁၉၂၆ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလန်သို့ ရဟန်းတော်သုံးပါးကို လွှတ်သောအခါ ဒေဝပရိယသည် သူ၏ဘွဲ့လွန်သင်တန်းကို စွန့်လွှတ်လျက် ထိုသာသနာပြုအဖွဲ့၏ မန်နေဂျာအဖြစ်နှင့် အင်္ဂလန်သို့ လိုက်ပါသွားရသည်။ အင်္ဂလန်တွင် နှစ်နှစ်ကြာသည်။

ဒေဝပရိယသည် အင်္ဂလန်၌ အရှေ့တိုင်း ဘာသာစာပေသင်ကြားရေး ကောလိပ်၌ မစ္စစ် စီ အေ အက်ဖ် ရစ်ဒေးဗစ်နှင့် ဒေါက်တာစတက်တို့၏ ထံ၌ ပညာသင်ကြား ဆည်းပူးသည်။ သို့ရာတွင် ပညာသင်ကြားသည့် အလုပ်ထက် သာသနာပြုအဖွဲ့၏ မန်နေဂျာအဖြစ်ဖြင့် ဗြိတိသျှ မဟာဗောဓိအသင်း၏ လုပ်ငန်းများကို ကြီးပမ်းဆောင်ရွက် နေရသည်က များသည်။ ထိုအသင်းကြီး၏ ဘဏ္ဍာရေးမှူးအဖြစ်ဖြင့်လည်း ဆောင်ရွက်ရသည်။ ဒေဝပရိယသည် ဘိက္ခုသီလာစာရကိုလည်း လန်ဒန်သို့ ပင့်ပြီး တရားပွဲများ စီစဉ်ပေးသည်။ ဗြိတိန်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားထွန်းကားရေးအတွက် စာအုပ်စာတမ်းများကိုလည်း ပုံနှိပ် ထုတ်ဝေသည်။ အင်္ဂလန်၌ ရှိနေစဉ်အတွင်း ဒေဝပရိယသည် ဗြိတိသျှ ဗုဒ္ဓဘာသာ လစဉ်ထုတ် စာစောင်၏ မန်နေဂျာလည်း လုပ်ခဲ့သည်။ မကျန်းမမာ ဖြစ်နေသည့် ဘိက္ခုသီလာစာရအား ထောက်ပံ့လှူဒါန်းရန် 'ဘိက္ခုသီလာစာရ ရံပုံငွေ' ကိစ္စတွင်လည်း ကမကထ လုပ်ရသည်။

၁၉၃၀ ခုနှစ်တွင် ဒေဝပရိယသည် အိန္ဒိယသို့ ပြန်လာပြီး မဟာဗောဓိအသင်းကြီး၏ အတွင်းရေးမှူး အလုပ်နှင့် ဘဏ္ဍာရေးမှူး အလုပ်ကို တာဝန်ယူရပြန်သည်။ ၁၉၃၁ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၁၁ ရက်နေ့၌ ကျင်းပပြုလုပ်သော မိဂဒါဝန် မူလဂန္ထကုဋီ ဖွင့်ပွဲ ထမြောက်အောင်မြင်ခြင်းမှာ ဒေဝပရိယ၏ ကြီးပမ်းအားထုတ်မှုကြောင့်ဟု ဆိုလျှင် မှားမည် မဟုတ်ပေ။ ထိုအချိန်၌ ဓမ္မပါလသည် မမာမကျန်းဖြစ်နေပြီ။ ထိုဖွင့်ပွဲသည် အိန္ဒိယပြည်၌ ကျင်းပပြုလုပ်သော ဗုဒ္ဓဘာသာ ပွဲသဘင်များထဲတွင် အကြီးကျယ်ဆုံး ပွဲသဘင်တစ်ခု ဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန်လည် ထွန်းကားရေး၏ ကဏ္ဍသစ်အစလည်း ဖြစ်သည်။

ထိုသတင်းသည် တစ်ကမ္ဘာလုံးရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာ လောကသို့ ပြန့်သွားရာ တစ်ကမ္ဘာလုံးမှ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များသည် မိဂဒါဝန်ကို ယခင်ကထက် အာရုံစူးစိုက်လာကြသည်။ ဒေဝပရိယသည် မိဂဒါဝန်ကို သိုက်မြိုက်စည်ကားသော အချက်အချာ ဌာနတစ်ခု ဖြစ်စေလိုသည်။ ထို့ကြောင့် မိဂဒါဝန်၌ အခမဲ့ ဆေးရုံနှင့် အထက်တန်းကျောင်းကို တည်ထောင် ဖွင့်လှစ်သည်။ ဓမ္မဇူတအမည်ရှိ ဟိန္ဒူဘာသာ စာစောင်တစ်ခုကိုလည်း မိဂဒါဝန်မှ လစဉ် ထုတ်ဝေသည်။

ဘုရားဖူးများ အလာများလာသောအခါ မိဂဒါဝုန်၌ သံဃာရာမတစ်ခုနှင့် ဓမ္မသာလာ တစ်ခု လိုအပ်လာသည်။ ဒေဝပရိယသည် ဝိရလာသူဌေး၏ အလှူဒါနဖြင့် ‘အရိယဓမ္မ ဓမ္မသာလာ’ အမည်ရှိ ခမ်းနားသော ဓမ္မသာလာ အဆောက်အအုံကြီး တစ်ခုကို မိဂဒါဝုန်၌ ဘုရားဖူးများ တည်းခိုရန်အတွက် ဆောက်လုပ်သည်။ သူ ကျောင်းသားအရွယ်ကပင် ဓမ္မပါလအား ကူညီလုပ်ကိုင်ပေးရသော ‘မဟာဗောဓိ’ အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ဂျာနယ်ကိုလည်း ပုံစံနှင့် အရည်အသွေးမှ စ၍ အစစအရာရာ တိုးတက်မှု ရှိလာအောင် ကြိုးပမ်းအားထုတ်သည်။ မဟာဗောဓိအသင်းကြီးမှ ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများ ထုတ်ဝေ ဖြန့်ချိခြင်းမှာလည်း ဒေဝပရိယ၏ ကြိုးပမ်းချက် ဖြစ်သည်။ ရှေးဦးစွာ ရာဟုလာသံကိစ္စည်း ဟိန္ဒူဘာသာ ပြန်သော မဇ္ဈိမနိကာယ်ကို ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။ ထိုနောက် ဆက်တိုက်ပင် ဗုဒ္ဓကျမ်းစာ ကြီးကြီးငယ်ငယ် ရွယ်ရွယ်စားစားများကို ထုတ်ဝေ ဖြန့်ချိသည်။

၁၉၃၃ ခုနှစ်၌ အနာဂါရိကဓမ္မပါလ ကွယ်လွန်သွားသည်။ ဓမ္မပါလ မကွယ်လွန်မီ အတော်စောစောကပင် မဟာဗောဓိအသင်းကြီး၏ အထွေထွေ အတွင်းရေးမှူး တာဝန်နှင့် ဘဏ္ဍာရေးမှူးတာဝန်ကို ယူထားရသော ဒေဝပရိယသည် ဓမ္မပါလ ကွယ်လွန်သွားသောအခါ တာဝန် ပိုကြီးလေး လာသည်။

၁၉၃၄ ခုနှစ်တွင် ဒေဝပရိယသည် တိုကျိုမြို့၌ ကျင်းပသော ဂျပန်လူငယ် ဗုဒ္ဓဘာသာ ကွန်ဖရင့်၌ ဒုတိယ ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ရွေးချယ်တင်မြှောက်ခြင်း ခံရသည်။ ကွန်ဖရင့်အပြီးတွင် ဂျပန်နိုင်ငံ မြို့အတော်များများသို့ လှည့်လည်ပြီးလျှင် ဗုဒ္ဓတရားနှင့် ပတ်သက်၍ လည်းကောင်း၊ အိန္ဒိယပြည် ဗုဒ္ဓဘာသာ သာသနာပြု လုပ်ငန်းများနှင့် ပတ်သက်၍ လည်းကောင်း ဟောပြောခဲ့လေသည်။

အဆာဟိရင်ဘွန်း ခေါ် ဂျပန်သတင်းစာကြီးက သူ့ကို ကွန်ဖရင့်နှင့် ပတ်သက်၍ ထင်မြင်ချက် အရေးခိုင်းသောအခါ ဒေဝပရိယသည် ဂျပန်နိုင်ငံသည် စစ်အတွက် အလဟဿ သုံးဖြုန်းပစ်မည်အစား ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကား ပြန့်ပွားရေးအတွက် ငွေအား ဉာဏ်အားကို အသုံးပြုသင့်ကြောင်း ရေးသား ဖော်ပြလိုက်လေသည်။ ဂျပန်နိုင်ငံမှ အပြန်တွင် ဟောင်ကောင်၊ ရှန်ဟိုင်း၊ စင်ကာပူ၊ ပီနန်တို့၌လည်း ဒေဝပရိယသည် လူထုစည်းဝေးပွဲများတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာတရားကို ဟောကြားခဲ့လေသည်။

ရာမကရိဂ္ဂဏ ရာပြည့် ကျင်းပသော အချိန်က ‘ဘာသာတရားများ၏ ပါလီမန်’ စီစဉ်သူများက ဒေဝပရိယကို ဖိတ်သည်။ ဒေဝပရိယသည် ယင်းအခမ်းအနား၌ ဗုဒ္ဓနည်းကျ နေထိုင်နည်း’ ကို ဟောပြောလေသည်။ ထိုဟောပြောချက်

ကို နောက်ပိုင်း၌ စာအုပ်ငယ်အဖြစ် ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေသည်။ ထိုစာအုပ်ငယ်ကို စပိန်ဘာသာစကားဖြင့် ဘာသာပြန်ဆိုပြီး ဗင်နီဇူလာ၌ ပြန်ဝေသည်။ သတင်းစာ အမျိုးမျိုး စာစောင်အမျိုးမျိုးတို့၌ ရေးသားသော ဒေဝပရိယ၏ ဘာသာရေး ဆောင်းပါးများသည် ပြည်သူလူထု ဗုဒ္ဓတရား သိမြင်နားလည်ရေး၌ များစွာ အထောက်အပံ့ ပေးလေသည်။

၁၉၃၈ ခုနှစ်တွင် ဒေဝပရိယသည် အရှေ့နိုင်ငံများသို့ ခရီးထွက်လေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၌ နှစ်လတိတိ ကြာသွားသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၌ နေစဉ်အတွင်း ဆာ ဦးသွင်နှင့် တရားဝန်ကြီး ဦးသိမ်းမောင်တို့၏ ဧည့်သည်အဖြစ် နေထိုင်ခဲ့သည်။ မြို့အတော်များများသို့ လှည့်လည်ပြီး တရားဟောခဲ့သည်။ ထိုခရီးစဉ်အကြောင်း ကို ဒေဝပရိယသည် မဟာဗောဓိဂျာနယ် (၁၉၃၈ ဇူလိုင်-ဩဂုတ်-စက်တင်ဘာ-အောက်တိုဘာ-နိုဝင်ဘာ) ထုတ်များ၌ ကျွန်ုပ်၏ မြန်မာနှင့် မာလာယုခရီး^၁ ခေါင်းစဉ်ဖြင့် အဆက်နှင့် ရေးသားထားလေသည်။ ယင်းဆောင်းပါးများ၌ မြန်မာ နိုင်ငံ ခရီးစဉ်အကြောင်းကို ဤသို့ တင်ပြထားသည်။

“ဖီးလဒင်းဟောလ်၏ လူမျိုးတစ်မျိုး၏ စိတ်ဓာတ်^၂ စာအုပ် ဖတ်ဖူးသူ တိုင်း မြန်မာနိုင်ငံသို့ အလည်မသွားလိုသော၊ ချစ်စဖွယ် ထိုနိုင်ငံမှ လူများနှင့် မဆက်သွယ်လိုသောလူ ရှိမည် မဟုတ်ပေ။ ထိုစာအုပ် ကျွန်ုပ် ဖတ်ဖူးသည်မှာ နှစ်ပေါင်း ကြာမြင့်ပြီ။ သို့ရာတွင် ထိုပါရမီရှင် စာရေးဆရာ ရေးသားထားသည့် မြန်မာလူမျိုးတို့၏ ဘာသာတရားနှင့် လူနေမှု ဘဝအကြောင်းကို ယခုထက်ထိ သတိရနေတုန်းပင် ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်က ကျွန်ုပ်သည် အံ့ဩဖွယ် ရွှေရောင်ဝင်း နေသည့် ဘုရားများ၊ စေတီပုထိုးများရှိသည့် မြန်မာနိုင်ငံကို မည်မျှ ကြည့်ရှုလိုခဲ့ သနည်း။ သို့သော်လည်း ဆယ့်ငါးနှစ် ကျော်လွန်လာခဲ့ပြီနောက် ယခုမှပင် ရန်ကုန်သို့သွားသော သင်္ဘောကြီးပေါ် ခြေချရတော့သည်။

“....ခရီးသည်များထဲတွင် မိတ်ဟောင်းဆွေဟောင်း နှစ်ဦးဖြစ်သည့် ဒေါက်တာဘီအမ်ဘူးဝါးနှင့် မစ္စတာဂျေစီချာတာဂျီ တို့ကို တွေ့ရသဖြင့် ကျွန်ုပ် တအံ့တဩ ဖြစ်ရသည်။ ကလကတ္တားတက္ကသိုလ် ပါဠိဌာနမှူးဖြစ်သော ဒေါက်တာ ဘရူးဝါးသည် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် စာမေးပွဲကို ကြပ်မတ်ရန် သွားခြင်း ဖြစ်ပြီး နာမည်ကျော် သက္ကတစာပေ ပညာရှင်တစ်ဦးဖြစ်သည့် မစ္စတာချာတာဂျီမှာမူ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်၌ အရှေ့တိုင်းဘာသာသင်ကြားရေး ဌာနတစ်ခု ပွင့်လှစ်ရန် ကိစ္စနှင့် ရန်ကုန်သို့ ပြန်လာခြင်း ဖြစ်သည်။

“....နံနက် ၉ နာရီလောက်တွင် ရွှေတိဂုံဘုရားကို လှမ်းမြင်ရသည်။

၁။ My Tour in Burma and Malaya ၂။ Soul of A People

မိုးကုပ်စက်ဝိုင်းတွင် မြူနှင်းအပြည့် ဖြစ်နေသည်။ မြူနှင်းတွေ ကြားထဲကပင် ရွှေထု ရွှေထည်ကြီးကို လှမ်းမြင်နေရသည်။ ထို ရွှေထု ရွှေထည်ကြီးမှာ ရွှေတိဂုံ ဘုရား ဖြစ်သည်ဟု သိရသည်။ နီးလာလေလေ ရွှေထုရွှေထည်သည် ကြီးမားလာ လေလေ ဖြစ်ရာ နောက်ဆုံး၌ မီးတောင်ကြီး တစ်ခုကဲ့သို့ မိုးကုပ်စက်ဝိုင်းကို လှမ်းမိုးနေသည်အထိ ဖြစ်လာသည်။ မည်သည့် ခရီးသည်မှ မေ့ပျောက်မသွား နိုင်သော ခမ်းနားတင့်တယ်လှသည့် ရှုခင်း ဖြစ်သည်။ ကျွန်ုပ်သည် ဟရိုက် မက်မက် အချိန်ကြာမြင့်စွာ ဝေးကြည့်နေမိသည်။ ကျွန်ုပ် နှစ်ပေါင်းများစွာက ဖူးတွေ့လိုသည့်ဆန္ဒ ပြင်းပြခဲ့သော ရွှေတိဂုံ စေတီတော်ကြီးပါကလား။ မြန်မာ လူမျိုးများအတွက် သာမက တခြား နိုင်ငံများက ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအတွက်ပင် ဂုဏ်ယူထိုက်သော စေတီတော်ကြီးကို ကြည့်၍ လက်အုပ်ချီလိုက်လေသည်။

“...ရွှေတိဂုံဘုရားပွဲ လာရောက်ကြသော လူစုလူစားတွင် ကျွန်ုပ် သတိပြု မိသည့် နောက်ထပ် ထူးခြားချက် တစ်ခုမှာ သူတို့၏ အဝတ်အစား သန့်ပြန့်မှုပင် ဖြစ်သည်။ လူတိုင်းလိုလိုပင် အပြောက်အမွမ်း မရှိသည့် ပိုးပြောင်ချောကို ဝတ်ဆင် ထားကြသည်။ အားလုံးပင် တစ်ပုံစံတည်းလိုလို ဝတ်ဆင်ထားသဖြင့် ဆင်းရဲ ချမ်းသာ ခွဲခြား၍ မရလောက်အောင်ပင် ဖြစ်နေသည်။ သူတို့ မည်သို့ စနစ်တကျ ဝတ်ဆင်ထားကြသည် ဆိုသည်ကို နားလည်ဖို့ပင် မလွယ်ပေ။

“...မတ်လ ၁၃ ရက်နေ့တွင် လက်ရှိ အစိုးရရှေ့နေချုပ် ဦးသိမ်းမောင်ထံ သွားသည်။ ဗုဒ္ဓဂယာ မဟာဗောဓိစေတီ ပြန်လည် ရရှိရေးအတွက် ကြိုးပမ်းအား ထုတ်သော ကျွန်ုပ်တို့၏ ကြိုးပမ်းချက်နှင့် ပတ်သက်ပြီး ဦးသိမ်းမောင်နှင့် သိကျွမ်း နေသည်မှာ ကြာပြီ။ အိန္ဒိယနှင့်မြန်မာ ခွဲခွာရေး မလုပ်ခင်က ဦးသိမ်းမောင်သည် အိန္ဒိယ ဥပဒေပြုလွှတ်တော် အမတ်အဖြစ်ဖြင့် ဒေလီသို့ အသွားတွင် ကလကတ္တား ရှိ ကျွန်ုပ်တို့၏ ဌာနချုပ်သို့ မကြာခဏ ဝင်ရောက်လာဖူးသည်။ သူက ကျွန်ုပ်အား မြန်မာပြည်လာလျှင် သူ့အိမ်တွင် တည်းရန် ဖိတ်ထားသည်။

“ကျွန်ုပ်နှင့် မစ္စတာကရုဏာရတနတို့ အဆင်ပြေမှု ရှိစေရန် ဦးသိမ်းမောင် သည် အိမ်အောက်ထပ်ရှိ သူ၏ ရုံးခန်း၌ ကျွန်ုပ်တို့အတွက် နေရာပြင်ပေးထား သည်။ ဦးသိမ်းမောင်နှင့် သူ၏ ဇနီးသည် ကျွန်ုပ်တို့ ရန်ကုန်မှာ ရှိနေစဉ်အတွင်း အထူးပင် ဧည့်ဝတ်ကျောပွန်လှသဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့အတွက် သူတို့အိမ်သည် ကိုယ့် အိမ်ကိုယ့်လာလို ဖြစ်နေသည်။ ဦးသိမ်းမောင်သည် အလွန်တရာ ချစ်ခင်ဖွယ် ကောင်းသော ပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်သည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် မြန်မာများသည် သူတို့၏ ဘေးပတ်ဝန်းကျင်ရှိ လူများကို စိတ်ညစ်အောင် မလုပ်တတ်သော ပျော်ပျော်နေ တတ်သူအဖြစ် နာမည်ကျော်ကြားနေလေရာ ဦးသိမ်းမောင်သည် ထိုအရည်အချင်း

ကို အပြည့်အဝ ပိုင်ဆိုင်ထားသူ ဖြစ်သည်။ သူ၏ အစိုးရရှေ့နေချုပ် အလုပ်သည် ခေါင်းပုရေသည် အလုပ်မျိုး ဖြစ်သည်။ ဥပဒေရေးရာ အချက်အလက်များသည် သူ့ကို ဦးနှောက်ရှုပ်နေအောင် လုပ်ကြလိမ့်မည်ဟူ၍ ကျွန်ုပ် ထင်သည်။ သို့ရာတွင် သူသည် စိတ်ရှုပ်နေသည့် အမူအရာမျိုးကို တစ်ကြိမ်မျှ မပြပေ။ အမြဲတမ်း ရွှင်ပျနေသည်။ သူ၏ နှစ်သက်ဖွယ် အပြုနှင့် ဖော်ရွေမှုသည် လူတိုင်းအား ရွှင်လန်းစေသည်။

“ဒေါက်တာဘရူးဝါးနှင့် မစ္စတာချာတာဂျီတို့သည် ကျွန်ုပ်အား ဗုဒ္ဓ ယောသ အမည်ရှိ ဘုန်းကြီးတစ်ပါးထံ ခေါ်သွားသည်။ ထိုဘုန်းကြီးသည် ဘာသာ မျိုးစုံ တတ်သည်ဟု ထင်ပေါ်ကျော်ကြားနေပြီး တကယ့် သူတော်စင်သဖွယ် နေထိုင် သီတင်းသုံးသည်။ ရန်ကုန်မြို့အနီးရှိ သုသာန်တစ်ခုထဲတွင် ရှိသော ကျောင်းငယ်ကလေး တစ်ဆောင်၌ ကိုရင်ကလေးများနှင့် အတူနေသည်။ ဖြစ်သလို နေသော သူ့ကို တွေ့ရသောအခါ ကျွန်ုပ်တို့ တအံ့တဩ ဖြစ်ရသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ သူနှင့် အကြာကြီး စကားပြောကြည့်သည်။ အိန္ဒိယ၊ သီဟိုဠ်၊ ထိုင်းနှင့် အခြား တိုင်းပြည်ပေါင်း များစွာတို့တွင် လှည့်လည် သွားလာခဲ့ဖူးကြောင်း သိရှိရသည်။ ပါဠိနှင့် သက္ကတဂါထာများကို ဌာန်ကရိုဏ်း ပိသစွာ ရွတ်ဖတ်နေသည်ကို ကြားရသော ကျွန်ုပ်တို့သည် သူ့ကို မချီးကျူးဘဲ မနေနိုင်ကြပေ။ ကျွန်ုပ်ကို သီဟိုဠ်လိုလည်း စကားအနည်းငယ် ပြောသည်။ သူ့ကျောင်းတွင် သီဟိုဠ်ကိုရင် တစ်ပါးနှင့် ယိုးဒယား (ထိုင်း)ကိုရင်တစ်ပါးကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် ဘိက္ခုနီသာသနာနှင့် ပတ်သက်သော အယူအဆကြောင့် ပကာသနိယကံ အပြစ် ရသော ဦးအာဒိစ္စဝံသ ထံသို့လည်း ရောက်သွားကြသည်။ ထိုဆရာတော်သည် မြန်မာအက္ခရာနှင့် ရေးထားသော ‘လလိတဝိတ္ထရ’ ပေမူဟောင်းတစ်ခုကို ရှာဖွေ တွေ့ရှိထားသည်။ ထိုပေမူကို ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရန် တည်းဖြတ်နေသည်။....”

အထက်ပါ စာပိုဒ်များမှာ ဒေဝပရိယ၏ ခရီးစဉ် မှတ်တမ်းထဲက တစ်ချို့ တစ်ဝက်မျှသာ ဖြစ်သည်။ ဒေဝပရိယသည် မြန်မာနိုင်ငံ ခရီးစဉ်အကြောင်းကို အကျယ်တဝင့် ရေးသားထားသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၌ နေစဉ်အတွင်း သူ တွေ့ဆုံရ သည့် တခြား ပုဂ္ဂိုလ်များမှာ ဆာဦးသွင်၊ ချန်ချောလျောင်း၊ ဆာမြဘူး၊ ဒေါက်တာ သိမ်းမောင်၊ စစ်တကောင်းဆရာတော် ဦးပညာလောက၊ ကွယ်လွန်သူ ဦးအုန်းခိုင် ၏အိမ်သား စသည်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ဒေဝပရိယသည် စင်ကာပူ၊ မာလာယု၊ ဟောင်ကောင်သို့လည်း သွားသည်။

၁၉၄၁ ခုနှစ် ဂျပန် စစ်ကြေညာသောအခါ ဒေဝပရိယ အဖမ်းခံရသည်။ ပြန်လွတ်လာသောအခါ မိမိ နေထိုင်သည့် နေရာမှ ငါးမိုင်ထက်လွန်ပြီး သွားခွင့်

မပြုပေ။ ထို့နောက် သီဟိုဠ်သို့ သွားခွင့်ရ၍ ဒေဝပရိယသည် မဟာဗောဓိအသင်း တာဝန်ကို ရဟန်းအချို့အား လွှဲအပ်ပြီး သီဟိုဠ်သို့ သွားသည်။ သီဟိုဠ်တွင် လည်း အနားမယူပေ။ သီဟိုဠ် မဟာဗောဓိအသင်း တိုးတက်ရာ တိုးတက်ကြောင်း ကိုသာလျှင် ကြိုးပမ်း အားထုတ်နေသည်။ သီဟိုဠ်၌ နေစဉ်အတွင်း အိန္ဒိယ၌ ရှိသော ဗုဒ္ဓဌာနများ^၁ အမည်ရှိ စာအုပ်ကို ရေးသားသည်။ ထိုစာအုပ်သည် အိန္ဒိယ ဘုရားဌာနများ၏ အကြောင်း ရေးသားထားခြင်း ဖြစ်ရာ ဘုရားဖူးများအတွက် အလွန် အသုံးဝင်သည်။

နှစ်ပေါင်း တစ်ရာကျော်လောက်က အင်္ဂလန်သို့ ယူသွားသော ရှင်သာရိ ပုတ္တရာနှင့် ရှင်မောဂ္ဂလာန် ဓာတ်တော်များ မူရင်းနေရာ ဆန်ချိုသို့ ပြန်ရောက်လာ သည်မှာလည်း ဒေဝပရိယ၏ ကြိုးပမ်းချက်ပင် ဖြစ်သည်။ ထိုကိစ္စအတွက် ဒေဝပရိယသည် ဗြိတိသျှအစိုးရနှင့် ဒုတိယကမ္ဘာစစ် မဖြစ်မီကပင် စေ့စပ်ဆွေးနွေး ထားသည်။ စစ်ဖြစ်လာသောအခါ ထိုကိစ္စ ဆိုင်းငံ့သွားသည်။ စစ်အပြီးတွင် ထိုကိစ္စ ပြန်ပေါ်လာပြီး ၁၉၄၇ ခုနှစ်တွင် ဗြိတိသျှအစိုးရက ဓာတ်တော်များကို မဟာဗောဓိအသင်းသို့ ပြန်ပေးအပ်သည်။ ဓာတ်တော်များကို ပထမ အင်္ဂလန်မှ သီဟိုဠ်သို့ ပင့်သွားသည်။ ထို့နောက်မှ အိန္ဒိယသို့ ပင့်လာသည်။ တစ်ဖန် မြန်မာပြည်၊ အာသံ၊ ဝိဟာရုံ၊ ဥတ္တရပရဒေရှ်၊ နိပေါ၊ လဒက်၊ ဆစ်ကင်း၊ တီဗက် တိုင်းပြည်များ သို့ ပင့်ပြီး ပူဇော်ကြသည်။ ဒေဝပရိယသည် ဓာတ်တော်များ ဒေသစာရီ ကြွချီရာ တိုင်းပြည်များသို့ လိုက်ပါသွားသည်။

ဓာတ်တော်များ စံမှတ်တော်မူမည့် ဆန်ချိုဝိဟာရုဖွင့်ပွဲကို ၁၉၅၂ ခုနှစ် တွင် ကျင်းပသည်။ ထိုကိစ္စ ဖြစ်မြောက်ရေးအတွက်လည်း ဒေဝပရိယသည် ခေါင်းဆောင်ပိုင်းက ပါဝင် ဆောင်ရွက်သည်။ ဖွင့်ပွဲတွင် နေရူးစသော နိုင်ငံရေး ခေါင်းဆောင်ကြီးများ တက်ရောက်ကြသည်။ ဒေါက်တာ ရာဇာကရိဂ္ဂလာ သဘာ ပတိအဖြစ် ဆောင်ရွက်သော ဗုဒ္ဓဘာသာယဉ်ကျေးမှု ညီလာခံ၌လည်း ဒေဝပရိယ သည် တွဲဖက်အတွင်းရေးမှူး ဖြစ်သည်။ မဟာဗောဓိအသင်းကြီး၏ စိန်ရတုသဘင် ကိုလည်း ဆန်ချိုဝိဟာရု ဖွင့်ပွဲနှင့် တွဲဖက်၍ ကျင်းပသည်။ မဟာဗောဓိ စိန်ရတု အထိမ်းအမှတ်အတွက် ထုတ်ဝေသော 'DIAMOND JUBILEE SOUVENIR' စာစောင်၏ အယ်ဒီတာအဖွဲ့တွင် ဒေဝပရိယသည် အတွင်းရေးမှူး ဖြစ်သည်။

မဟာဗောဓိအသင်းကြီး၏ အကြီးမားဆုံးသော အောင်မြင်မှုတစ်ရပ်မှာ ၁၉၄၉ ခုနှစ်တွင် ဝိဟာရုံအစိုးရက အက်ဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းပြီး ဗုဒ္ဓဂယာ မဟာဗောဓိ စေတီကို အုပ်ချုပ်ရေးကော်မတီသို့ လွှဲပြောင်းပေးခြင်း ဖြစ်သည်။ အနာဂါရိက

၁။ Buddhist Shrines in India

ဓမ္မပါလသည် မဟာဗောဓိစေတီ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ လက်တွင်း ပြန်ရောက်ရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ် သွားခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် သူ၏ ကြိုးပမ်းချက်သည် သူ့လက် ထက်တွင် အကောင်အထည် မပေါ်ခဲ့ပေ။ သူ ကွယ်လွန်သွားသောအခါ သူ့တပည့် ဒေဝပရိယက သူ့ဆရာ စခဲ့သည့် အလုပ်ကို ဆက်လုပ်သည်။

အိန္ဒိယ ကွန်ဂရက်သည် မဟာဗောဓိစေတီနှင့် ပတ်သက်၍ စုံစမ်းရေး ကော်မတီတစ်ရပ်ကို ဖွဲ့သည်။ ထိုကော်မတီ၌ အိန္ဒိယ လွတ်လပ်ရေး ရသောအခါ ပထမဦးဆုံး သမ္မတဖြစ်လာမည့် ဒေါက်တာ ရာဂျိန္ဒရာပရဆတ်က ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ဆောင်ရွက်သည်။ ထိုကော်မတီတွင် ဓမ္မပါလသည် အဖွဲ့ဝင်တစ်ဦး ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ဓမ္မပါလ အင်္ဂလန်ရောက်နေ၍ ဓမ္မပါလ၏ကိုယ်စား ဒေဝပရိယ က ကော်မတီ အစည်းအဝေးများတွင် ပါဝင်သည်။

ဒေဝပရိယသည် မဟာဗောဓိစေတီ အုပ်ချုပ်ရေးကို ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ၏ လက်ထဲ လုံးလုံး ပြောင်းလွှဲပေးရန် တင်ပြသော်လည်း ကော်မတီက ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ဟိန္ဒူအရေအတွက် အချိုးကျ ပါဝင်သော အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့က အုပ်ချုပ်ရန် အကြံဉာဏ် ပေးလေသည်။ ၁၉၃၅ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင် ဆရာတော် ဦးဥတ္တမ သဘာပတိအဖြစ် ဆောင်ရွက်သော ကန့်ပူဟိန္ဒူ မဟာဆဘာ အသင်း အစည်းအဝေးတွင်လည်း ဒေဝပရိယသည် မဟာဗောဓိစေတီနှင့် ပတ်သက်၍ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ သဘောထားကို တင်ပြခဲ့သည်။

ဒေဝီ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၌ မြန်မာအမတ်များသည် မဟာဗောဓိစေတီ နှင့် ပတ်သက်သော ဥပဒေကို တင်သွင်းခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် အိန္ဒိယနှင့်မြန်မာ ခွဲရေးလုပ်လိုက်သောအခါ ထိုကိစ္စ ရပ်ဆိုင်းသွားသည်။

အိန္ဒိယ လွတ်လပ်ရေး ရပြီးသည့်နောက်ကျမှပင် ဥပဒေတစ်ရပ် ပြဋ္ဌာန်းနိုင် ခဲ့သည်။ ထိုဥပဒေအရ ဗုဒ္ဓဘာသာ လေးဦး၊ ဟိန္ဒူ လေးဦးပါသော ကော်မတီ၏ လက်ထဲ မဟာဗောဓိစေတီကို လွှဲအပ်သည်။ ထိုကော်မတီတွင် ဂယာ အရေး ပိုင်က ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ဆောင်ရွက်သည်။ ဟိန္ဒူနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဦးရေ အချိုးကျ ထားခြင်းကို ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များက မကျေနပ်ကြသော်လည်း အကြံပေးအဖွဲ့တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဦးရေက အများစုဖြစ်မည် ဆိုသဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များက လိုက် လျောလိုက်ကြရလေသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ကော်မတီလေးဦးထဲတွင် ဒေဝပရိယ သည် တစ်ဦး အပါအဝင် ဖြစ်သည်။

သာသနာ ၂၅၀၀ ပြည့် ဗုဒ္ဓဇယန္တီ ပွဲတော်ကို အိန္ဒိယ အစိုးရသည် ၁၉၅၆ ခုနှစ်တွင် တခမ်းတနား ကျင်းပပြုလုပ်သည်။ ထိုအထိမ်းအမှတ်ဖြင့် အိန္ဒိယအစိုးရ က ထုတ်ဝေသော 2500 Years of Buddhism စာအုပ်တွင် ဒေဝပရိယသည်

Revival of Buddhism အမည်ရှိ အခန်းကဏ္ဍကို ရေးသားထားသည်။ ထိုနှစ် နိုဝင်ဘာလတွင် နယူးဒေလီ၌ ကျင်းပသော ဗုဒ္ဓဘာသာ ကွန်ဖရင့်သို့လည်း ဒေဝပရိယသည် ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် တက်ရောက်ခဲ့သည်။ ထိုကွန်ဖရင့်သို့ မြန်မာနိုင်ငံမှလည်း ဆရာတော် ဦးသေဋ္ဌိလ၊ ဦးနု၊ ဦးသိမ်းမောင်၊ ဦးဘစော၊ ဦးချန်ထွန်း၊ ဦးစောလှထွန်း၊ ဒေါက်တာထင်အောင်၊ ဒေါ်ခင်ကြည်တို့ တက်ရောက် ကြသည်။

ထိုအချိန်က ကျွန်တော်လည်း နယူးဒေလီ၌ ရောက်နေသည်။ အာရှ စာရေးဆရာများ ညီလာခံကိစ္စနှင့် ကိုတားဟောက်စ်တွင် တည်းခိုနေသည်။ တစ်နေ့ ထမင်းစားခန်းထဲ ညစာ ထမင်းသွားစားရာ ဒေဝပရိယကို ထမင်းစားခန်း ထဲတွင် တွေ့ရသည်။ ကျွန်တော် တည်းခိုနေသည့် ကိုတားဟောက်စ် တစ်နေရာ ၌ သူရောက်နေသည်ကို ကျွန်တော် မသိပေ။ ထမင်းစားခန်းထဲ ရောက်မှပင် သူ့ကို တွေ့ရသည်။ ကျွန်တော် မိဂဒါဝုန် မဟာဗောဓိတွင် နှစ်လ သုံးလ နေဖူး သည်။ ထိုအချိန်တွင် သူက ကလကတ္တား ဌာနချုပ်တွင် အနေများသဖြင့် သူနှင့် တစ်ခါတစ်ရံလောက် တွေ့ဖူးမြင်ဖူး ရှိရုံလောက်မှတစ်ပါး အကျွမ်းတဝင် မရှိလှ ပေ။ ကိုတားဟောက်စ် ထမင်းစားခန်းထဲကျမှ သူနှင့် စကားလက်ဆုံ ကျခွင့် ရရှိသည်။

၁၉၅၆ ခုနှစ်တွင် ဒေါက်တာ အမ်ဗေဒကာနှင့် ( )တ်နိမ့် ငါးသိန်းတို့သည် နာဂပူမြို့၌ တရားဝင် ကြေညာ၍ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အဖြစ် ကူးပြောင်းကြသည်။ ထိုအဖြစ်အပျက်မှာ အိန္ဒိယ ဗုဒ္ဓဘာသာလှုပ်ရှားမှု သမိုင်း၌ မှတ်တိုင်တစ်တိုင် ဖြစ်သည်။ ဒေဝပရိယသည် ဇာတ်နိမ့်များ ဗုဒ္ဓဘာသာ ကူးပြောင်းရေး၌လည်း အထူးပင် အားပေးအားမြှောက် လုပ်ခဲ့သည်။ ထို လူထုအစည်းအဝေးပွဲ၌ မိန့်ခွန်း ပြောကြားသူများတွင် ဒေဝပရိယလည်း တစ်ဦး အပါအဝင် ဖြစ်သည်။ ဒေဝပရိယ သည် ၁၉၅၈-၅၉ ခုနှစ်တွင်လည်း တစ်ဖန် ထိုင်း၊ ကမ္ဘောဒီးယား၊ ဂျပန်နိုင်ငံများ သို့ ဘာသာရေးကိစ္စနှင့် ခရီးထွက်ခဲ့သည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားပြန့်ပွားရေးအတွက် လေးဆယ့်နှစ်နှစ်တိုက် အား သွန်ခွန်စိုက် ကြိုးစား အားထုတ်လာခဲ့ရာ သူ၏ ဇွဲသတ္တိနောက် သူ၏ ခန္ဓာကိုယ်က မလိုက်နိုင်တော့ဘဲ နှလုံးရောဂါ စွဲကပ်လာသည်။ သို့ရာတွင် အနားမယူပေ။ ရာစုဝက်နီးနီး ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် လူသားများအတွက် အကျိုးပြုလာခဲ့ပြီးနောက် ၁၉၆၈ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၃ ရက်နေ့တွင် ဒေဝပရိယဗလိဆိန်ဟသည် သူ၏ ဇာတိနိုင်ငံဖြစ်သော သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ ကိုလမ္ဘီမြို့၌ အသက် ၆၄ နှစ်အရွယ်တွင် ကွယ်လွန်သွားလေသည်။

ဝိသုဒ္ဓိမဂ် ဘာသာပြန်ဆရာ

ဉာဏမောလီ [၁၉၀၅-၁၉၆၀]

အောက်စဖို့တက္ကသိုလ်မှ ဘွဲ့ရသော၊ ဒုတိယ ကမ္ဘာစစ်အတွင်းက ဗြိတိသျှ တပ်မတော် အရာရှိအဖြစ် အမှုထမ်းခဲ့သော အာစဘတ်မို^၁ သည် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ ၌ ဉာဏမောလီ^၂ (၁၉၀၅-၁၉၆၀) အမည်ရှိ ရဟန်းတော်အဖြစ် ၁၁ နှစ် ကြာမျှ နေထိုင် သီတင်းသုံးပြီး ၁၉၆၀ ခုနှစ်တွင် ပျံလွန်တော်မူသွားသည်။

ပါဠိစာပေပညာရှင် ဉာဏမောလီသည် အင်္ဂလန် ပါဠိကျမ်းစာအသင်း အတွက် ရှင်မဟာဗုဒ္ဓဇောသ၏ ဝိသုဒ္ဓိမဂ် အဋ္ဌကထာကျမ်းကို လည်းကောင်း၊ အခြား ပါဠိကျမ်းစာများကို လည်းကောင်း အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။

အင်္ဂလန်၌ ၁၉၀၅ ခုနှစ် ဇွန်လ ၂၅ ရက်နေ့တွင် မွေးဖွားသော မိုသည် အောက်စဖို့တက္ကသိုလ် အိတ်ဇက်တာကောလိပ်^၃ ၌ ပညာသင်ကြားသည်။ ဒုတိယ ကမ္ဘာစစ်အတွင်း ဗြိတိသျှတပ်မတော် အရာရှိအဖြစ် အမှုထမ်းစဉ်အတွင်း အခြား ဗြိတိသျှတပ်မတော် အရာရှိတစ်ဦးဖြစ်သော ဟာရီးမုဆန်နှင့် အသိအကျွမ်း ဖြစ်သွားသည်။ မိတ်ဆွေ နှစ်ဦးလုံးသည် အီတာလျံဘာသာဖြင့် ဂျေ-အက်ဗိုလာ^၄ ရေးသော ဗုဒ္ဓဘာသာအကြောင်းစာအုပ်^၅ ကို ဖတ်ရ၍ ဗုဒ္ဓဘာသာကို စိတ်ပါ ဝင်စားသွားသည်။

ဒုတိယ ကမ္ဘာစစ်အပြီး အင်္ဂလန် ပြန်သွားသောအခါ မိုသည် ဘီ-ဘီ-စီ တွင် အမှုထမ်းပြီးလျှင် သူ၏ မိတ်ဆွေ မုဆန်နှင့်အတူ တိုက်တစ်တိုက်တည်းတွင် အတူ နေထိုင်သည်။ ထိုအချိန်အတွင်း မိုနှင့် မုဆန်တို့သည် အက်ဗိုလာ၏ စာအုပ် ကို ‘The Doctrine of Awakening’ အမည် တပ်လျက် အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုကြသည်။

ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် သင်ကြားလေ့လာ လိုကြသော

၁။ Osbert Moor
၂။ Nanamoli

၃။ Exeter College
၄။ J. Evola

၅။ Dottrina del Risveglio

ဣန္ဒာ မောင် [၁၉၀၅-၁၉၇၀]

ကြောင့် မိတ်ဆွေနှစ်ဦးတို့သည် ၁၉၄၉ ခုနှစ်တွင် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံသို့ သွားကြပြီးလျှင် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ ဒိုဒန်ဒုဝရီ ဒီပ ရိပ်သာ ဆရာတော် ဉာဏတိလောကနှင့် လည်းကောင်း၊ ကိုလမ္ဗိရီ ဝဇရာ ရာမတိုက် ဆရာတော် ဝဇရာဉာဏ မဟာနယကထေရ်နှင့် လည်းကောင်း တွေ့ဆုံကြသည်။ ၁၉၄၉ ခုနှစ်တွင် မိတ်ဆွေနှစ်ဦးအား တိလောကဉာဏ မထေရ်က ရှင်သာမဏေ ဝတ်ပေးသည်။ နောက်တစ်နှစ်တွင် နှစ်ဦးလုံးပင် ဝဇရာဉာဏ ဆရာတော်အား ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာ အရာထားပြီးလျှင် ရဟန်းခံကြသည်။

အသက် ၄၉ နှစ် အရွယ်၌ ဉာဏမောလိသည် ပါဠိဘာသာ၊ ဆင်ဟလီဘာသာ၊ မြန်မာဘာသာတို့ကို အားသွန်ခွန်စိုက် သင်ကြားလေ့လာသည် ဖြစ်၍ ကျွမ်းကျွမ်းကျင်ကျင် တတ်မြောက်သွားသည်။ ဗုဒ္ဓစာပေနှင့် ပတ်သက်၍ ထွန်းထွန်းပေါက်ပေါက် ဖြစ်သွားသည်။

ဉာဏမောလိသည် ရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ၏ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်ဆိုသည်။ ဉာဏမောလိ၏ ဝိသုဒ္ဓိမဂ် အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန် မတိုင်ခင် ရေးယခင်ကလည်း ဦးဆာမောင်တင်သည် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဖူးသည်။ ဉာဏမောလိသည် လန်ဒန် ပါဠိကျမ်းစာအသင်းအတွက် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်အပြင် ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်ကို လည်းကောင်း၊ နေတ္တိ ပကရဏကို လည်းကောင်း၊ ပေဋကော ပဒေသကို လည်းကောင်း အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။ ယင်းကျမ်းများမှာ အလွန်ခက်ခဲနက်နဲသော ကျမ်းဂန်များ ဖြစ်ကြသည်။ ယင်း အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန် ကျမ်းဂန်များသည် ဉာဏမောလိ၏ ဓမ္မနှင့် ပတ်သက်သော နက်ရှိုင်းသည့် အသိဉာဏ်နှင့် ပါဠိစာပေနှင့် ပတ်သက်သော ကျွမ်းကျင် နိုင်နင်းပုံကို ဖော်ပြနေကြသည်။ ထိုအင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန် ကျမ်းဂန်များအပြင် ဉာဏမောလိသည် မဇ္ဈိမနိကာယ်ကိုလည်း အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။ ပင်ကိုရေးအဖြစ် ဗုဒ္ဓဝင် ကျမ်းတစ်ကျမ်းလည်း ရေးသားပြုစု ထားသည်။

ဉာဏမောလိသည် အနေအထိုင် အလွန် ရိုးသားသည်။ မည်သည့် ပစ္စည်းဝတ္ထုကိုမှ မက်မက်မောမော မရှိပေ။ ရဟန်းများ စောင့်ထိန်းအပ်သော သိက္ခာပုဒ်များကို တင်းတင်းကျပ်ကျပ် လိုက်နာ စောင့်ထိန်းသည်။ ပျံလွန်တော်မူသွားသည့် အချိန်အထိ ၁၁ နှစ် အချိန်ကာလ အတောအတွင်း ရဟန်းခံစဉ်က အလှူခံ ရရှိသည့် သင်္ကန်းကိုသာလျှင် ဝတ်ရုံသွားသည်။ ဖိနပ်လည်း မစီးပေ။

ဉာဏမောလိနှင့် ပတ်သက်၍ သီရိလင်္ကာနိုင်ငံ အစိုးရရှေ့နေချုပ် အာနန္ဒပေရီရာ ဆိုသူ ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးက “ဉာဏမောလိ မေ...သည် စိတ်သဘော အလွန်

ငြိမ်သက် အေးချမ်း၏။အေးအေးဆေးဆေး၊ ငြိမ်ငြိမ်သက်သက်၊ သိမ်သိမ်မွေ့မွေ့၊
 စကားပြော၏။သူပြောသော စကားလုံးများသည် ပညာ ပုလဲလုံးများ ဖြစ်သည်။
 ပညာ ပုလဲလုံးများကို ဟာသ ငွေသိကြီးဖြင့် သီကုံးထားသည့်.....” စသည်ဖြင့်
 မှတ်ချက်ချထားသည်။

ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများကို
ကမ္ဘာအနှံ့ ပြန့်ပွားအောင်
မိမိ တိုင်းရင်းဘာသာစကားသို့ လည်းကောင်း
တိုင်းခြားဘာသာစကားသို့ လည်းကောင်း
ပြန်ဆို ကြိုးပမ်း အားထုတ်ခဲ့ကြသည့်
နိုင်ငံတကာ စာပေပညာရှင်များ၏ ဘဝထုပ္ပတ်

